Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
B
24
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IN MAGNI HIPPOCRATIS LIBRVM De Humoribus Purgandis:

ET

In Libros Tres De Diæta Acutorum

LVDOVICI DVRETI, Seguſiani, Commentarij Interpretatione & Enarratione inſignes,

A PETRO GIRARD[illegible]O, *Facultatis Medicæ Pariſienſis Doctor[illegible]endati, in ordinem diſtributi, ac primùm [illegible] lucem prolati.*

Adiecta eſt ſub finem accurata Conſtitutionis primæ Libri 2. Epidemion eiuſdem Authoris Interpretatio.

Cum rerum & verborum Indice copioſiſſimo.

PARISIIS,

Apud IOANNEM IOST, viâ Iacobæâ, ad inſigne Sancti Spiritus.

M.DC.XXXI.

Cum Priuilegio Regis.

Digitized by Google

Digitized by Google

NOBILISSIMO,

AC SPECTATISSIMO DOMINO

Carolo Buuardo,

In vtroque Regis Conſiſtorio Secretiori Conſiliario, & Archiatrωn Comiti meritiſſimo

PETRVS GIRARDET S.D.P.

IVDICIVM *Experientiæ canon & regula perhibetur à ſummi Præceptoris genio; ſi ſummis ingenijs, ſtudijs acerrimis, optimaq; doctrinâ comparatum* (Vir Ampliſſime): *Cuius ego ſcientifici dogmatis pondere cautior factus atque ſagacior, illuſtrem in obſcuros Hippo-*

Digitized by Google

cratis libros De Humoribus Purgandis, atque De Acutorum morborum Diæta Clariſſimi Lud. Dureti Enarrationem tuo iudicio conſecrandam putaui, vt quod Medicæ ἐμπειρίας principium diſtinctiuum, ſeu Lydium lapidem, omnes celeberrimi noſtri Ordinis demirentur atque ſuſpiciant. Ac primùm ingenij tui excellentiam omnibus dimenſionibus abſoluit Diſciplina Medica artium præſtantiſſima, atque humano generi omnium vtiliſſima, quam indefeſſo labore, continuis lucubrationibus, Pariſienſium ciuium commodo comparaſti, & ægrorum frequenti diuturnáque curatione ita firmaſti, vt, dum in noſtro Medicinæ ſacrario Apollinea oracula magnâ omnium eruditione pronuntiares, euocatus fueris in ægrotantium Liliorum ſubſidium; vbi toto morbi decurſu impoſitam tibi prouinciam adeo prudenter fœliciterq; exegiſti; vt (veluti Philippus alter Medicus Alexandro Magno armis Darium ſtrenuè agreſſuro ſed grauiter ægrotanti, mœrentibus iam phalangibus, exhibito pharmaco incolumitatem reparauit, qui exinde ho-

ſtes numero inſoleſcentes directâ acie proſtrauerit) Regem noſtrum Inuictiſſimum, dum ceruicibus hæreſeως hydræ obtruncandis enſem mente deuoueret, inſidiosâ febre, quæ, victoriarum ſuarum velut inuida, diuinos conatus remorabatur, per Dei gratiam tu, ex primis aſſidentium Medicorum, liberaueris; vnde emergens aduocatos in ſuppetias Rebellium, temerario ingratoq; fœdere conſilio, Britannos terrâ mariq; debellauit; poſteaq; indoctos iuga ferre ſua Rupellanos pertinaci obſidione profligauit. Verùm ingenij tui excellentiam eo maximè nomine omnibus admirandam præbuit Rex iudicio acerrimus; cùm te in Primarium ſuæ Majeſtatis Medicum præelegerit, cuius exercitatiſsimæ induſtriæ humorum omnium motus, victus rationem, ſuum viuendi inſtitutum, affectus denique omnes regendos commiteret. Tot ergo momentis iudicium tuum verus experientiæ canon mihi occurrit, cuius examini offerrem Illuſtris Dureti Enarrationem, quam, ex propriis obſeruationibus, ad Hippocratis libellum de Humoribus, ac libros

de Tecmarſi appoſuit. Et quemadmodum ad vnius ſupremi Principis efformatos mores victuſq; leges ſubditorum omnium viuendi inſtitutum componi debet; Ita æquum videbatur humorum tutò purgandorum, atque communis ciuium victus viuendiq; præcepta illi iudicio ſubijcienda eſſe, cui ipſimet humores atque appetitus omnes Regij obtemperare confidunt. Quæ quidem ſi, meâ operâ, velut futurum meæ in te obſeruantiæ monumentum, tuis auſpiciis in lucem prodire ſinas; efficies vt illa, magno ægrotantium commodo, tutiſſima morborum alexiteria dici & eſſe mereantur. Vale.

PETRVS GIRARDET,

DOCTOR MEDICVS PARISIENSIS,

Humaniſſimo Lectori S.

ECCE, quæ obſcura in Magni Achillis medici armamentario videbantur arma, ſuo ſplendori reſtituit Illuſtris Ludouicus Duretus (Beneuole lector) quibus ſi faciles præbueris armos, te inſtruet, vt deſtruas velut alter Hercules infenſa humano generi monſtra. Ecce, inquam, de tribus inſtrumentis, quibus pertinaciores affectus Ars Medica nouit propulſare, Duo porrigit noſter Interpres, Φαρμακείαν ϗ Δίαιταν, duobus commentariis; quorum priorem appoſuit in libellũ Magni Hippocratis de Humoribus Purgandis; Alterum in tres eiuſdem libros de Victus Ratione in morbis Acutis, quia hæ duæ notiones ad præcipua Medici officia ita conducunt, vt nullam ferè vel mitioris morbi præcautionem & curationem ſinant eſſe ſui exper-

Digitized by Google

tem. Nam vt nihil in promptu magis quàm artificialem ſuccorum degenerum vomitu aut deiectione vacuationem moliri; Sic nullus in medendo feracior locus, neque vtilior quàm de Diæta: Cùm ipſa per ſe ſæpè ſufficiat ad morborum, robore naturæ ſuperandorum, curationem; inconſideratè verò aut minùs accuratè præſcripta affectus alioqui ſanabiles reddat ἀνιάτους. Cuius rei dignitate motus Venerandus Senex, ſtatim à limine tractatus περὶ διαίτης ὀξέων, veteres medendi magiſtros reprehendit; quòd nihil de hac Scientia præcepiſſent, quæ erat ad Therapeiam nedum vtilis, imò abſolutè neceſſaria. Harum Medicinæ partium præſtantiam altiùs contemplatus Clariſſimus Lud. Duretus; in his ab vno Hippocrate (cuius doctrinam magnoperè veneratus) Philiatros cenſuit eſſe inſtruendos. Verùm quia ſententiarum ipſius breuitas, atque rei ipſius multis obſtructæ difficultatibus grauitas ex ipſo, vt ſciebat, veſtibulo nõ paucos ab illius lectione dehortari potuiſſet, librorum commemoratorum in Latinum ſermonem conuerſione, ac eorumdem interpretatione faciliorem ſuis auditoribus poſteriſque ſtudioſis aditum comparauit; quæ quàm cum mente Hippocratis conſentire debeat, & quantùm lucis rerum obſcuritati ſit allatura, admirabile illud eius Paraphraſtæ in

Coacas Prognoſes editum opus videtur tibi ſatis indicare. Quod ſpectat igitur ad primum tractatum, qui eſt de De Humoribus Purgandis; in eo verſatur, vt accuratè dignoſcamus quinam humores purgationis materiam & occaſionem exhibeant, ſeu purgandi indicationem præbeant ſeruatis omnibus cautionibus, quæ multiplices occurrunt. Cuius libelli quatuor partes meritò conſtituuntur; quarum prima eſt, De humorum purgandorum differentia, ſeu qualitate eorum quæ expurganda aut non purganda ſunt: Item de purgandi modo qui reuellendo, deriuando, coeffundendo, & ſimpliciter vacuando perficitur: Tum de occaſione, hoc eſt, quid faciendum, quid inhibendum, aut excipiendum: Ac poſtremò de quantitate ipſius purgationis. Quam partem, quia maiorem operam deſiderare viſa eſt, vt quæ ſelectiores Artis purgandi præceptiones eminenter in ſe reconderet, Interpres curioſiùs eſt amplexus; & ad eam excolendam, paraphraſtæ in modum exſpatiando, acriori ingenio exquiſitiſſimas iſtius negotij cautiones delectúſque venatus eſt, quas Philiatris exponeret; vt omnis culpæ errorísve occaſio in decernenda catharſi circumſpicientibus præriperetur. Secunda pars occupatur in ſignis imminentium, præſentium morborum, quæ deſumit ab odoribus

partium aut totius corporis, excrementorúmque è variis ductibus exeuntium conditione; item ex inſomniis, vario ſtatu, ſenſuum functionibus læſis aut illæſis. Tertia de morbis, eorúmque cauſis, agit, quos quadruplici differentiâ comprehendit: Alij enim ſunt Congeniti, à temperamento, vel habitu cuiuſque naturæ deducti: Alij Endemij ſeu vernaculi: Alij Sporadici ſeu diſperſi: Alij Epidemij ſeu vulgares. Quarta pars, ſeu veriùs concluſio totius, oſtendit colores (ex quibus humoris redundantis ſignificatio depromi debet) non eſſe ſimiles omnibus anni temporibus aut conſtitutionibus, vt neque ætatibus: Tandem hæmorrhoidum atque quorundam abſceſſuum commoda & incommoda ſubiungit. Tractatus alter, genuinus (vt & prior) Hippocratis fœtus, quem vulgò cognominant De Acutorum, eſſentialium ſcilicet aut ſymptomaticorũ, morborum Diæta, quæ per cibos maiori ex parte naturæ conſociales & medicamentoſos ſuſcipitur, in tres libros diſtribuitur, qui de Tecmarſi videntur potiùs inſcribendi, quàm de Victus ratione (de qua ſola hîc non agit) aut de Ptiſſana, quam hîc familiaris tantùm exempli gratiâ (vt ſolet) præmittit: Cùm præclara exponant τῆς Τεκμαρσεως θεωρήματα, ſeu rationem cuique conuenienter medendi habitâ ratione vni-

uerſalis & peculiaris cuiuſque naturæ, quod in contextus & interpretationis curſu latiùs patebit. Quæ vna Tecnarſis Medicum Dogmaticum, Sectámque Hippocratis & Galeni Methodicis & Empiricis reddit excellentiorem, in ſuis operibus prudentiorem, ciuiúmque vitam tutiore loco conſtitutam. Ad harum commentationum calcem ſubiunximus ex eodem Lud. Dureto Interpretationem conſtitutionis primæ lib. 2. epidemiωn, quam luce non indignam iudicabis. Veruntamen (Humaniſſime Lector) ſi quid luminis commodíque ex hoc ſtudioſiſſimi Interpretis labore ſanitas publica perceperit, cùm nullus argento color ſit auaris abdito terris, æqualem illius gratiam ſibi vendicare videtur Clariſſima (dum vixit) noſtri ordinis lux Ioannes Duretus, qui, cùm Patrem virum alioqui exiſtimatione colendiſſimum ſuæ gloriæ hominúmque expectationi quodammodo deeſſe animaduertiſſet, illius in Coacas prænotiones Hippocratis indeſinenti vtilitate fœcundiſſimum opus perfecit, ac luci dedit. Ac tandem, vbi à remotis nationibus parentis ſui commentationes in libros De humoribus & de Diæta acutorum manu auditorum ſcriptas recuperauit; ille commoditatis publicæ ſemper auidus eaſdem, duobus exemplaribus annis 1565. & 1566. dictatis, mihi com-

miſit, vt curarem illas typis mandari: Quarum exemplaria (quia δεύτεραι φροντίδες ſæpiùs σοφώτεραι) inter ſeſe compoſui; ac ex illis quidquid ſynonymum & rei intelligentiæ congruum occurrit fideli diligentiâ primùm adaptaui: Deinde ipſum libri de Humoribus contextum, Galeno muniente viam, in ſententiarum vel periodorum ordinem ſeiunxi, redditâ cuique ſententiæ ſuâ interpretatione & enarratione; atq; ad promptiores lectorum vſus cuique tractatui ſuum indicem poſtpoſui: Tum demum vt tanti viri optimè de hominum ſalute meriti ſtudio imperióque ſatisfacerem, tuis oculis eas obijcere conatus ſum, non eâ puritate nec ijs ornamentis enitentes, quibus (ſi factum ſuiſſet) illuſtraſſet illuſtris ipſe Ioannes Duretus omni ſcientiarum lumine ac ſingulari humanitate ornatiſſimus, cuius beneficiorum in me magnitudo aliquam ex me grati animi ſolidæque laudis memoriam meritò poſtularet, niſi virtutum illius ex ipſiſmet vnguiculis incrementa ab officio deterrerent: Non deerunt (vt ſpes eſt) in Gallia Achilleæ Lyræ quæ lauro redimitæ virtutũ faſtigia carpere audeant, & præclara eius facinora heroûm pulcherrimis factis componendo anteponant. Sed penſi mei potiorem abſoluiſſe partem non priùs videbor, quàm huiuſce Lud. Dureti lucubratiunculæ

editionem tibi acceptam effecero; quod cùm ſperare non liceat, quia dignis res ipſa ornamentis deſtituitur, illam ſingulari tuâ, ſi lubet, humanitate colluſtrabis: Sic efficies, vt ſtatim atque completam Aphoriſmorum (quæ ſeptima ſectione manca eſt) eiuſdem authoris interpretationem obtinuerimus, eandem in tuos vſus euulgandam propenſiùs amplectamur. Vale.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, Preuoſt de Paris, Seneſchaux, Baillifs ou leurs Lieutenans, & tous nos autres Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Noſtre cher & bien amé M. PIERRE GIRARDET, Docteur Regent en Medecine de la Faculté de Paris, nous a fait remonſtrer que defunct M. Iean Duret viuant noſtre Conſeiller & Medecin ordinaire, par ſon teſtament & ordonnance de derniere volonté luy auroit laiſſé la charge de faire imprimer toutes les œuures & commentaires de feu M. Louis Duret viuant, auſſi Conſeiller & Medecin ordinaire des Roys nos predeceſſeurs, & Pere dudit Iean Duret, qui ſeroient encores à imprimer: A quoy iceluy expoſant ayant trauaillé, & deſia reueu & reduit en bon ordre trois differens Traictez, ſçauoir

l'vn intitulé, Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν, *ſeu Hippocratis Magni de Humoribus Purgandis liber, Interprete & Enarratore Ludouico Dureto, Seguſiano.* L'autre, *Hippocratis libri tres de Victus ratione in morbis acutis, Interprete Ludouico Dureto, Seguſiano.* Et le troiſieſme, *Hippocratis Coi Aphoriſmorum Sectiones ſex, Lud. Dureto Interprete & Paraphraſte:* Leſquels ledit expoſant deſireroit mettre en lumiere pour le bien & ſoulagement du public, & iceux faire imprimer. Mais il craint qu'apres vn long trauail & beaucoup de frais employez pour l'impreſſion, quelques autres le vouluſſent entreprendre, ſ'il ne luy eſtoit pourueu de nos Lettres de permiſſion & priuilege neceſſaires. A CES CAVSES deſirant bien & fauorablement traicter ledit expoſant, luy auons permis & octroyé, permettons & octroyons par ces preſentes faire imprimer leſdits Traictez cy deſſus par tels Libraires que bon luy ſemblera, conioinctement ou ſeparément, & en tel volume & charactere qu'il aduiſera bon eſtre, & faire expoſer & mettre en vente & diſtribuer durant le temps de ſix ans, à commencer du iour que chacun d'eux ſeparément ſera acheué d'imprimer, & ce par tous les lieux & endroits de noſtre Royaume, pays, terres & ſeigneuries de noſtre obeyſſance. Faiſant defenſes à tous Libraires, Imprimeurs, & autres perſonnes de quelque qualité & cōdition qu'ils ſoient, d'imprimer ou faire imprimer, ny mettre en vente leſdits Traictez pendant ledit temps, ſans le conſentemēt & permiſſion dudit Girardet ou de ceux ayāt charge & pouuoir de luy, ſur peine de cōfiſcation des exēplaires, & de dix mil liures tournois d'amēde, A la charge d'en deliurer deux exēplaires en noſtre Bibliotheque auant de les expoſer en vente. Si vous mandons, & à chacun de vous enioignons que du cōtenu en ceſdites preſen-

tes vous faciez,& ſouffriez, & laiſſiez iouyr ledit expoſant & ceux ayant charge de luy plainemét & paiſiblement, & à ce faire ſouffrir & obeyr tous ceux qu'il appartiendra. Et en mettant au cõmencement ou à la fin de l'impreſſion deſdits Traictez copie deſd. preſentes, Voulõs qu'elles ſoient tenuës pour deuëmẽt ſignifiées, & qu'à la collation d'icelles foy ſoit adiouſtée cõme au propre original, Car tel eſt noſtre plaiſir. Dõné à Paris le 4. iour de Feurier, l'an de grace 1630. & de noſtre regne le vingtieſme.

Par le Roy en ſon Conſeil, LE COQ.

Ledit ſieur Girardet à cedé & tranſporté, cede & tranſporte à Iean Ioſt Marchand Libraire en l'Vniuerſité de Paris, le droict qui luy eſt acquis pour iouyr plainement des Traictez contenus en ce Volume, durant le temps porté dans le Priuilege.

APPROBATIO.

QVoniam Facultatis Medicæ Pariſienſis decreto ſancitum, atque Senatuſconſulto ſtabilitum eſt, ne quis Pariſiis opus ad Artem Medicam pertinens typis committat ſine Medicorum eiuſdem Facultatis examine & conſenſu: Ea de cauſa M. Petrus Girardet, Collega noſter Medicus doctiſſimus, propoſuit nobis tres Tractatus Magni Hippocratis; Primum περὶ χυμῶν, *ſeu De Humoribus purgãdis: Alterũ De victus Ratione in morbis Acutis, tribus libris cõprehenſum: Tertiũ, in Aphoriſmorũ Hippocratis Sectiones ſex priores cõmentariũ, horum omnium interprete & enarratore* Lud. Dureto, Seguſiano. *Quorum librorum Interpretationes ac Enarra-*

Digitized by Google

tiones Ioannes Duretus, Ludouici filius, Collega itẽ noſter Conſiliarius & Medicus Regius, manuſcriptas recuperauit, atque (vt nobis innotuit) inſtituto teſtamento dicto Girardeto curam impoſuit eaſdem typis mandandi vnà cum cõmentariis. Quæ commentationes quia non ſolùm certiſſima humorum tutò purgandorum, atque acutorũ morborum Diæta præcepta ex ſummi Hippocratis aliorúmve Dogmaticorum theorematis hauſta comprehendunt; verùm etiam cognoſcendi, prædicendi, atque curandi artem, ipsámq; genuinam Hippocratis mentem, vnde Philiatrωn ingenia certò erudiãtur, exponũt; propterea euulgationis iure donandas exiſtimauimus. Datum Pariſiis anno mileſimo ſexcenteſimo trigeſimo, die Ianuarij vigeſimâ ſextâ.

PETRVS PIIART, Antiquior Magiſter.
PETRVS SEGVYN, Primarius Reginæ Galliarum Medicus, & in Medicina Profeſſor Regius.
IACOBVS COVSINOT, Doctor Pariſienſis.
IOANNES PIETRE, Decanus Facultatis.
RENATVS MOREAV, Doctor Pariſienſis.

In LVDOVICVM DVRETVM, magni HIPPOCRATIS libros commentariis illuſtrantem.

Scilicet HIPPOCRATES *iterum*, DVRETE, *reuixit*,
Aut totus nobis factus es HIPPOCRATES?
Factus es HIPPOCRATES, *animat tuus oſſa perempti*
Spiritus, huic vitæ reſtituiſque SENEM.
Fallor; námque, palingeneſis ſi vera, remigrat
In TE *mutatis ſortibus* HIPPOCRATES.

GVIDO PATINVS, Bellouacus,
Doctor Medicus Pariſienſis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΧΥΜΩΝ.

HIPPOCRATIS MAGNI DE HVMORIBVS PVRGANDIS.

INTERPRETE ET Enarratore Ludouico Dureto, Seguſiano.

DE HVMORIBVS. Ideſt, de purgatione humorum naturali, aut ſymptomatica, & quæ ad imitationem naturæ fit artificio Medici comparata. Quoniam operæpretium eſt, ad bonam valetudinem aut conquirendam aut conſeruandam, humores qui in vitio ſunt conuenienter purgare; ac nullus feracior in

Medicina locus eſt quàm de purgando: Caput enim in hac negotij procuratione primum eſt intelligere qui ſint eiuſmodi, vt purgationis materiam & occaſionem exhibeant.

Obiectū libri de humoribus.

Nam cùm in medendo ad ſanationem omnia tanquam ad finem referantur, vt illa prima ſint Medico exploranda, quemadmodum & quibus auxiliis ad eum finem perueniat; tum verò illud eſt maximè conſiderandum vt ſaluis & integris ægri rebus curatio inſtituatur.

Vt igitur humores degeneres vacuare oportet; ſic eos, qui è natura ſunt, mouere aut etiam nouare eſt nefas. Ac periclitatur æquè is cui ſano, aut febre defuncto catharticum adhibetur, atque ſi eidem, cùm opus eſt, Medicina non fiat.

Quamobrem ad bene purgandun ineunda eſt Medico humorum degenerum ab ijs qui ſunt è natura diſtinctio: Eius autem ineundæ ratio hæc eſt.

Principio contemplari oportet habitū, actiones, & excrementa, an bene valentium ſimilia ſint, an diſſimilia, ſed eius præſertim cuius valetudo curatur.

I. Τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν, ὅκου μὴ ἄμπωτίς ἐστι, ὥσπερ ἀνθέων.

Coloratio corporis humoribus, ſi non ſint re-fluí, ſimilis effloreſcit.

Corporis inquam coloratio, ſtabilis non fugax ex humorū ſuffuſione naturali vel critica vel

ſymptomatica, atque ita humores ſunt naturæ potentes: At in habitu quidem potiſſimùm color elucet, ex quo ſignificatio fit humoris cuius dominatu corpus tenetur, ſi nulla refluxus ac ſuffuſionis, vt ita dicam, fugacis nec peculiaris naturæ excuſatio poſſit adferri. SI NON SINT REFLVI. ἀμπωτὶν metaphoricum eſt à mari, quod affluit & refluit. Si non fiat intro reciprocatio motu critico aut ſymptomatico, aut à cauſis procatarcticis, frigore, metu, triſtitia: vt enim ab hoſte aut angue diffugimus viſu exangues; ac verecundiâ, qui optimæ ſunt indolis, erubeſcunt: Sic aliis animi perturbationibus, ac rerum earum, quæ admouentur, quæque ſumuntur, potentiâ; quinetiam mutuâ partium ipſarum nobilium ſympathiâ coloratio noua ſubinde induitur, quæ quia fugax eſt & cum refluxu, nullam purgandi materiam neque occaſionem ſubminiſtrat. Nec verò ex colore icterico, ſi naturalis fuerit, purgationis momenta quærenda ſunt, atque ita de aliis.

Sed ea demum coloratio perneceſſarium vacuationis vſum oſtendit, quæ & contra naturam eius eſt in quo apparet, eſtque refluxus expers, habétque perennem ac ſtabilem in naturalis œconomiæ vitio cauſam. Eſt enim cõſentaneum, vt quale eſt alimentum naturæ potens, talis & color eluceat.

Verumenimuero humorum refluxus expertium non vna ratio eſt, nec vnus idémque modus; aut enim toto corpore ſuffuſi apparent, aut parte aliqua, eáque ſuffuſio vel naturalis eſt, vel critica, vel ſymptomatica.

Nam critica eſt illa bilis ſuffuſio, quæ & die critico fit, nec ante ſeptimum morbi diem editis pe-

paſmi ſignis, ac ſine vllo hypochondriorum tumore, quam & deiectiones & vrinæ laudabiles comitantur.

Eodem modo ſuffuſa rubore facies hæmorrhagiæ ſignum eſt, ſi iure & loco appareat; contrà delirij, conuulſionis, aut etiam peripneumoniæ.

Symptomatica porrò eſt bilis ſuffuſio, icterúmque facit calamitoſum, quæ motu fit morbi aut vitio partis, vt hepatis & lienis, cùm ſcilicet alterutrum obduruit hypochondrium: Veneno etiam ſymptomatica eſt potione vel morſu immiſſo.

Hvmoribvs similis effloreſcit, idque ſit perpetuum modo quo ſupradictū eſt (nimirum vt ſunt humores refluxus expertes, ita colores varietate diſtincti apparent) nec more maris fiat fluxus & refluxus viciſſitudo, vt modò rubore ſuffundatur facies, modò pallore; ſic lingua pallida bilioſi humoris, rubra ſanguinei, nigra melancholici, alba pituitoſi, arida fuliginoſi ardoris ſigna edit.

Quid verò? nónne huc ſpectant quæ in vrinis, deiectionibus, expectoratis, vlceribus, atque puſtulis colore aſpectabilia ſunt? Ac omnium quidem illud commune eſt, humorem ſcilicet ijs coloribus, quos modò dixi, naturæ potentem eſſe,
contra naturam humoris. Quæ cùm ita
nec ... niſſimum hoc poſſe adferri videtur, cur
ſint, firn... ...orum refluxus expertium diſtin-
ex colore hun... ...òd fere talis coloratio na-
ctio ſit, aucupanda, q... ...dam exiſtat.
turalis œconomiæ ſoboles quæ...

κτέα ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόν- 11.
των χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πε-
πασμοὶ ἐν τῶν χρόνων.

'ucendi verò ſunt omnes quà viam affectant, & per loca lege naturæ commoda, niſi quorum mitificationes fiunt in tempore.

ƆVCENDI VERÒ SVNT HVMORES, degeneres ſci-.et quorum ſuffuſio, fontis ipſius vnde manant :rennitate, ſymptomatica eſt, non critica, neque gax, neque naturæ propria; vbicumque in vitio nt, excludi debent è corporibus noſtris vacuan-), reuellendo, deriuando, coeffundendo artifi-o Medici ad imitationem naturæ comparato; ıod & cunctando putreſcant, & in ſuæ putredi-.s contagionem partium naturam trahant, om-:mque humani corporis œconomiam labefa-ent, ac ſymptomatum grauiſſimorum ab inflam-atione, venenata qualitate, & tranſlatione mor-fica metum adferant.

Ergo, cùm adhibita fuerit ea diſtinctio quæ ıhiberi debet ex morbo & ægro, in eam curam cumbere debet Medicus vt artificioſa molitio-: talem purgationem inſtituat, qualem naturæ :neficio bonis ægri rebus fieri animaduertit.

QVA VIAM AFFECTANT. Hæc enim prima lex in ırgatione ſancitur, vt quò natura & humor viam

affectant, eò conuenienter (hoc eſt) per loca lege naturæ commoda, nec ex euentu incommoda moueantur: non enim eædem in omnibus naturæ & humoris inclinationes fiunt. Eſtque omnino triplex inclinatio vnde purgandi via initur, vna quidem naturæ, altera humoris, tertia partis obſeſſæ. Nam iuuenes hæmorrhagiá, febribus ardentibus vtplurimum defunguntur; ſenes verò dyſenteriâ: ſic æſtate bili morem gerimus ſurſum mouendo, hyeme contrà deorſum pituitæ.

Et quorum morborum curatio in purgatione conſiſtit, ſi illi diaphragmate ſuperiorem locum teneant, vomitione; contrà ſi inferiorem, deiectione curandi ſunt. Ac ne omnia, quæ ſunt pene innumerabilia conſecter, comprehendam breui.

Et per loca lege natvræ commoda. At verò purgationis modus ex impulſu naturæ motu ipſius humoris, & meatuum conditione à Medico artificioſè captandus eſt: ſed tamen ea naturæ, humoris, & partium inclinatio non tantùm ad imitationem conſiderari debet; ſed adhibenda eſt etiam illa cautio, quàm conuenienter & integris ægri rebus.

Ac talem cautionem illud apertiſſimè planiſſiméque declarat, quod modò annotaui, per commoda loca, quod eſt eiuſmodi ac ſi quis dicat, Non ſolum quò natura, & humor viam corripiunt, eò molienda purgatio eſt; nec inde ſolùm purgationis momenta captanda ſunt, ſed quàm commodè id fieri poſſit conſiderandum.

Exiſtunt autem commoda & incommoda loca tum lege naturæ, tum ex euentu: lege naturæ

ıuenienter ſanguis per vterum expurgatur; ce-
rum per nares, palatum & aures; hepatis caua
: aluum, gibba per vrinas, & quæ ſunt eiuſmo-
quorum ſcilicet opera expurgandis partibus di-
a eſt, atque quodammodo conſecrata.

Ex euentu loca ſunt incommoda, quæ fuerant
ȝe naturæ commoda, vt polypo nares obſeſſæ
purgando cerebro ſunt incommodæ, alioqui
turâ commodæ; eodémque modo de inteſtinis,
ſica, renibus, abdomine, thorace, necnon de ſau-
bus iudicandum.

Sic tabidos numquam adduci debemus vt vo-
ııtione purgandos putemus; iſchiadicos, & ne-
nriticos deiectione, quamuis eò naturæ & hu-
ıoris inclinatio fiat. Et qui non vomunt ex facili,
eiectione ſunt vacuandi, modò æſtas non obſit.

Denique rerum earum indicationes ita ſunt æſti-
ıandæ, vt cui plus tribuendum ſit, à Medico non
ȝnoretur.

Nisi qvorvm mitificationes fivnt. Ac ſi di-
ceret, humorũ expurgandorũ occaſio purgationis
pſius neceſſitati commoditate antecellit: vt enim
umorum pepaſmi expertium vis effera ſiue or-
aſmus purgandi celeritatem, vel ineunte mor-
ıo requirit; ita qui ſunt pepaſmi capaces effici de-
ent naturâ & arte participes, nec antè ciendi
uàm mitificati fuerint, quia cùm id fruſtra fieret,
uòd neque medicamento trahenti, nec expellen-
i naturæ crudus humor cedat, tum verò medica-
nenti vis ipſi naturæ calamitoſa eſſet debilitando
cilicet, eámque per febrem aluináque ſymptoma-
a damnis augendo.

Et verò conſentaneum eſt, vt quorum morbo-

rum ſymptomata ſunt partis obſeſſę, humoriſque morbifici tantùm propria nec tranſlatitia, non priùs natura ſe illis expediat, quàm ipſum humorem ſua virtute ſuperarit. Atque id locum habet in iis humoribus, qui ſine orgaſmo à motu, putredine, & collectione, febrium continuarum & intermittentium conſequutionem adferunt, & qui cum integritate aliqua tumores contra naturam in viſceribus totóque corporis habitu excitare dicuntur. IN TEMPORE, id eſt, alteratione, nam illa concoctio partium ſolidarum, hoc eſt naturæ ipſius virtute, perficitur, ad eámque conſequendam natura ipſa ſui diligens & conſeruatrix mutatione vtitur, quæ quia motu fit, & cum motu coniunctum eſt tempus; vt erit partium ſolidarum integritas, caloris vitalis facultas, materiæque ipſius conditio; ita pepaſmi celeritas aut tarditas expectabitur. Nam febrium quartanarum diuturnitas in pepaſmi difficultate conſiſtit, difficultas pepaſmi in materiæ contumacia: Ac raucitates in ſenibus non facilè mitificantur, & quæ ſunt eiuſmodi.

Porrò autem quemadmodum neque abſceſſus neque excretio in bonis ducuntur, ſi antea pepaſmi ſignificationem non dederint: Ita purgatio perperam præſcribi ſolet à Medico, cùm naturæ virtus, & meatuum libertas, & materiæ præparatio deſideratur. Nam cùm corpora purgare conſilium eſt, debent effici permeabilia, atque locum habet tum maximè cùm impuritate corporis, ſiue ea plenioris diætæ ſit ſoboles, ſiue ea ab imperfecta criſi ſuperſit, recidiua eſt in metu; ipſúmque adeo corpus quò magis nutritur, eò

grauioribus damnis augetur, propter eáque conuenit ad calamitoſam vim morbi recidiui arcendam & propulſandam, tum vt corpus ipſum iam diu multúmque ſuo defraudatum genio, locum habeat reficiendi ſui; Conuenit, inquam, cacochymiæ omnis tum ſuperſtitis tum ſuccreſcentis vacuationem & excluſionem purgando moliri.

Ex quibus efficitur omnem conſilij capiendi deliberationem in his verſari cùm de purgando agitur: Primùm quid ſit purgandum. Deinde an id effici poſſit, quod primo loco videbatur faciundum; Poſtremò quemadmodum, & quibus auxiliis id effici poſſe videatur. Primò purgandi neceſſitatem indicat cacochymia primigenia, ſuperſtes, atque ſuccreſcens. Facultatem & occaſionem ſuppeditat ſpecies ipſa morbi inchoata, vel affecta, materia atque ſubiectum, cùm ſcilicet materiæ præparatione, meatuum libertate, excitata naturæ vi omnino permeabile eſt corpus. Efficiendi modum & rationem præſcribit triplex illa iam commemorata inclinatio naturæ, humoris, & morbi.

Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ. III.

Mitificationes autem ſeu maturationes inclinationem habent aut foras, aut intro, aut aliò quò oportet.

Digitized by Google

Mitificationes avtem. Hoc eſt coctiones, humorum à naturali ſtatu alteratorum ad temperiem reductio, quæ partium ſolidarum virtute fit, caloriſque vitalis facultate ſuſcipitur. Aui ſui doctrinam non ignorauit Ariſtoteles 4. *lib. Meteor.* è cuius verbis hoc intelligimus, atque tunc pepſεωs nomen genericum eſt; cùm autem ſpeciale eſt, eſt τῶν εἰσόντων, eiúſque terminus eſt in ſubſtantiam conuerſio: hîc ſpeciale eſt πεπασμὸς, & eſt eorum, quæ alterantur vt foras exterminentur, nempe τῶν ἀπιόντων, quamquam fructus ſuo pepaſmo gaudeant. Ergò cùm pepaſmi ad ſalutem præclarè appareant, tum verò admirabile eſt quantum præſidij ad eam obtinendam quantúmque opis adferant. Sanè in pepaſmo haud fere eſt quòd quiſquam Medici adiumentum requirat, cùm ipſa natura ſufficiat, eadémque duce optima ſanationis curſus confici poſſit: Vt enim concoctione natura ſui domicilij eſt conſeruatrix; ita pepaſmo omnes contra naturam affectiones depellit, cùm aut diætæ vitio, aut loci inſalubritate, aut etiam cæli morbo afficitur; omnino autem à pepaſmo natura triplicem viam inuenit, quâ deducitur ad conſeruationem ſui morbúmque depellit.

Inclinationem habent avt foras, avt intro, avt aliò qvò oportet, foras quidem vt ſudore, ictero critico, exanthematis quoque ipſis; intro verò deiectionibus, vrinis, hæmorrhagiâ: Avt aliò, cùm ſcilicet ab vna parte in aliam deponit, vt in abſceſſu critico quando pars quæ excipit, totius materiæ morbificæ capax, illáque ſecretio fit è directo &

procul à parte affecta, denique ſi ille abſceſſus ipſi morbo non eſt impar, nec naturæ potens. Atque vt natura per ſe ipſa morbo defuncta purgationem reſpuit, vel ſi tuberculis & exanthematis ſit obſitum corpus; ita ſi quid reliquiarum ſuperſit, aut ſi non ea naturæ ſit vis atque potentia quâ ſe affecto iam morbo expediat; tum ſanè ineunda erit bene purgandi ratio, naturæque, vt ita dicam, vicem explendi præſtandique ex cognitione locorum, quò ipſa natura curſum inflectit.

Ergò humores pepaſmi capaces primùm reddendi ſunt arte participes, deinde verò ciendi quò & quà quiſque natura duce viam affectat, etſi iam criſi inchoatâ ſuperſtitis materiæ ſigna edantur; quicquid ſupererit eò ducendum quò ſe natura iam conuertiſſe viſa eſt.

Ευλαβεῖν. IIII.

Cautio.

Cavtio, conſideratio, cauta vitatio, delectus, circumſpectio in rebus agendis; Etenim cùm ita comparata ſit omnis medendi, imprimiſque vacuandi ratio, vt minimis æquè momentis in commoda ægri peccetur, etiamſi neceſſariæ in promptu ſunt cauſæ purgationis; tamen illud videndum eſt maximè quàm conuenienter id effici poſſit, quod primo loco duxeras faciundum. Quò enim maior ex vacuatione fructus percipitur, ſi conſideratè adhibita fuerit; eò maiora per illam detrimenta importantur, ſi talis non ſit, qualis & iure & loco præſcribi & adhiberi ſolet.

Neceſſitatem ſanè arguunt, quæ paulò antè ſunt explicata, vt iure & loco fieri poſſe quis putet, ſi vacuetur cùm opus eſt maximè; necnon periculi metus adfertur, ſi prętermiſſa fuerit illa medendi ratio. Sed tamen vacuandi ſunt hi delectus, hæ cautiones quæ ex variarum indicationum, ſimiliúmque ac diſſimilium ſignorum, cauſarum & corporum diſtinctione comparantur, vt prægnantes purgare religio eſt ante tertium aut quartum geſtationis menſem & poſt ſeptimum.

V. Ἀπειρίη, δυσπειρίη.

Inexperta medicatio, difficultas experiendi.

Inexperta medicatio. Primùm quidem inexperta medicatio difficultatem parit maximam, cùm ſcilicet nihil ſit neque apparet, quo duce ac veluti præeunte magiſtro viam inire poſſis. Sunt enim quædam proprietates hominum, ſine quarum notitia nec facilè quicquam rectè fieri, nec in futurum præſagiri poteſt. Eſt enim difficillimum ei conuenienter medicinam facere cuius natura communis & propria non ſit antè perſpecta & cognita: hîc ſanè iudicio ſingulari eſt opus, experientiâ quoque eſt opus: Chirurgi experientia eſt in ſenſu communi fundata quando perfracto brachio eam collocationem atque figuram ab ægro requirit, quæ ſit doloris expers: Idem iudicio vtitur cùm ita collocat brachium, vt inter ſummam flexionem ſummám-

que extenſionem, pronúmque inter atque ſupinum media collocatio videatur: Atque illic ducem habet naturam; hîc artificium ex rei Anatomicæ peritia comparatum, nec fere aberrat à ſcopo, cùm aut naturam ſequitur, aut iudicium adhibet ex partium aſpectabilium diſtinctione: Alia eſt enim brachiorum, alia crurum, tibiarum, & pedum figura, & collocatio, nec eodem modo reſtitui debent quando perfracta ſunt.

Sed in purgando non æquè certa eſt Medici experientia (quæ in effectionum modo, & conſequutione verſatur) atque illa Chirurgi, quam in ſenſu communi poſitam eſſe diximus, ſed fallax potiùs & periculoſa. Multa enim præclarè fieri & apparere videntur, ac falsò naturæ accepta ferũtur, quæ ſunt planè ſymptomatica & calamitoſa: nec iudicium experientiæ canon & regula niſi ſummis ingenijs, acerrimis ſtudijs, doctrinâque optimâ comparatur. Eſt enim iudicij magna vis planéque diuina, ſed in quo difficultatis ſumma ſunt omnia, præſertim cùm ſimilitudines ipſæ bonis & eruditis Medicis non rarò imponant.

Hîc ſánè cautio eſſe debet, ne boni rectique ſpecie quis in ægri perniciem decipiatur & erret: Nulla enim Medici excuſatio accipienda eſt, pręſertim cùm per imprudentiam iuuandi ſtudio peccaſſe ſe dixerit. Id ne fiat, iudicium & experientiam ſumma religione adhibeat, quæ duo omnem percipiendi & diſtinguendi vim in ſe continent: Et cùm iudicij, & experientiæ idem ſit omnino ſcopus, ratio tamen diuerſa eſt: Etenim, vt perfracto brachio experientiæ theorema illud eſt, *figura* ſiue collocatio doloris expers eſt

naturalis: hoc verò iudicij, *figura* inter extremam flexionem & extenſionem, pronum & ſupinum media, eſt naturalis: Sic in ratione purgandi, cùm ſcilicet de purgando agitur, hoc theorema ſibi vendicat experientia. *Si vacuatio* qualem moliri neceſſe eſt, fiat, bono fit & alleuatur is cui præſcribitur, ſin minùs contrà: Iudicij autem vis lucet ſplendétque in diſtinctione ſignorum, cauſarum & corporum, ex eáque diſtinctione ſimilium ac diſſimilium, omnis cognoſcendi, prædicendi, atque curandi ratio comparatur.

Difficvltas experiendi. Ergò qui duce tantùm experientia purgationem molitur, ſæpe aberrat à ſcopo, niſi iudicium adhibeat: ſed cùm iudicio definita fuerit purgandi neceſſitas, materiáque ipſa purgabilis propalam explicata, vt iam dubitari non poſſit quin vacuandum ſit; exiſtit hoc loco quæſtio difficillima, tum ſanè difficultas experiendi in quæſtione verſatur; hæc in contrariarũ indicationum concurſu occurrit, cùm ſcilicet in incerto eſt quid conſilij capiendum ſit, vbi pharmaciæ, chirurgiæ vel etiam diætæ ratio in quæſtionem vocatur. Incertus eſt animi quid ſit facturus, qui, vtrum naturæ ſtudendum ſit potiùs quàm pugnandum cum morbo, ignorat.

Vnde difficultas experiendi oriatur.

Vt enim concedam ptiſſanæ dotes facilè cuiuis eſſe perſpectas, atque quodammodo pertractatas, quibus admirabile eſt, quantùm cæteris alimentorum generibus antecellat, quod & ſit meabilis & concoctu facilis & omnis alienæ qualitatis expers miniméque ſitifera, ex quibus maximum pleuriticis adiumentum poſſe adferri videatur, alas

Ptiſſanæ dotes.

pulmonum explicando, materiam præparando, tuſſim leniendo, naturæque vim excitando ad expectorandum: Tamen permagni intereſt ſiccóne an humido, ineunte an affecto iam morbo exhibeatur; tum autem continentérne an cum intermiſſione, ſemel aut bis die exhibenda eſſe videatur: Nam in doloris acerbitate cum ſumma difficultate ſpirandi, & expectorati vacuitate coniuncta, ſi quis ptiſſanam ſorbeat, tam eſt in vitio quàm ſi ipſe ſibi manus adferret, quòd inde vel mente perculſus, vel cum orthopnœa, vel cum ſtertore celeriùs opinione Medicorum ſæpe intereat. Eóque fit vt iure optimo huiuſmodi homines ſyderatos priſci exiſtimarint, tum propter eam moriendi celeritatem, tum quòd ijs mortuis membrana liuida plagæ aſſimilis conſpiceretur: Atque huius rei cauſa in promptu eſt, quod ſcilicet repentè ſuſpirioſi lædantur: Etenim frequenti illo quem ducunt ſpiritu materia expectorabilis fit glutinoſa, hinc reſpirationis interceptio.

Quod ſi ptiſſana tantis augeat damnis ægros ſi iure & loco non vſurpetur; cuiuſmodi cætera eſſe iudicandum eſt, quæ nec bonitate ſucci alibilis nec facultate medendi cum ptiſſana ſunt conferenda.

Ac difficultas experiendi maxima eſt cùm aut ſymptomata eiuſdem cauſæ ſoboles aut quorum vis maior eſt magiſque vrget aut quæ cum alijs coniuncta, variè ſuadendo efficiunt, vt paulo momento animus huc illuc diſtrahatur.

Ne longum faciam, & ne ab inſtituto diſcedam; Quæ maior difficultas purgandi in Medicina cer-

Digitized by Google

nitur, quàm ſi cum orgaſmo bimeſtris grauiditas aut ſeptimeſtris coniuncta ſit? Prægnantes quidem purgandæ fateor, ſi humor ſit efferus & ipſæ quadrimeſtres dum ſeptimeſtres fuerint; cæteras autem purgare religio ſit. Vt enim tanta purgandi neceſſitas eſt in orgaſmo, vt etiam celeritas ipſa quodammodo mora ſit, ne calor febrilis augeatur, ſymptomatum acerbitate vires frangantur, ipſáque materia adeò effera ruat in partem aliquam nobilitate inſignem, cuius officio vita carere non poſſit: Ita neceſſitatem illam, quæ ſumma eſt, maior experiundi difficultas remoratur, qualem grauiditas ipſa recens vel affecta ſæpenumero affert, quotieſcumque in eam cadit orgaſmus.

Quæ cauſa eſt etiam cur morbi acuti non minùs ipsâ difficultate experiundi quàm magnitudine cauſæ ac ſymptomatum vehementiâ ſint mulieribus grauidis calamitoſi atque funeſti. Nam ſi ea ſit ratio fœtus & fœtæ, vt non magis liceat pugnare cum morbo quàm ipſi naturæ ad tempus imperare, nullus omnino reſtabit curationi locus. Quinetiam ſi grandiore iam fœtu auſtrina veniat hyems pluuioſa ac tepida, indéque ver ſiccum & aquilonium, mulieres ipſæ grauidæ, in ſumma purgandi neceſſitate, purgationem ipſam commodo fœtus non ferent, quod ex ea temporum defectione ac tempeſtatum alienatione leui de cauſa abortiant: Eóque fit vt mulieres grauidæ morbis acutis implicitæ non minùs ipsâ difficultate curandi, quàm magnitudine & vi morborum laborent.

Quamobrem in hac tam perplexa támque ancipiti cura cogitandi, vſurpanda videtur illa quæ omnium

omnium quidem communis eſt regula, vt vnde natura magis eſt opis indigens, hac illi ex parte potiſſimùm ſuccurratur, nihílque ſalutariter fieri poſſe quis putet, niſi quod ipſi naturæ conuenienter fiat, quamuis ipſa vis morbi ſuo iure aliquid pene dixerim extorquere videatur. Porro autem quemadmodum humorum, qui in vitio ſunt, vacuatione ſanitas comparatur, contráque ſymptomatum acceſſio fit; ita rerum conſequutionem tanquam è ſpecula præuidere oportet diſtinctione locorum, temporum, naturarum, morborum: Ex quibus intelligitur purgationem iure & loco à natura ſuſcipi, aut à Medico artificioſè inſtitui, vel contrà ſymptomaticè aut inconſideratè fieri in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occaſione. *Curandi Regula communis.*

Solenne eſt ſurſum purgationem moliri quando ad cibi faſtidium accedit ſtomachi morſus & oris amaror; ſunt enim hæc alui bile natantis ſymptomata: Nec minùs eam purgationem ſurſum moliendam ſuadet, ſi dominatu æſtatis cœlum incanduit corpúſque purgandum eſt gracile, & ad vomendum habile benéque affectum. Sed tamen ita comparata eſt ratio illorum ſymptomatum vt quamuis impulſu naturæ, motu ipſius humoris, & meatuum conditione ſurſum bene fieri illa purgatio videatur; tamen ea molitio tantùm in febris vacuitate probanda ſit.

Etenim ſi à febre veniunt illa ſymptomata, ineunte quidem ſunt tranſlationis ſymptomaticæ, effectâ verò perturbationis criticæ propria, ac ſigna iamiam futuræ vomitionis criti-

cæ & ſalutaris; in tranſlatione ſymptomatica morbum ſequi eſt nefas. In perturbatione critica quæ iudicantur ſalutariter, ea mouere non licet.

Iam verò vt catharticorum difficultatem, quam illa præ ſe ferunt, aperiamus: Quod nomen cathartici fuit in arte illuſtrius quàm Ellebori? Enimuero medicamenti nullius vis maior ſe extuliſſe dicitur ad ſanationem melancholicorum, fanaticorum, iſchiadicorum, arthriticorum, nephriticorum, ſauciatorum, cùm ſcilicet ex vulnere aut fractura corruptionis metus adfertur, proptereáque delirij, febris, & conuulſionis.

Sed huius rei difficultatem non mediocriter pertimeſcit, qui eſt medendi peritus: Eſt enim rigore & conuulſione formidabilis; nam cùm in elleboro tanta purgandi ſit virtus atque potentia, vt priúſquam in tenuium inteſtinorum anfractus perueniat, humores degeneres toto corpore ad aluum pertractos vomitione excludat, cuiuſcumque naturæ fuerit ille potens, eius profectò auxilia labefactabit, eritque omnino rigore & conuulſione funeſtus.

Itaque pueris qui neruos habent naturâ infirmos, ſenibus item qui ab exhauſto humoris natiui laborant, elleboro iure interdicendum videtur, ob eum, quem dixi, conuulſionis metum: Soli reſtant iuuenes & homines conſtantis ætatis elleboro vacuandi, nec ſine ſummo delectu. Atque hi ſunt in promptu elleboriſmi delectus, hæ cautiones, quas qui ſeruare in

animum non inducet, præſtiterit ſanè vt elleboriſmo in totum abſtineat.

Primùm iam conſtat, opinor, de hominum naturis, ab elleboriſmo excipiendam ſenectutem & pueritiam. Deinde qui malè ad vomendum affecti ſunt & conſtituti: Tum autem qui febrili conflagrant incendio,& qui aluinis ſymptomatis infeſtantur: In cæteris ita proderit elleboriſmo vti.

Principio,vt ſi duorum ſolemnium remediorum, elleboriſmi ſcilicet &.phlebotomiæ neceſſarius incidat vſus, à phlebotomia curationis principia ducantur. Hinc permeabile corpus reddatur vberiore victu & requie. Materiam reddet ſequacem ductúſque meabiles oxyprororum vſus, inde diluto radicularum elleboro confixarum potionandum eâ menſurâ quâ vires naturæ ad excluſionem humoris morbifici incitentur, non autem frangantur. Poſtremò vere & autumno potionandi ſit tempus, non hyeme,nec æſtate. Ergo ſic proderit elleboriſmo vti,eóque delectu meabiles adferentur ſanationis fructus eorum morborum,quorum calamitosâ vi naturæ præſidia collabuntur & concidunt.

Quæ cùm ita ſint; verè illud videor eſſe dicturus,nihil omnino inconſideratè eſſe faciendum in ratione purgandi,ac nihil de cathartico ſtatuendum, niſi difficultatibus illis ſublatis, quibus illa purgandi ſcientia eſt planè obſtructa. Cæterùm, omnium rerum quæ ſponte fiunt atque apparent,effectionis modus & conſequutio experientia eſt, non peruagata iſta periclitatio.

Atque illa tria, ſcilicet εὐλαβείην, ἀπειρίην, δυσπειρίην, ad quæſtionem an ſit purgandum pertinent, quæ ſequuntur ad modum purgandi. Purgandi verò modus in peculiari natura & affectione, deinde in humoris, qui in vitio eſt, conditione conſiſtit.

VI. Μαδαρότης. ἢ μαδάρωσις.

Pilorum defluuium.

PILORVM DEFLVVIVM, glabrities ex pilorum defluuio, Quæ affectio tabidis propria maximam etiam præbet experiendi difficultatem, quia tabidorum natura & humor ſurſum vergunt: At ipſa tabes, aut ea naturæ ad tabem ſuſcipiendam inclinatio, nunquam nos eò ſinit adduci, vt purgationem ſurſum moliendam putemus. Exiſtunt enim congeneres quidam hominum morbi, aut partium illis excipiendis bene affecta conditio, ex quibus tametſi humorum degenerum ſignificatio ſit, tamen ab ipſius purgationis molitione nos auocant; cùm ſcilicet viam inire conſilium eſt, quam ipſa natura & humor affectant. Etenim tabidorum (quos ita vis morbi ferina exercuit, vt pilorum congenitorum defluuio ſint deturpati) & natura & humor ſurſum aſpirant, ſunt enim graciles fere omnes & bilioſi: Vt enim tabidi, quibus ferinum vlcus pulmonem depaſcit, vomitione damnis augentur, ac ſæpe celeriùs, quàm quis fortaſſe putet, intereant, quòd ad calamitoſam

d

vim vlceris accedat funeſta venarum hiantium profuſio & hæmorrhagia : Sic etiam illi qui ſunt in metu tabis, vomitione tabidi efficiuntur, quòd & catharri vis effera in pulmones procumbat, & vaſa pulmonum dehiſcant; huiuſcemodi fere ſunt qui ſcapulas habent alatas, aut qui ſicca tuſſi cum raucitate coniuncta infeſtantur: Nam, quæ diſtillationes à capite tuſſiculoſos & raucos efficiunt homines, ſi cùm aliquantiſper proceſſerint vacationem non habeant, alteram ſanè afferunt tabis differentiam: At hi non minùs in metu ſunt tabis, quàm quibus alarum ſcapulæ inſtar prominent.

Eadem cautio eſſe debet nephriticis & iſchiadicis, vt numquam ſi fieri poſſit ijs ope cathartici aluus feratur, ne grauiorum ſymptomatum acceſſione in diſcrimen veniant ab humoris in partes malè affectas prolapſu, cui excipiendo cùm ipſa partium laborantium infirmitas valde ſit habilis, tum verò maximè cùm ad eam excipiendi opportunitatem calcar humori additur, fitque, vt ita dicam, via vi, quæ facilis & expedita antè fuerat.

Σπλάγχνων κενότης, τοῖσι κάτω VII.
πλήρωσις, τοῖσιν ἄνω τροφή.

Viſcerum vacuitas, repletio abdominis & craſſitudo, per ſuperiora alimentum.

VISCERVM VACVITAS immutatione habitus, temperamenti, & actionis, cuiuſmodi naturis purgationes laborioſæ ſunt, ac præſertim quæ vomitione ſuſcipiuntur: Ac ſi diceret, in viſcerum vacuitate res eo ſunt loco vt neceſſariò purgandum eſſe videatur. Etenim vacuitatis extraordinariæ ſunt hæc fere ſymptomata, in aluo quidem morſus, quem cardiogmum vocant, oris amaror, & hypochondriorum ſuſpenſio; in genere venoſo calor febrilis & vrinarum rubor; in habitu corporis extimarum partium frigus, oculi concaui, collapſa tempora, denique infirmitas ipſa & ad res gerendas ignauia. Sed illud verè poſitum eſt, nunquam in inedia laborandum; Quæ ſententia vt in labore & exercitatione corporis locum habet, ne vires ab exhauſto per inediam laborantes accedente labore omnium labefactentur; ita cùm certis de cauſis inedia futura eſt, vel anteceſſit, nunquam purgandum, aut ſanguis venâ incisâ mittendus. Atque vt homini ſano cum inedia laborare eſt ægrè; ſic ægro in æſtu morbi cùm ſcilicet quamtenuiſſima diæta neceſſe eſt vti, Pharmaciam aut phlebotomiam adhibere eſt calamitoſum. Et verò ſic eſt naturæ alui talis conditio, vt ſi in eam vacuitas extraordinaria officijque vacatio fortè inciderit, ſubſtantiæ quidèm ipſius ſiccitatem, habitui prolapſionem, facultati coctrici ignauiam deſidiámque adferat. Ac ſiccitatis conſequens eſt ſitis, oris amaror, à bile cardiogmos, tenebricoſa vertigo, iactatio nauſeabunda vigiliæ, rubens vrina, carnium æſtus & febris,

cum frigoris & caloris viciſſitudine partium extimarum.

Alui collapſæ incommoda ſunt hæc, hypochondriorum ſuſpenſio, difficultas ſpirandi, & anxietudo: Ignauiam deſidiáque ab officij vacatione conceptam ſequitur moleſtia quædam grauiſſima ex mutatione repentina ab otio ad negotium, ſi quis ad ingenium redire velit.

Tanta eſt igitur ſymptomatum fœtura & ilias à viſcerum vacuitate, vt omnis tollatur medicinæ faciendæ occaſio.

Repletio abdominis et crassitvdo, hoc eſt vberrima conſtitutio cum triplicis æqualitatis laude coniuncta; ſiquidem cùm duas purgandi vias natura muniuerit, quibus humores, qui toto corpore in vitio ſunt æquabiliter poſſint excludi, vomitionem ſurſum, deiectionem deorſum; vtriúſque profectò ſic debet eſſe cautio.

Ac primùm id ratum eſſe debet quibus profuturum ſit deijciendo purgari: Enimuero profuturum eſt melancholicis, pituitoſis, ætate conſtanti & hyeme in doloribus diaphragmate inferioribus, quorum curatio in purgatione conſiſtit, cuiuſmodi ſunt aluini circa vmbilicum dolores, lumborum cruciatus ac genuum grauitas.

Sed in hac viarum purgationi dicatarum electione, quam ipſa collocatio atque natura partium expurgandarum præſcribit, idonea deijciendi opportunitas abdomine ſolido ſuccique pleno, necnon in ſubſtantiæ, qualitatis, & quantitatis æquabilitate poſito potiſſimum æſtimatur.

Vt enim abdominis vberrima illa conſtitutio præclarè ad ſalutem apparet, quod inde viſcerum bene moratorum benéque conſtitutorum argumenta petantur, ita ex animi ſententia ſanationem adiuuat, præclaréque ad eam facit, quòd huius beneficio illa quæ fit deorſum purgatio Medicorum votis reſpondeat.

Contrà, ſi quæ inæqualitatis nota in diſtentione, contractione, duritate percipiatur, aut ſi abdominis muſculi contabuerint, ex illo ruere ac retro ſublapſa referri ſpes iuſtæ purgationis quæ deijciendo perficitur. Quamobrem non vltima erit eius quę fit deorſum purgationis laus, quæ ex virtute & integritate comparatur.

Per svperiora alimentvm, ac ſi diceret, vomitionis (quæ ſurſum fit humoris vitioſi excluſio) quæ opportunitates ſunt maximę ad bene medendum, illæ profectò veniunt abdicandæ ſi alimentum deſit, vel alimenti ratio deſideretur. Eſt enim conſentaneum vt vomat ex facili is cui vomitio imperatur, niſi conuulſionem experiri malit, quàm humoris morbifici vacuationem. At iſta facilitas humectatione acquiritur: nihil autem humificum quod nutricatu careat. Quamobrem victu pleno & quiete opus eſt ad bene vomendum, idquę cùm alias, tum ſi elleboriſmo vtendum ſit. Hæc igitur præparatio adhibeatur iis quos ſæui exercēt dolores diaphragmate ſuperiores, ac ſola purgatione ſanabiles. Hæc lex vomendi ijs etiam ſanciatur quibus ad melancholiam, inſaniam, nephritidem, iſchiadem, & calcis fracturam vomere multum prodeſt. Qui contrà vomitionem inſtituit, nō minus

in commoda ægri peccat, quàm ſi ipſe damnum adferret.

Quæ cùm ita ſint; planè efficitur viarum, quas ad purgandum natura inſtituit, electionem non minùs à præparatione quàm ab inſtituto naturæ proficiſci.

Ἀναῤῥοπὴ, καταῤῥοπή. VIII.

Surſum inclinatio. Deorſum inclinatio.

SVRSVM INCLINATIO. DEORSVM INCLINATIO. Vomitione quidem purgandi ſunt fateor, quibus inclinatio ſurſum fit; quemadmodum & deiectione quibus deorſum, ſed id non temerè faciendum. Triplex eſt autem omnis quæ ſurſum fit inclinatio, triplex item quæ fit deorſum; vna quidem humoris, altera verò naturæ, poſtrema ipſius morbi: Etenim biliosi humoris ſurſum fit inclinatio, melancholici verò deorſum. Iuuenum propria eſt vomitio, & hæmorrhagia: Senum verò & hominum conſtantis ætatis alui profluuium ſeu diarrhæa, dyſenteria, & hæmorrhoides. Morbi acuti ſurſum, niſi in ſenibus: Diuturni verò deorſum criſim recipiunt.

Sed tamen ea triplex naturæ, humoris, & morbi ſurſum deorſúmve inclinatio, vt ſummo iure ſic faciendum ſuadeat; tamen ipſum Medicum ad imitationem ſui facilè non adducet, ſi

deorſum vbertas abdominis, ſurſum humifica vis alimenti & ſomni deſideretur.

IX. Τὰ αὐτόματα ἄνω ϗ κάτω, ἃ ὠφελέει ϗ βλάπτει, συγγενὲς εἶδος, χώρη, ἔθος, ἡλικίη, ὥρη, κατάστασις νούσου, ὑπερβολὴ, ἔλλειψις, οἷσιν ὁκόσον λείπεται, ἢ οὔ.

Quæ ſponte ſurſum deorſumue feruntur, quæ proſunt aut obſunt: congenita forma, regio, mos, ætas, temporis viciſſitudinis ratio, morbi ſtatus, nimietas, paucitas, ſiue quibus deeſt aut abundat.

QVÆ SPONTE SVRSVM DEORSVMVE FERVNTVR, QVÆ PROSVNT AVT OBSVNT. Quod ſupereſt, commemorabile illud eſt in cautione prudentis atque periti Medici, vt obſeruatione ſingulari eorum quæ ſponte fiunt, quæque apparent bene rectéque imitandi ſolertiam conſequatur. Nam cùm prima ſit ad veram laudem medendi commendatio, vt quæ contra naturam ſunt accommodatè excludantur, aut in priſtinum

ſtatum, quoad eius conatus fieri poterit, tutò, citò & iucundè reuocentur; nos quidem exclu-ſionis modum naturâ duce tenebimus, quam ſi ſequamur nunquam aberrabimus: Natura enim ſui diligens & conſeruatrix morbos depellit pe-paſmo & criſi: Eius autem conuenienter omnia molientis imitatorem ſe, obſeruatorem & adiu-torem fideliſſimum præſtare is debet, qui artis magiſter præſtantiſſimus dici & eſſe velit. Sed ne decipiamur ſpecie recti, contráque, & bene, & conuenienter cuique medendi occaſionem arri-piamus, iudicium & experientiam adhibere opor-tet. Ac ſanè adhibendi ratio explicatur hoc pro-poſito vacuationis exemplo, ad cuius imitationem artificioſa omnis vacuandi molitio facillimè com-paratur. Nam deiectione & vomitione purgantur humores, qui toto corpore vitium concepêre, na-turâ & arte. Eodémque modo colliquamenta, & alij humores ſine delectu ſymptomaticè excludun-tur. Ac nihil in promptu magis quàm artificio-ſam vacuationem moliri vomitu aut deiectione quo iure quáque injuriâ. Sed vt naturalis bono fit ægri, ſic artificioſa in bonis ducitur atque laudari ſolet, quâ exemplo naturæ, qualia purgari decet, purgantur & excluduntur.

Verumenimuero qualia purgari decet, eiuſmo-di eſſe intelligimus; primùm quidem, ex ijs quæ purgandi neceſſitatem indicant, modos ape-riunt, rationem denique omnem præſcribunt. Deinde verò ex ipſo effectionis modo & conſe-quutione. Effectionis modus in ægri alacritate cernitur, dum ſcilicet fertur aluus vomitióque cietur; conſequutio autem in adiumento & alle-

uatione, cùm finis purgandi ſit. Eáque omnino ſunt duo iuſtæ vacuationis argumenta, quorum ſanè veritas in ſenſus communis bonitate lucet ſplendétque, nec vllis erroribus obſoleſcit.

Quid enim faciliùs mente animóque peragratur atque concipitur, quàm illud quod in peruagato Medicorum ſermone verſatur, in commotionibus alui & vomitibus vltrò obortis ſi qualia purgari decet purgentur, prodeſt id maximè, perferúntque alacriter; ſin minùs contrà; Sic etiam vacuatio, ſi qualem moliri neceſſe eſt, fiat; bono fit & alleuantur, ſin minùs contrà. Eſt enim id æquè ſenſus communis iudiciarium atque illud: Totum eſt maius ſua parte, & bis tria faciunt ſex, & quæ ſunt eiuſmodi.

Congenita forma naturalis, communis, & propria cuiúſque naturæ in temperamento, in habitu tum vniuerſi corporis tum ſingularum partium, quarum beneficio corpus adminiſtratur, temperamento & dominatu cuiuſque humoris: Ac ſi diceret, operæpretium non eſt Medici affectionis modum & conſequutionem expectare in omni purgatione quæ ſponte ſuſcipitur, neque id vacat ægri periculo artificiſque contumeliâ, quod in eo affectionis modo & conſequutione tantùm defixus non antè præuiderit ſiniſtros euentus aut prohibuerit; aut contrà ſperarit & aduocarit ſecundos. Explicanda eſt igitur præſtantis iudicij vis, quæ in ſignorũ, cauſarum, & corporũ ſimilium ac diſſimilium diſtinctione poſita eſt: Eius autem comparandæ & explicandæ ratio hæc eſt. Nam prima cognoſcendi, prædicendi, & curandi ratio ex formæ connaturalis (quæ cui-

que propria eſt) diſtinctione ducitur. REGIO, ſitu, naturâ, ventis & aquis, ſolum ac cœlum vernaculum. MOS, inſtitutus & inſitus: Inſtitutus in vitæ ratione, & vitæ inſtituto, mores inſiti ſunt qui corporis temperamentum ſequuntur, vt bilioſi iraſci celeres, *vide* 1. *epid.* Inſtituti qui ex Philoſophiæ ſtudio aut diuinis literis comparantur, vt apud Ciceron. *lib. de fato*, fertur de Socrate, quo nihil ſapientius, nihil temperantius, etſi naturâ mulieroſus extitiſſet. Sic ex diæta variorum morborum diſperſorum principia cauſæque ducuntur. ÆTAS, nam illa temperamenti & habitus mutationem affert: Prima infantia congener eſt muco & aphthis; ſecunda diarrhϾ & conuulſioni epilepticæ; Tertia ſtrumis & lithiaſi; Pubertas & adoleſcentia ſanguini & hæmorrhagiæ; Iuuentus bili & febribus acutis ardentibus, tabi; Conſtans melancholico ſucco & hæmorrhoidibus; Senectus excrementitijs humoribus, vnde apoplexiæ & cachexiæ, ſiccitati corporis, cruditatibus, catharris tuſſiferis. TEMPORIS VICISSITVDINIS RATIO, ſiccitatis, caloris, humoris, frigoris, ventorum tranquillitatis, nubium, procellarum, ſerenitatis, præterito tempore aut præſenti, principio, medio & fine, ſine intermiſſione, aut cum intermiſſione. MORBI STATVS, hoc eſt hiſtoria, morbi ſpecies, magnitudo, mos, ſitus, vnde ſalutis aut mortis, ſecundi aut ſiniſtri iudicij, criſeos ipſius & diei critici argumenta petuntur.

NIMIETAS, PAVCITAS ſcilicet excretionum quæ vi naturæ ſuſcipiuntur, nimietas enim inhibendum, ſiſtendum; paucitas coeffun-

dendum : ac nimietas, paucitas (rerum adhibendarum in qualitate, copia, frequentia) congeneres ſunt formæ rerum habendarum, & ad communem & propriam cuiuſque naturam debent referri. SIVE QVIBVS DEEST AVT ABVNDAT, vt bilioſis parte ſuperiore, pituitoſis inferiore, cum morbo aut ſine morbo.

X. *Ἄκη· ἔκκλισις.*

Medela, declinatio.

MEDELA, DECLINATIO, medicandum ægri natura inſinuat : Aliquando medicationes periculoſiſſimas eſſe quaſcumque declarat, itaque præſtolandum ſatiùs.

XI. *Παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ᾗ μάλιστα ῥέπει, ἢ ἀντίσπασις. ἐπὶ τοῖσιν ἄνω, κάτω. ἄνω, ἐπὶ τοῖσι κάτω, ἢ ξυρῆναι, ἢ οἷσι τὰ κάτω, ἢ οἷσι τὰ ἄνω, ἢ ἐκπλύνεται, ἢ οἷσι παρηγορήσεται.*

Deriuatio ad capitis dolores curandos,

per obliqua, quà viam affectant, aut reuulſio, Quibus ſurſum deorſum, quibus deorſum ſurſum. aut deſiccandi locus eſt, aut quibus ſuperiora, aut quibus inferiora, aut eluitur, aut quibus ſedabitur dolor.

DERIVATIO AD CAPITIS DOLORES CVRANDOS, quæ deriuatio eſt auerſio humoris qui conſtitit per loca ex euentu incommoda fluentis, vt in cynanche incipiente brachij vena ſecatur ad reuulſionem: conſiſtente autem vena quæ eſt ſub lingua. PER OBLIQVA, vt, ſi per os confluat humor, ad nares deriuetur, contra ſi ad nares tumore aut vlcere obſeſſas, ad os, palatum. QVA VIAM AFFECTANT natura & humor. AVT REVVLSIO, humoris quò non expedit ad loca & per loca lege naturæ incommoda fluentis, hoc eſt in contrarium auerſio, vt ad hæmorrhagiam ſymptomaticam, immoderatam, cucurbitula hypochondriis affixa; menſtruis ſupra modum fluentibus ad mammas. Reuellimus autem vel ex inferioribus ad ſuperiora, vel ex ſuperioribus ad inferiora; vel ab anterioribus ad poſteriora, vel à poſterioribus ad anteriora; vel à dextris ad ſiniſtra, vel à ſiniſtris ad dextra, vt brachio dextro malè affecto ſecabis venam ſiniſtri lateris, niſi affectio ſit diuturna, tunc enim deriuatione eſt opus κατ' ἴξιν, non reuulſione ex oppoſito. Si oboriatur

in vtero phlegmone venam dextri brachij ſecabis; vbi verò conſtitit, vena cruralis eſt ſecanda è directo. QVIBVS SVRSVM, DEORSVM. Vt in anadrome bilioſi humoris ad caput, quæ phrenitidis metum adfert, aluum ciere oportet. QVIBVS DEORSVM, SVRSVM. Reuellendum eſt. AVT DESICCANDI LOCVS EST, AVT QVIBVS SVPERIORA, vt caput ſero & humore reſperſum, ſacculis ex milio, furfure, ſale & frictionibus. AVT QVIBVS INFERIORA, vt tibiis œdematoſis; AVT ELVITVR vt clyſtere, hordeato. AVT QVIBVS SEDABITVR DOLOR, vt iniectione, fotu, decoctis ſeu apozematis humorum acrimoniam infringentibus, quorum remediorum finis eſt mitificatio.

XII. Μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ εἴσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἀφόδους ξηραίνειν.

Quæ diffuſa ſunt, non ſunt intro reuocanda, ſed ipſas excrementorum vias ſiccare.

QVÆ DIFFVSA SVNT, per totum corporis habitum motu ſymptomatico aut critico, vt icterus criticus, exanthemata, variolæ & morbilli. NON SVNT INTRO REVOCANDA, medicamento ſcilicet vomitorio, deiectorio, vt præceptum

ceptum eſt in *comment. in hiſtor. de Simone ſect.* 2. *lib.* 6. *epid.* quo loco hoc commune continetur præceptum, vt diffuſus humor ſiccando vaneſcat, quòd humores totius ſubſtantiæ vitioſi deteriùs nobiles partes afficerent, quàm antea affectæ fuerint. Hîc notandum verbum ἐγχύμωσις apud Hippocr. ſignificare ſuffuſionem humoris non egreſſi è proprijs conceptaculis; ἐκχύμωσις verò ſignificare ſuffuſionem humoris è proprijs conceptaculis egreſſi. Vide quid ſignificet συνεγχυμοῦν, id eſt, coeffundere, *com. in part.* 9. *ſect.* 2. *lib.* 6. *epid.* SED IPSAS EXCREMENTORVM VIAS SICCARE OPORTET, ſupple, medicamentis diaphoreticis, frictionibus balneo, laconico & cataplaſmatis, qualia ad Simonis exanthemata præſcribit Hippocr. diſcutientibus ſcilicet.

Τάραξις, κατάκλυσις, διάνιψις, οἷσιν ἀποστήσεται πρὸς ἕδρην, ὅθεν ἀθέλγεται, ἢ φάρμακον, ἢ ἕλκος, ἢ χυμὸς τις συνεστηκὼς, ἢ βλάστημα, ἢ φῦσα, ἢ σῖτος, ἢ θεῖον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος.

Perturbatio, perfuſio, ablutio, quibus

ad anum ſeceſſio fit, vnde conceditur, exoluitur, aut medicamentum, aut vlcus, aut quiſpiam coactus humor & concretus, aut germen, aut flatus, aut ſtercus, aut animalculum, aut æſtus, aut alia affectio.

Pertvrbatio alui, cùm ſcilicet fertur aluus cum torminibus, bilioſis, mordacibus, acribus aut ſeroſis excrementis, quæ abradendo aut exaſperando moleſta ſunt, excitántque aluo tumultum & ſedi morſum; atque ſic ταράξιως ἢ ταραχῆς nomen abſolutè poſitum accipi voluit, cùm *lib.* 1. *aph.* iſtud ipſum de mentis alienatione intelligi velit. Perfvsio, clyſterum iniectio valet ad perturbationem alui ſedandam. Ablvtio, hoc eſt ani, inteſtinorum, vicinarúmque partium fotus & lotio ex aqua calida, oleo, lacte, cùm ſcilicet conſtricto & coacto muſculo ſphinctere adſtrictior fit aluus, & motu periſtaltico inteſtina mouentur contra naturam infernè ſurſum. Qvibvs ad anvm secessio fit, vnde conceditvr, exolvitvr, vnde quaſi colo tranſmittitur. Avt medicamentvm purgans ſcilicet, vt in eo qui cùm epoto ſcammonio ſæuis torminibus cruciaretur, quia propter infirmitatem naturæ ferri aluus non poſſet, acerbioris pyri vſu leuatus eſt; quòd tum medicamenti vis venefica alui perturbatione aut clyſtere eluitur. Avt vlcvs, vt in dyſenteria vera,

quæ in vlcere recti inteſtini conſiſtit, cùm tamen dyſenteriæ nomen abſolutè poſitum ad omnem excretionem ſanguinis pertineat, etiam ſine vlcere. AVT QVISPIAM COACTVS HVMOR ET CONCRETVS, vt in dolore colico à pituita vitrea reſoluta: Pituita enim in corpore bifariam peccat, nempe alienæ ſubſtantiæ admiſtione, & propriæ corruptione, idque tribus modis, reſolutione quæ fit aut in aquas, aut in flatus, vt in vitrea contingit; concretione, vt in gypſea; aut putredine, vt in febre quotidiana à ſalſa.

AVT GERMEN ſeu germinatio ac ſoboles viſcerum malè affectorum, quæ bubonibus & torminibus declaratur. AVT FLATVS, qui triplex eſt, ſilens, ſonorus, ſtridulus; aut inflatio præcordiorum, etiamſi flatus non exeat. AVT STERCVS, cùm ſcilicet induruit corporis raritate, hepatis calore, picrocholis ἄνω, vrinæ profluuio, tempeſtate aquilonia, à qua conſtringitur ſphincter muſculus, huic affectioni fotus aquæ calidæ in ano prodeſt. Cæterùm τὸ ἄζε in neutro genere alimentum declarat; in maſculino (ſit honos auribus) ſordes intelligit, vt eſt apud Hippocr. *ſect. 5. part. 5. 6. epid.* AVT ANIMALCVLVM, vt lumbrici, aſcarides, vermes lati; lumbrici tolluntur clyſteribus ex decocto abſynt. marrub. abrotan. aloe & myrrha. AVT ÆSTVS, vt in febre ardente, cùm ſanguis, maiores venæ, arteriæ, inteſtina aut lumbi æſtu incandeſcunt. AVT ALIA AFFECTIO, vt ileus quo excluduntur fæces aut chylus. Porro voluulus in quo chylus reijcitur per os, eſt calamitoſior, cauſâ quidem, quia nimirum defraudatur genius: quando

verò per os ſtercus reijcitur, eſt calamitoſus ſymptomate, etenim inficiuntur ſpiritus; poſterior fit inflammatis craſſioribus inteſtinis.

XIIII. Σκεπτέα ταῦτα, τὰ αὐτόματα λήγοντα· ἢ οἷαι αἱ ἀπὸ κνωμάτων ἐπεγειρόμεναι φλύκτεις, ἐφ᾽ οἷσιν οἷα βλάπτεται, ἢ ὠφελέει. σχήματα, κίνησις, μετεωρισμὸς, παλινίδρεσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, ἀλυσμὸς, χασμοὶ, φρίκη. ἅτε ποιητέα, ἢ κωλυτέα, φθάσαι.

Hæc verò attendenda ſunt, quorſum, quę vltro fiunt aut apparent, deſinant; aut cuiuſmodi ſunt puſtulæ oborientes ab exuſtione, quatenus ſunt eiuſmodi vt aut noceant aut proſint. Figura corporis, motus, erigendi & reſidendi viciſſitudo, ſomnus, vigiliæ, iactatio, oſcitatio, horror. Ex quibus

omnibus quid faciendum aut prohibendum, anteuertas.

Hæc verò attendenda ſunt, ad diagnoſim, & prognoſim, & ad remedij adhibendi occaſionem captandam. Qvorſum quæ vltro fiunt aut apparent, deſinant, id eſt, bonis aut malis ægri rebus, remiſſione morbi, an ſymptomatum acceſſione, vt vomitus, deiectiones, profluuia ſanguinis, vrinæ, ſudores; nec ſolùm habenda ratio eſt; atque vtrum lege naturæ morbi potentes, aut morbo impares, aut contrà per propagationem cauſæ morbificæ, nam vt ſcribit Galenus, *cap. 7. lib. 1. de criſibus*, cuiúſque partis excretæ reliquiæ eius affectæ indices ſunt: Si enim coctæ fuerint eius incolumitatem ſignificant, ſin crudæ, contrariam diſpoſitionem. Avt eiuſmodi ſunt puſtulæ oborientes ab exuſtione, humoris acrimoniâ & effera vi, Qvatenus ſunt eiuſmodi, vt aut noceant, ſcilicet cùm morbo ſunt impares naturæ potentes per epigeneſim, non autem per tranſlationem à parte nobili ad ignobilem, vt in Critone, cui oborto abſceſſu in magno dextri pedis articulo poſt biduum interiit. Avt proſint, vt in Herophonte, cui oborto in crure abſceſſu defunctus eſt morbo lethali: Ac ſi diceret, vt verò illi abſceſſus proſint aut noceant, hæc erunt tibi argumento. Figvræ corporis, hoc eſt ſitus, collocatio tum vniuerſi corporis, tum partium: An ſcilicet æger pronus aut ſupinus, in alterutrum latus iaceat, bene aut malè

compoſitis cruribus: prætereà character, moles, color faciei. Motvs, tum animi, tum corporis, vt ſi micent in temporibus venæ, arteriæ, huc & illuc voluantur oculi, aut contrà ſint naturaliter conſtituti ſecundum naturam eius in quo ſuſcipiuntur & fiunt, toto corpore tremor, ſtridor dentium. Erigendi et residendi vicissitvdo, à virium infirmitate cum humoris acrimonia & pulmonum vitio coniuncta. Somnvs ſuauis, profundus, turbulentus. Vigiliæ, vt calor intro aut foras viam affectat, ita vigiliarum aut ſomni inclinationes fiunt. Iactatio nauſcæ tum particeps, tum expers; illa purgationem neceſſariam indicat, *ναυτιώδης* dicta; hæc *ἀνιμώδης*, cùm æger nullo ſtare poteſt loco, venæ ſectionem poſtulat. Oscitatio, quæ fit oppletis maxillarum muſculis à ſpiritu vaporoſo aut flatulento. Horror ſymptomaticus, criticus, periodicus à prauis humoribus ad cutim tranſlatis.

Ex qvibvs omnibvs qvid faciendvm avt prohibendvm, antevertas. Ac ſi diceret, ex iis, quæ fiunt quæque apparent contra naturam, perſpectis intelligimus quæ ſunt è natura excipienda, quæ contra naturam declinanda, non expectato affectionis modo & conſequutione.

Παίδευσις ἐμέτου, κάτω δι' ἐξό- XV.
δου, ἢ πτυάλου, μύξης, βηχὸς,
ἐρεύξιος, λυγμοῦ, φύσης, οὔρου,
πταρμοῦ, δακρύων, κνησμῶν, τιλ-
μῶν, ψαυσίων, δίψης, λιμοῦ,
πλησμονῆς, ὕπνων, πόνων, ἀπο-
νίης, σώματος, γνώμης, μαθή-
σιος, μνήμης, φωνῆς, σιγῆς.

Cognitio hæc vomitus, deiectionis, aut expectorati, mucoris, tuſſis, ructus, ſingultus, flatus, vrinæ, ſternutamenti, lacrymarum, pruritus, vellicationum, contactus, ſitis, famis, ſatietatis, ſomni, laboris, ceſſationis, corporis, mentis, morum inſtitutorum, memoriæ, vocis, ſilentij.

Cognitio hæc vomitus, quaſi dicat, maximè autem in eo genere ſit meditatus Medicus, vt ſcientiam habeat vomitionis faciendæ, obſeruandæ, aut declinandæ, vt eſt ſymptomatica aut critica propria eius naturæ cui præſcribitur in

habitu, temperamento, & humoris dominatu, vt eſt anni tempus, diætæ conditio in victus ratione & vitæ inſtituto. DEIECTIONIS ſupple cognitio in quantitate, qualitate, excernendi modo, vnde argumenta petuntur ciendæ, obſeruandæ, aut declinandæ. Deiectionum duo ſunt genera, vna eſt fæculenta, altera humoris; fæculenta debet proportione reſpondere cibo, quem aſſumimus. Deiectio humoris aut critica eſt, aut ſymptomatica; critica in qua nulla ratio deſideratur neque qualitatis, neque quantitatis, neque temporis, neque excernẽdi modi. Symptomatica ſpecie, aut indiuiduo. AVT EXPECTORATI cocti, crudi, praui, ex facili aut cum difficultate, ineunte morbo, aut paulò poſt.

Expectorati facilitas {
Explicatas pulmonũ alas,
Elaborationem & confectionem materiæ,
Robur facultatis animalis
indicat.
}

MVCORIS, quo ſcilicet expurgatur cerebrum per nares & palatum, vt in coryza & catarrho intelligamus quando ciere expediat mucorem, aut operam dare pepaſmo. TVSSIS humidæ, ſiccæ, primigeniæ, ſecundariæ, quæ vel à diſtillatione vel ab anacatharſi excitatur.

Tuſſis ſiccæ {
Ferina diſtillatio humoris in pulmones,
humoris contumacia
Faucium frigus,
Inſtrumentorum reſpirationi dicatorum imbecillitas,
} cauſæ ſunt.

De ſubtilitate catarrhi hoc diuinum axioma refert Gal. *com.* 1. *lib.* 1. *epid. Quæ capitis deſtillationes tuſsiculoſos quidem & raucos principio homines efficiunt, procedente verò tempore non conſiſtunt, hæ differentiam phthiſeos alteram pariunt.*

RVCTVS acidi, fatui, nidorulenti, primigenij, ſecundarij, qui fit à materia cruda & corrupta quæ in ventriculo ſtabulatur. Porro ructus acidus primigenius, malus; nam lienteriam futuram prænuntiat: Ructus verò acidus ſecundarius, bonus: vnde, ſi in longis lienterijs accidat, bonum; ſignificatur enim cibum iam redire in gratiam cum calore natiuo. SINGVLTVS obſeruandi, faciendi, declinandi; Eſt autem inanis ventriculi conatus ad excluſionem eorum quæ in corpore tunicíſque ipſius continentur; aut conuulſiuus quidam motus ventriculi, & eſt aut primigenius aut ſecundarius.

Singultum faciunt:
- Repletio.
- Humoris adhęrentis ventriculi tunicis lentor.
- Humor exudans ab hepate ad tunicam ventriculi.
- Compreſſio ventriculi à coſtis.

Tertius ſingultus, qui fit cùm exudans humor ab hepate ad tunicas ventriculi profluit, indicat inflammatum hepar.

Singultum	Ab acri humore, A flatu, Ab inflammato hepate, A lentore,	Frigidæ potus, Contentus ſpiritus, Venæſectio, Sternutamentum,	curat

Alius eſt ab exhauſto, & eſt incurabilis. Flatvs veteris aut recentis. Vrinæ, in qualitate, quantitate, contentis, conſiſtentia, criſim, diem criticum indicat, quatenus affert ſpem ſalutis aut metum interitus, quatenus item ad tempus & ſpeciem criſis apparet: Vrina præterea ipſam criſim facit; & vrina ſupprimitur vel vacuâ veſicâ, vel plenâ; prius deterius eſt, nam ſignificatur vrinam ad venas refluere, vnde comata, epilepſiæ, apoplexiæ & magna morborum ſoboles; poſterius non tam malum, ſignificatur enim emanaturos ſudores: Reſoluta meninge cerebri ſupprimitur, reſoluitur vrina, quia non habent renes vim ſecernendi ſeri à ſanguine, & ita multi moriuntur; Etenim ſuppreſſio vrinæ veſicâ vacuâ certiſſimum in morbis acutis eſt emortuæ facultatis & mortis imminentis ſignum, aut partis ipſius inflammatæ, ſi dolor adſit, aut mentis perturbatæ in phreniticis. Sternvtamenti, (id eſt deprauati motus cerebri concuſſiui ſtudentis excutere quod ſibi moleſtum eſt) critici, aut ſymptomatici, procurandi ad ſingultus curationem, difficultatem pariendi, hyſtericas affectiones, tum etiam ad febres eſſentiales, morbos capitis frigidos concoctâ materiâ; Siſtendi in affectionibus

thoracis & pulmonum aut ineunte morbo.

Lacrymarvm, quæ profunduntur duobus modis, nobis conſentientibus, aut inuitis; prius fit cùm miſericordiâ ducimur, & non eſt in malis: poſterius cùm reſoluta eſt caruncula, quam oculorum canthis natura obduxit ad arcendas lacrymas, ea enim reſoluta ſignificat reſolutionem membranarum cerebri. Hippocrates itaque loquens de talibus lacrymis *ſect.6. lib.1. epid.* ait, ἀνὰ δάκρυα ϑάνατον σημαίνει: Si ſcilicet nulla adferri poſſit excuſatio perturbationis criticæ, vel cauſarum procatarcticarum, vel peculiaris affectionis oculi. Prvritvs ſymptomatici, critici, vniuerſalis, ſingularis ab humore acri qui per cutim & carnem exitum quærit, & venæ ſectionem poſtulat, atque ſui purgationem. Vellicationvm, vt floccos carpendo, vellicando cutim, à deliteſcente pure aliquo. Contactvs Medici & ægri. Sitis, ab æſtu & ſiccitate ventriculi aut pulmonum, remiſſioris aut inexplebilis. Famis caninæ, animalis, naturalis, excitato ſuctionis ſenſu à ſuctione, aut ſine ea; à ſuctione per inediam, ſiue ea à frigore aut humore melancholico. Satietatis ad vires & ad vaſa, vel ab edacitate, vel à ventriculi infirmitate. Somni ſuauis, turbulenti, ſomniorum expertis aut cum inſomnijs delirio, aut laborioſi.

Laborvm, porro labor immodicus febres ardentes generat, vt contigit Sileno, *hiſt.* 2. *lib.* 1. *epid.* Nam venæ arefactæ ad ſe attrahunt materiam bilioſam: vnde labor immodicus, malum; 2. *Aph.* Cessationis ſeu vacuita-

tis laboris, Corporis, mentis, id eſt, eius partis animi quæ mentis & conſilij eſt; In omni morbo mente conſtare, &c. *ſect.* 6. *lib.* 6. *epid.* Morvm institvtorvm, profeſſionis, diſciplinæ, vt ſcilicet perſpiciatur in ægro diſſimilitudo morum, quos Hippocrates vocat τὰ ἐπιτηδεύματα, *ſect.* 3. 1. *epid.* Moderati hominis proterua reſponſa mali ſunt ominis. Memoriæ deprauatæ, imbecillæ, item obliuionis, quæ eſt rerum aut verborum, vt ignorantia à rigore mala, obliuio item mala; *Aph.* 6. *lib.* 1. *Coac.* Vocis compoſitæ, raucæ, aſperæ, clangoſæ quæ ferè ad mortem apparet, tremulæ, necnon ſermonis ipſius quo ſenſa animi explicantur. Silentii, quod in loquacibus, multiloquis, locutuleis ſignificat melancholicum affectum, vt timoris, triſtitiæ: Silentium porro contingit aut delirio, aut ἀναυδία. Hæc verò παίδευσις earum omnium rerum ita inſtitui debet, vt videamus quid faciendum, quídue declinandum, iſtius ſemper rationem habentes, *Quò propiùs affectiones corporis à natura abſunt, eò res ægri meliore eſſe loco; quò verò longiùs, eò deteriore.*

Τῇ ὑστερικῇ καθάρσεις, τὰ ἄνωθεν καταῤῥηγνύμενα καὶ στροφοῦντα, λιπαρὰ, ἄκρητα, ἀφρώδεα, θερμὰ, δάκνοντα, ἰώδεα, ποικίλα, ξυσματώδεα, τρυγώδεα, αἱματώδεα, ἄφυσα, ὠμὰ, ἑφθὰ, αὖα, ὅσα περιῤῥέοι, εὐφορίην καθορέον, δυσφορίην, πρὶν κίνδυνον ἰέναι, οἷα οὐ δεῖ παύειν. XVI.

Mulieri vterinæ purgationes, quæ ſupernè vi erumpunt cum torminibus coniuncta, pinguia, meraca, ſpumantia, calida, mordacia, varia, abradentia, fæculenta, cruenta, flatus expertia, cruda; cocta, ſicca, quæque circumfluunt, alacritatem moleſtiámque ægri contemplari oportet, antequam periculum accidat.

Mvlieri vterinæ, quæ laborat ſuffocatione ab vtero: Vterus afficitur tumoribus contra naturam, item intemperie frigida aut calida, & per ſympathiam nobiles quoque partes afficit. Nomen autem ὑστερικὰ continet omnes affectiones, quæ in vterum cadunt, vt cùm Hippocrat. 3. *de diæt. acut.* hyſtericis oxymelite interdicit. Per antonomaſiam autem ab vtero ſuffocationem ſignificat, ſic Hippoc. *Mulieri, quæ ab vterinis afficitur, ſternutamentum ſuperueniens, bonum*; verùm inflammato vtero ſternutamentum maximè nocet.

Mulieres laborant ſuffocatione ab vtero duobus modis, aut impeditis reſpirandi inſtrumentis, aut ſublato reſpirationis vſu: Impediuntur inſtrumenta impedito aut oppreſſo diaphragmate, opprimitur diaphragma cùm loco mouetur vterus; vterus enim reſiccatis vel contractis vinculis ſponte ſuâ ſursùm mouetur aſcendítque. Periculoſa verò illa ſuffocatio quæ fit ſublato reſpirationis vſu, diſſipatur enim ſpiritus ac extinguitùr ferè calor qui in ſiniſtro cordis ventriculo continetur, adeo vt illis ſola ſufficiat διαπνοή; neque ſequitur vt quandiu animal viuit tandiu reſpiret, nam illis tam exiguus eſt calor vt ſola tranſpiratione viuant, ſunt enim marmore frigidiores. Tollitur autem reſpirationis vſus à venenata aura, aut à corrupto ſemine, quo vt nihil melius, cùm ſecundum naturam eſt; ſic eo nihil deterius, ſi è naturæ limitibus exceſſerit, hinc enim primùm excitantur in ventriculo diſtentiones, in corde palpitationes, in pulmonibus ſpirandi diffi-

cultas, in faucibus ſtrãgulatio, in cerebro deliriũ, in cerebri ventriculis epilepſia, ex qua collabuntur.

Pvrgationes cuiuſmodi ſunt conſiderandum vt qualia lochia, menſtrua, fluor muliebris, ſeroſus, albus, ruber. Qvæ svperne vi ervmpvnt, ſic & ſcientiam comparabit Medicus eorum quæ ſupernè cum impetu erumpunt, excluſione naturæ aut humoris orgaſmo ſtimulante naturam.

Cvm torminibvs conivncta alui cruciatibus, quorum cauſa in humoris acrimonia, aut flatu, aut cancroſa inteſtinorum affectione conſiſtit. Pingvia, liquato tenuiore aut craſſiore adipe, vt in dyſenteria vi caloris; ſiue ea colliquatio inteſtinorum, ſiue partium diaphragmate ſuperiorum: Atque vt obiter de dyſenteria dicatur, ea duplex eſt, ſymptomatica partis aut humoris vitio; critica aut fit per diadochem materiæ febrilis ad inteſtina, aut fit ad purgationem partis alicuius, vt lienoſis dyſenteria bonum. Vna quæ fit cùm abſciſſa pars aliqua, & natura ſe eo ſanguine exonerat, qui alioqui afflueret ad partem, ſi eſſet præſens.

Meraca, ſyncera, ſeri naturalis expertia; omnis autem deiectio ſeu excretio meraca naturæ inimica. Spvmantia, ſpuma ſtabili aut diffluente, æquali aut inæquali, à calore contra naturam, aut à flatu. Cæterùm ſpuma aut in aërea ſubſtantia, aut in aquea ſpectatur ab agitatione quæ aut fit à vento vt in mari, aut à calore, & quo æquabilior eò peior: Nam, vt in rebus ſecundum naturam æqualitas laudatur, ita in rebus præter naturam improbanda, & æqualitas

laudatur. 2. *prognoſt.* CALIDA, quæ faciunt vt podex æſtu incandeſcat & lumbi, vt in picrocholis qui melle vtuntur. MORDACIA, à pituita ſalſa, effera bile, atra, ęruginoſa, atræ bili proxima, & ἰώδεα dicuntur ſeu æruginoſa quæ partis vnde manant ardores, & materiæ vnde gignuntur corruptionem oſtendunt. VARIA, ſecundum aut contra naturam, vbi quò plures apparent colores, eò peiores; quod multas partes in vitio eſſe denuntient, & plus opis requiratur ad concoctionem multorum humorum quàm vnius. ABRADENTIA, vt cùm abradendo & exaſperando inteſtinis moleſta ſunt, & vrinæ quæ ſtranguriam excitant, vnde interdicit iis Hippocr. oxymelite, & omnibus acribus atque tenuibus, quibus eſt paulò delicatior ventriculus. FÆCVLENTA iudicantia ſpecie amurcam vt deiectiones nigræ velut ſanguis, reſoluto aut effœto liene vel hepate. CRVENTA, vt dyſenteriæ genus omne, ſiue illa veniat læſis inteſtinis ſiue illæſis.

FLATVS EXPERTIA, CRVDA, COCTA, pepaſmi capacia vel expertia. SICCA, QVÆQVE CIRCVMFLVVNT toto corpore per aluum, per vrinas, per ſudores, hæmorrhoidas citra peculiarem affectionem partis quâ feruntur. ALACRITATEM MOLESTIAMQVE ÆGRI CONTEMPLARI OPORTET, ANTEQVAM PERICVLVM ACCIDAT, ac ſi diceres, ex rerum alacritate & moleſtia ægri intelligit Medicus, ſitne critica aut ſymptomatica; & quid excipiendum, quid item prohibendum antequam æger in diſcrimen veniat.

Πεπα-

Πεπασμὸς, κατάβασις τῶν κάτω, ἐπιπόλασις τῶν ἄνω· καὶ τὰ ἐξ ὑστερέων, καὶ ἐν ὠσὶ ῥύπος, ὀργασμὸς, ἄνοιξις, κένωσις, θάλψις, ψύξις, ἔσωθεν, ἔξωθεν· τῶν μὲν, τῶν δ' οὔ. XVII.

Maturatio, deiectio earum rerum quæ in partibus diaphragmate inferioribus vitium, purgationis indigens, concepére, fluctuatio eorum quæ ſupra ſunt; tum quæ ex vtero feruntur: In auribus ſordes, humoris efferi concitatio, adapertio vaſorum, vacuatio, calefactio, refrigeratio, intus, foras; aliorum quidem, cæterorum non.

MATVRATIO, coctio humoris quæ ſecuritatem & celeritatem iudicij indicat, ſi excretio fuerit illius pepaſmi conſequens & morbi propria, non eſt inhibenda. DEIECTIO EARVM RERVM QVÆ IN PARTIBVS DIAPHRAGMATE INFERIORIBVS VITIVM, PVRGATIONIS INDI-

GENS, CONCEPERE. Cuiuſmodi ſunt tormina, genuum grauitas, lumborum dolor, quibus clyſtere aut medicamento purgante medendum eſt, *Per aph.* 17. & 20. *lib.* 4. FLVCTVATIO EORVM QVÆ SVPRA SVNT, id eſt, vomitio eorum quæ ſuprà repunt, vt ſi cum cardiogmo & proſtrata appetentia os amareſcat, & tenebricoſa vertigo excitetur in febris vacuitate. TVM QVÆ EX VTERO FERVNTVR, cuiuſmodi ſunt, vt ex qualitate, copia, tempore, excernendi modo, necnon alacritate, aut moleſtia mulieris ſignificetur, ſíntne excipienda, an prohibenda.

IN AVRIBVS SORDES, hoc eſt, vniuſcuiúſque partis excretio eiuſmodi eſſe debet vt excipiatur ſi commodè fiat; vt cerebri excretio per aures; aut declinetur, ſi contrà. HVMORIS EFFERI CONCITATIO, hoc eſt cum efferus humor turget, *per aph.* 22. *lib.* 1. eo ipſo die purgandus eſt, vel puncto temporis quo turget, ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiáque ruat in partem aliquam nobilem, cuius oppreſſione æger ad exitium præcipitetur, hæc cum fiunt.

ADAPERTIO VASORVM, id eſt meatuum atque effluxuum ad remiſſionem, deriuationem, vel coeffuſionem. VACVATIO, excluſio aſpectabilis vel inaſpectabilis, maximè verò per ſanguinis detractionem. CALEFACTIO, REFRIGERATIO INTVS, FORIS, id eſt, ſumptis & admotis, id eſt mouendo aut notando, aut alexipharmacis pugnando. ALIORVM QVIDEM, CÆTERORVM NON, vt quæ frigent calefacere oportet, niſi cùm ſanguis fluit, aut fluxurus

eſt, ſic hæmorrhagiam repente non ſiſtes refrigerando.

Ὁκόταν ἔῃ κάτωθεν ὀμφαλοῦ τὸ στρέφον, βραδὺς, μαλθακὸς ὁ στρόφος, ἐς τοὐναντίον. XVIII.

In partibus vmbilico inferioribus quoties tormina excitantur, tarda & mollia ſunt illa tormina, contrà in partibus vmbilico ſuperioribus.

IN PARTIBVS VMBILICO INFERIORIBVS QVOTIES TORMINA, &c. Fluitantis humoris & partium vicinarum ratione, vt in borborigmo, lumborum dolore atque torminibus. CONTRA IN PARTIBVS VMBILICO SVPERIORIBVS, in quibus ſæuiora ſunt & acerbiora tormina ratione partium contentarum.

Τὰ διαχωρέοντα ᾗ ῥέπει, ἄφρεα, πέπονα, ὠμὰ, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ, ὑγρὰ, ὀδμὴ κακώδεα. XIX.

Quæ feruntur ex aluo, quà viam affectant, ſpumæ expertia, cocta, ſiue cru-

da, ſrigida, fœtida, putria, ſicca, humida, olfactu grauia.

QVÆ FERVNTVR EX ALVO QVA VIAM AFFECTANT, ſiue ſint, SPVMÆ EXPERTIA, COCTA, cocta, inquam, & propterea qualitate bona. SIVE CRVDA, *vt hiſt. 3. lib. 1. epid.* FRIGIDA, vt pituita vitrea quæ eiuſmodi eſt vt nec loci vnde manat, nec quà fertur calorem concipiat. FOETIDA, PVTRIA, SICCA, HVMIDA, OLFACTV GRAVIA. Eiuſmodi ſunt vt prima quidem nempe cocta & ſpumæ expertia qualitate ipſa ſint excipienda: Cætera ex ægri alacritate aut moleſtia ſunt æſtimanda, *Nam quæcumque fiunt contra naturam morbi & ægri in malis habenda ſunt.*

XX. Δίψα πρόσθεν μὴ ἐνεοῦσα, μὴ δὲ καῦμα, μὴ δὲ ἄλλη πρόφασις, οὖρον, ῥινὸς ὑγρασμός.

Sitis quæ antea non erat, & nullus ardor, nec alterius cuiuſpiam cauſæ excuſatio adferri poſſit, vrina, naſi humectatio.

SITIS QVÆ ANTEA NON ERAT, ſignum eſt perfectæ purgationis, aut caloris & ſiccitati

ſymptoma, Et nvllvs ardor partium extimarum, vt qui nudant pedes frigidámque auram captant nulla caloris externi neceſſitate coacti. Nec alterivs cavsæ externæ excvsatio adferri poſſit. Conſideranda quoque hæc ſunt. Vrina, ac ſi diceret, vrinæ laudabilis & naturaliter conſtitutæ conditio in liquore & hypoſtaſi, quæ & materiâ & loco ſit bona, opinionem facit iuſtæ & legitimæ purgationis, vel etiam ſuſcipiendæ, editis pepaſmi ſignis in proprio febris excremento. Narivm hvmectatio naturalis aut critica, hoc eſt cum morbus vniuerſi corporis aut partium ſingularum humeſcere cœperit.

Τὴν ἔρριψιν, καὶ τὸν ἀνασμὸν, καὶ τὸ ἀσύμπτωτον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα ὑποχόνδριον, ἄκρεα, ὄμματα προσκακούμενα, χρώματος μεταβολὴ, σφυγμοὶ, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμὸς δέρματος, νεύρων, ἄρθρων, φωνῆς, γνώμης· σχῆμα ἑκούσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὔφορον, ἢ μὴ, οἷα δεῖ. XXI.

Prolapſus in pedes, ſiccitas, ac non collapſus corporis habitus, ſpiritus turbidus, hypochondrium, extimæ partes, oculi male affecti, coloris mutatio; pulſus, refrigeratio, palpitatio, tremores, durities cutis, neruorum, articulorum, vocis, mentis; figura ſpontanea, capilli, vngues, alacritas aut ægri moleſtia.

Prolapsvs in pedes, quod eſt extremæ infirmitatis argumentum, *lib. de conuulſ. palpit. tremore, cap.* 4. verè interpretatur hunc locum de Errhipſi. Siccitas, vt ſi morbus ſiccus ſit ſuâ naturâ, aut ei deiectio denegetur; ineunte morbo dum ſiccus manet priùs in curam eius eſt incumbendum quàm naturæ ſtudendum, ac cùm Nvllo modo collapsvs corporis habitvs, hoc eſt immutatus corporis habitus ac præſertim faciei per extenuationem in colore, charactere & mole. *Vnde Hippocr. aph.* 28. *lib.* 2. *Febricitantium non omnino leuiter permanere corpus, aut nihil minui, vel etiam pluſquam ratio poſtulat contabeſcere, prauum; illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem ſignificat.* Symptoſis perfecta deſcribitur. 1. Progn.
Spiritvs tvrbidvs, & reſpiratio difficilis ad cuius cæteras difficultates accedit materiæ, quæ expiratur, qualitas. Hypochondrivm dex-

trum aut ſiniſtrum, æquale, inæquale, doloris expers, eiuſdem particeps: Aliàs hypochondrium abſolutè poſitum dextrum ſignificat.

EXTIMÆ PARTES, frons ſcilicet, pedes & manus calidæ frigidæq; ſemper aut cum earum affectionum viciſſitudine, coloratæ diſcolores. *Extremarum partium repentina in frigus aut calorem mutatio, malum*, inquit Hippocr. in Aphor. & Coac. lib. 1. OCVLI MALÈ AFFECTI colore, charactere, conſiſtentiâ, mole, actione quoque ipſa in motu & ſenſu. COLORIS MVTATIO, frequens aut ſtabilis. PVLSVS aſpectabiles, aut ſolo Medici tactu percepti in ictu, motu, quiete, dilatatione & qualitate arteriæ.

REFRIGERATIO, tum vniuerſi corporis, tum partium quarundam, æqualis aut inæqualis, eáque critica, periodica aut ſymptomatica. PALPITATIO, TREMORES, collectis ſpiritibus, oppreſſione naturæ (à vaporibus multis, craſſis, concluſis) quæ ineunte morbo, ſi nihil præceſſerit quod vires labefactarit, venæ ſectionem neceſſariam eſſe denuntiat; aut ab exhauſto.

DVRITIES CVTIS, vel ab extenuatione perfecta, vel à refectione incohata. NERVORVM, ARTICVLORVM ſiccitas vt contractis artubus. VOCIS, aſperæ, clangoſæ, amiſſæ, aut impeditæ, per oppreſſionem muſculorum intercoſtalium, aut per materiæ vocalis inopiam, & facultatis animalis infirmitatem. MENTIS, integritas aut deprauatio.

FIGVRA SPONTANEA, vt ſi in ventrem, dorſum iaceat æger, ex voto non autem inuitus, brachia omnéſque artus ſponte aut inuitus compo-

nat. CAPILLI colore, conſiſtentiâ, denſitate, raritate, ex quibus aut praui, aut alibilis humoris notæ petuntur. VNGVES colorati, decolores, liuidi, adunci. Poſtremò ALACRITAS, AVT ÆGRI MOLESTIA, in his quæ fiunt, quæque apparent in qualitate corporis (intellige habitum ἕξιν in colore, charactere, mole) actionibus & excrementis quid facto ſit opus commonſtrat.

SECVNDA HVIVS LIBRI PARS,

IN QVA DE SIGNIS AGITVR.

ΣΗμήϊα ταῦτα· ὀδμαὶ χρωτὸς, στόματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, φύσης, οὔρου, ἕλκεος, ἱδρῶτος, πτυάλου, ῥινός· χρὼς ἁλμυρὸς, ἢ πτύαλον, ἢ ῥὶς, ἢ δάκρυον, ἢ ἄλλοι χυμοί· πάντη ὅμοια τὰ ὠφελέοντα, τὰ βλάπτοντα. I.

EXiſtunt hæc ſigna: Odores corporis, oris, deiectionis, auris, flatus,

vrinæ, vlceris, ſudoris, ſputi, narium; cutis ſalſa, aut ſalſa ſputa, aut nares, aut lachrymæ, aut alij humores; an omnino ſimilia inter ſe quæ proſunt, aut obſunt.

Existvnt hæc signa futurorum, præſentium morborũ, perturbationis criticæ, ſiniſtri iudicij, & peculiaris cuiúſque naturæ. Odores corporis cadauerosi, ſuaues, graueolentes, qui aliquando apparent ad bonum, aliquando ad malum: Bonitas odoris in corpore generatur ex moderata humiditate, cuius calor natiuus eſt potens, vndę Plutarchus ſcribit Alexandri magni corpus flagrans fuiſſe, cuius rei cauſam eſſe ait quandam corporis temperiem innato calore feruentem. Cùm enim (vt Theophraſtus ait) humor à calore digeritur, ſuauis gignatur odor oportet.

Oris fatui, acidi, nidorulenti, grauis, vt oxyregmia primigenia futuræ lienteriæ ſignum eſt, ſecundaria ſalutis. Deiectionis fœtidæ, grauis. Avris, cùm ab aure grauis odor expirat, aut ſuaueolens. Flatvs, ſtriduli, ſilentis, ſonori. Vrinæ in liquore, & contentis, Vlceris, atque vulneris maligni, aut mitis, Svdoris ſuauis, fœtidi. Spvti ſuauis, fœtidi, ſalſi. Narivm, cvtis salsa, diffusâ pituitâ putri, quæ maximè generatur auſtrina tempeſtate, aut à pituita bile permixta: Nam aquilonia tempeſtate generatur pituita acida. Avt salsa spvta, aut ſali-

ua, purgationem ſemper indicant neceſſariam; alioqui periculum febris imminet. Pituita ſalſa omnium peſſima eſt, & facit ſtrumas; ſi feratur in pulmones, eos exulcerat; ſi in inteſtina, dyſenteriam parit.

AVT NARES, AVT LACHRYMÆ, AVT ALII HVMORES: AN OMNINO SIMILIA SINT INTER SE, hoc eſt ægri naturæ & morbi conſentanea, qualitas ſcilicet corporis, actiones, & excrementa. QVÆ PROSVNT AVT OBSVNT, vt ex eorum comparatione, & virium æſtimatione prognoſis comparetur ſecundi aut ſiniſtri iudicij, breuis aut diuturni morbi, ſalutis aut mortis.

Ἐνύπνια οἷα ἂν ὁρέη, καὶ ἐν τοῖσιν II.
ὕπνοισιν, οἷα ἂν ποιέη· ἢν ἀκούη ὀξύ, καὶ πείθηται προθυμέηται ἐν τῷ λογισμῷ μέζω, ἰσχυρότερα τὰ πλείω, ἐπίκαιρα τὰ σώζοντα τῶν ἑτέρων· ἢν αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει πάντων, καὶ φέρωσιν.

Inſomnia qualia videat, & in ſomnis quæ faciat; ſi acutè audiat, & ita ſit

animo comparatus vt audiat; tum ſi numero & dignitate vincant & fortiora ſint quæ apparent, ſintque maioris momenti ſalutaria, quàm lethalia, aut contrà: ſi omni ſenſu omnia percipiant & alacriter ferant.

INSOMNIA diuina, humana, naturalia, aut ex euentu, vt cùm quis in ſomnijs benè compoſitus eſt, philoſophatur, aut præſagit aliquid, quod eueniat poſt, annectit præterita futuris, ſimilitudines comparat. QVALIA VIDEAT, quales figuras & colores, flumina, ignes, barathra. ET IN SOMNIS QVÆ FACIAT, vt ſi limis oculis dormiat (quod conuulſionem ſignificat) ſtridentibus dentibus, hiante ore; nam qui ita dormiunt, nec ſic dormire conſueuerunt ijs in anguſto ſpes eſt. SI ACVTE AVDIAT, meatus auditorij libertate, & partis illius cerebri, vnde vis audiendi manat, integritate. ET ITA SIT ANIMO COMPARATVS VT AVDIA; TVM SI NVMERO ET DIGNITATE VINCANT ET FORTIORA SINT QVÆ APPARENT, SINTQVE MAIORIS MOMENTI SALVTARIA, QVAM LETHALIA: AVT CONTRA, ac ſi diceret, pluris eſſe debet vnum ſignum morbi aut partis, obſeſſæ proprium quàm decem communia, ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem appareant: Et quæcumque fiunt ſiue apparent diebus criticis certiora ſunt, quàm quæ in alia incidunt morbi tempo-

ra. SI OMNI SENSV OMNIA PERCIPIANT, omniúmque rerum appulſus. ET ALACRITER FERANT.

Ὁκοῖον ὀδμὰς, λόγοις, εἵματα, σχήματα, τοιαῦτα εὐφόρεος, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελέει, καὶ ὁκότε κρίσιν τὰ τοιαῦτα ἐμποιέει· καὶ τοσαῦτα, καὶ τοιαῦτα· οἷον φῦσαι, οὖρον, οἷον καὶ ὁκόσον, καὶ ὁκότε· ὁκόσα τ' ἀναντία, ἀποτρέπειν μάχεσθαι αὐτοῖσι. III.

Cuiuſmodi ſunt odores, ſermones, veſtitus, figuræ, atque talia alacriter ferant, quæ cum ſponte apparent, adiumentum afferunt; tunc etiam quibus eiuſmodi ſigna commemorata afferunt criſim, & quam indicandi & iudicandi vim habeant, vt flatus, vrina, & tot & tanta hoc vel illo

tempore, quæcumque contraria ſunt auertere, cum eis pugnare.

Cvivsmodi svnt, odores, sermones, vestitvs, figvræ, atqve talia alacriter ferant, qvæ cvm sponte apparent adivmentvm afferunt, tvm etiam qvibvs eivsmodi signa commemorata adfervnt crisim, hoc eſt apparent ad diem criticum, aut ad ſpeciem criſeωs, & cùm cauſæ & ſigna iudicatoria iudicantia ſunt; nam iudicatoria non iudicantia, aut ad mortem aut ad deteriùs apparent ait Hippocr. *ſect.* 3.1. *epid.* Porro criſis eſt repentina mutatio, aut ad ſalutem, aut ad mortem, & 4. modis conſideratur, aut cùm repentina fit mutatio ad ſalutem aut ad mortem, aut viciſſitudo mutationis à ſanitate ad morbum, aut à morbo ad ſanitatem, aut cùm paulatim mutatio fit ad deteriùs aut ad meliùs: Atque quæ iudicant, apparent ſigna aut ad futuram criſim ipſam, atque ſpeciem criſeωs (vt dictum eſt) vt cocta vrina quarto die ad futuram criſim ſeptimo die apparet: Ad ſpeciem autem criſeωs, vt ſi repentè ſupprimatur vrina, ſignificat criſim factum iri per vrinæ ſeroſitates, id eſt per ſudores. Et qvam ivdicandi vim habeant, vt flatvs in morbis aluinis, Vrina in morbis venarum; quatenus illa ſunt huiuſmodi aut illiuſmodi. Et tot et tanta hoc vel illo tempore fiunt & apparent, ac ſi dicat, cauſarum & ſignorum criticorum ex quantitate, qualitate, tempore, excernendi modo di-

ſtinctio peti debet, vt intelligas quid agendum, aut quid declinandum. QVÆCVMQVE CONTRARIA SVNT, id eſt, iudicatoria non iudicantia, & ſic ſymptomatica motu morbi, vitio partis. AVERTERE, oportet. CVM EIS PVGNARE ciendo, mouendo, reuellendo, deriuando, alterando.

Τὰ ἐγγὺς καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμασι πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται. IIII.

Quæ ſunt vicina loco, ſitu, atque communia; illa primùm & maximè labefactantur.

QVÆ SVNT VICINA LOCO, SITV, vt recto inteſtino vterus, vtero veſica, hepati inflammato parte ſui gibba diaphragma, caua ventriculus, cerebro temporalis muſculus crotaphita. ATQVÆ COMMVNIA, generis ſimilitudine, operis ſocietate, vaſorum communione. ILLA PRIMVM ET MAXIME LABEFACTANTVR, læduntur, vitiantur per ſympathiam, diadochem, metaſtaſim; ex quibus præſentia cognoſcuntur, futurorum prædictio comparatur; vt oborto in teſticulis tumore, qui tuſſiunt finem tuſſiendi faciunt; vt ſi mulieri grauidæ extenuentur mammę, abortio ſignificatur; vt ex recto inteſtino aut vte-

ro inflammato, vrinæ ſtillicidium; hepati inflammato, ſingultus. Fit autem ſympatheia cùm remanet quidem primigenia affectio, & pars aliqua in communionem trahitur, ſic fracto calce delirium accidit, arteriarum communione. Διαδοχὴ fere & in bonam partem accipitur, & ſignificat tranſlationem, materiæ criticam in partem aliquam; μετάστασις autem ſymptomaticam tranſlationem, & in malam partem ſumitur.

Κατάστασιν δ' ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν οὔρων, ὁκοῖα ἂν ἔῃ· καὶ οἵη τις σύμπτωσις, χροιῆς ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθησις, καὶ τ' ἄλλα μετὰ τούτων τὰ διαιτήματα.

Cuiuſque morbi hiſtoriam ſeu deſcriptionem ex his quæ initio apparent & fiunt, ex vrinis quales hæ fuerint, tum qualis exiſtat collapſus, degener color, imminutio ſpiritus, & cum eis coniuncta diæta.

Cvivsqve morbi historiam sev descriptionem, ſupple conſiderare oportet, ex qua ſignificatio fit morbi breuis aut diuturni, dextri aut ſiniſtri iudicij, huius aut illius criſis. Ex his qvæ initio apparent avt fivnt, id eſt, morbi cuiúſque ſpecie, circuituum incrementis, anni temporibus præteritis atque præſentibus, tum etiam, ſi quæ ſit excretio, morbi ſit propria, aut communis: Omnes excretiones initio morbi ſunt calamitoſæ, materia enim cruda adhuc eſt; Ex vrinis in morbis venarum, ex ſputis in morbis thoracis, & deiectionibus in aluinis.
Cvivsmodi hæc fverint, in qualitate, quantitate, contentis, conſiſtentiâ, tempore, & modo excernendi. Tvm qvalis existat collapsvs, collapſus quidem totius corporis in colore, charactere, & mole; exempli gratiâ, ſitne ſui ſimilis, an multùm à ſe mutatus; vel interceptio venarum, vt ſcilicet non appareant micantes arteriæ, ac ſi diceret, omnia hæc ſigna ſunt futuri abſceſſus. Degener color, viciſſim factus, aut priſtini ſeu natiui omninò diſſimilis, ſtabilis ab humore diffuſo refluxus experte.
Imminvtio spiritvs, ſpirandi difficultas, Et cvm iis conivncta diæta, ægri in victus ratione, & vitæ inſtituto, hæc eò ſpectant vt intelligamus.

VI. Τὸ μὲν εἰ ὅμοια τὰ ἀπιόντα δεῖ εἰδέναι, διέξοδοι, οὖρον, καθ' ὑστέρας, πτύαλα κατὰ ῥῖνας, ὄμματα, ἱδρὼς ἐν φυμάτων, ἐν τραυμάτων, ἐξ ἀνθημάτων, ὁκόσα αὐτόματα, καὶ ὁκόσα τέχνησιν· ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι.

Oportet, inquam, animo complecti, an quæ ſecedunt ſimilia ſint, deiectiones, vrina, hyſtericæ purgationes, expectorata, narium mucus, oculi, ſudor tumoribus contra naturam, vulneribus, exanthematis, quæcumque vltro apparent, & quæ fiunt artificio Medici, quæ ſemper inter ſe ſimilia.

OPORTET, INQVAM, ANIMO COMPLECTI, AN QVÆ SECEDVNT, per excretionem, SIMILIA SINT, ægri naturæ & morbi, ſpecie &

indiuiduo; an etiam interſe quæ pluribus locis manant, coctionẽ, cruditate, prauitate, vt ſi in febre ardente vrina ſit alba, contra naturam morbi eſt, ideóque peſſima: Si æger puer nigras, aut albas, tenues in morbis acutis reddat vrinas, peſſimum eſt; quia eſt contra natnram morbi & ægri: omnis autem excretio contra naturam morbi & ægri, peſſima. DEIECTIONES, num ſimiles ſint inter ſe, an ægri ſimiles. VRINA ſiue indicandi, ſiue iudicandi vim habeat, aut certe nullam. HYSTERICÆ PVRGATIONES, vt menſtrua, profluuia muliebria, purgationes à partu. EXPECTORATA, in morbis thoracis & pulmonum. NARIVM MVCVS, corizæ, ſtillicidia. OCVLI, vt lacrymæ in oculis, & exudantes ichores. SVDOR, qualitate, copiâ, tempore, & excernendi modo, TVMORIBVS CONTRA NATVRAM, puſtulis, vomicis, vlceribus: φῦμα ϗ τρῶμα ſiue τραῦμα hîc ſumuntur, vt apud vulgares Medicos. VVLNERIBVS, fracturis, luxationibus, id eſt noxis partium ſingularum quæ intrinſecus oriuntur, & ex iis quæ extrinſecus incidunt ab ictu, lapſu, & caſu. EXANTHEMATIS, puſtulis, morbillis, variolis. QVÆCVMQVE VLTRO APPARENT ET FIVNT, ET QVÆ FIVNT ARTIFICIO MEDICI, ad imitationem naturæ comparato, QVÆ SEMPER INTER SE SIMILIA, vt ſemper vrinæ hypoſtaſi laudabili præditæ toto morbi decurſu.

VII. Πάντα τὰ κρίνοντα, καὶ τὰ ὠφελέοντα, καὶ τὰ βλάπτοντα, καὶ τὰ ἀπολλύοντα· ὡς τὰ μὲν περιφεύγων ἀποτρέπῃ, τὰ δὲ προσκαλέων καὶ ἄγῃ καὶ δέχηται· καὶ τ᾽ ἄλλα δὲ οὕτω, δέρματος, ἀκρέων, ὑποχονδρίων, ἄρθρων, ὄμματος, στόματος, σχημάτων, ὕπνων, οἷα κρίνει, καὶ ὅτε, τὰ τοιαῦτα μηχανάασθαι.

Omniáque quæ indicandi & indicandi vim habent, & quæ iuuant, nocent, interimunt; Omni ſtudio fugiẽs declinet, prouocans & inuitans ducat, moueat, & obuijs vlnis excipiat: cutis extimarum partium, hypochondriorum, articulorum, oculi, oris, figurarum, ſomnorum: Quæ

omnia ſi ſint eiuſmodi, vt aut iudicandi vim habeant, hęc talia artificioſè moliri oportet.

Omniaqve qvæ ivdicandi et indicandi vim habent, vt iudicatoria quæ ſunt victricis naturæ & triumphati morbi ſigna & cauſæ. Qvæ ivvant, nocent, interimvnt. vt ſcilicet hæc quidem lethalia exitiúmque allatura. Omni stvdio fvgiens declinet. Illa verò iudicatoria iudicantia. Provocans et invitans dvcat, moveat, artificio ſcilicet Medici ad imitationem naturæ inſtructo. Et obviis vlnis excipiat, quod per ſeipſum manat, ſiue per excretionem, ſiue per abſceſſum: Eodémque modo aliorum quæ fiunt quæque apparent, vtrum ſimilia ſint an diſſimilia naturæ ægri, & morbi in ſpecie & indiuiduo; præterea ſi inter ſe conſentanea ſint, ſupple ſcientiam tenere oportet, ne quid fiat inconſideratè, néue prætermittatur quid. Cvtis ſiccæ, mollis, duræ, aſperæ, lenis, humidæ, decoloris, coloratæ. Extimarvm partivm, manuum, pedum, frontis, calidarum, frigidarum; continenter, viciſſim; periodicè, criticè, aut ſymptomaticè. Hypochondriorvm æqualium, inæqualium, ſucci plenorum, doloris expertium, aut eiuſdem participum: nam hypochondrij diſtentio ſine dolore ſignificat futuram hæmorrhagiam; ſi verò cum dolore ſit, ſymptomatica eſt: contrà ἰσόχυμον hypochondrium ſignificat bene affectum hepar.

ARTICVLORVM laſſitudine fractorum, vbi expectatur abſceſſus. OCVLI, in colore, charactere, mole; actionibus, excrementis; nam vt ſe habent oculi, ſic & totum corpus. ORIS, linguâ palpitantis, aut immoti, colorati aut decoloris, humidi aut ſicci, aphthoſi & exulcerati. FIGVRARVM vniuerſi corporis, & partium ſingularum in decubitu naturali, infirmo, aut deprauato, vel in decubitus priuatione, quam ἔρριψιν nuncupauit, id eſt decubitum ad pedes, SOMNORVM ſuauium, turbulentorum, ægros damnis augentium vitio anathymiaſeos, & cerebri intemperie vel impuritate. QVÆ OMNIA SI SINT EIVSMODI VT AVT IVDICANDI VIM HABEANT, HÆC TALIA ARTIFICIOSE MOLIRI OPORTET, artificio Medici ad imitationem naturæ comparato, coeffundendo, aut euacuando, ſi quantitatis ratio deſideretur.

VIII. Καὶ ἔτι, ὅσαι τοιαῦται ἀποστάσιες γίνονται· οἷαι ὠφελέουσι βρώμασι, πόμασιν, ὀδμῆσιν, ὁράμασιν, ἀκούσμασιν, ἐννοήμασιν, ἀφόδοισιν, ὑγροῖσιν, θάλψει, ψύξει, ξηροῖσιν, ὑγρῶσαι, ξηρῶσαι, χρίσμασιν, ἐγχρίσμασιν, ἐπιπλάστοισιν, ἐμπλάστοισιν,

ἐπιπάσοισιν. ἐπὶ δὲ τοῖσιν ἐπιθέτοισι, σχήματα, ἀνάτριψις, ἴησις, πόνος, ἀργίη, ὕπνος, ἀγρυπνίη· πνεύμασιν ἄνωθεν, κάτωθεν· κοινοῖσιν, ἰδίοισιν, τεχνητοῖσιν. ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι μήτε ἐοῦσι, μήτε μέλλουσι μήτε ποδῶν ψύξει, ἀλλ' ἐν καταρρόπῳ τῇ νούσῳ.

Quinetiam qui abſceſſus eiuſmodi ſunt, cibis, potionibus, odoribus, aſpectu, auditu, cogitationibus, ſecretionibus, humidis, calore, frigore, ſiccis, humectando, deſiccando, vnctionibus, linimentis, cataplaſmatis, emplaſtris, inſperſionibus; ſi figuræ acceſſerint, perfrictio, curatio, labor, otium, ſomnus, vigilię, ſpiritibus ſurſum, deorſum, communibus, proprijs, artificio comparatis; non pręſenti-

bus paroxyſmis, nec iamiam futuris, nec in pedum perfrigeratione, ſed dum ad inferiora morbus viam affectat.

QVINETIAM QVI ABSCESSVS EIVSMODI SVNT, hoc eſt non ſolùm in excretione critica id faciendum, ſed quotquot, & quicumque fuerint hi abſceſſus per materiæ decubitum, qui iudicandi vim habeant, vt fiant die critico, ſignificati fuerint, procul à morbo, supernè deorſum ab interioribus partibus ad exteriores, à nobilioribus ad ignobiles, in parte totius materiæ morbificæ capaci, è directo; nec ſint naturæ potentes, nec impares morbo, vt in Herophonte *1. epid.* Atque veros abſceſſus imitari oportet, declinare ſi nocent. Obiter notandum ἀποστάσεως nomen apud Hippocr. κατ' ἐξοχὴν ſignificare abſceſſum κατ' ἀπόθεσιν. CIBIS, diætâ tenui, tenuante, vt ptiſſanâ ad excluſionem pituitæ & ſputi, cum os humeſcere cœperit, ea enim æquè naturæ ſtudet ac pugnat cum morbo. POTIONIBVS medicatis, vt melicrato in pleuritide, oxymelite ad aſthma. ODORIBVS, vt ſuffitu ad expurgationem cerebri, affectiones hyſtericas ASPECTV, quo recreentur ſpiritus. AVDITV, vt in lethargicis tubæ clangore, phreniticis contrà citharæ ſuaui ſono. COGITATIONIBVS, hoc eſt animi affectionibus, vt cùm ad iracundiam comatoſos incitamus. SECRETIONIBVS vt *hiſtor. 7. 1. epid.* coeffundendo ſi ex-

cipiendæ ſint, in Metone cui Hippocr. caput ad largiorem hæmorrhagiam aqua calida perfudit, reuellendo, deriuando ſi declinandæ.

Hvmidis calore, ad pepaſmum, vt fotu. Frigore, ad inhibendum orgaſmum. Siccis, hvmectando, desiccando, vnctionibvs, ad pepaſmum. Linimentis, cataplasmatis, emplastris, inspersionibvs, quibus concoctio, attenuatio, digeſtio, præparatio humoris procuratur, & naturæ vis excitatur, meatus obſtructione liberantur: Sed ad hæc quæ foris admouentur cerebro, hepati, ventriculo, artubus, & epithemata vocantur. Si figvræ accesserint corporis, ad inhibendam phlegmonem, ciendam hæmorrhagiam.

Perfrictio mollis, dura, prouocans aut auocans. Cvratio propria morbi. Labor earundem aut oppoſitarum partium. Otivm, vt qui helleboriſmo vtuntur, ſi inhibendum ſit, quies præſcribenda; ſin ciendum, labor. Somnvs, qui omnes fluxiones ſiſtit præter ſudorem. Vigiliæ, spiritibvs svrsvm, deorsvm, vt ructu, & flatibus ventris; ac ſi diceret, in ventriculo vomitionem, in inteſtinis deiectionem per clyſterem & medicamentum purgans præſcribe. Commvnibvs, propriis, artificio comparatis, quibus ſcilicet rebus, quæ naturaliter apparent & fiunt, prouocantur vel excipiuntur; contraria verò declinantur; Sed ita, vt, Nec præsentibvs paroxysmis nec iamiam fvtvris, ſeu inſtantibus, hoc eſt febrium eſſentialium, intermittentium, continuarum & ſymptomatica-

rum exacerbationibus. NEC IN PEDVM PERFRIGERATIONE, vt ineunte paroxyſmo, cùm ſit caloris & humorum è toto corpore in thoracem & aluum refluxus; SED DVM AD INFERIORA MORBVS VIAM AFFECTAT, hoc eſt materia morbifica fertur ad pedes & partes extimas; nam incipientibus paroxyſmis materia eſt ἀνάῤῥοπος, indicant caligines oculorum, vomitus, rigores, túncque cibum exhibere non decet, vel (vt loquitur) de cibo vereri oportet. At in fine acceſſionum fit κατάῤῥοπος, deorſum viam affectat ad pedes, non per ſuffuſionem, ſed per tranſlationem relicto ventre atque thorace, quò, ineunte paroxyſmo, è toto corpore confluxerat, deinde illinc manarat in augmento & vigore paraxyſmi.

IX. Τοῖσιν ἐν τοῖσι περιόδοισι παροξυσμοῖσι, τὰ προσάρματα, μὴ διδόναι, μὴ δὲ ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν, τῶν προθεσίων, πρὸ τῶν κρισίων.

In paroxyſmis periodicis cibi acceſsio non eſt adjungenda, nulla neceſsitate motus id facere debes, ſed contrà deducendum de ciborum adiectionibus ante criſes.

Digitized by Google

In paroxyſmis periodicis, hoc eſt in vniuerſalibus paroxyſmis, & qui per circuitus fiunt, cuiuſmodi ſunt quaternarijs ante vigeſimum diem; ſeptenarijs ante quadrageſimum; vicenariis ante centeſimum: Quibus temporibus certamen morbi, & naturę ad criſim eſt in procinctu.

Cibi adiectio non est adiungenda, quòd eo tempore materia ſit ἀνάῤῥοπος, omníſque & nutritionis, & reſpirationis œconomia laboret, eiúſque inſtrumenta ſint impedita & impura: tum quòd natura ipſa (quæ vna eadémque pepaſmi & pepſεως eſt cauſa effectrix) à pepaſmo ad pepſim reuocata, à morbi pepaſmo & excretione auocetur, quòd duo ſimul negotia obire nequeat.

Nulla necessitate motus id facere debes, vt ſcilicet exhibendum putes, non virium infirmitatis metu, quæ tum falsò putatur eſſe ab exhauſto & ſucci alibilis inopiâ, cùm talis imbecillitas vel à maligna humoris qualitate, vel oppreſſione, aut ἀπὸ τῆς κενεαγγίας, vel à peculiari natura ægri proficiſcatur: Ac multò grauiùs peccant in commoda ægri, qui falſa eius infirmitatis opinione cibum exhibent, quàm qui in ſucci alibilis inopia & fame cibum detrahunt, vide Hippocr. *lib. 2. de diæta acut. & ibidem Gal. ad finem.*

Cæterùm verbum ἀναγκάζειν non actiuè vertendum, vt omnes interpretantur, ſed paſſiuè, alioqui indignus Hippocrate ſenſus. Sed contra detrahendum de ciborum adiectionibus ante crises, quæ ferè in paroxyſmi critici & periodici vigore fiunt, vt idcirco

non tantùm ante ſignificatas criſes, ſed etiam ante paroxyſmos periodicos ſit detrahendum de ciborum quantitate, vt natura pepaſmo & excretioni incumbere poſſit.

X. Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα, ἀρτίως μὴ κινέειν, μήτε νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ᾽ ἄλλοίσιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾷν.

Quæ indicantur & indicanta ſunt perfectè, neque nouare, neque ciere, nec medicamentis purgantibus, nec alijs irritamentis; ſed miſſa facienda.

QVÆ IVDICANTVR, propriâ criſi cuiuſque morbi, hoc eſt quæ ante ſignificata fuerit ſignis ſyllogiſticis, id eſt ad tempus & ſpeciem criſeos apparentibus, nec etiam cauſarum criticarum in qualitate, quantitate, excernendi & abſcedendi modo & loco, ratio deſideretur. ET IVDICATA SVNT PERFECTE, id eſt nulla ſuperſtite materia, nec empyreumate ſeu ignea qualitate morbi, vt à criſi reſtitutus ſit æger cibi appetens, edendo proficiens, ſomnus profundus, benignus, ſitis expers ſine oris amaritudine & ſiccita-

te, cum excrementis laudabilibus, & pulſu integro.

Neqve novare, neqve ciere oportet, hoc eſt alterare, ne auocetur natura ab inſtituto curſu dum mouet, ne offendatur, dum mouerit nullo ſuperſtite empyreumate: κινέειν refertur ad materiam ſuperſtitem; νεωτεροποιέειν verò ad remanens empyreuma. Nec medicamentis pvrgantibvs, nec aliis irritamentis, vt medicamentis alterantibus. Sed missa facienda, quòd ſana corpora & ſanitati reſtituta laborioſè ferant medicamenta tum alterantia, tum vacuantia; nam, exempli *gratiâ*, Simo exanthematis obſitus à criſi, vomitio*nibus* lædebatur, *ſect. 2. lib. 6. epid.* Natura tamen aliquando morbum concoxit quem extrudere nequit, etſi maioris ſit virtutis morbum concoquere quàm expellere; ſed rarò id accidit, quoniam dicente Gal. poſt perfectam coctionem, *hoc eſt in ipſo* ſtatu, neque malam aut imperfectam cri*ſim* vidit. In Metone tamen, naturâ pigrè mouente, Hippocr. caput eius lauit tepidâ, vt hæmorrhagiam parciorem promoueret. Igitur eo tempore quo morbus iudicatur, aut iudicatus eſt *integrè*, omni medicamento abſtinere opus eſt, phlebotomia, dico, ſcarificatione, ac purgatione. Eſt autem perfectum iudicium, quod præceſſit coctio, in die contemplabili, quod fit in ſtatu atque maximè tempore ipſius acceſſionis, ſiue par, ſiue impar fuerit.

XI. Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά· μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ.

Concocta medicari ſeu purgare, atque mouere oportet, non cruda; nec in principiis, modò non turgeant, plurima verò non turgent.

Concocta, quæ vi naturæ mitificata ſunt & ad ſymmetron craſim, id eſt, alterando ad temperationis mediocritatem redacta.
Pvrgare oportet, ab imperfecto iudicio, id eſt, ſi non ſit iudicatus abſolutè morbus ſuperſtite materiâ, aut empyreumate, aut ſi perfecta non expectetur criſis, quamuis edita ſint pepaſmi ſigna. Non crvda, quòd torminibus & animi defectu periclitentur ægri; deinde quòd fruſtra id fiat, nam nec medicamento trahenti, nec naturæ expellenti cruda materia cedit, atque æger damnis augetur. Fit pepaſmus laudabilis vi naturæ, bonitate materiæ, partis integritate, vnde πέπον dicitur eſſe album, læue, æquale; ὠμὸν verò dicitur quicquid vim naturæ infert: Crudus humor eſt qui ſupra ſanguinem eſt, vt vtraque bilis. Cruda quædam ſunt pepaſmi expertia, vt materia peſtilens, vt putredo cancri (quia omnis can-

cer naturæ potens eſt) putredo carbunculi, ſtrumarum; Quædam pepaſmi capacia, vt putredo febris tertianæ, phlegmones, quæ nullam habent malignitatem. NEC IN PRINCIPIIS QVIDEM, hoc eſt, inenutibus morbis, quòd eo tempore quo morbificis cauſis natura opprimitur adéſtque humorum cruditas, nulla excretio, nec ipſa perſe, nec artificioſa, poteſt eſſe ſalutaris inquit Gal. *Com. in Aph.* 22. *lib.* 4. MODO NON TVRGEANT, hoc eſt, niſi materia ſit effera, nullóque conſiſtat loco tranſlationis ſymptomaticæ metu, & oppreſſionis partium, quarum officio totum corpus adminiſtratur; tunc enim mederi oportet, nam cunctari periculoſum. Morbi, quorum materia vaga eſt, non vnum & idem ſymptoma materiæ morbificæ & naturæ partis habent, ſed varia atque diuerſa: morbi autem quorum materia fixa eſt duplicia tantùm habent ſymptomata, materiæ morbi, & naturæ partis. PLVRIMA VERÒ NON TVRGENT, ac ſi diceret, fere fit vt in omnibus morbis ſymptomata humoris morbifici vim, & partis obſeſſæ naturam ſequantur, cum fixus eſt humor; nam fixorum humorum plures ſunt morbi, quàm turgentium.

XII. Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων ταύτῃ ἄγειν.

Quæ ducere oportet, ducenda ſunt quò maximè natura vergit, per loca commoda.

QVÆ DVCERE OPORTET, DVCENDA SVNT QVÒ MAXIMÈ NATVRA VERGIT, artificio Medici, ſi quid mouendum videtur, & imperfectâ criſi, ſuperſtite materiâ, tum etiam in doloribus diaphragmate ſuperioribus aut inferioribus, quorum curatio in purgatione conſiſtit, QVÒ MAXIME NATVRA VERGIT. Et humor viam affectat intrò, foras, ſurſum, deorſum.

PER LOCA COMMODA, lege naturæ, nec ex euentu incommoda, illa & eò ducenda ſunt ad curationem & præcautionem, vacuando, reuellendo, deriuando, coëffundendo.

Τὰ

Τὰ χωρέοντα, μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ἕως ἂν χωρέῃ, οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως· ὅκου δὲ δεῖ γνῶσαι, ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως ἂν τοῦτο ποιήσῃς, ἐπ' ἄλλα ῥέψαι, ἢ ξηρῆναι, ἢ ὑγρῆναι, ἢ ἀντισπάσαι, οὕνεκα τοῦτο ποιέεται, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων, τούτοισι τεκμαίρεσθαι. XIII.

Excretiones non multitudine ſunt æſtimandæ; ſed ſi talia excernantur qualia oportet, & ægri facilè tolerant: Atque vbi vſque ad animi defectiones expedit ducere, faciendum; ſi æger poßit tolerare: Ex his iuſtæ quantitatis ratio eſt ineunda, alioqui aliò conuertere, aut ſiccare, aut humectare, aut reuellere.

Excretiones naturales aut artificiales, Non mvltitvdine svnt æstimandæ, iuſta eorum

quantitas ſcienter (vt fieri ſolet) non eſt expendenda ſignis ſyllogiſticis, numero, & copiâ, ac ſi diceret, multitudo, frequentia, & numerus eorum quæ excernuntur, non eſt τεκμήριον. SED QVATENVS TALIA EXCERNVNTVR QVALIA OPORTET, ET ÆGRI FACILE TOLERANT. Nam propria morbi excretio, & ægri alacritas duo ſunt iuſtæ excretionis τεκμήρια in quóque indiuiduo. ATQVE VBI VSQVE AD ANIMI DEFECTVM EXPEDIT DVCERE, FACIENDVM; finem, ſupple, vacuandi non facias, vt in febre ardente, ſynocho, vehementiſſimo dolore, & inflammatione: SI ÆGER PAR ESSE POSSIT, id eſt, niſi quòd affectionis remedium eſt, cum cuſtodia virium pugnet; nam quæ à viribus ſumitur indicatio, cæteris anteponenda. EX HIS IVSTÆ QVANTITATIS RATIO EST INEVNDA, id eſt, ex ægri alacritate, excretione propria in qualitate, quantitate, & excernendi modo.

XIIII. Τὰ μὲν ξηρὰ, θερμὰ ἔσται· τὰ δὲ ὑγρὰ, ψυχρὰ, διαχωρητικὰ δὲ τἀναντία ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quæ enim ſicca ſunt, erunt calida; humida verò frigida. Quæ verò ſubducendi vim habent, contraria pariunt vt plurimùm.

QVÆ ENIM SICCA SVNT, ERVNT CALIDA, indéque robur virium percipi ſolet, an leipothymiam æger ferre poſſit; Ea enim, quæ eſt ab exhauſto partium ſolidarum, inſanabilis eſt. HVMIDA VERÒ, vt carnes & ſanguis, FRIGIDA. QVÆ VERÒ SVBDVCENDI VIM HABENT, CONTRARIA PARIVNT, in leipothymia ſcilicet vt plurimùm.

XV.

Ταῦτα τῇσι περισσῇσιν ἄνω, ἢν καὶ αἱ περίοδοι, καὶ ἡ κατάστασις τοιαύτη ἐν τῶν παροξυσμῶν· γίνεται δὲ τὰ πλεῖστα τῇσιν ἀρτίῃσι κάτω· οὕτω γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφελέει, ἢν μὴ αἱ περίοδοι σὺν παροξυσμοῖς ἐν τῇσιν ἀρτίῃσι ποιέωνται· ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐν μὲν ἀρτίῃσιν ἄνω· ἐν δὲ τῇσι περισσῇσι, κάτω· ὀλίγαι δὲ τοιαῦται. αἱ δὲ τοιαῦται καὶ δυσκριτώτεραι καταστάσιες.

Atque hæc diebus imparibus ſurſum, ſi & ipſæ periodi atque adeo morbi ſtatus huiuſmodi ſunt ex paroxyſmis: ſed vt plurimùm quæ paribus diebus mouentur, fiunt deorſum; ſic enim quæ ſponte fiunt ſursùm, imparibus; deorsùm verò paribus adjumentum afferunt, niſi ipſæ periodi acceſſiones diebus paribus afferant; nam in eiuſmodi, tum in paribus ſurſum, in imparibus verò deorſum: ſed eiuſmodi ſtatus raròaccidunt, ac fere eiuſmodi vt ſiniſtri ſint magis, quàm ſecundi iudicij.

ATQVE HÆC quæ, ſupple, duci debent. DIEBVS IMPARIBVS SVRSVM, quòd ſcilicet morbi, qui imparibus diebus mouentur, ſunt ἀνάῤῥοποι: Qui verò paribus, contrà. SI ET IPSÆ PERIODI ATQVE ADEO MORBI STATVS HVIVSCEMODI SVNT, vt imparibus diebus moueantur, Ex PAROXYSMIS, SED VT PLVRIMVM QVÆ PARIBVS DIEBVS MOVENTVR, FIVNT DEORSVM, SIC ENIM, ſcilicet in morbis, qui paribus aut imparibus diebus mouentur. QVÆ SPONTE FIVNT SVRSVM, IMPARIBVS; DEORSVM VERÒ PARIBVS, ADIVMENTVM

AFFERVNT, NISI IPSÆ PERIODI ACCESSIONES DIEBVS PARIBVS AFFERANT, quia quæ paribus diebus mouentur, paribus iudicantur, & contrà. Nam in eiuſmodi, cùm ſcilicet paroxyſmi cadunt in pares dies. TVM IN PARIBVS SVRSVM, IN IMPARIBVS VERÒ, id eſt, in remiſſione illius qui habuit paroxyſmum, die aut periodo pari, DEORSVM. SED EIVSMODI STATVS RARÒ ACCIDVNT, AC FERE EIVSMODI VT SINISTRI SINT MAGIS QVAM SECVNDI IVDICII, quòd ad bilioſi humoris cacochymiam crudi & craſſi humoris fiat acceſſio, vnde ſumma pepaſmi difficultas.

Ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνου προήκοντα ἀνάγκη οὕτως, οἷον τρισκαιδεκαταῖα, τεσσαρεσκαιδεκαταῖα· τρισκαιδεκάτῃ μὲν κάτω, τεσσαρεσκαιδεκάτῃ δὲ ἄνω· πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον οὕτω ξυμφέρει. XVI.

Quinetiam quæ tempore longiùs progreſſa, neceſſariò ſunt eiuſmodi vt ad decimumtertium diem, aut decimamquartam periodum perueniant, vt

ſiat decimatertiana, aut decimaquartana; ac decimotertio die motus ſit deorſum, decimoquarto verò ſurſum; nam ad indicandi vim ita confert.

QVINETIAM QVO TEMPORE LONGIVS PROGRESSA, id eſt, primam ſeptimanam dierum aut periodorum ſuperarunt. NECESSARIÒ SVNT EIVSMODI VT AD DECIMVMTERTIVM DIEM, AVT DECIMAMQVARTAM PERIODVM PERVENIANT, VT FIAT DECIMATERTIANA, AVT DECIMAQVARTANA, AC DECIMOTERTIO DIE MOTVS FIT DEORSVM, ſi ſit remiſſio, DECIMOQVARTO VERÒ SVRSVM, ſi ſit acceſſio. NAM AD IVDICANDI, & indicandi VIM ITA CONFERT, lege naturæ ſcilicet ex alteratione, mutatione & excretione.

XVII. Καὶ ὁκόσα εἰκοσταῖα· πλὴν ὁκόσα κάτω, πολλὰ δεῖ καθαίρειν· ταῦτα δὲ ἐγγὺς οὕτω κρίσιος, ἀλλὰ προσωτέρω. Δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσι πολλὰ ἄγειν, τοῖσι κοπιώδεσι τὸ σύμπαν.

Tum quæ in vigeſimum morbi diem cadunt, niſi quòd quæcumque viam affectant deorſum, maxima ex parte purgare oportet; ſed hæc molienda non ſunt, cùm in procinctu eſt criſis, ſed vltra; nam in morbis acutis rarô multa ciere oportet; contrà in febribus laborioſis totum.

TVM QVÆ IN VIGESIMVM MORBI DIEM CADVNT, quo tempore diuturnorum naturam morbi induunt, ac perit quaternariorum vis. NISI QVÒD QVÆCVNQVE DEORSVM VIAM AFFECTANT, MAXIMA EX PARTE PVRGARE OPORTET, hoc eſt in morbis catarropis neceſſaria purgatio eſt ac vehemens, vt in melancholicis, tum ad excludendas reliquias, tum ad ſubleuandam naturam. SED HÆC MOLIENDA NON SVNT, CVM IN PROCINCTV EST CRISIS, ob materiæ contumaciam, SED VLTRA, hoc eſt, cum ab imperfecta criſi ſupereſt morbi materia, vt fere fit in morbis catarropis. NAM IN MORBIS ACVTIS, hoc eſt qui celeriter ſuam diſſoluunt cum vehementia hiſtoriam, & diebus mouentur imparibus, RARÒ, niſi materia turgeat, quòd fere eorum morborum perfectæ ſint criſes, ac nihil mouendum ſuperſit; deinde quòd à medicamento purgante naturâ calidiore, viſcera & humores æſtu incandeſcant.

MVLTA CIERE OPORTET, CONTRA IN FEBRIBVS LABORIOSIS, à laſſitudine vltro oborta, TOTVM, quòd difficultas pepaſmi, excretionis, atque abſceſſus, oppreſſam naturam morbo defungi non ſinat.

XVIII. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι κοπιώδεσιν εἰς ἄρθρα, καὶ παρὰ γνάθοις μάλιστα ἀποστάσιες γίνονται ἐγγύς τι τῶν πόνων ἑκάστου, ἐπὶ τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμπαν· ἢν ἀεργὸς ἡ νοῦσος ἔῃ καὶ καταῤῥόπος, κάτω καὶ ἀποστάσιες· μάλιστα δὲ πόδες θερμοὶ, κάτω σημαίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω· οἷσι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων, αὐτίκα δὴ ἐν χερσὶν ἢ ποσὶ πονέουσί τι, ἐν τούτοισιν ἀφίστανται.

In febribus laborioſis in articulos & ad maxillas potiſſimùm abſceſſus fiunt,

propter vicina cuiuſque doloris loca, quamuis fere ſurſum. Quod ſi lentus morbus ac deorſum viam affectet, infernè fiunt abſceſſus: Ac maximè pedes calidi inclinationem deorſum fieri ſignificant, frigidi ſurſum: At quibus à morbo defunctis ſtatim laborant pedibus aut manibus, in his abſceſſus fiunt.

IN FEBRIBVS LABORIOSIS, tum à laſſitudine vltro oborta, tum à labore, πυρετοὺς vocat κοπιώδεις; κόπος eſt affectio corporis in qua, ſi vel minimùm tangatur corpus, laſſitudinis fit ſenſio, hîc meminit laſſitudinis cum febre, IN ARTICVLOS, nisi ab abſceſſu liberet vrina multa, craſſa & alba. ET AD MAXILLAS, vt parotides; ſi quid ex fluentibus, vt hæmorrhagiâ, relinquatur, tum in his, tum in ardentibus laborioſis. POTISSIMVM ABSCESSVS FIVNT, per diadochem, id eſt, materiæ decubitum. PROPTER VICINA CVIVSQVE DOLORIS LOCA, QVAMVIS FERE SVRSVM. In morbis acutis quicquid in vitio erat, feratur, ratóque abſceſſus fiat. QVOD SI LENTVS MORBVS, id eſt, tardus, diuturnus, vt rara mutatio in eum cadat; diuturnitas enim in pepaſmi difficultate conſiſtit. AC DEORSVM VIAM AFFECTET, materiâ, dolore, & periodo vniuerſali, aut ſingulari. INFERNE FIVNT

Laſſitudo cum febre.

ABSCESSVS : AC MAXINE PEDES CALIDI INCLINATIONEM DEORSVM FIERI SIGNIFICANT, quòd omnino ſit morbus καταῤῥοπος ſitu doloris, materiæ naturâ, & ipſa periodo. FRIGIDI VERÒ SVRSVM, vt in parotidibus, *Vide Aph.* 31. 32. 33. *lib.* 4. AT QVIBVS A MORBO DEFVNCTIS, vt tamen ſuperſint materiæ febrilis reliquiæ, STATIM, putâ ſi ſuperſtite materiâ, largiore cibo & potu magis quàm exhauſtum deſideret, aut immutata ventriculi actio, habitus, & temperamentum ferre poſſint; ſtatim inquam morbo defuncti illi, LABORANT PEDIBVS AVT MANIBVS, hoc eſt aut manus, aut pedes laſſitudine aut labore fracti ſunt, ita vt in progrediendo ſint pigri, manus in apprehendendo, meminítque laſſitudinis à febribus. IN HIS ABSCESSVS FIVNT, excluſione materiæ à parte quæ continet, in eas quæ continentur, attractione doloris vi, vt infirmitate partis quæ excipit; *vide com. in part.* 41. *ſect.* 3. 6. *epid.* Decubitus fit materiæ ad partem aliquam labore, grauitate, artificio, ſympathiâ & communione, quod poſtremum eſt aut generis ſimilitudine, operis ſocietate, vaſorum communione.

Laſſitudo à febribus.

Ἀτὰρ καὶ ἢν πεπονηκὼς ἔῃ, πρὶν ἢ νοσέειν, ἐς ταῦτα ἀποστηρίζεται· οἷον καὶ τοῖσιν ἐν Περίνθῳ βηχώδεσι καὶ κυναγχικοῖσι· ποιέουσι γὰρ αἱ βῆχες τὰς ἀποστάσιας, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ τοιαύτας· κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν, ἢ σώματος συντήξιος καὶ ψυχῆς. XIX.

Quinetiam ſi parte aliqua laborarit, aut laſsitudine fractus fuerit, priuſquam ægrotare cœperit, eò loci ſe morbus obſirmat, cuiuſmodi illud fuit, quod animaduertimus Perinthi, tuſsiculoſis & anginâ correptis; Etenim tuſſes abſceſſus faciunt eiuſmodi fere, quales à febribus excitantur. Eadem ratione idem contingit ab humoribus aut colliquatione, & animi affectionibus.

QVINETIAM SI PARTE ALIQVA LABORARIT, aut quaſi laſſitudine fractus fueri. PRIVSQVAM ÆGROTARE COEPERIT, EÒ LOCI SE MORBVS OBFIRMAT, primario aut ſecundario foco. CVIVSMODI ILLVD FVIT, QVOD ANIMADVERTIMVS PERINTHI, TVSSICVLOSIS, hoc eſt, ſicca tuſſi laborantibus cum difficultate ſpirandi coniuncta. ET ANGINA CORREPTIS, quæ duplex, propria quæ fit inflammatis proprijs laryngis muſculis, & funeſta eſt, niſi deſinat in peripneumoniam. Altera quæ fit inflammatis communibus laryngis muſculis, in qua apparet ceruicem & partes vicinas foris rubeſcere, hanc Hippocr. vocat ἐρύθημα κυναγχικὸν, *in Epidemiis*, quę degenerat aliquando in pleuritidem. ETENIM TVSSES, ſiccæ cum difficultate ſpirandi coniunctæ, ABSCESSVS FACIVNT, vel in articulis, vel in teſticulis altera, aut vtraque parte per materiæ decubitum, *lib.* 1. *&* 2. *epid.* EIVSMODI FERE QVALES A FEBRIBVS EXCITANTVR. Cæterũ maximè à ſympathia, labore, & grauitate, materia, efficiens ſiccam tuſſim, mouet abſceſſum in teſtes, diadochê & ſympathiâ harum partium. EADEM RATIONE IDEM CONTINGIT AB HVMORIBVS AVT CORPORIS COLLIQVATIONE, vt maximè adipis, ſcilicet vt abſceſſus oboriantur. ET ANIMI AFFECTIONIBVS, per humorum ſynathriſmum. Quæ cùm ita ſint, vt operæpretium ſit ſcientiam purgandi tenere in quantitate, qualitate, modo, & occaſione, quòd nullus pene feracior locus ſit quàm de purgatione, ac fere nullam cura-

Digitized by Google

tionem, & præcautionem patiatur eſſe expertem ſui.

Τοὺς μὲν οὖν χυμοὺς εἰδέναι ἐν ᾗσιν ὥρῃσιν ἀνθέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστοισι νοσήματα ποιέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστῳ νουσήματι παθήματα. XX.

Maximè in hoc debet eſſe Medicus exercitatus, vt intelligat quibus anni temporibus humores effloreſcant; tum cuiuſmodi morbos in ſingulis pariant, necnon quæ quibuſque morbis affectiones ineſſe videantur.

MAXIME IN HOC DEBET ESSE MEDICVS EXERCITATVS, VT INTELLIGAT QVIBVS ANNI TEMPORIBVS HVMORES EFFLORESCANT, id eſt, vigeant, & qualitate & copiâ vincant cæteros. TVM CVIVSMODI MORBOS IN SINGVLIS PARIANT, ſpecie, magnitudine, more, & motu: vt humidus cœli ſtatus humorum copiam parit, quos diuerſæ hominum naturæ varietate diſtingunt; ideóque fit vt ab eadem cauſa variæ morborum ideæ & ſpecies exurgant. NECNON QVÆ

Digitized by Google

QVIBVSQVE MORBIS AFFECTIONIBS INESSE VIDEANTVR, quòd fere ſymptomata humoris morbifici vim & paitis obſeſſæ naturam ſequantur: Atque hoc loco nomen παθήματος vſurpatur pro ſymptomate, quod triplex eſt, παθογνωμονικὸν, vt in pleuritide febris continua, lateris dolor punctorius; ἐπιγινόμενον, vt in eadem affectione, delirium; ἐπιφαινόμενον, vt ſputum tale, vel eiuſmodi.

XXI. Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο, ἐς ὅ, τι μάλιστα νόσημα ἡ φύσις ῥέπει· οἷον, τι ὁ σπλὴν ἐνοιδέων ποιέει· τούτων τι καὶ ἡ φύσις, σχεδόν τι καὶ χρώματα κακίω, καὶ σώματα στερεοῖ· καὶ εἴ τι ἄλλο, ταῦτα διαγεγυμνᾶσθαι.

Tum autem corpus aliud atque aliud, in quem morbum communis & propria cuiuſque natura ſit procliuis, exempli causâ, quid lien intumeſcens efficiat; horum enim ſanè natura & colores fiunt deteriores, & corpora in-

tumeſcunt. Tum ſi quid eiuſmodi fuerit, exercitatum in his eſſe oportet.

Tvm avtem corpvs alivd atqve alivd, ſcilicet conſiderandum, quod in eius affectione & peculiari natura maximum eſt momentum ad ea, quæ cuique accidunt, excipienda. In qvem morbvm commvnis et propria cvivsqve natvra sit proclivis, vel cui morbo cuiúſque natura potiſſimùm obnoxia ſit, vt ad tabem, quorum ſcapulæ alarum inſtar prominent. *Per Aph.2. lib.3.* Exempli cavsa, qvid lien intvmescens efficiat, fœdos colores, hydropem, cordis palpitationem, eorúmque omnium natura quam vim habeat: Duplices morborum ſunt cauſæ, vna ποιητικὴ effectrix, vt temporum ſtatus & mutationes: Altera ἐπιδεκτικὴ, quæ ſuſcipit, vt cùm hyeme aut aquilonio cœli ſtatu fiunt febres ardentes, tunc enim habent rationem τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, non ποιητικοῦ. Quæ enim in quibuſque naturis redundare conſueuerunt, ea, ſi euacuatione prohibeantur, congeneres faciunt morbos. *Gal. com.2. lib.1. epid.* Vt qui ſunt icterici naturá, ſiue partis alicuius vitio, fere colores peiores habent. Horvm enim sane et natvra et colores fivnt deteriores, diffuſo per vniuerſum corpus humore vitioſo vt melancholico aut bilioſo, viſceris illius vitio. Et corpora intvmescvnt, tum per ſe, tum ex euentu.

TVM SI QVID EIVSMODI FVERIT, EXERCITATVM IN HIS ESSE OPPORTET. Quibus etiam cauſis à cœlo & aëre, diæta quoque accidit in victus ratione & vitæ inſtituto.

XXII. Ψυχῆς ἀκρασίη ποτῶν καὶ βρωμάτων, ὕπνου, ἐγρηγόρσιος, ἢ δι' ἔρωτάς τινας, οἷον κύβων, ἢ διὰ τέχνας, ἢ δι' ἀνάγκας, καρτερίη πόνων, καὶ ὧν τινων τεταγμένη, ἢ ἄτακτος.

Animi impotentia potionis & cibi, ſomni, vigiliarum, aut propter ſtudia quædam, vt teſſerarum, aut bonarum artium, aut neceſſitatis causâ, ſtudium pertinax, & quarum rerum ordinatum, aut ordinis expers.

ANINI IMPOTENTIA, eius partis ſcilicet in qua irarum ardor exiſtit, & quæ voluptate alitur. POTIONIS, CIBI, SOMNI, VIGILIARVM

RVM intemperantia, AVT PROPTER STVDIA QVÆDAM, quibus quiſque delectari conſueuerit, VT TESSERARVM, AVT BONARVM ARTIVM, vt qui lites ſectantur. AVT NECESSITATIS CAVSA, STVDIVM PERTINAX, ET QVARVM RERVM ORDINATVM, AVT ORDINIS EXPERS.

Αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἵων εἰς οἷα. XXIII.

Mutationes ex quibus in quæ.

MVTATIONES, corporum, cauſarum, atque ſignorum. EX QVIBVS IN QVÆ, ſcilicet fiant attendendum, aut ex qualibus in qualia, hoc eſt quænam contigerint mutationum in victus ratione, & vitæ inſtituto rationes & ſucceſſiones ſumendis, educendis, admouendis, faciendis.

Ἐκ τῶν ἠθέων, φιλοπονίη ψυχῆς, ἢ ζητέων, ἢ μελετέων, ἢ ὁρέων, ἢ λέγων, ἢ εἴτι ἄλλο· οἷον λῦπαι, δυσοργησίαι, ἐπιθυμίαι, τὰ ἀπὸ συγκυρέης. XXIV.

Ex moribus, animi induſtria & alacritas, aut quærendo, inueſtigando,

cogitando, aut videndo, aut dicendo, aut ſi quid aliud; vt triſtitiæ, iræ memores, cupiditates, quæ aut fato, aut caſu incidunt.

Ex MORIBVS, inſtitutis & inſitis, quorum hi temperamentum corporis ſequuntur, illi verò inſtituti partem eam animi quæ mentis & conſilij eſt,. ANIMI INDVSTRIA ET ALACRITAS, vt acumen ingenij bilis; conſtantia & pertinacia humoris melancholici; ſimplicitas, liberalitas, immoderatio & facetiæ ſanguinis; inertia, ſtupiditas, obliuio pituitæ argumentum affert. AVT QVÆRENDO, INVESTIGANDO, COGITANDO, AVT VIDENDO, AVT DICENDO, AVT SI QVID ALIVD, Vnde animi moderati ſignificatio fiat. VT TRISTITIÆ, contractione ſpirituum ex re non conuenienti ad ſua principia. MEMORES IRÆ diuturnæ & ſolutu difficilis, quæ ſunt affectiones eius partis animi, in qua irarum ardor exiſtit, & focum habent in corde. CVPIDITATES rerum quæ ad victum & cultum neceſſariæ ſunt, vt cibi & potionis, rerum venerearum; & hæc focum habent in iecore. ET QVÆ CASV ET QVASI FATO CONTINGVNT, vt animi mores inſiti corporis temperamentum ſequuntur.

Λυπήματα γνώμης, ἢ διὰ τῶν XXV.
ὀμμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς, οἷα τὰ σώματα· μύλης μὲν τριφθείσης πρὸς ἑωυτὴν, ὀδόντες ἡμώδησαν· παρὰ τε κοῖλον παριόντι, σκέλεα τρέμει· ὅταν δὲ τῇσι χερσὶν ὧν δεῖται ἆραι, αὗται τρέμουσιν· ὄφις ἐξαίφνης ὀφθεὶς, χλωρότητα ἐποιησεν.

Anguſtiæ animi, item quæ aut ad aſpectum, aut ad auditum referuntur, qualia ſunt corpora: vt molarum attritu dentes obſtupeſcunt; & qui per loca caua progreditur artubus contremiſcit; vt cùm aliquid, quod ex vſu eſt, tollendum eſt, manus contremiſcant; ſerpens ex improuiſo viſus pallorem induxit.

Angvstiæ animi, ſeu affectiones mentis earum rerum appulſu, quæ visv avt avditv percipivntvr, qvalia svnt corpora, vt extrinſecùs facilè affectiones ſuſcipiant, & nouos colores induant, qui ex eo dicentur refluxus participes, quòd non ſit cauſa ſeu fons perennis, vt (exempli cauſâ) quod ſequitur, Vt molarvm attritv, vel limarum, vel ferri, vel ſi molæ inuicem atterantur. Dentes obstvpescvnt, agitatione & collectione ſpirituum animalium, cuius affectionis vicinæ partes atque communes ſunt primùm participes: At omnis ſtupor, velut dentium, fit cum facultas animalis non poteſt ad eam, ad quam ſolebat, peruenire partem.

Qvi per locorvm cava progreditvr artvbvs contremiscit, inæqualitate loci, & metu: Et cvm aliqvid, qvod ex vsv est, tollendvm est, manvs contremiscvnt; serpens ex improviso visvs pallorem et tremorem indvcit, collectione ſpirituum & caloris natiui. Cæterùm tremoris, vt & virium infirmarum tres aſſignantur cauſæ; exhauſtum, compreſſio ſpirituum, & eorundem collectio.

Οἱ φόβοι, οἷον αἰσχύνη, λύπη, XXVI.
ἡδονὴ, ὀργὴ, τ' ἄλλα τοιαῦτα
οὕτως ὑπακούει· ἑκάστῳ δὲ
τὸ προσῆκον τοῦ σώματος τῇ
πρήξει, ἐν τούτοισιν ὑπακούει·
ἱδρῶτες, καρδίης παλμὸς, καὶ
τὰ τοιαῦτα τῶν δυνάμιων.

Timores, verecundia, triſtitia, metus, mæror, voluptas, ira & cætera eiuſmodi. Quæ pars cuique corporis actioni eſt conſecrata, his morem gerunt, inde ſudores, cordis palpitatio, & quæ ſunt eiuſmodi facultatum ſymptomata.

TIMORES, ac timor certa eſt perſuaſio reprehenſionis eorum, quæ à nobis ex electione fiunt, oritur autem vel ab oppreſſione, vel ab exhauſto, vel à collectione ſpirituum, quæ omnia ad naturæ infirmitatem referuntur, venítque ἀπὸ τοῦ τιμᾶν. VERECVNDIA, hoc eſt metus iuſtæ reprehenſionis, vt, erubuit ſalua res eſt. TRISTITIA, collectio ſpirituum ad in-

teriora. METVS, demiſſio animi quæ fit perceptione futuri mali. MOEROR, hoc eſt perennis triſtitia. VOLVPTAS, IRA, ET CÆTERA HVIVSMODI, id eſt, ſingulis affectionibus, & cauſis quæ extrinſecùs incidunt.

QVÆ PARS CVIQVE CORPORIS ACTIONI EST CONSECRATA, & officiales & miniſtræ partes vt cerebrum, cor, hepar, HIS MOREM GERVNT, cerebrum cogitationi, cor animoſitati & iracundiæ, hepar cupiditati. INDEQVE SVDORES, ab hepate ſcilicet ex appetitu; CORDIS PALPITATIO, ex mœrore, triſtitia, metu aliíſque huiuſmodi affectionibus, cuius palpitationis eſſentia in dilatatione conſiſtit; omnis autem pars contractionis & dilatationis particeps palpitare poteſt: Atque in corde palpitatio per ἰδιοπάθειαν fit, cùm ſeroſi humoris cuiuſdam copia adeſt, quâ velut glutino quodam pericardios tunica adhæret cordi: Item ab inflammatione & phlegmone cordis oritur. Per ſympathiam verò, & ſpirituum collectione, & affluxu ſanguinis melancholici per arteriam cœliacam ad cor, vt patet in virginibus fœdo colore ſuffuſis. Denique palpitationibus fere obnoxij, qui laborant hypochondriaca melancholia. ET QVÆ SVNT EIVSMODI FACVLTATVM SYMPTOMATA, hoc eſt earum partium quarum officio corpus adminiſtratur.

Τὰ ἔξωθεν ὠφελέοντα, ἢ βλάπτοντα, ἄλειψις, κατάχυσις, κατάχρισις, κατάπλασις, ἐπίδεσις ἐρίων καὶ τῶν τοιούτων· καὶ τὰ ἔνδοθεν ὑπακούει τῶν τοιούτων, οὐ μόνον ὥσπερ τὰ ἔξω τῶν εἴσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ τὰ δὲ ἐν ἐρίοισι κοίτη πνώδεσι, καὶ τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον κύμινον ὁρῶσιν· ὀσφραινομένοισιν, ὅσα κεφαλῆς ἀγωγά, ταρακτικὰ λόγοι, φωνή, καὶ τὰ τοιαῦτα. XXVII.

Quæ extrinſecus admouentur & accidunt, aut bonis, aut malis nos augent; perunctio, perfuſio, litus, cataplaſmatum vſus, lanarum ligatura, & rerum eiuſmodi. Quæ intus ſunt, ijs quæ admouentur conſentiunt, non

ſolùm quemadmodum ea quæ foris ſunt, iis quæ intro feruntur: Cubile ex œſippo, & quod nomen à Rege habent, cuminum regium videntibus, olfacientibus, quæ ex capite educunt, ſermones, vox, & quæ eiuſmodi perturbationem afferunt.

Qvæ extrinsecvs accidvnt avt bonis avt malis nos avgent, ſcilicet magnam vim habent in habitum corporis atque humorum. Pervnctio, perfvsio, frigidæ multa perfuſio calorem intrò cogit, atque tetanum ſoluit in iuuene quadrato, æſtate media; in aliis neruos læderet: affuſionem calidæ adhibuit Metoni Hippoc. Litvs, cataplasmatvm vsvs, lanarvm ligatvra, et rervm eivsmodi. Qvæ intvs svnt, iis qvæ admoventvr consentivnt, non solvm qvemadmodvm ea qvæ foris svnt, iis qvæ intrò fervntvr, ſed hæc quoque ſunt commemorabilia, & virium ſuarum ſpecimen ediderunt. Cvbile ex oesippo, ex lana ſuccida, quod facile partus & menſes prouocat. Et qvod nomen habet a Rege, cvminvm regivm, Æthiopicum ſatiuum colorem potu aut illitu mutat in pallorem, & aceto ſubactum ſeu maceratum naribus admotum hæmorrhagiam potenter ſiſtit, *Dioſcor. lib. 3. cap. 59.* Videntibvs, olfacientibvs, hoc eſt tum quæ auditu, tum quæ olfactu

mutationes afferunt. QVÆ EX CAPITE EDVCVNT, vt errhina, ptarmica, vt naſturcium, pyrethrum, elleborus albus, caputpurgia. SERMONES, ingrati, VOX, ET QVÆ EIVSMODI PERTVRBATIONEM AFFERVNT, humoribus & ſpiritibus.

Μαζοὶ, γονὴ, ὑστέρη· σημήϊα τά τε XXVIII.
ἐν τῇσιν ἡλικίῃσι, καὶ ἐν τοῖσι πνιγμοῖσι, καὶ βηξὶ, τὰ περὶ ὄρχιν.

Mammę, genitura, vterus; ſigna ſunt & argumenta, tum in ætatum mutatione, & in ſuffocationibus vterinis, in tuſsibus, abſceſſus in teſticulos oborti.

Poſtremò conſiderandum quæ per ſympathiam aut idiopathiam, quæue per protopatheiam, vel δευτεροπάθειαν, vt MAMMÆ, GENITVRA, VTERVS, ſcilicet mutuò ſe afficiunt, ſigna inuicem edunt in ætatis mutatione, & κατὰ συμπάθειαν καὶ διαδοχὴν in morbis mutuò afficiuntur. SIGNA SVNT ET ARGVMENTA, TVM IN ÆTATVM MVTATIONE animaduertuntur, vt ſimulátque viri ex ephoebis exceſſerint, vocémque aſperiorem edere cœperint, ijs teſticuli tument erumpúntque foras,

& venerem agnoſcunt; túncque Medicus conſiderare poteſt, vter teſticulus in viris humidior, & ſucci plenior fuerit; nam ſi eiuſmodi dexter fuerit, aptus erit maribus procreandis; ſi ſiniſter, fœminis. ET IN SVFFOCATIONIBVS VTERINIS, quarum vna fit ſublato reſpirationis vſu, & vix reſtitutio fit: altera impeditis ad tempus reſpirationis inſtrumentis, oppreſſo diaphragmate ab vtero. IN TVSSIBVS ABSCESSVS IN TESTICVLOS OBORTI, quæ tuſſes abſceſſu in teſtibus ſuborto ceſſant.

XXIX. Ὥσπερ τοῖσι δένδροισιν ἡ γῆ, οὕτω τοῖσι ζώοισιν ἡ γαστὴρ, καὶ τρέφει, καὶ θερμαίνει, καὶ ψύχει· ψύχει μὲν κενουμένη, θερμαίνει δὲ πληρουμένη. ὥσπερ γῆ κοπρευομένη, χειμῶνος θερμὴ, οὕτω καὶ ἡ κοιλίη· δένδρεα φλοιὸν λεπτὸν ξηρὸν ἔχει, ἔσωθεν δὲ ξηρόσαρκα, ὑγιηρὰ, ἄσηπτα, χρόνια.

Vt in arboribus terra, ſic in animalibus aluus ſuccum alibilem ſuppeditat, &

calefacit & refrigerat; refrigerat quidem plena vacuando, calefacit alibili ſucco abundans; & vt terra ſtercorata hyeme calida, ſic & aluus. Ac arbores tenui ſunt cortice & ſicco, intus verò carne ſicca ſana, putredinis expertes diuturnæ.

VT IN ARBORIBVS TERRA, SIC IN ANIMALIBVS ALVVS ſeu promptuarium quoddam & ſucci alibilis officina. SVCCVM ALIBILEM SVPPEDITAT, ET CALEFACIT ſuo ſucco alibili habitum corporis, qui tantùm habet caloris quantùm ſanguinis. REFRIGERAT QVIDEM PLENA VACVANDO, CALEFACIT ALIBILI SVCCO ABVNDANS; ET VT TERRA STERCORATA HYEME EST CALIDA, SIC ET ALVVS. Qui ventre ſunt calido carnes habent frigidas, 6. *epid.* AC ARBORES TENVI SVNT CORTICE ET SICCO, ex calidiſſima materia. INTVS VERÒ CARNE SICCA, PVTRFDINIS EXPERTES, ſcilicet ob ſeruatam fluxus refluxúſque proportionem attractione & excretione, DIVTVRNÆ.

Καὶ ζώων, οἷον χελῶναι, καὶ ὁ, τι τοιοῦτον. ἡλικίῃσιν, ὥρῃσιν, ἐνιαυτοῖσιν ὅμοια τὰ ζῶντα, καὶ XXX.

τρίβεται χρωμένοισι μετρίως βελτίω. ὥσπερ ὑδρίον νέον διαπηδᾷ, παλαιούμενον στέγει· οὕτω καὶ ἡ γαστὴρ διίει τὴν τροφὴν, καὶ ὑποστάθμην ἴσχει ὥσπερ ἀγγεῖον.

Inter animalia, verbi gratia, teſtudines, & quicquid eiuſmodi eſt naturâ prædítum, ætatibus, tempeſtatibus, annis ſunt ſimilia ſui animantia, nec atteruntur mediocri rerum conuenientium vſu. Atque vt hydria recens humores tranſmittit, inueterata continet; ſic & venter tranſmittit alimentum, & materiam continet vt vas.

INTER ANIMALIA, VERBI GRATIA, TESTVDINES, ET QVICQVID EIVSMODI EST NATVRA PRÆDITVM, vt cancri, oſtrea, id eſt, à calidiore & ſicciore humorum congenerantium parte corticem conſequuntur. ÆTATIBVS, TEMPESTATIBVS, ANNIS SVNT SIMILIA SVI ANIMANTIA, &c.

LIBRI HVIVS
PARS TERTIA,

IN QVA DE MORBIS, & eorum cauſis agitur.

ΟΙ τρόποι τῶν νούσων, τὰ I.
μὲν συγγενικά ἐστιν εἰδέναι
πυθόμενον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης·
οἰκέονται γὰρ διὰ πλειόνων, καὶ
πολλοὶ ἴσασι· τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τῶν διαιτημάτων, καὶ καταστάσιος τῆς νούσου, ἢ ἀπὸ ὡρέων.

IAM verò, quod ad morborum ſpecies & differentias attinet, alij ſunt

congeneres, & ij interrogando cognoſci poſſunt: Et qui à regione principia cauſáſque ducunt, cuiuſmodi pluribus familiares, & id multi norunt: Alij ex peculiari cuiuſque corporis natura, & humoris conditione, atque diæta: Et ex nouorum temporum nouo ſtatu, aut à temporibus anni.

Iam verò, qvod ad morborvm species attinet, ex quibus ratio purgandi atque curandi petitur. Alii svnt congeneres, ſeu congeniti temperamento, habitui cuiuſque naturæ; ita vt eorum quidam ſint moribus affines, vt hæreditarij; Quidam humoribus vt increſcentes; & ſyntrophi, id eſt, connutriti, quia vires acquirunt eundo, Et ij congeniti interrogando cognosci possvnt: Et qvi a regione, ſeu loco, Principia cavsasqve dvcvnt, & vocantur ἐνδήμιοι ſeu vernaculi, & fiunt aut à diæta communi, aut aquæ vitiis, & aëris & ſoli vernaculi vitio.

Cvivsmodi plvribvs familiares, et id mvlti norvnt; Alii ex pecvliari cvivsqve corporis natvra et hvmoris conditione atqve diæta, id eſt, victus ratione & vitæ inſtituto, ſporadici vocantur, hoc eſt diſperſi.

ET EX NOVORVM TEMPORVM NOVO STATV, vt tempeſtate coorta ventorum, nubium, nebularum, ortu, occaſu ſyderum, AVT A TEMPORIBVS ANNI, hoc eſt ſeptem anni partibus quarum vitio morbi incidunt ἐπιδήμιοι, qui tum ſimplices tum peſtilentes; ſimplices vt febres tertianæ, pleuritides, peripneumoniæ, catharrus. Cæterùm ſeptem anni partes ſic definiuntur; ver ſimplex ab æquinoctio verno ad ortum vergiliarum. Æſtatis tres partes, quarum prima ab ortu vergiliarum ad ſolſtitium æſtiuale; altera à ſoltitio æſtiuali ad ortum caniculæ; tertia ab ortu caniculæ ad occaſum Pleiadum. Autumnus ſimplex ab occaſu Pleiadum ad æquinoctium autumnale. Hyemis partes duæ, quarum prior ab æquinoctio autumnali ad ſolſtitium hybernum; altera ab hyberno ſolſtitio ad æquinoctium vernum. Porro vt ſunt anni tempora, ſic morborum ideæ: Anni tempora habent ſuam hyparxim ob aëris tempeſtatem, vnde hyeme pituitæ generatio non eſt à diætæ vitio, ſed ab ipſo aëre frigido, humido, caliginoſo: qualis eſt enim aër, tales & humores; hyeme enim omnis humor πᾶς φλεγματῶται.

11. Αἱ δὲ χῶραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα τίκτουσι νουσήματα, ὁκοίη ἀν ὥρη ὁμοίαι ἔωσιν. οἷον, ἀνώμαλον θάλπος, ἢ ψῦχος, τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅταν τοιαῦτα ποιέῃ φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νουσήματα· καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσι κατὰ λόγον.

Vt autem regiones ad tempora malè ſunt affectæ, eiuſmodi morbos pariunt; Exempli gratiâ, inęqualis calor aut frigus eiuſdem diei autumnales procreat morbos in vnaquaque regione; eodem modo de aliorum temporum tempeſtatibus iudicandum.

Vt autem regiones ad tempora sunt male affectæ, eivsmodi morbos parivnt, tum per ſe, tum ex euentu, noui humoris ſcilicet generatione, & ſuppreſſione cuiuſque proprij, cuiuſ-

modi eſt illa tempeſtas, cui illæ regiones ſunt ſi-
miles: vt Cranon, tempeſtate auſtrina & plu-
uioſa, carbunculos: Thaſus inſula, aquilonia
tempeſtate, ophthalmias & diarrhoeas.

EXEMPLI CAVSA, INÆQVALIS CALOR AVT
FRIGVS EIVSDEM DIEI, cùm eiuſmodi fueri[illegible]i-
licet vt eodem die modò calor modò frigus vi-
geat, *lib. 3. aph. aph. 4.* AVTVMNALES
PROCREAT MORBOS IN VNAQVAQVE RE-
GIONE, non ſolùm ſpecie, ſed indiuiduo; ſpecie
quidem generatione morborum autumnalium:
indiuiduo verò, diuturnitate ob pepaſmi & ex-
cretionis difficultatem. EODEMQVE
MODO DE ALIIS ALIORVM TEMPORVM TEM-
PESTATIBVS IVDICANDVM, vt quando æſtas fit
veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare
oportet. Ver ſaluberrimum eſt generatione, non
paroxyſmo: vere enim morbi παρέξίνονται: Nam
æſtas generat, autumnus cogit, hyems retinet,
ver excitat.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀδμέων βορβορω- III.
δέων, ἢ ἑλωδέων· τὰ δὲ ἀπὸ
ὑδάτων, λιθιῶντα, σπληνώδεα·
τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρηστῶν
τε καὶ κακῶν ἄρχονται.

*Tamen exiſtunt, à cœnoſis vaporibus
atque paluſtribus & ex aquis, lithia-*

ſes & ſplenicæ affectiones: aliæ verò ex ventis bonis & malis.

TAMEN EXISTVNT ſupple ἐνδήμιοι morbi ſeu vernaculi, A COENOSIS VAPORIBVS ATQVE PALVSTRIBVS, ET EX AQVIS, quæ ſunt in vſu quotidiano, LITHIASES ſeu calculi, tum in renibus, tum in veſica, ET SPLENICÆ AFFECTIONES, cùm ſcilicet quis liberaliter aquam biberit, nec eam vomitione excluſerit, eam lien ſpongioſus cum incanduerit auidiſſimè rapit, & in epiploon deponit.

ALIÆ VERÒ EX VENTIS communibus & vernaculis, BONIS ET MALIS, principia cauſáſque ducunt, vt exiſtere dicuntur fodinæ, ex quibus aura ſpirat, quæ alios facit ἐνθουσιᾶν furere poetarum more, alios ὀντυσιοῦν vaticinari, alios verò φθίνειν tabeſcere, *Ariſt. lib. de mundo ad Alexandrum.*

IIII. Ὥρης δὲ οἷαι ἔσονται νοῦσοι, καὶ καταστάσιες ἐκ τῶν δέ. ἢν αἱ ὧραι ὡραίως, εὐτάκτως, εὐκρινέας νόσους ποιέουσιν. αἱ δὲ ἐπιχώριοι τῇσιν ὥρησι νοῦσοι, δηλοῦσι τοὺς τρόπους.

In vniuerſum autem temporum naturam referunt, ipſáque ex ijs morborum ideis deſcriptio ſeu hiſtoria. Etenim ſi tempeſtates opportunè, & ſuo quæque ordine fiant, efficiunt morbos ſecundi iudicij: ipſi verò temporum vernaculi morbi pro ſe quiſque ſpeciem & hiſtoriam ſui indicat.

In vniversvm avtem temporvm natvram refervnt, ipsaqve ex ipsis morborvm ideis historia, hoc eſt vt ſunt anni tempora, ita & morborum ideæ in ſpecie & indiuiduo; & vt ſunt morborum ideæ, ita & remediorum genera eſſe debent. Etinim si tempestates propriæ ſeptem anni partium caloris, frigoris, ventorum, nubium, pluuiarum, nebularum, Opportvne, loco & tempori, vt neque anteuertant, nec morentur, nec continenter, ſed viciſſim, nec repente, ſed paulatim, atque vt nulla ratio tempeſtatum deſideretur.

Et svo qvæqve ordine fiant, efficivnt morbos, vt tempeſtates vernæ, æſtiuæ, autumnales, hybernæ ſuo quæque ordine ingruant, qui in illa tempora bene morata benéque conſtituta incidunt, Secvndi ivdicii, vt inoffenſo curſu æqualiter ad ſalutem ſuam abſoluant hiſtoriam, ad ſalutem iudicentur, ſuâ quiſque propriâ criſi, nec vllum periculi metum

afferant nec recidiuæ, ob naturæ integritatem, & materiæ bonitatem, quæ eſt pepaſmi particeps & vinci ſe patitur. IPSI VERÒ TEMPORVM VERNACVLI MORBI PRO SE QVISQVE SPECIEM, ET HISTORIAM SVI INDICAT, in illa ſcilicet tempeſtate benè morata benèque cōnſtituta: vt æſtiuæ quartanæ breues ſunt, autumnales verò longæ, præſertim quæ in hyemem cadunt, *Aph. 25. lib. 2.*

V. Ὅτι δ᾽ ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρη, ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἔσται τὰ νουσήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεται. ἢν δ᾽ ὁμοίως ἄγῃ, ἢ τοιουτότροπα καὶ ἐπὶ τοιοῦτο εἱλκυσμένα, οἷον ἴκτερον φθινοπωρινόν.

At ſi qua temporis mutatio fiat & à naturali ſtatu defectio, ſimiles aut diſsimiles erunt morbi, cuiuſmodi in ea inciderint. Si autem curſum ſuum ſimiliter perpetuent tempora, eiuſmodi pariunt morbos, & in eandem inclinationem adducunt, vt icterum autumnalem.

AT SI QVA TEMPORIS MVTATIO FIAT, ET A NATVRALI STATV DEFECTIO, hoc eſt, ſi neque ὡραῖα neque ὡραίως fiant, vt ſi æſtas ſit veri ſimilis, ver hyemi, & contrà. SIMILES AVT DISSIMILES ERVNT MORBI, diſſimiles quidem ſpecie, ſimiles autem tempori & indiuiduo, pro vt efficientis aut ſuſcipientis cauſæ naturam ſequentur per generationem humoris aut ſuppreſſionem: qualis fuit auſtrina conſtitutio hiſtoriæ primæ vniuerſalis, aquilonia ſecundæ, *1. epid.* inæqualis tertiæ, CVIVSMODI IN EA INCIDERINT TEMPORA. SI AVTEM CVRSVM SVVM SIMILITER PERPETVENT TEMPORA, id eſt, talem obſtineant ſtatum, qualem ab initio inire cœperint: EIVSMODI PARIVNT MORBOS, hoc eſt naturæ ſuæ ſimiles, quòd annus circuitum habeat vniuerſalem morborum, quemadmodum dies morbi priuati, *ſect. 1. 2. epid.*

ET IN EANDEM INCLINATIONEM ADDVCVNT, vt ſint aut ſecundi, aut ſiniſtri iudicij. VT ICTERVM AVTVMNALEM, qui cùm generatione ſit æſtatis proprius, tum eius humoris ſuppreſſione in autumnum incidit.

V I. Ψύχεα γὰρ ἐκ θαλπέων, καὶ θάλπος ἐκ ψύχεος· καὶ ἢν τὸ θερινὸν χολῶδες γένηται, καὶ αὐξηθὲν ἐγκαταλειφθῇ, καὶ ὑποσπλήνιοι.

Nam caloris & frigoris mutua viciſſitudo eſt; vt ſi æſtas bilioſa fuerit, & bilis adaucta ſuppreſſa fuerit, eius ſuffuſione fit icterus, & lienis tumores.

NAM CALORIS ET FRIGORIS MVTVA VICISSITVDO EST, VT SI ÆSTAS BILIOSA FVERIT, id eſt bilis acerrimæ procreatrix, cuiuſmodi eſt calida ſicca: ET BILIS SVPPRESSA FVERIT, autumno ſcilicet; EIVS SVFFVSIONE FIT ICTERVS, ET LIENIS TVMORES, quando ſcilicet bilis ſuppreſſa, & in atram bilem conuerſa lienis fit potens.

Ὅταν οὖν καὶ ὁ ἀὴρ οὕτως ἀγάγῃ; VII.
καὶ ἦρος γίνονται ἴκτεροι· ἐπισυ-
πίπτω γὰρ αὕτη ἡ κίνησις τῇ ὥρῃ
κατὰ τοῦτο τὸ εἶδός ἐστιν.

Quinetiam ſi ver ita ſit conſtitutum; & vere etiam fiunt morbi regij: nam ille motus proximè ad illud tempus accedit, iuxta anni ſpeciem.

Qvinetiam si ver ita sit constitvtvm, hoc eſt æſtiuis affectum qualitatibus: Et vere etiam fivnt morbi regii, quòd ſcilicet ad generationem bilis motus quoque accedat. Nam ille motvs proxime ad illvd tempvs, æſtatis, Accedit ivxta anni speciem, ſcilicet foras ferantur humores bilioſi & euocentur, quorum ſuffuſione fit icterus: Morborum hyparxis in motu, putredine, & ſynatriſmo conſiſtit.

IIII. Ὅταν δὲ θερινὸν γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ εὔτροποι, καὶ οὐ κατόξεες, οὐδὲ κατάξηροι γλώσσῃσιν.

Contrà ſi æſtas vernis tempeſtatibus affecta, ſudores in febribus copioſos expectare oportet, ac bene morati ſunt morbi, nec peracúti, nec linguis peraridi.

CONTRA SI ÆSTAS VERNIS TEMPESTATIBVS AFFECTÀ, ſcilicet primarum qualitatum, ventorum, pluuiarum & cæterarum rerum, vel habeat verna ἠρινά. SVDORES IN FEBRIBVS COPIOSOS EXPECTARE OPORTET, *Aph. 6. lib. 5.* tum humoris morbifici, tum alieni; nam quò natura, & humor viam affectant & euocantur, eò criſeon inclinationes fiunt. AC BENE MORATI SVNT MORBI, non efferi, ſed manſueti materiæ bonitate ſeu temperamento, & naturæ virtute. NEC PERACVTI, quòd vernis tempeſtatibus bilis vis aut acrimonia infringatur.

NEC LINGVIS PERARIDI, & ſic manſueti morbi nec linguas faciunt ſcabras nec frixas, quemadmodum febres ardentes γλῶσσαν περικεκαυμένην.

Ὅταν δὲ χειμέριον γένηται ἦρ καὶ ὀπισθοχειμὼν, χειμεριναὶ καὶ αἱ νοῦσοι, καὶ βηχώδεες, καὶ περιπνευμονικαὶ ἢ κυναγχικαί· καὶ φθινοπώρου, ἢν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάσῃ, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποιέει, διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἦρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμαλα γίνεσθαι. IX.

Si autem ver hybernum fuerit, nouiſsimáque hyems viguerit, morbi incident hyemales cum tuſsi coniuncti & peripneumonici, aut etiam anginoſi: & autumno quoque ipſo, ſi quidem non conuenienter, ſed repente, & magna vi tempeſtates inducat hybernas, non ſemper nec continenter ſuæ naturæ congeneres facit morbos, quòd tempeſtiuè non venerit, ſed inæqualis exiſtat.

Si AVTEM VER HYBERNVM FVERIT, id eſt, tempeſtatibus hybernis affectum, vt ventis aquilonijs, niuibus, nymbis atque frigore. NOVISSIMAQVE HYEMS VIGVERIT, hoc eſt frigoris dominatu cœlum vltra æquinoctium vernum teneatur ad ortum vſque vergiliarum.

MORBI INCIDENT HYEMALES CVM TVSSI CONIVNCTI, ex diſtillatione ferina, aut cruda, aut etiam bronchiorum obſtructione. ET PERIPNEVMONICI, hoc eſt cum inflammatione pulmonum malè affecto thorace & pulmonibus, quibus aquilonia tempeſtas bellum indixit, AVT ETIAM ANGINOSI, anginâ hybernâ ſecundæ aut tertiæ differentiæ, non autem primæ. ET AVTVMNO QVOQVE IPSO, qui cùm ſit omnium inſaluberrimus, & præter cætera anni tempora naturam retineat & vim exerat maligni humoris, inæqualitatis ratione. QVI SIQVIDEM NON CONVENIENTER, nec loco & tempori. SED REPENTE ET MAGNA VI TEMPESTATES INDVCAT HYBERNAS, NON SEMPER NEC CONTINENTER SVÆ NATVRÆ CONGENERES FACIT MORBOS, vt videre eſt *hiſtor. 2. vniuerſali 1. epid.* QVÒD TEMPESTIVE NON VENERIT, SED INÆQVALIS EXISTAT.

Google

Διόπερ ϗ αἱ ὧραι, ἄκριτοι ϗ ἀκα- X.
τάστατοι γίνονται· ὥσπερ ϗ αἱ
νοῦσοι, ἐὰν προεκρηγνύωνται,
ἢ προσεκκρίνωνται, ἢ ἐγκατα-
λείπωνται.

Vnde ſit vt anni tempora ſint malè morata & ſiniſtri iudicij, & ſine ordine, ſic & morbi exiſtunt, ſi anticipauerint, aut ante tempus excretionem moliantur, aut ſi quid reliquiarum ſuperſit.

VNDE FIT VT ANNI TEMPORA SINT MALE MORATA ET SINISTRI IVDICII, ET SINE ORDINE, hoc eſt, ſine ſucceſſione & viciſſitudine temporum. SIC ET MORBI EXISTVNT SI ANTICIPAVERINT, ob magnitudinem cauſæ, vt ſi puer laboret morbis qui ſunt adoleſcentiæ, nam omnes morbi, qui ſua tempora vniuerſalia, aut etiam particularia anticipant, ſunt ſiniſtri iudicij. AVT ANTE TEMPVS EXCRETIONEM, periodicam, MOLIANTVR, ſymptomatum vehementia, aut laceſſitâ naturâ vi morbi: AVT SI QVID RELIQVIARVM SVPERSIT, nam quæ à criſi ſuperſunt recidiuos faciunt morbos, *Aph.13.lib.2.*

XI. Φιλυπόστροφοι γὰρ καὶ αἱ ὧραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νοσοποιέουσαι.

Nam tempeſtates morborum recidiuas afferunt, & ſunt earum conſeruatrices, quemadmodum fuerant effectrices.

XII. Προσλογιστέον οὖν, ὁκοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα, αἱ ὧραι παραλαμβάνωσι.

Quæ cum ita ſint; in eam curam incumbere debet Medicus, vt intelligat qualiter affecta corpora anni ſeptem partes, earúmque ſeptem tempeſtates excipiant.

Qvæ cvm ita sint ; in eam cvram incvmbendvm Medico, vt intelligat qvaliter affecta corpora, temperamento, habitu, & humoris dominatu. Anni septem tempestates excipiant, quòd ſcilicet in effi-

Digitized by Google

cientis cauſæ vi, & peculiari cuiúſque natura, & affectione, omnium morborum idea conſiſtat.]

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιουτότροπα ἐν τῇσι νούσοισι πάσχουσιν, ἕλκεα μαδαρὰ, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον, καὶ τ' ἄλλα. XIII.

Auſtrina tempeſtas auditui grauis, caliginoſa, capitis grauitatem, toti corpori lentitudinem affert & reſolutionem; cùm hæc auſtrina tempeſtas diu multúmque cœli potens fuerit, huiuſmodi ſymptomata in morbis perpetiuntur vlcera glabra, maximè verò in ore, & pudendis, & aliis partibus.

Avstrina tempestas, ventorum meridionalium trium conſtitutio ſeu Libanoto, Euronoto ventis placida. Avditvi gravis, reſo-

luta vi audiendi, laxis venis & meatibus, vel oppletis iiſdem, CALIGINOSA, aquei humoris, ſpiritus animalis, & animabilis, id eſt, aeris impuritate. CAPITIS GRAVITATEM, hoc eſt diſtentione menyngum à nimio humore & craſſo vapore, cerebrum auget plethoricis cauſis & ſymptomatis. TOTI CORPORI LENTITVDINEM AFFERT ET RESOLVTIONEM, madefacto neruorum principio. CVM HÆC AVSTRINA TEMPESTAS DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, HVIVSMODI SYMPTOMATA IN MORBIS PERPETIVNTVR, quæ tamen reipsâ non tam naturâ ægri aut morbi ipſius motu excitantur, quàm cauſæ procatarcticæ potentiâ. VLCERA GLABRA, ſeu pilis vacua, cacochymi humoris ad vlceratam partem affluxu, & alimenti inopiâ, aut partis corruptione. MAXIME VERÒ IN ORE, ET PVDENDIS, in quibus continuò circunfluit humor. ET ALIIS PARTIBVS humore excrementitio abundantibus, vt in ano.

XIIII. Ἢν δὲ βόρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληρότεραι, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὕτως δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι μᾶλλον τὰ νουσήματα.

Si verò aquilonia tempeſtas ingruat, tuſſes; faucium inflammationes, alui adſtrictiones, difficultates meiendi, horrores, dolores laterum & pectoris ipſius. Itaque cum aquilo diu multúmque potens cœli fuerit, huiuſmodi fere morbos expectare oportet.

SI AQVILONIA TEMPESTAS INGRVAT, TVSSES humidæ, ſiccæ, FAVCIVM INFLAMMATIONES, & anginæ ſecundæ & tertiæ ſpeciei. ALVI ADSTRICTIONES, coctionis & diſtributionis benignitate, excrementitij humoris exhauſto, & inteſtinorum motu periſtaltico ſeu circulari & naturali motui contrario, hoc eſt orbiculari, infernè ſurſum. DIFFICVLTATES MEIENDI, tum vrinæ ipſius acrimoniâ, tum partium eidem vrinæ dicatarum vitio. HORRORES, tum febris expertes, tum ſymptomatici. DOLORES LATERVM, inflammationis participes, aut expertes. ITAQVE CVM AQVILO DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, TALES FERE MORBOS EXPECTARE OPORTET, ob tempeſtatis illius inclementiam.

XV. Ἢν μᾶλλον πλεονάζῃ, αὐχμοῖσιν οἱ πυρετοὶ ἕπονται καὶ ὀμβροῖσιν, ἐξ ὁποίων ἂν οἱ πλεονασμοὶ μεταπέσωσι, καὶ ὅκως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα παραλαμβάνωσιν ἐκ τῆς ἑτέρης ὥρης.

Si talem habeat ſtatum, cum ſqualoribus febres ardentes, vt plurimùm ſunt coniunctæ, & imbribus quoque ipſis febres diuturnæ & putres: quibus ex rebus varia qualitate affectis nimietates inciderint, & vt affecta corpora exceperint ab alio tempore.

SI TALEM HABEAT STATVM, talem habeat conſtitutionem, qualem ab initio cœpit. CVM SQVALORIBVS FEBRES ARDENTES, VT PLVRIMVM, SVNT CONIVNCTÆ, hoc eſt, ſi cœlum æſtu incanduit, ſi *αὐχμεία*, id eſt, ſiccitas ſeu pluuiarum inopia, quæ tempeſtas bilis acerrimæ ſit procreatrix, ET IMBRIBVS QVOQVE IPSIS, febres nimirum diuturnæ & putres; QVIBVS EX REBVS VARIA QVALITATE AFFE-

CTIS

Digitized by Google

ctis nimietates inciderint caloris aut imbrium, Et vt affecta corpora exceperint, ſcilicet illæ nimietates, Ab alio tempore, vt ſi autumnalis tempeſtas auſtrina calidiſſimam atque ſicciſſimam nouiſſimæ æſtatis exceperit.

Καὶ ὁκοίου τινὸς οὖν χυμοῦ δυναστεύοντος ἐν τῷ σώματι. ἀτὰρ ἀνυδρίαι νότιαι, βόρειαι. διαφέρει γὰρ καὶ τἄλλα οὕτω· μέγα γὰρ καὶ τοῦτο· ἄλλος γὰρ αὖ ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ, μέγας οἷον τὸ θέρος χολοποιόν, ἦρ ἐναιμον· τἄλλα, ὡς ἕκαστα. XVI.

Ac pro vt huiuſmodi aut illiuſmodi humoris corpus dominatu tenetur, exiſtunt ſiccitates auſtrinæ vt aquiloniæ; ſic quoque & eodem modo & alia quoque differunt: atque illud quidem magnum & commemorabile: alius enim alio tempore, & regione ma-

Mvtationes omnes repentinæ, vehementes, et divtvrnæ, tum aëris, tum diætæ, huius cum ſit mutatio ab otio ad negotium, temporum verò cùm nec ὡραῖα ſeu tempeſtiua, nec ὡραίως vel tempeſtiuè fiunt. Parivnt morbos, immutato habitu, & temperamento communis naturæ, labefactata vi aut adiuncta qualitate peculiaris naturæ. Ac Illæ præsertim qvæ svnt insignes; omnis enim nouitas nimietáſque naturæ inimica. Ac in temporibvs anni, id eſt, definitis ſeptem anni partibus. Insignes mvtationes, hoc eſt ſeptem anni partium opportunitates cùm à naturali ſtatu recedunt. Et cæterarvm rervm, quæ ſalubritati corporis ſunt accommodatæ: Qvæ vicissim ac pavlatim, nec nimiùm, nec continenter, exempli gratiâ, ſi eiuſmodi ſint temporum viciſſitudines, Secvrissimæ, & à morbis, & à morborum periculis. Vt et ipsæ diætæ: hoc eſt victus ratio, & vitæ inſtitutum, quæ tum ægris, tum ſanis præſcribi ſolent, Ac frigoris et caloris potissimvm amica vicissitvdo esse debet, et ætates qvarvm vicissitvdinaria mvtatio est, ſi non præuerterint *lib. 3. Aph.*

Φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας, καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταστάσιας τῶν νούσων, ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταστάσιας νούσων. καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσι, διαίται, καὶ σιτία, καὶ ποτὰ, οἷα. ὅτι ὁ μὲν χειμὼν, ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ εἰσιόντα καὶ ἁπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τοῦτο. XVIII.

At hominum naturæ, quòd ad anni tempora, aliæ ad æſtatem, aliæ ad hyemem bene aut malè conſtitutę ſunt; alię

IIII. Ὅταν δὲ θερινὸν γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ εὔτροποι, καὶ οὐ κατόξεες, οὐδὲ κατάξηροι γλώσσῃσιν.

Contrà ſi æſtas vernis tempeſtatibus affecta, ſudores in febribus copioſos expectare oportet, ac bene morati ſunt morbi, nec peracúti, nec linguis peraridi.

CONTRA SI ÆSTAS VERNIS TEMPESTATIBVS AFFECTA, ſcilicet primarum qualitatum, ventorum, pluuiarum & cæterarum rerum, vel habeat verna ἀέρια. SVDORES IN FEBRIBVS COPIOSOS EXPECTARE OPORTET, *Aph. 6. lib. 5.* tum humoris morbifici, tum alieni; nam quò natura, & humor viam affectant & euocantur, cò criſeωn inclinationes fiunt. AC BENE MORATI SVNT MORBI, non efferi, ſed manſueti materiæ bonitate ſeu temperamento, & naturæ virtute. NEC PERACVTI, quòd vernis tempeſtatibus bilis vis aut acrimonia infringatur.

NEC LINGVIS PERARIDI, & ſic manſueti morbi nec linguas faciunt ſcabras nec frixas, quemadmodum febres ardentes γλῶσσαι τρηχυμένην.

Ὅταν δὲ χειμέριον γένηται ἦρ καὶ ὀπισθοχειμὼν, χειμεριναὶ καὶ αἱ νοῦσοι, καὶ βηχώδεες, καὶ περιπνευμονικαὶ ἢ κυναγχικαί· καὶ φθινοπώρου, ἢν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάσῃ, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποιέει, διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἦρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμαλα γίνεσθαι. IX.

Si autem ver hybernum fuerit, nouiſsimáque hyems viguerit, morbi incident hyemales cum tuſsi coniuncti & peripneumonici, aut etiam anginoſi: & autumno quoque ipſo, ſi quidem non conuenienter, ſed repente, & magna vi tempeſtates inducat hybernas, non ſemper nec continenter ſuæ naturæ congeneres facit morbos, quòd tempeſtiuè non venerit, ſed inæqualis exiſtat.

Si AVTEM VER HYBERNVM FVERIT, id eſt, tempeſtatibus hybernis affectum, vt ventis aquilonijs, niuibus, nymbis atque frigore. NOVISSIMAQVE HYEMS VIGVERIT, hoc eſt frigoris dominatu cœlum vltra æquinoctium vernum teneatur ad ortum vſque vergiliarum.

MORBI INCIDENT HYEMALES CVM TVSSI CONIVNCTI, ex diſtillatione ferina, aut cruda, aut etiam bronchiorum obſtructione. ET PERIPNEVMONICI, hoc eſt cum inflammatione pulmonum malè affecto thorace & pulmonibus, quibus aquilonia tempeſtas bellum indixit, AVT ETIAM ANGINOSI, anginâ hybernâ ſecundæ aut tertiæ differentiæ, non autem primæ. ET AVTVMNO QVOQVE IPSO, qui cùm ſit omnium inſaluberrimus, & præter cætera anni tempora naturam retineat & vim exerat maligni humoris, inæqualitatis ratione. QVI SIQVIDEM NON CONVENIENTER, nec loco & tempori. SED REPENTE ET MAGNA VI TEMPESTATES INDVCAT HYBERNAS, NON SEMPER NEC CONTINENTER SVÆ NATVRÆ CONGENERES FACIT MORBOS, vt videre eſt *hiſtor. 2. vniuerſali 1. epid.* QVÒD TEMPESTIVE NON VENERIT, SED INÆQVALIS EXISTAT.

Google

Διόπερ καὶ αἱ ὧραι, ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι γίνονται· ὥσπερ καὶ αἱ νοῦσοι, ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται. X.

Vnde ſit vt anni tempora ſint male morata & ſiniſtri iudicij, & ſine ordine, ſic & morbi exiſtunt, ſi anticipauerint, aut ante tempus excretionem moliantur, aut ſi quid reliquiarum ſuperſit.

VNDE FIT VT ANNI TEMPORA SINT MALE MORATA ET SINISTRI IVDICII, ET SINE ORDINE, hoc eſt, ſine ſucceſſione & viciſſitudine temporum. SIC ET MORBI EXISTVNT SI ANTICIPAVERINT, ob magnitudinem cauſæ, vt ſi puer laboret morbis qui ſunt adoleſcentiæ, nam omnes morbi, qui ſua tempora vniuerſalia, aut etiam particularia anticipant, ſunt ſiniſtri iudicij. AVT ANTE TEMPVS EXCRETIONEM, periodicam, MOLIANTVR, ſymptomatum vehementia, aut laceſſitâ naturâ vi morbi: AVT SI QVID RELIQVIARVM SVPERSIT, nam quæ à criſi ſuperſunt recidiuos faciunt morbos, *Aph.13.lib.2.*

Digitized by Google

XI. Φιλυπόστροφοι γὰρ καὶ αἱ ὧραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νοσοποιέουσαι.

Nam tempeſtates morborum recidiuas afferunt, & ſunt earum conſeruatrices, quemadmodum fuerant effectrices.

XII. Προσλογιστέον οὖν, ὁκοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα, αἱ ὧραι παραλαμβάνωσι.

Quæ cum ita ſint; in eam curam incumbere debet Medicus, vt intelligat qualiter affecta corpora anni ſeptem partes, earúmque ſeptem tempeſtates excipiant.

QVÆ CVM ITA SINT; IN EAM CVRAM INCVMBENDVM MEDICO, VT INTELLIGAT QVALITER AFFECTA CORPORA, temperamento, habitu, & humoris dominatu. ANNI SEPTEM TEMPESTATES EXCIPIANT, quòd ſcilicet in effi-

cientis cauſæ vi, & peculiari cuiúſque natura, & affectione, omnium morborum idea conſiſtat.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, κα- XIII.
ρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὅταν οὗτως δυναστεύῃ, τοιουτότροπα ἐν τῆσι νούσοισι πάσχουσιν, ἕλκεα μαδαρὰ, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον, καὶ τ' ἄλλα.

Auſtrina tempeſtas auditui grauis, caliginoſa, capitis grauitatem, toti corpori lentitudinem affert & reſolutionem; cùm hæc auſtrina tempeſtas diu multúmque cœli potens fuerit, huiuſmodi ſymptomata in morbis perpetiuntur vlcera glabra, maximè verò in ore, & pudendis, & aliis partibus.

Austrina tempestas, ventorum meridionalium trium conſtitutio ſeu Libanoto, Euronoto ventis placida. Avditvi gravis, reſo-

luta vi audiendi, laxis venis & meatibus, vel oppletis iiſdem, CALIGINOSA, aquei humoris, ſpiritus animalis, & animabilis, id eſt, aeris impuritate. CAPITIS GRAVITATEM, hoc eſt diſtentione menyngum à nimio humore & craſſo vapore, cerebrum auget plethoricis cauſis & ſymptomatis. TOTI CORPORI LENTITVDINEM AFFERT ET RESOLVTIONEM, madefacto neruorum principio. CVM HÆC AVSTRINA TEMPESTAS DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, HVIVSMODI SYMPTOMATA IN MORBIS PERPETIVNTVR, quæ tamen reipsâ non tam naturâ ægri aut morbi ipſius motu excitantur, quàm cauſæ procatarcticæ potentiâ. VLCERA GLABRA, ſeu pilis vacua, cacochymi humoris ad vlceratam partem affluxu, & alimenti inopiâ, aut partis corruptione. MAXIME VERÒ IN ORE, ET PVDENDIS, in quibus continuò circunfluit humor. ET ALIIS PARTIBVS humore excrementitio abundantibus, vt in ano.

XIIII. Ην δὲ βόρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληρότεραι, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὕτως δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι μᾶλλον τὰ νουσήματα.

Si verò aquilonia tempeſtas ingruat, tuſſes, faucium inflammationes, alui adſtrictiones, difficultates meiendi, horrores, dolores laterum & pectoris ipſius. Itaque cum aquilo diu multúmque potens cœli fuerit, huiuſmodi fere morbos expectare oportet.

SI AQVILONIA TEMPESTAS INGRVAT, TVSSES humidæ, ſiccæ, FAVCIVM INFLAMMATIONES, & anginæ ſecundæ & tertiæ ſpeciei. ALVI ADSTRICTIONES, coctionis & diſtributionis benignitate, excrementitij humoris exhauſto, & inteſtinorum motu periſtaltico ſeu circulari & naturali motui contrario, hoc eſt orbiculari, infernè ſurſum. DIFFICVLTATES MEIENDI, tum vrinæ ipſius acrimoniâ, tum partium eidem vrinæ dicatarum vitio. HORRORES, tum febris expertes, tum ſymptomatici. DOLORES LATERVM, inflammationis participes, aut expertes. ITAQVE CVM AQVILO DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, TALES FERE MORBOS EXPECTARE OPORTET, ob tempeſtatis illius inclementiam.

XV. Ἢν μᾶλλον πλεονάζῃ, αὐχμοῖσιν οἱ πυρετοὶ ἕπονται καὶ ὄμβροισιν, ἐξ ὁποίων ἂν οἱ πλεονασμοὶ μεταπέσωσι, καὶ ὅκως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα παραλάβωσιν ἐκ τῆς ἑτέρης ὥρης.

Si talem habeat ſtatum, cum ſqualoribus febres ardentes, vt plurimùm ſunt coniunctæ, & imbribus quoque ipſis febres diuturnæ & putres: quibus ex rebus varia qualitate affectis nimietates inciderint, & vt affecta corpora exceperint ab alio tempore.

SI TALEM HABEAT STATVM, talem habeat conſtitutionem, qualem ab initio cœpit. CVM SQVALORIBVS FEBRES ARDENTES, VT PLVRIMVM, SVNT CONIVNCTÆ, hoc eſt, ſi cœlum æſtu incanduit, ſi *αἰνδεία*, id eſt, ſiccitas ſeu pluuiarum inopia, quæ tempeſtas bilis acerrimæ ſit procreatrix, ET IMBRIBVS QVOQVE IPSIS, febres nimirum diuturnæ & putres; QVIBVS EX REBVS VARIA QVALITATE AFFECTIS

ctis NIMIETATES INCIDERINT caloris aut imbrium, ET VT AFFECTA CORPORA EXCEPERINT, ſcilicet illæ nimietates, AB ALIO TEMPORE, vt ſi autumnalis tempeſtas auſtrina calidiſſimam atque ſicciſſimam nouiſſimæ æſtatis exceperit.

Καὶ ὁκοίου τινὸς οὖν χυμοῦ δυναστεύοντος ἐν τῷ σώματι. ἀτὰρ αἰνυδρίαι νότιαι, βόρειαι. διαφέρει γὰρ καὶ τἄλλα οὕτω· μέγα γὰρ καὶ τοῦτο· ἄλλος γὰρ αἱ ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ, μέγας οἷον τὸ θέρος χολοποιόν, ἦρ ἔναιμον· τἄλλα, ὡς ἕκαστα. XVI.

Ac pro vt huiuſmodi aut illiuſmodi humoris corpus dominatu tenetur, exiſtunt ſiccitates auſtrinæ vt aquiloniæ; ſic quoque & eodem modo & alia quoque differunt: atque illud quidem magnum & commemorabile: alius enim alio tempore, & regione ma-

gnus: Etenim æſtas bilis procreatrix, ver ſanguinis, ac cætera ſuo quæque modo ſe habent.

AC PRO VT HVIVSMODI AVT ILLIVSMODI HVMORIS CORPVS DOMINATV TENETVR, ſcilicet incidũt morbi epidemij ex euentu, nam quæcumque in ſingulis hominum naturis redundare conſueuerunt, ea, ſi exitum non habeant, congeneres naturæ ſuæ procreant morbos. EXISTVNT SICCITATES AVSTRINÆ VT AQVILONIÆ, hiſtoriâ primâ vniuerſali, *lib.* 1. *epid. & com. in principium ſect.* 3. SIC QVOQVE ET EODEM MODO ET ALIA QVOQVE DIFFERVNT: ATQVE ILLVD QVIDEM MAGNVM ET COMMEMORABILE, quod ſcilicet per ſe propriâ cuiuſque naturâ & ex euentu. ALIVS ENIM ALIO TEMPORE ET REGIONE MAGNVS, id eſt variæ ſunt in alijs atque alijs anni temporibus & regionibus affectiones atque ideæ, exempli gratiâ, humidus cœli ſtatus humorum copiam parit, quos diuerſæ hominum naturæ varietate diſtingunt, & præteritorum temporum vitio morbi etiam accidunt bono cœli ſtatu. ETENIM ÆSTAS BILIS PROCREATRIX, naturâ, VER SANGVINIS, AC CÆTERA SVO QVOQVE MODO SE HABENT, vt hyems pituitæ, autumnus melancholici ſucci procreator.

Αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τίκτουσι XVII.
νουσήματα, καὶ αἱ μέγισται μάλιστα· καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαί, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι. τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνεται. αἱ ὧραι αὗται ἀσφαλέσταται, ὥσπερ καὶ δίαιται, καὶ ψῦχος, καὶ θάλπος μάλιστα ἐκ προσαγωγῆς. καὶ ἡλικίαι οὕτω μεταβαλλόμεναι.

Mutationes omnes repentinæ, vehementes, & diuturnæ pariunt morbos, ac illę præſertim quæ ſunt inſignes. Ac in temporibus anni inſignes mutationes, & rerum omnium cæterarum; quæ viciſſim ac paulatim ſecuriſsimæ, & vt ipſæ diætæ: ac frigoris & caloris potiſſimùm amica viciſſitudo eſſe debet, & ætates quarum viciſſitudinaria mutatio eſt.

MVTATIONES OMNES REPENTINÆ, VEHEMENTES, ET DIVTVRNÆ, tum aëris, tum diætæ, huius cum ſit mutatio ab otio ad negotium, temporum verò cùm nec ὡραῖα ſeu tempeſtiua, nec ὡραίως vel tempeſtiuè fiunt. PARIVNT MORBOS, immutato habitu, & temperamento communis naturæ, labefactata vi aut adiuncta qualitate peculiaris naturæ. AC ILLÆ PRÆSERTIM QVÆ SVNT INSIGNES; omnis enim nouitas nimietáſque naturæ inimica. AC IN TEMPORIBVS ANNI, id eſt, definitis ſeptem anni partibus. INSIGNES MVTATIONES, hoc eſt ſeptem anni partium opportunitates cùm à naturali ſtatu recedunt. ET CÆTERARVM RERVM, quæ ſalubritati corporis ſunt accommodatæ: QVÆ VICISSIM AC PAVLATIM, nec nimiùm, nec continenter, exempli gratiâ, ſi eiuſmodi ſint temporum viciſſitudines, SECVRISSIMÆ, & à morbis, & à morborum periculis. VT ET IPSÆ DIÆTÆ: hoc eſt victus ratio, & vitæ inſtitutum, quæ tum ægris, tum ſanis præſcribi ſolent, AC FRIGORIS ET CALORIS POTISSIMVM AMICA VICISSITVDO ESSE DEBET, ET ÆTATES QVARVM VICISSITVDINARIA MVTATIO EST, ſi non præuerterint. *lib. 3. Aph.*

Φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας, καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταστάσιας τῶν νούσων, ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταστάσιας νούσων. καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσι, δίαιται, καὶ σιτία, καὶ ποτὰ, οἷα. ὅτι ὁ μὲν χειμὼν, ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ εἰσιόντα καὶ ἁπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τοῦτο. XVIII.

At hominum naturæ, quòd ad anni tempora, aliæ ad æſtatem, aliæ ad hyemem bene aut malè conſtitutę ſunt; alię

ad regiones, & ætates, & ad diætas, atque ad aliorum morborum ſtatus; aliæ ad alias regiones, ætates bene aut malè conſtitutæ; atque ætates ipſę bene aut malè conſtitutæ ad tempora, & regiones & diætas, ad morborum ſtatus; & in temporibus diæta, cibi aut potiones prout illa fuerint, quòd hyems ſit ignaua, & otio abundans, & quæ ingeruntur naturâ & arte ſimplicia cocta, magnum certè illud.

At hominvm natvræ, & communes & propriæ, quæ in temperamento, habitu, & humoris dominatu conſiſtunt. Qvòd ad anni tempora, id eſt ſi tempora ſpectes, Aliæ ad æstatem, id eſt vim tempeſtatis æſtiuæ ſuſcipiendam, aut declinandam. Aliæ ad hyemem, vim ſcilicet tempeſtatis hybernæ ſuſcipiendam aut vitandam. Bene avt male constitvtæ svnt, nam temperatæ naturæ contrariam intemperiem faciliùs ferunt quàm intemperatæ ſimilem, & vt intemperatæ naturæ gaudent modico contrariorum vſu, ſic ſimilium appulſu læduntur. Aliæ ad regiones calidas, frigidas, temperatas bene aut malè ſunt conſtitutæ, Et ætates, vt ſicca

& calida natura in iuuentute moleſta morboſáqueeſt. Et ad diætas, victus rationem, & vitæ inſtitutum, vt pituitoſi inſuetam cibi abſtinentiam facilius ferũt quàm picrocholi. Atqve ad aliorvm morborvm statvs, cauſæ magnitudine & ſymptomatum vehementiâ, vt omnem inflammationem ſenes faciliùs ferunt quàm iuuenes, excepta pleuritide, aut peripneumoniâ Scotis febris ardens degener, Æthiopibus congener, vtriſque periculoſa. Aliæ ad alias regiones, ætates bene avt male constitvtæ ad tempora, vt ſenex æſtate, iuuenis hyeme gaudet. Et regiones, et diætas, vt ſenex vſu mellis iuuatur, ſed grauiſſimè iuuenis offenditur. Atqve ad morborvm statvs congeneres, degeneres cauſæ magnitudine, ſymptomatum vehementiâ. Et in temporibvs diætæ, imbecillæ aut fortes, vt parciùs hyeme bibendo, verùm meraciùs; æſtate largiùs, verùm dilutiùs. Cibi avt potiones provt illæ fverint, qualitate, quantitate, vtendi modo, & occaſione. Qvòd hyems sit ignava et otio abvndans, vnde calor natiuus non emicat foras. Et qvæ ingervntvr natvra et arte simplicia cocta; magnvm certe illvd, hoc eſt, cùm ad temporis naturam diæta quoque accedit bona.

XIX. Αἱ ὀπῶραι δὲ, ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες, τὰ πόματα πυκνὰ, ἀκατάστατα σιτία, οἶναι, ἀκρόδρυα. ὥσπερ δὲ ἐκ τῶν ὡρέων τὰς νούσους δεῖ τεκμήρασθαι.

Nouiſſima verò pars æſtatis laborioſa eſt, inſolationes, frequens potus, ſine ordine cibi, arborum baccæ, vt ex anni temporibus morborum rationem quis poſsit colligere.

Novissima pars æstatis, ab ortu caniculæ ad occaſum vergiliarum, Laboriosa est, laboribus abundans, vnde calor natiuus diffluit, Insolationes, hoc eſt ſole peruruntur homines, Freqvens potvs, sine ordine cibi, arborvm baccæ, fructus ſine delectu faciunt cruditates in ventriculo. Vt ex anni temporibvs morborvm rationem qvis colligere possit, vt ſi pluuioſa & auſtrina fuerit hyems, ver autem ſiccum & aquilonium, mulieres, quæ vere ſunt parituræ, leui de cauſa abortiunt, aut certè valetudinarios fœtus edunt, *Aph.* 12. *ſect.* 3.

Digitized by Google

Ἔστι ποτὲ καὶ ἐκ τῶν νούσων, ὕδατα, XX.
καὶ ἀνέμους, καὶ ἀνυδρίας προ-
γινώσκειν. οἷον βόρεια, νότια.
ἔστι γὰρ οὗ μαθόντι καὶ ὀρθῶς,
ὅθεν σκεπτέα. οἷον καὶ λέπραι
τινὲς, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα πόνοι.
ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησμώ-
δεές εἰσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· καὶ
τῶν ὑσμάτων, οἷα ἢ διὰ τρίτης,
ἢ ἑκάστης, ἢ διὰ περιόδων ἄλ-
λων, καὶ τὰ συνεχέα. καὶ ἀνέ-
μων οἱ μὲν πολυήμεροι πνέου-
σι, καὶ ἀντιπνέουσιν ἀλλήλοισιν·
ἄλλοι δὲ, διὰ βραχυτέρων. οἱ
δὲ καὶ αὐτοὶ, κατὰ περιόδον·
ταῦτα ἔχει τῇσι καταστάσεσιν,
ὁμοιότητας.

Licet etiam è morbis præſentire futuras tempeſtates, aquas, ventos, ſiccitates, vt tempeſtates aquilonias & auſtrinas: integrum eſt enim ei, qui in hoc genere fuerit exercitatus, vnde earum rerum ſit ineunda ratio; vt exiſtunt quædam lepræ & articulorum dolores: Quinetiam & ex pluuijs quę ſunt eiuſmodi vt tertio quóque die fundantur ab æthere, aut aliis interuallis, queque continenter fluunt: Ac ventorum alij diuturni, diúque terras perflant, alij contrario flatu pugnant, alij breuioribus interuallis: atque tempeſtates definitis anni temporibus proportione reſpondent.

LICET ETIAM E MORBIS PRÆSENTIRE FVTVRAS TEMPESTATES, AQVAS, VENTOS, SICCITATES, VT TEMPESTATES AQVILONIAS ET AVSTRINAS: INTEGRVM EST ENIM EI, QVI IN HOC GENERE FVERIT EXERCITATVS, VNDE EARVM RERVM SIT INEVNDA RATIO. VT EXISTVNT QVÆDAM LEPRÆ, hoc eſt, aſperitates cutis à ſquamma vlceri obducta, ex pituita ſalſa,

& humore melancholico aduſto. ET ARTICVLORVM DOLORES, qui iamiam futuris pluuijs pruritum excitant, & alia eiuſmodi multa, vt hemicrania quorundam futuræ pluuiæ nuncia; lumborum dolor niuis ipſius. QVINETIAM, ET EX PLVVIIS QVÆ SVNT EIVSMODI, VT TERTIO QVOQVE DIE FVNDANTVR AB ÆTHERE, AVT ALIIS INTERVALLIS fundantur ab aere nymbi: QVÆQVE CONTINENTER FLVVNT: AC VENTORVM ALII DIVTVRNI DIVQVE TERRAS PERFLANT, ALII CONTRARIO FLATV PVGNANT, ALII BREVIORIBVS INTERVALLIS, nam hi & illi per circuitus terras perflant temporibus benè moratis, benéque conſtitutis, vt Eteſiæ per quadraginta dies. ATQVE TEMPESTATES DEFINITIS ANNI TEMPORIBVS PROPORTIONE RESPONDENT, ac ſi diceret mutua eſt pluuiarum & ſerenitatis viciſſitudo.

Ἐπὶ βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα· ἦν XXI.
μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιοῦτο
ἔῃ, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίη-
σεν, ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ νουσήμα-
τα τοιαῦτα· καὶ ἦν μᾶλλον
ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νου-
σήματα οὕτως ἐγίνετο, καὶ

κοινότατα, καὶ ἐπὶ πλεῖσον χρόνον.

Sed hæc breuiùs, nam ſi maiori ex parte eiuſmodi fuerit annus: vt qualem ſtatum inire cœpit, obtineat; vt plurimùm morbi exiſtent huiuſmodi; & quanta erit vis earum tempeſtatum, tanta quoque & morborum magnitudo & frequentia, ac longiſsimi ſpatium temporis.

Sed hæc brevivs, nam si maiori ex parte eivsmodi fverit annvs auſtrinus, aquilonius, inæqualis, Vt qvalem statvm inire coepit obtineat auſtrinum, aquilonium, inæqualem. Vt plvrimvm morbi existent hvivsmodi, qui earum tempeſtatum naturam ſequuntur, eſſentiâ, materiâ, parte, ſymptomatis, cauſis, periodis, parcxyſmo, criſi; Et qvanta erit vis earvm tempestatvm, tanta qvoqve et morborvm magnitvdo, qui morbi inde principia cauſaſque ducunt. Et freqventia, quòd omnes fere naturæ vi & diuturnitate earum tempeſtatum afficiantur, Ac longissimi spativm temporis, vt enim tempeſtas morborum eſt procreatrix, ſic & eorum conſeruatrix.

Ἐκ τῶν πρώτων ὑδάτων, ὅταν XXII.
ἐξ ἀνυδρίης πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι, ἔστι περὶ ὑδρώπων προειπεῖν. καὶ ὁκόταν τ' ἄλλα σμικρὰ σημήϊα φανῇ ἐν νηνεμίῃ, ἐν μεταβολῇ. συνακτέον οὖν, ὅσαι μὲν ἐφ' οἵοισιν ὕδασιν ἢ ἀνέμοισιν αἱ νοῦσοι ἐπισημαίνουσι, καὶ ἀκουστέον εἴτις οἶδεν, ὅτι τοιούτου χειμῶνος προγενομένου, τοῖον ἦρ ἢ θέρος ἔσται.

Ex primis aquis, cùm ex diuturno ſqualore futuræ ſunt pluuiæ, licet de hydropibus multa prædicere, & quoties alia ſigna apparent, cùm aer ventis placidus in mutatione repentina. Ergò colligendum eſt qui morbi, quibus in aquis aut ventis, ſignificentur; &

audiendus eſt qui perſpectum habuerit, quòd exacta eiuſmodi, aut illiuſmodi hyeme talis æſtas, aut ver futurum ſit.

Ex primis aqvis, cvm ex divtvrno sqvalore fvtvræ svnt plvviæ, licet de hydropibvs mvlta prædicere, cùm ab exhauſto homines laborarint, vt repente humectantur humore excrementitio. Et qvoties alia signa apparent, cvm aer ventis placidvs, &c. Ergò colligendvm est, qvi morbi, qvibvs in aqvis avt ventis significentvr, hoc eſt, quæ morborum vis certis aquarum conditionibus aut ventorum ad quid appareat. Et avdiendvs est, qvi perspicvvm habverit, longo & vſu, & multâ experientiâ edoctus, Qvòd exacta eivsmodi avt illivsmodi hyeme talis æstas, avt ver fvtvrvm sit,

LIBRI HVIVS PARS QVARTA.

ΤΑ' χρώματα οὐχ ὁμοῖα 1.
ἐν τῇσιν ὥρῃσιν, οὐδ' ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, οὐδ' ἐν τῇσιν ἡλικίῃσιν, αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν, οὐδ' ἄλλος ἄλλῳ οὐδέν. σκεπτέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παρεόντων καὶ ἀτρεμεόντων, περὶ χροιῶν, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῇσιν ὥρῃσιν ἐμφερέες εἰσὶ, καὶ χροιῇ, καὶ τρόπῳ.

QVÆ cum ita ſint; Colores non ſunt eiuſmodi ſemper omnibus

temporibus, atque tempeſtatibus, nec aquilonijs, nec auſtrinis, ſic nec ætatibus ijdem ſunt colores: nec ſi idem ipſe ſibi conferatur idem eſt, nec comparatus cum altero; propterea coloris ineunda ratio, & conſiderandum; Ex quibus intelligimus quæ adſunt, quæque ſuo ſtatu manent colore & modo.

QVÆ CVM ITA SINT; COLORES; tum vniuerſi corporis, tum partium ſingularum ex quibus humoris ſignificatio peti debet. NON SVNT HVIVSMODI SEMPER OMNIBVS TEMPORIBVS ATQVE TEMPESTATIBVS, hoc eſt ex anni temporibus fit humorum ἄμπωτις ſeu refluxus, aut reciprocatio, vnde colorum varietas. NEC AQVILONIIS NEC AVSTRINIS, nã aquiloniæ εὔχροα bene colorata & rubore ſuffuſa reddunt corpora, auſtrinæ pallida. SIC NEC ÆTATIBVS IIDEM SVNT COLORES; NEC SI IDEM IPSE SIBI CONFERATVR, IDEM EST; NEC COMPARATVS CVM ALTERO; PROPTEREA COLORIS INEVNDA RATIO, ET CONSIDERANDVM; EX QVIBVS INTELLIGIMVS QVÆ ADSVNT, QVÆQVE SVO STATV MANENT. Ex œconomiæ naturalis perennitate, ſucci alibilis vitio aut bonitate; nam quale eſt alimentum, talis & color elucet, & ipſæ

ætates

ætates ad temporum naturam accedunt & colore, & modo.

Οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες, οὔτε πλευρίτιδι, οὔτε περιπνευμονίῃ, οὔτε φαγεδαίνῃ, οὔτε δοθιῆσιν, οὔτε τερμίνθοισιν ἁλίσκονται· ἴσως δὲ οὐδὲ λέπρῃσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλφοῖσιν. 11.

Qui habent hæmorrhoïdas nec pleuritide, aut inflammatione pulmonis, nec vlcere depaſcenti, nec furunculis, nec puſtulis nigris corripiuntur, fortè nec etiam leprâ, nec vitiliginibus nigris.

QVI HABENT HÆMORRHOIDAS, præſertim cacochymiæ melancholicæ depletrices, purgatrices per venæ meſentericæ ramos qui feruntur ad anum. NEC PLEVRITIDE, id eſt, inflammatione lateris aut membranæ coſtas ſuccingentis. AVT INFLAMMATIONE PVLMONIS primigeniâ aut ſecundariâ. NEC VLCERE DEPASCENTI, à melancholico humore &

atra bile, vnde lupus vulgò fit: Vbi notandum bilioſum corpus, ſi perſpiratione careat, ſucceſſu temporis, & in ætate conſtante, melancholicum reddi. NEC FVRVNCVLIS, NEC PVSTVLIS NIGRIS Therebinthi arboris fructum nigrum referentibus. CORRIPIVNTVR, non ſolùm vacuationis ratione, ſed eius humoris, qui illarum affectionum cauſa effectrix eſſe poſſet, purgatione; adde quòd rarò accidit vt duæ partes ſint tam ſibi impares, & æquali affectu infeſtentur; ſic enim qui acidum eructant rarò pleuritide corripiuntur, propter deriuationem ipſius humoris, *ex Aph. 33. ſect. 6.*

FORTE NEC ETIAM LEPRA, NEC VITILIGINIBVS NIGRIS.

Ἰητρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως, συχνοῖσι τοῖσι τοιούτοισιν οὐ βραδέως ἥλωσαν· καὶ ὀλέθρια οὕτως. καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσιες, οἷον σύριγγες ἑτέρων ἄκος. ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα παύειν, ῥύεται τούτων προγινόμενα κωλύματα ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι. III.

Verùm qui intempeſtiuè curati ſunt, frequentibus eiuſmodi malis paulò poſt correpti fuerunt; & quicunque fiunt abſceſſus, vt fiſtulæ, aliarum affectionum ſunt remedia: Et quam vim habent, cùm ſuperuenerint, eas affectiones ſiſtendi; eaſdem affectiones, cùm præceſſerint, cohibent.

ſuppreſſis omnibus hæmorrhoidibus,nec vnâ relictâ, nec purgato corpore, nec ſectâ venâ, nec inſtitutâ diætâ melancholico humori contrariâ, *per aph. 21. lib. 6.* FREQVENTIBVS EIVSMODI MALIS PAVLÒ POST CORREPTI FVERVNT; eáque ſunt funeſta planè infirmitate partium, ſymptematum vehementiâ, & humoris pepaſmi expertis maligna vi: ET QVICVNQVE FIVNT ABSCESSVS VT FISTVLÆ, id eſt vlcera fiſtulam tubicinum referentia, hoc eſt caua, anguſta, & dura, ALIARVM AFFECTIONVM SVNT REMEDIA. ET QVAM VIM HABENT, CVM SVPERVENERINT, EAS AFFECTIONES SISTENDI; ſcilicet aut hæmorrhoides aut puſtulæ, EASDEM AFFECTIONES CVM PRÆCESSERINT, COHIBENT, id eſt, ſunt impedimenta generationis eorum. Hæmorrhoides, venarum ſunt in ſede explicationes dilatationéſue à ſanguinis fluxu ſic appellatæ: Harum aliæ ſunt cæcæ, quæ intumeſcunt & parùm ſanguinis aut nihil emittunt; aliæ apertæ, quæ certis quibuſdam temporibus panduntur & ſanguinem excernunt, quæ ſanè non minùs vtiles ſunt aliquando quâm ſanguis menſtruus mulieribus, vnde Hippoc. *Aph. 11. lib. 6. Melancholia & nephritide laborantibus, hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.* Solent enim humorem melancholicum euacuare, ex quo tales morbi generantur. Tum *Aph. 12. A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi vna non ſeruetur, periculum eſt ægro hydropem vel tabem aduenire,* humore ſcilicet melancholico ad hepar vel pulmonem remeante, qui illic viſceris natiuum calo-

rem grauabit; hîc verò rupto vaſe, præ copia diſtendente, tabem accerſet.

Οἱ ὕποπτοι τόποι ὑποδεξάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τινὶ, ῥύονται· ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπήν. IIII.

Suſpecti loci excepturi labore, aut dolore, aut grauitate, aut quapiam alia re liberant; nam alijs partibus communicatio affectum parit inclinatione & appulſu.

SVSPECTI LOCI, hoc eſt dicati & comparati ſunt loci in quibus expectatur abſceſſus. EXCEPTVRI ſcilicet materiam, quæ vel excluſione, vel orgaſmo, vel attractione fertur. LABORE, AVT DOLORE, qui aut præceſſit, aut coniunctus eſt cum morbo, aut qui conſequitur. AVT GRAVITATE, hoc eſt ſi materia ſit καταῤῥοπος & deorſum viam affectet, AVT RE QVAPIAM ALIA, vt frictione, dropace, vinculis dolorificis, pyroticis & alijs. LIBERANT, hoc eſt, ac tum materiæ & morbi ſeceſſio fit. NAM ALIIS PARTIBVS COMMVNICATIO AFFECTVM PARIT, ſecundum aut præter naturam,

generis ſimilitudine, operis ſocietate, vaſorum communione, vt vterus, mammæ, teſtes, mutuò ſe afficiunt, vt cùm manus conſentit pectori in affectibus thoracis, ratione neruorum ad manum attinentium, quòd apparuit in aſthmatica muliere quæ manu dolebat; cùm vehementiùs agitaretur thorax aſthmate prehendebatur, *com. ad part. 4. ſect. 4. lib. 6. epid.* INCLINATIONE ET APPVLSV, ac tum materiæ morbique ſeceſſio fit.

V. Ο οὐ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγένειην, τοιαῦτα πτύουσιν. ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ, ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν· ἐπ᾽ ἄλλοισι δὲ, ὥσπερ ἐπὶ τούτοισιν, τούτο οὐκ εἰκὸς κώλυσις.

Amplius ſi ſanguis non fertur, ſed ſecundùm humoris affinitatem eiuſmodi expectorant: Atque exiſtunt quibus opportunè ſanguis detrahi poßit in eiuſmodi affectionibus.

Sed contrà exiſtunt alij quibus, vt & his, conſentaneum non eſt educere ſanguinem.

AMPLIVS SI SANGVIS NON FERTVR, hoc eſt ſi ſanguis in ventrem confluat; corruptione, ſuppurato, concretione naturam immutat. SED SECVNDVM HVMORIS AFFINITATEM HVIVSMODI EXPECTORANT, vt concreta & nigra è thorace, ſpumantia è pulmone aut flaua, vt bilis vel pituita occurrit. ATQVE EXISTVNT QVIBVS OPPORTVNE SANGVIS DETRAHI POSSIT, vt in expectorato pulmonis.

IN EIVSMODI AFFECTIONIBVS, ad euacuationem & reuulſionem. SED CONTRA EXISTVNT ALII QVIBVS, VT ET HIS, CONSENTANEVM NON EST EDVCERE SANGVINEM.

Ἐπὶ τοῖσι δὲ δὴ αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρίτις, χολή. VI.

Hæc verò miſsionem prohibent in ijs qui ſanguinem expuunt, anni tempus, pleuritis, bilis.

HÆC MISSIONEM PROHIBENT IN IIS QVI SANGVINEM EXPVVNT, ANNI TEMPVS, VT

æſtas calidiſſima & ſicciſſima. PLEVRITIS, quòd eius curatio in laterum virtute conſiſtat; cùm ſanguis expectoratur ex facili,& difficultate ſpirandi leuantur; tum ſanguis mitti non debet. BILIS, quòd ſanguis ſit frænum bilis.

VII. Τὰ παρὰ τὸ οὖς, ὅσοισιν αὖ ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα, ἢν μὴ ἐκπυήσῃ, τούτου ἀπαλλασσομένου ὑποστροφὴ γίνεται, καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς κρινόμενα, αὖθις αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποστροφαὶ, ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ.

Quę ad aures oboriuntur, quibuſcunq; ſub criſim oborta niſi ſuppurauerint, cùm euanuerint recidiuus accedit morbus: ac pro eo, vt ſolent fieri recidiuę, cùm hic inciderit rurſum attolluntur par·tides, & manent ſimili

eâdémque periodo quâ febrium ipſarum recidiuæ.

Qvæ ad avres oboriuntur, & parotides dicuntur tumores contra naturam, qui aurium, vbi excitantur, nomen ſibi adoptant. Qvibuscvmqve svb crisim, febris ſcilicet in quam incidunt, quæ tamen criſis in incerto eſt.

Nisi svppvraverint obortæ, quo ſuppurato fere curantur, præſertim rubræ febriúmque ſoboles, *lib. 6. epid ſect. 4.* Cvm evacverint ἀσήμως & ἀκρίτως, hoc eſt ſine ſignis & cauſis leuationis, humoris παλινδρομῇ.

Recidivvs accedit morbvs, hoc eſt febris ipſa velut poſtliminio reuertitur ex humoris febrilis in priſtinum locum palindrome ſeu recurſu, ſi nulla neque dyſenteriæ, neque diarrheæ, neque perirrheæ craſſioris & albæ vrinæ excuſatio adferri poſſit. Ac pro eo, vt solent fieri recidivæ, hoc eſt quaternariis proximis intra vigeſimum, ſeptenariis intra quadrageſimum, vicenarijs intra centeſimum, vt eſt humoris ſuperſtitis paucitas aut nimietas cum vniuerſali motu coniuncta. Cvm hic inciderit rvrsvm attollvntvr parotides, tranſlatâ eò vi febris materiâ. Et manent simili eademqve periodo qva febrivm ipsarvm recidivæ.

VIII Ἐπὶ τούτοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι· οὖρον παχὺ, λευκὸν, οἷον τὸ τοῦ Ἀρπηγενέος, ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοισιν ἔστιν ὅτε ἔρχεται, καὶ ῥύεται τῆς ἀποστάσιος· ἢν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ αἱμοῤῥαγήσῃ ἀπὸ ῥινῶν ἱκανῶς, καὶ πάνυ.

Quibus ſpes eſt abſceſſum fore in articulis; ſi vrina feratur cruda & alba, craſſa, qualis Arthigeni familiaris erat, ſic in laborioſis febribus quartum morbi diem agentibus nonnunquam fertur, & vindicat ab abſceſſu; quòd ſi ad illud vrinæ profluuium acceſſerit e naribus fluor ſanguinis largior, præclarè illud faciet.

QVIBVS SPES EST ABSCESSVM

FORE IN ARTICVLIS, vt in diuturnitate febris quæ in pepaſmi difficultate à meatuum pendet anguſtia, materiæ copia, naturæ imbecillitate. SI VRINA FERATVR CRVDA ET ALBA CRASSA, QVALIS ERAT ARTHIGENI, cuiuſdam domeſtici, FAMILIARIS, SIC IN LABORIOSIS FEBRIBVS, hoc eſt cum partium dolore coniunctis.

QVARTVM MORBI DIEM AGENTIBVS, hoc eſt quartâ die, NONNVMQVAM FERTVR, ET VINDICAT AB ABSCESSV, deriuatione illius materiæ abſceſſum pariturae; QVÒD SI VLTRA ILLVD, ſcilicet vrinæ profluuium, ACCESSERIT E NARIBVS FLVOR SANGVINIS LARGIOR, PRÆCLARE ILLVD FACIET, ſcilicet ad declinandum abſceſſum. Omnium tumorum præter naturam tres ſunt criſes, nempe diaphoreſis, ſuppuratum, corruptio.

Καὶ ᾧ τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρ- IX.
θριτικῷ πάθει ἐγένετο, ἦν ἡσυ-
χαίτερος· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύ-
θη, ἐπιπονώτερος.

Et cui inteſtinum dextrâ infeſtabatur, ſuperueniente arthritide erat quie-

tior; cùm verò hoc curationem recepit, laborioſior.

Et cvi intestinvm dextra infestabatvr, colicis affectibus diſtenſto colo, quod à rene dextro ad Iecoris cauum, hinc ventriculi fundo annexum lieni accumbens reni ſiniſtro alligatur, à quo in poſteriora reflexum duos conſtituit gyros inſtar. S. Romani, tandémque in rectum deſinit inteſtinum.

Svperveniente arthritide erat qvietior, mitiora enim redduntur aluina ſymptomata obortis articulorum doloribus, vt Iſchiade.

Cvm verò hoc cvrationem recepit, laboriosior, hoc eſt, curato & ſublato eo dolore arthritico grauiùs & moleſtiùs afficiebatur ab aluinis ſymptomatis, quòd duobus doloribus non eundem locum occupantibus maior obſcuret minorem; & raròaccidat, vt duæ partes ſint tam ſibi diſſimiles, & æqualiter afficiantur.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX EORVM, QVÆ IN LIBRO de Humoribus purgandis continentur. Numerus paginam indicabit.

A

ABSCESSVS ſalutaris conditiones, 10. & 72. quando expectandus in articulis. 155
Acceſſio febris, vide, paroxiſmus. 74
Ætas, & quid cuique ætati proprium. 29
Affectionum corporis gradus æſtimandi. 44
Aluus quid, 107. alui collapſæ incommoda, 23. aluinæ vacuitatis ſymptomata, 22. alui perturbatio quid. 34
Angina quid, & quotuplex. 92
Animi induſtria, vide, mores, 29. 44
Anni ſeptem partes quæ: 111
Apoſtaſis quid Hippocrati. 72
Articulorum laſſitudines abſceſſus prænunciant. 70
Auſtrina tempeſtas, 125. vide, tempeſtates anni. 111
Autumnus. 13. 122

B

BILIS inclinatio eſt ſurſum. 25
Bilioſum corpus quomodo melancholicũ reddatur. 146

C

CATHARRVS ſubtilis quid portendat. 41
Cautiones purgationis, vide, purgandi cautiones. 10. & 11
Chirurgi experientia in quo fundatur. 12
Cœli ſtatus humidus quid efficiat. 130
Cognoſcendi, curãdíque ratio prima vnde ducenda. 28
Colici dolores arthritide ſuperueniente ſanantur. 156
Coloratio corporis quid. 5. quotuplex, cauſæ. 2. non ſimilis omnibus temporibus, 144. quænam purgationem indicat. 3
Commendatio ad veram laudem medendi prima quæ ſit. 26
Communia, vide vicinia. 63
Concoctio humorum quid, 10. cocta ſolùm purganda, coctionis cauſæ, coctionis capacia quæ. 78
Cruda quæ dicantur. 78
Criſis quid, & quot modis fiat, 62. Iuuenum propria, Senum propria quæ. 6
Curandi regula communis. 17
Critica à ſymptomaticis in morbis ſemper diſtinguere quanti ſit momenti. 37
Cuminum quotuplex, & eius vires. 104
Cutis. 69

D

DECVBITVS materiæ. 90
Dentium ſtupor. 100
Deiectoria purgatio, vide, purgatio deiectoria, 23. In deiectione quot obſeruanda, Quotuplex deiectio ratione materiæ. 40
Deriuatio quid, & eius conditiones. 31
Diarrhea Senum & conſtantis ætatis propria. 25
Diffuſa non ſunt intro reuocanda. 32
Diſtinctio motus morbi à conatu naturæ, quanti ſit in ar-

te momenti. 37. 39
Dyſenteria quid, 35. quotuplex, 47. Senum propria. 25
Dyſphoria quid indicet. 48

E

Ecchymosis ab Enchymoſi diſtinctio. 33
Ellebori vires, dotes, vtendi modus. 18. 19
Errhipſis quid portendat. 54 65
Euphoria quid indicet. 48
Excrementorum variæ conditiones, 47. Excretionum cōſideratio ad purgationem quanti ſit momenti. 66. 67
Expectoratum, & eius facilitas quid indicet. 40
Experientia, 12. 13. Experientiæ theorema in Chirurgia, 12. In ratione purgandi, 14. Experiendi difficultas vnde. 14

F

Fames quotuplex, & cauſæ cuiuſque. 43
Febres laborioſæ. 89
Figuræ corporis cōſiderādę. 70
Flatus triplex. 35
Forma congenita quotuplex. 28

G

Gravidae quando facilè abortiant. 16
Grauidarum purgatio difficilis. 14

H

Habitus corporis quid. 56
Hæmorrhagia Iuuenum propria. 25
Hæmorrhoides quid, 148. hæmorrhoides duplices, quorum morborū vindices, 145. propriæ conſtantis ætatis. 25
Hiſtoria ſeu deſcriptio morbi quid. 65
Horror quotuplex, & vnde. 38
Humores degeneres ſoli purgandi, 2. per quæ loca, 5. humorum dominantium ſigna, 4. aſcendentium & deſcendentium in febribus ſigna, 74. cunctantium in corpore noxæ, 5. humoris fixi ſymptomata, 79. humor turgens quid, 79. humor catarropos, 5. pepaſmi capax ſolùm ciendus, 7. an coctum humorem natura non poſſit aliquando expellere. 77
Hyems, 113. hyemales morbi. 122
Hypochondriorum variæ conditiones. 69

I

Iactatio quælibet quotuplex, & quid indicet. 38
Icterici. 95
Idea morborum. 124
Idioſyncraſiæ cognitio quàm neceſſaria, 12. Ileus. 33
Indicatio à viribus ſumpta, quanta. 82
Indicationes purgandi. 9
Infirmatum virium cauſæ. 100
Iſchiadici vomitu purgandi. 7. & 21
Iudicij vis in quo luceat, 14. & 28. iudicium & experientia cur Medico neceſſaria, 27. iudicium quando experientiæ regula, 13. iudicij theorema in Chirurgia. 12
Iuuantia, lædentia diagnoſim maximè augent, 59. iuuantia prouocāda, excipiēda. 69
Iuuenum propria vomitio, & hæmorrhagia. 25

L

Laboris immodici noxæ. 43
Lachrymarum cauſæ, & prognoſes ex iis. 43

Laſſitudo cum febre, 89. laſſitudo ante febres, 92. laſſitudo poſt febres. 90
Lepræ cauſa. 139
Lumbrici quibus remediis tollantur. 35

M

MEDICAE artis finis proprius, 2. Medici purgantis officium, 2. Medicus fideliſſimus & præſtantiſſ. quis. 27
Medicatio inexperta parit difficultatem purgandi. 12
Melancholicus humor deorſum inclinat naturâ. 25
Melancholici affectus quibus ſanantur. 148
Menſtrua cum torminibus coniuncta, vnde. 47
Morbi, acuti ſurſum, & qui, 87. 16. diuturni deorſum inclinationem habent, 25. morborum differentiæ, 110. idea, 124. morbi ſtatus quid, & cuius ſit conſiderationis, 29. morbi hiſtoria, 65. morbi iudicatio perfecta, quid, 77. morbi iudicati ſinendi, 76. Qui imparibus ſurſum, qui paribus deorſum mouetur; 84. morbi diuturnitas, vnde, 89. morborum cauſæ duplices, 95. anticipantes quales, 123. morborum ratio ex anni temporibus poteſt prædici, 136. morbi qui vomitione, qui deiectione curandi, 6. morbi tempeſtatum naturam ſequuntur, 140. E morbis præſentiri, aliquando futuras tempeſtates. 138
Mores inſiti, & inſtituti qui, 29. 44. ſingulorum temperamentorum. 98
Mutationes omnes repentinæ noxiæ. 131
Mutationes corporum cognoſcendæ. 97

N

NATVRA ſui conſeruatrix quibus modis, 27. naturæ variæ variis gaudent. 135
Nocentia auertenda ſunt. 69
Nephritici vomitu purgandi. 7. 21

O

OCVLI conſideratio. 70
Odoris bonitas vnde generetur, 58. vtilitas. 72
Orgaſmus quid indicet, 7. 50. 16

P

PALPITATIONIS cauſæ, & quid indicet. 54. 102
Parotides quid. 153
Paroxyſmorum tempus cibationem contraindicat, 74. rationes præclaræ. 75
Pepſeωs nomẽ eſt genericũ. 10
Pepaſmus quid, & vnde eius celeritas vel tarditas. 8. 10
Pituita peccat bifariam in corpore, & corrumpitur tribus modis, 35. quo tempore quæque generetur. 58. 59
Pleuritis quæ phlebotomia non egeat. 152
Pruritus quotuplex, cauſa, indicationes. 43
Ptiſſanæ dotes. 14. 15
Pubertatis vires. 105
Purgatio humorũ triplex, remediũ feracius, 1. purgatio cõmune bonũ, 92. purgandi inclinatio ſurſum aut deorſum triplex, 25. purgationis viæ duæ naturales, 23. viarũ purgãdi electio, 25. 80. purgationis deiectoriæ indicationes & coindicationes, 23. purgandi indicationes om-

nes ſigillatim poſitæ, 9. 17. 20.26. purgādi cautiones ex variarũ indicationum comparatione, 10. 11. purgādi neceſſitas in orgaſmo, 16. purgationis iuſtæ argumēta, 27. 28. 82. artificialis imitatrix naturalis 5. purgādi loca cōmoda & incommoda, quæ. 7

R

Recidivae quando fiāt. 153
Reciprocationis humorum cauſæ. 3
Reuulſio quid, eius conditiones, modi omnes. 31
Ructus quotuplex, cauſa, quid quiſque denuntiet. 41. 58

S

Sanitatis ſpes in quo poſita. 10
Satietas quotuplex. 43
Siccitas morbi quid poſtulet. 54
Signa propria morbi, & Critica quanta ſint ad prædictionem, 60. iudicatoria non iudicantia. 62
Silentium morboſum vnde, & prognoſis. 44
Sitis cauſæ. 43. 52
Singultus quid, cauſæ omnes, prognoſis, indicationes à cauſarum varietate. 42
Σῖτος quid. 35
Somnia quotuplicia. 60
Somni conſideratio. 43. 70
Spuma vnde oriatur. 47
Sternutamentum quid, quotuplex, quando ciendum, ſiſtendum. 42
Studia hominũ prænoſcēda. 97
Stuporis cauſæ. 100
Suffocatio vteri. 106. 46
Sympathiæ modi, & exempla modorum. 63. 105. 150
Symptoma quotuplex, & quorum naturam ſequatur. 94

T

Tabidi, tabi obnoxij, 20. 95. vomitione nō purgandi. 7. 20
Tēpeſtatum anni vires, & mutationes quid afferant, 111. 112. 113. 120, auſtrinæ noxæ, 125. aquiloniæ, 127. tempeſtates futuræ è morbis præſentiri poſſunt. 138
Timor quid, & eius cauſæ. 101
Tremoris cauſa, & quid indicet. 54. 100
Triſtitia. 101
Tumorum tres criſes. 155
Tuſſis quotuplex, cauſa, tuſſis ſiccæ cauſæ omnes, 40. eius metaſtaſis. 92. 106

V

Vacuitas viſcerum medicandi tollit occaſionē. 22
Ver an ſaluberrimum. 113
Vicina & communia primùm affici. 63
Vigiliarum & ſomni cauſæ. 38
Voluulus quibus modis calamitoſus. 33. 35
Vomitioni indicationes neceſſariæ; 17. Ad vomitionem præparatio, 24 vomendi facilitas humectatione comparatur, 24. vomitio Iuuenum propria, 25. vomitione qui non purgandi. 7
Vox vitiata. 44. 55
Vrinæ, quot in iis obſeruanda, prognoſes. 42
Vterus, eius morbi, ſympathia cum toto corpore, Suffocatio ab vtero. 46

FINIS.

HIPPOCRATIS COI
DE RATIONE 1 VICTVS exquiſiti in morbis 2 Acutis,
SIVE
DE 3 TECMARSI,
Liber primus.

LVDOVICO DVRETO, Seguſiano, Interprete.

1 THΣ διαίτης nomen bifariam ſumitur ab Hippocrate libris *Aphor.& lib.* 1. *de fracturis*; primùm ſignificat victus rationem quæ cibo & potu ſuſcipitur: *lib. de nat. hominis*, ſignificat vitæ inſtitutum. Et *lib.* 1. *epid.* duplex eſt, vna quæ dicitur διαιτα φαύλη, quæ ſuſq. deque habetur; & ita ſumebant veteres Iones, cùm potulentorum eſculentorúmque nulla habetur diſtinctio. Itē altera quæ dicitur σκεθρὰ, id eſt ἀκριβὴς, non tenuis ſed exquiſita, quę ſolius melicrati aut ptiſſanę vſu conſtat. Diæta σκεθρὰ æquè naturæ ſtudet & pugnat cum morbo, & dicitur in cibo alimentum medicamentoſum; Et quatuor maximè rebus perficitur, nimirum qualitate, quantitate, vſu, & occaſione. Qualitas ſpectatur, vt cùm in morbis acutis & febribus datur cibus humidus 1. *aphor.* Inter diætam φαύλην & ἀκριβῆ media eſt quæ dicitur ὑποφαύλη ſiue μέση, & tenuis di-

citur, & melicrato, oleribus, blito conſtat.

2 Qui poſt morbos peſtilentes ſunt omnium maximè calamitoſi. Dum diſputat hoc loco Hippocr. de morbis acutis, definiendi ſunt ij qui celeriter & cum vehementia ſuam abſoluunt hiſtoriam. Nec enim acutos omninò intelligimus, vt apoplexiam, nec acutos ἐκ μεταπτώσεως; Sed acuti morbi hoc loco propoſiti duorum ſunt generum; alij dicuntur eſſentiales vt febris continua, cauſus; alij ſymptomatici, vt viſceris inflammatio.

3 Non autem de Ptiſſana, quæ inſcriptio falſa eſt, & à Plinio inducta.

Tres ſunt Reprehenſiones Gnidiorum medendi magiſtrorum: Prima, quòd nihil de Tecmarſi dixerint: Secunda, quòd dictum intactum reliquerint: Tertia, quòd cùm alioqui multa morborum genera eſſent, diuerſa remedia non præſcripſerint. Atque cùm tria ſint exordiorum genera, Vnum in quo reprehendit Antiquos; Alterum in quo laudat materiam ſubiectam; Tertium in quo cauſam exponit, primo vſus Hippocrates.

QVI Gnidiarũ ſententiarũ (ſic enim vocãt) authores fuerũt, accuratè quidem ſcripſerunt, quæ quibuſque in morbis ægri patiantur 4, quæque ſint earum qua-

4 Nempe ſymptomata omnia, quæ ex ipſorum ægrorum relatione cõgnita atque perſpecta fuerint.

Digitized by Google

Prima reprehenſio.

rundam rerum inciden-tium cauſa & ratio. Sed tamen eò proceſſit eorum labor & induſtria, vt vel medicinæ ignarus atque inſolens æquè ac illi conſcribere poſſe videatur, ſi modò ab ægris didicerit quæ per morbos cuique eueniant. At verò quæcunque operæpretium eſt ante perſpecta habere, de quibus æger verba non facit 5, plurima ſunt ab alijs prætermiſſa; cùm in alijs alia 6, tum autem nonnulla quæ ad Tecmarſim ſunt vtilia valdè. Porro cùm ea vox (τέκμαρσις) *eò dicatur vt conuenienter & accommodatè cuique medendi ratio ſignificetur, hîc ſanè multò aliter ſentire me profiteor, quàm illi tradiderunt. Nec verò ſolùm ob id 7 non laudo, ſed quòd*

5 Cuiuſmodi ſunt diuiſiones, diorismi ſignorum, cauſarum & corporum.

6 Nempe ad cognoſcendum, & prædicendum.

7 Ob prætermiſſam bene cuique medendi rationem.

pauca numero remedia vſurparunt. Nam quæ plurima ſunt ab ijs inuenta, vt morbos acutos omittam, eiuſmodi fere ſunt, elateria 8 *pharmaca, hoc eſt cathartica exhibere, ſerum & lac potui dare ſuo loco. Quæ ſi bona eſſent, congruenterque morbis omnibus adhiberentur, ad quos ea commendarunt exhibenda ſcilicet, multò prædicatione hominũ digniora eſſent, quòd cùm ſint pauca, tamen abundè ſufficerent. Sed aliter ſe habet* 9.

Secunda reprehenſio.

8 Quanquam *ſect.* 5. 6. *epidem.* elaterium ſumatur pro ſucco concreto cucumeris ſylueſtris: cuius elaterij conficiendi ratio deſcribitur à Dioſcor. lib. 4. quamuis vſurpetur κατ᾽ ἐξοχὴν pro omni medicamento purgante, vt Gal. annotauit in Exegeſi, & Theophraſt. *lib.* 9. Tamen hîc cũ adiunctione pharmaci nihil aliud ſignificare videtur quàm ſuccum prædictum, in quo purgandi mira vis ineſt; ac ſi diceret Hippocr. vnicum elaterium erat Gnidiis medicis inſtar catharticorum omnium; ſerum verò & lac inſtar omnium quæ ad neoteriſmum adhiberentur à medico.

9 Quia quot ſunt morborum ideæ, tot remediorum genera eſſe debent.

COMMENTARIVS.

Galenus in commentario τέκμαρσιν coniecturalem cognitionem vocat; atque ἀπὸ τοῦ τεκμηρίου deduci ait. Τεκμήριον autem vocat ſignum ſyllogiſticum, quo poſito neceſſe eſt rem ſequi: Τεκμαίρεσθαι apud Hippocr. in

aphor. ſignificat ſcientiam habere per ſigna ſyllogiſtica. Clariſſimus Duretus volens interpretationem Galeni cum mente Hippocr. conciliare, ita cenſet. In Medicina duo ſunt quæ ad θεραπείαν ſpectant; διαγνωσις καὶ προγνωσις: quorum vtrumque in ſignis conſiſtit; cognoſcimus enim & prędicimus per ſigna quę aut εἰκότα, aut neceſſaria dicuntur: Neceſſaria ſunt λημματα demõſtratiua ex ſignis quæ pathognomonica & δηλωτικὰ dicuntur. εἰκότα autem veriſimilia, vt, concubuit cum impura muliere, infectus eſt; apparens eſt, non neceſſarium. Fumus, ergo ignis, neceſſarium; ſed ignis, ergo fumus, non neceſſarium. Sic ſigna quædam ſunt antecedentia, quædam ſequuntur, quædam coniuncta ſunt: Et ſunt aut cauſæ, aut effectus ipſi, aut rebus ipſis adiunctæ proprietates. Rurſum alio nomine quædam dicuntur δηλωτικὰ, quædam prognoſtica, quędam μνημονευτικὰ ſeu anamniſtica. Sed in morbis præter cætera, cõſideratur morbi ſpecies, mos, & motus. Morbi ſunt ſigna, nempe eius ſpeciei, pathognωmonica: motus morbi ſigna ſunt ἐπιφαινόμενα, moris ἐπιγινόμενα; vt cùm in pleuritide, cui coniuncta febris ardens, ſupervenit delirium, eſt epigenomenum, & malum. Tertij generis ſigna ſunt hæc, vt ſi in pulmonibus ſit ἐμπύημα, pleuritidis vel peripneumoniæ antegreſſæ argumentum eſt. Neque verò ſi ſigna antecedant, neceſſariò cauſæ ſequuntur; vt nec ſigna adſunt, quia cauſa præſens ſit. Nec enim ſi bilis in corpore redundet, neceſſariò lingua bile ſuffunditur: quemadmodum nec quia vrinæølioſo ſero non tinguntur, idcirco obſtructio eſt in cyſti cholidoco; nam poteſt eſſe ſymptomatica tranſlatio ſurſum: ſed ſi lingua bile ſuffundatur, ideò bilis redundantis ſignificatio fit, vt *in lib. 6. epid. ſect. 5. ſent.* 14. narrauit Hippocr. Quoniam itaque (vt oratio,

vnde orſa eſt, redeat) Curationis quodammodo ſunt pediſequæ & παράνυμφοι ἡ διάγνωσις ϗ πρόγνωσις; fit vt τέκμαρσιν id eſt rationem bene & conuenienter cuiq. medendi Galenus deriuet ἀπο τοῦ τεκμηρίου, quaſi dicat iſtam Termarſim eſſe veluti ſobolem τῆς διαγνώσεως ϗ προγνώσεως. Nec enim potis eſt quemquam tenere rationem accommodatè cuique medendi, niſi probè ſit inſtructus τῇ διαγνώσει ϗ προγνώσει.

TEXTVS.

Sed tamen qui poſteà illud argumentum ſcriptis excoluerunt, perueſtigarunt ſanè quidpiam ex medicorũ magis ſententia, quæ cuique eſſent vtilia ad curationẽ morborum 1. *Sed tamen de Diæta* 2 *veteres medendi magiſtri nihil conſcripſerunt commemorabile, atque illud prætermittendum rati, quod alioqui erat maximum* 3. *Et tamen non defuerunt* A *qui non ignorarint varias morborum formas*

Galenus narrat fuiſſe idem quidem inſtitutum prioris libri & poſterioris, ſed diuerſis modis tractatum.

Tertia reprehenſio.

1 Quorũ hiſtoriam veteres Gnidij ex ægrorum relatione tradiderunt.

2 Hoc eſt victus ratione, quæ per materiam naturæ familiarẽ ſuſcipitur.

3 Nam in medẽdo nullus feracior locus eſt neq. vtilior quàm de Diæta, quæ ipſa per ſe ſufficit ad morborum bonitate naturæ triumphatorum curationem, inconſideratè autem præſcripta morbos alioqui ſanabiles efficit inſanabiles.

4 Quaſi dicat infinitorum certus non eſt numerus, ergo abſurdum eſt velle perſequi omnia cauſarum procatarcticarum, & morborum genera.

5 Vt cùm dicimus in iuuene febrem continuam ardentem per hæmorrhagiam ſolui, in ſene per dyſenteriam; cùm ſimæ hepatis inflammantur, per hæmorrhagiam; cùm arteriæ & venæ focum in ſe habent, per ſudores.

6 Quaſi dicat, non eſt idem morbus, ergo non eadem appellatio.

7 Illud καλῶς dicitur, quod fit naturæ, morbóq. conuenienter; vt cùm hæmorrhagia ſuccedit febri ardẽti, cõuenienter morbo fit; naturæ conuenienter, ſi in iuuene.

8 Vt in orgaſmo febriũ.

9 Quaſi dicat, propoſitis contrariis indicationibus, videndum vtri plus ſit tribuendum; & vt è duobus malis minus eligamus.

atque ideas, eorúmque multiplices diuiſiones. Sed cùm vniuſcuiuſque & vniuerſorum morborum numeros propalam explicare voluerint, non rectè explicarunt 4. *Illud enim innumerabile videretur, ſi morbi, quo quiſque laborat, diſtin-* B. *ctio peteretur, quòd inter ægros nonnihil interſit* 5. *proptereáque non eundem morbum videri, quin idem ſit nomen & appellatio* 6. *Mihi autem in quaque arte animum ad res adijcere. Et quæcunque ſunt bene tradita, ea quoque bene* 7 *& rectè factitare oportet: Et quæ celeritatem* 8 *deſiderant, celeriter; & quæ puritatem deſiderant, purè; & quæ doloris vacuitatem deſiderant, ſine dolore adminiſtrentur* 9. *Deni-*

que omnia quæ ſunt eiuſmodi, ad meliorem ſtatum reuocare oportet 10, *cum excellentia* 11, *& præſtantia ſuorum æqualium & eorum qui ſunt ſui ordinis.*

10 Nempe ad ſymmetriam naturalem & cuiq. conſentaneam.

11 Ita expreſſit aduerbiũ διαφερόντως, cuius vim expreſſit in ſequentibus alio quodam loco. Cæterùm hunc locum malè eſt interpretatus Vaſſeus.

COMMENTARIOLVS.

A. Πολυτροπίας vertit interpres varias ſpecies & ideas morborum, πολυχιδίας autem multiplices eorundem morborum diuiſiones. Quidam per πολυτροπία volunt intelligi diuiſiones, & per πολυχιδία ſubdiuiſiones, ſed malè; nam poteſt per vtrumque intelligi διορισμὸς, id eſt diſtinctio ſimilium diſſimilium, ſignorum, cauſarum, & corporum. Interpreti placuit per polytropiam intelligi materiam, qualitatem materiæ, cauſas, ſymptomata, paroxyſmos, criſes; ſic vt qui tenuerit polytropiam, hæc quoque omnia tenuerit. Itaque refertur hæc dictio Græca ad proprietatem cuiuſque morbi, & cognitionem diuerſorum, ſimilium, diſſimilium, propriorum ſignorum, atque communium. At verò πολυχιδὴν refertur ad diuiſiones generis in ſpecies, cauſarum in effectus, & effectuum in cauſas. Atque in hoc nomine πολυχιδὴν continetur metaphora à ſacris deſumpta. Nam χίδαξ dicebatur aſſula in qua diſſecabantur victimarum exta luſtralia; & πολυχίζειν lacerare & diuidere ſignificat. Quidam conſtituunt duo momenta quib. morborum cognitionem habemus ἐπιλογισμὸν καὶ διαλογισμὸν, vt ille nitatur ſignis, cauſis, coniecturis.

ægritudinem deſignantibus; hic verò ſit ratio quæ ab euidenti auſpicetur, rei obſcuræ notitiam afferens. Vide *Gal. lib. de optima ſecta ad Traſyb.* Eſt & quædam coniectura artificialis, quam Grçci vocant τεχνικὸν στοχασμὸν, eámque prope ad veritatem accedere ait Galenus *cap. 9. lib. 1. de criſibus. Vide lib. 1. de locis affect.*

B. Abſurdum eſt velle omnia ſingula certo numero complecti: nam Medicina non eſt περὶ πάντων, quia eſſet infinita *lib. de arte parua*, non περὶ τινῶν non de quibuſdam, quia eſſet manca Medicina; ſed περὶ ὁποίων de qualitate affectis; vt cùm dicimus, victus humidus conuenit Yſaïæ, Gaillodo, Piſcatori, Emonio, Socrati, quia illud infinitum eſſet; atque illud quod vniuerſim prædicatur, eſt de qualitate affectis. Si dicas, omnibus conuenit victus humidus, falſum eſſet; ſi ſingula recenſeas, operoſum; ergo ita fuit pronunciandum.

TEXTVS.

Ego verò Medicũ laude digniſſimum iudicauero, quicunque in morbis acutis (quos morbos plerique ſentiunt calamitoſos atque funeſtos 1, id conſecutus fuerit, vt rectâ medendi viâ atque methodo cæteris præſtare videatur. Sunt autẽ ferè, quos acutos priſci Medici appellarunt, inflam-

1 Inflammatione, vt ἐν μαρασμῷ περιφρυγεῖ, 2. tranſlatione, 3. maligna qualitate, additur curandi difficultas ob difficultatem pepaſmi, & naturæ collapſa præſidia.

matio tunicæ coſtas ſuccingentis, & muſculorum internorum 2, *pulmonum inflammatio* 3; *& delirium intermiſſionis expers cum vigilijs* 4 *& febre coniunctum; & delirium cum febre, ſopore & obliuione coniunctum;* 5 *& febris ardens intermiſſionis expers cum incendio viſcerum, ſiti inexplebili & ſcabritie linguæ coniuncta;* 6 *ac cæteri omnes morbi qui hos cõſequuntur, quorum* 7 *febres continuæ omninò interimunt: Nam ſi peſtilentis morbi ſpecies nulla cõmunis in hominũ vitam ingruerit & inuaſerit, ſed diſperſi fuerint morbi* 8, *nec vlla re ſimiles* 9, *plures ab ijs morbis, quàm ab alijs* 10 *quibuſlibet intereunt.*

2 Pleuritis.

3 Peripneumonia.

4 Phrenitis.

5 Lethargus.

6 Καῦσος.

7 Hunc genitiuum ὧν quorum, doctiſſimus quidam interpretatur, è quorum numero ſunt febres, &c. Galenus tamen *cap.* 9. *lib.* 3. *de difficult. reſpirat.* non ita interpretatur, ſed docens omnibus morbis acutis febres continuas coniunctas, hunc citat aphor. Hippocr.

8 Qui ſuſcipientis cauſæ & efficientis diætæ naturam ſequuntur, & quo genere continentur morbi acuti commemorati.

9 Id eſt varietate naturæ, ætate eorum qui laborant, diſtinguuntur.

10 Vt diuturnis, ſyntrophis, increſcentibus.

COMMENTARIVS.

Ex hoc loco colligere eſt morbos acutos duorum eſſe generum; Sunt enim alij primarij corpus vniuerſum inuadentes, vt καῦσος: Alij verò quibus annectitur febris, vt peripneumonia, pleuritis, lethargus; Eiuſmodi ſunt enim vt partes, quarum potentiâ corpus adminiſtratur, obſideant, ſic vt eorum obſidio perpetuò coniunctam habeat febrem. Atque earum affectionum definitio petitur ex conditione humoris morbifici, & partis obſeſſæ.

TEXTVS.

Ergò homines imperiti, & omnis doctrinæ expertes, non facilè agnoſcunt, qui in hoc medendi genere 1 *ſuis æqualibus* 2 *antecellunt. Eóque fit vt ſine iudicio alia probent remedia, alia criminentur* 3. *Quandoque illud ſatis magno argumento eſſe poteſt, quòd vulgò homines minimè horum morborum acutorum ſint conſcij. Atque in eam curam incumbendum. Et qui Medicinæ ſunt expertes, habentur pro Medicis* 4 *eorum morborum nomi-*

1 Hoc eſt morborum acutorum curatione.

2 Vaſſeus ſicut & antea monuimus, interpretatur ἰατροῖς τοῖς πέλας eos medicos qui penitiùs rem conſiderant & expédunt, non affines, æquales, itaque malè.

3 Atque quæ nocendo aut iuuando ſunt definita, non eſt cuiuſuis medici intelligere, multò minus idiotæ.

4 Vulgus ratum præcipuam medicorum diligentiam in remediorum inuentione verſari, eos tantùm laudat, quos in promptu remedia tenere arbitratur.

ne 5. Eſt enim facile earum rerum nomina complecti ac diſcere, quas conuenienter adhiberi 6 poſſe putarunt iis, qui talibus morbis laborant. Vt enim quis ptiſſanæ ſuccum nominarit, aut vinum huiuſmodi aut illiuſmodi 7, aut aquam mulſam, omnia vulgò videntur eadem nominari, quæ in peruagato medicorum ſermone 8 verſantur meliorum atque peiorum. Sed ſecus res habet; quippe in hoc genere 9 eſt admirabile quantùm alij ab aliis differant.

5 Acutorum ſcilicet, quod eorum incertæ ſint prædictiones ſalutis aut interitus, vulgúſque ex euentu iudicet.

6 Notanda eſt vis verbi προσφέρεσθαι, καὶ τῆς προσφορᾶς.

7 Hoc eſt colore conſiſtentiâ, odore, ſapore & viribus.

8 Nam ſplendidis verbis & remediorum catalogo edocti non probant ſe tenere dotes & facultates remediorum, multò minus delectum.

9 Remediorum tum in facultate, tum in delectu.

COMMENTARIVS.

Quoniam incauti prætermiſimus eum locum ſuperioris textus, in quo Hippocrates de morbis peſtilentibus (quos cum acutis confert) meminit, adiiciendum cenſuimus & illud. Itaque primò ſciendum nomen λοιμοῦ nullum morbum propriè ſignificare, quemadmodum doctè Gal. *com. in partic.* 20. *ſect.* 3. *lib.* 3. *epid.* & *comm. in part.* 1. *lib.* 1. *epid.* notauit. Tamen quidam ita definiunt peſtem, vt ſit ſpecies quædam morbi pe-

ſtilentis communis, quæ in hominum vitam inuadit, multóſque è medio tollit. Quatenus itaque multos inuadit, vulgaris & ἐπιδήμιος dicitur; quatenus verò multis affert interitum, peſtilens. Cæterùm morbi peſtilentes funeſti ſunt diſſipatione ſpirituum, πνευματικοῦ ἀδυναμίᾳ, infirmitate naturæ, corruptione ſpirituum & partium ſolidarum. Itaque cùm ab aëre ambiente pars animabilis afficitur, diſſipatio fit ſpirituum & corruptio; cùm partes ſolidæ, earum fit corruptio; cùm item humores, πνευματικοῦ ἀδυναμίᾳ; vnde admirabilis illa Hippocratis ſententia *ſect. 7. lib. 6. epid.* Spiritus calidus frigidus, craſſus tenuis, ſiccus humidus, plenus, imminutus, copioſior, à quibus mutationes, quales ex qualibus, provt ſe habent continentia, contenta, impetum facientia. Itaque vt rem aperiamus, dicendum morbos ἐπιδημιοῦντας duorum eſſe generum: Alij dicuntur κοινοὶ, ſeu πάνδημοι qui ita ſunt communes vt eorum vim malignam nemo poſſit effugere; Alij propriè σποραδικοί. Nam Gal. *præfat. in 1. epid.* ſcribit σπείρειν ſæpiùs ſumi pro diſpergere, diſtinguere, & ab inuicem ſeparare. Porrò κοινοὶ trium ſunt generum ἔνδημοι, ἐπιδήμιοι, πάνδημοι. Ενδημοι dicuntur vernaculi qui loci infamiam ſequuntur, cuiuſmodi eſt lienteria Lutetianis pro alui fluore ſumpta, propter vſum aquarum per aquæductus plumbeos affluentium. ἐπιδήμιοι ſequuntur naturam potiùs τοῦ ποιητικοῦ, cœli nempe vitium, dicuntúrque ἀπὸ τοῦ ἐπιδημεῖν, id eſt cœlitus in hominum vitam inuadere & paſſim vagari, vt conſtat apud Homerum de immiſſa contagione, propter Chryſeidos raptum, in exercitum Græcorum.

Λητοῦς καὶ Διὸς υἱὸς ὁ γὰρ βασιλῆι χολωθεὶς
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Qui verſus ſic Latinè redditi,

Argiuum diris Agamemnona percitus iris
Proſequitur, ſtructas miſeranda peſte cohortes
Lædit Apollo, neci ſubita quæ tradidit omnes.

Ac rurſus illi ἐπίδημοι duûm ſunt generum; quidam enim ſunt ſimplices à tempeſtatum viciſſitudine ſimplici; alij peſtilentes, quorum nunc meminimus, quibus nulli aut pauci defunguntur. Πάνδημοι autem dicuntur communes, & ſequuntur peculiare diætæ vitium, vt cùm in annonæ caritate oleribus aut leguminibus plurimi veſcuntur: quod contigit in Aeno, cuius incolis genuum infirmitates ob peculiare diætæ vitium contigerunt *part.13.ſect.4 6.epid.* Ac ij ſæpè perturbato ordine ſumendorum, educendorum, admouẽdorum fiunt proprij & σποραδικοὶ (qui alteram diuiſionis partem faciebant.) Ij autem dicuntur qui ſequuntur & efficientis cauſæ vim & ſuſcipientis naturam, ſic vt ſub diſperſorum numero è medio multos tollant. Nam dum aëris conſtitutionibus malignitas ineſt, ita & morbis, ſed quos diuerſæ hominum naturæ varietate diſtinguant. De quibus ita Gal. *com. in part. 9 ſect. 3. lib. 3. epid.* Morborum autem differentiæ ducuntur ab aëris nos ambientis temperie, propter naturam cuiuſque & vitæ rationem, quam quiſque, dum integra fruitur ſanitate, tenet. Victum appello non eum ſolùm qui cibo & potu ſuſcipitur, ſed aliis omnibus vt otio, exercitio, ſomno, vigiliis, & iis omnibus, quæ ſunt id genus. Morborum σποραδικῶν hiſtoriam videre eſt in epidemiis *ſect. 3. lib. 3. epid.* vbi docet in peſtilenti aëris conſtitutionẽ alios eryſipelatis, alios carbunculis, alios dyſenteriâ vexatos. Denique Hippocr. de Sporadicis egit *in lib. de diæta in morbis acutis*; De Epidemiis, libris epidemiωn. De Endemiis in libro de aëribus, locis, & aquis. Galenus item de Sporadicis *com. in ſect. 1. lib. de diæta in morbis acutis.*

TEXTVS.

Sed ea quoque literis & commentatione digniſſima eſſe videntur, quæ nondum artificio comprehenſa 1 *& tradita, id eſt nondum definita & diſtincta,* 2 *Operæpretium* 3 *tamen eſt Medicos ſcire & quæ magnum adiumentum* 4 *aut detrimentum adferunt* 5*: atque hæc nōdum diſciplinabilia ſunt, id eſt nondum artificio comprehenſa. Quid cauſæ eſt quamobrem medici quidam omne tempus exiguam in morbis acutis ptiſſanam non colatam exhibentes, atque ita Medicinā rectè ſe facere arbitrantur Exiſtunt & alij quidam, qui plurimi faciunt in medendo, ſi quis nullum hordeum ſibi vtendum putet* 6*; calamitoſum ma-*

1 Ita vertunt alij ἀκαταμάθητα quę ignorantur, ſed non ſatis bene.

2 De remediorum delectu περὶ καιρῶν καὶ τεκμαρσίως.

3 Dicuntur τὰ ἐπίκαιρα, id eſt, magnum momentum afferunt, vt apud Hippocr. *lib. de fract.* νεῦρον ἐπίκαιρον neruus inſignis. Sic itaque hic locus interpretandus, Neceſſe eſt medicum ſcire, quæq ſi non intelligantur, non video quamobrem appellari quis poſſit medicus.

4 Si ſcilicet rectè præſcribantur & fiant.

5 Vt ad exitium præcipitent, ſcilicet ſi rerum earum delectus non habeatur in qualitate, copia, vtendi modo, & occaſione, indicationibus ſumptis à ſpecie & idea cuiuſque morbi, tum etiam à viribus, & peculiari natura cuiuſque ægri.

6 Variæ opiniones veterum de vſu Ptiſſanæ.

ximè id eſſe rati, ſed linteo percolatum ſuccum exhibent. Nec deſunt alij 7, quos nunquam adduxeris vt craſſam, id eſt integram ptiſſanam exhibeant nec ſuccum, alij quidem antequam æger ſeptimum morbi diem agat; alij verò totâ morbi hiſtoriâ non exhibent, donec morbus iudicatus fuerit: Sed ea Medicorũ cõſuetudo non eſt quæſtiones huiuſmodi ad diſputandum ponere, neque ſi ponerẽt, fortaſſe quid ſentiendum ſit, intelligerent 8. *Quæ cauſa eſt etiam, cur vniuerſa medendi ars in acerbiſſimam vulgi calumniam incurrerit* 9. *Ac in acutiſſimis morbis tanta eſt artificum diſſenſio; vt quæ alius adhibet optima eſſe ratus; illa alius in vitio eſſe putet. Eóq; ſit*

7 Galenus recenſet *com. in hunc locum*, varias rationes victus præſcribendi veterum; Alij trium dierum abſtinentiam præſcribebant. Alij repletionem, vt Petronas. Alij morbo contraria maximè præſcribebant.

8 Quòd illi iudicio careant in diſtinctione ſimilium ac diſſimilium ſignorum, cauſarum, & corporum, tum in delectu remediorum.

9 Docet controuerſiam alicuius diſciplinæ profeſſorum ſuſpicionem afferre aut ignorantiæ, aut artis inconſtantiæ. Contrà fit vt artificum concordia artis maximam fidem faciat, quod in Mathematicis contingere Galenus docet in commentario.

10 Hoc

vt ars medendi non multùm ab augurali vanitate abeſſe videatur, quòd augures eandem auem parte ſiniſtrâ ſecundis auſpiciis apparere iudicent, ſi autem dextrâ malis auſpiciis: Eodemq; modo in aruſpicina 10, *eadem fere ſunt quæ feruntur alia ſuper aliis. Ego autem verè videor eſſe dicturus hanc contemplationem eſſe pulcherrimam* 11, *plurimiſq; & maximus in rebus in arte medica conſentaneam eſſe. Etenim contemplatio iſta* 12 *mirificè prodeſt ægris ad ſanitatem conquirendam, ſanis ad tuendam, paleſtricis ad firmam corporis conſtitutionem: Denique omnibus ad quancunque rem ſe conuerterint* 13.

10 Hoc eſt diuinatione, quæ circum animalium exta verſatur.

11 Et rationem comparandi iudicium in remediorum delectu, quam hoc loco tradendam ſuſcepimus, eſſe pulcherrimam.

12 Diſtinctionum ſcientia & conſtitutio vera artis mirificæ.

13 Galenus *comment. in hunc locum*, docet abundè ex hac particula apparere Hippocratem non de Ptiſſana diſputare inſtituiſſe, non de Diæta in morbis acutis.

DE PTISSANA.

TEXTVS.

QVONIAM *in Ptiſſanam incidimus* 1; *Ptiſſana, meâ quidem ſententiâ, cibariorum* 2 *omnium cerealium* 3 *præſtantiſſima rectè eſt habita in eiuſmodi morbis acutis* 4; *ac laude dignos cenſeo qui eam cæteris anteponendam duxerunt. Etenim ſucco prædita eſt pingui* 5 *illo quidem ſed læui, continuò ſiue æquali* 6, *& ſuauitate condi-*

1 Vt, velut propoſito hoc familiari exemplo, doceamus theoremata vniuerſalia, quæ ſunt, *Diæta humida febricitãtibus omnibus conferunt, maximè verò pueris, & his qui ſic diætam inſtituerunt.*

2 Γεύματα dicuntur cerealia, quia omnib. guſtu iucũda ſunt, ἀπὸ τοῦ γεύεσθαι, *1. epid. hoc loco,* καὶ ἥσσων ἀπόστοι πάντων γευμάτων. Nomẽ τοῦ γεύματος ſumitur ἀντὶ τῆς προσφορῆς.

3 Quæ cærealia ex zea, tritico, auena, panico, & milio poſſunt parari, ſic Ptiſſana omniũ vt fragi, alicæ, panis eſt præſtantiſſima.

4 Vt febribus eſſentialibus, & viſcerum inflammationibus, quæ febrem habent coniunctam, & ideò his morbis prodeſt quòd æquè naturæ ſtudet & pugnat cum morbo, quod nulli alteri cibo conuenit.

5 Hic eleganter latet περίληψις, quid cùm putredo in obſtructione conſiſtat, vt Ptiſſana pugnet cum morbo, neceſſe eſt vt obſtructa liberet; & tament glutinoſa & viſcoſa eſt; quomodo liberabit obſtructa?

6 Ex bonitate materiæ quæ eſt vniuſmodi, & æqua-

liter ſe patitur vinci à calore natiuo.

7 Id eſt alienæ qualitatis expers, & fit vt ſit permeabilis *Gal. com. in hunc locum*, proptereáque omne tulit punctum cibus qui cum bonitate ſuauitatem adiunxit.

8 Qua lubricitate facilè coquitur, diſtribuitur, & obſtructa liberantur.

9. Qua humiditate nón lædit ventriculum, nec facit vt ventriculus ſuo humore natet.

10 Quia infringit bilem, nec in bilem mutatur, vt

ta eſt 7, naturâ meabilis & lubrica 8 & moderatè humida 9, non eſt ſitifera 10, maximeq́; ad eluendum, ſi quid opus ſit 11, accommodata ſupp. glutinoſitas Ptiſſanæ 12: Quin etiam nec adſtrictionis eſt particeps 13, nec tumultum facit 14, nec in aluo intumeſcit. Nam elixãdo intumuit quantùm maximè intumeſcere potuit 15.

dulcia, calorem & ſiccitatem duas ſitis cauſas corrigit, materiam pepaſmi expertem excludit, capacem concoquit eluendi virtute ſua, & inoffenſo curſu ad duas ſitis ſedes ventriculum & pulmones fertur.

11 Vt ſi adſtrictior ſit aluus, ſi bilis fluitet in ventre, ſi contumaciter inhæreſcat tunicis ventriculi.

12 Auicẽna docet quomodo Ptiſſana naturæ ſtudeat.

13 Quæ adſtrictio ſemper vitanda in morbis acutis, niſi in lienteriæ, lipothymiæ, & reſolutionis viſcerum periculo ſint ægri.

14 In Græco eſt ἀγγελον κακὸν, quod Gal. notat in comment.

15 Præclarè Gal. in com. fabaceum ſemper flatulentum exiſtet, quatumuis atteritur, hoc enim habet à natura, non ab imminuta coctione, vt Ptiſſana.

COMMENTARIVS.

Hactenus præfatus Hippocrates, nunc ad inſtitutum accedit, nempe vt diſputet de Ratione cuique conuenienter medendi, quam τεκμαρσιν vocant. Nec enim de Ptiſſana liber hic ex Plin. eſt inſcribendus, quemadmodũ ſuprà annotauimus; Nec de Ratione victus in morbis acutis, hanc enim ſolam non tractat, vt abundè Galenus docuit, ſed aliquando de venæ ſectione, de clyſteribus, de medicamentis purgantibus diſputauit. Quòd autem de Ptiſſana diſputet, hoc facit eo nomine, vt hoc propoſito familiari exemplo, quod perſpicuitate (eſt enim εὐπόριστον paratu facile, & eſt veluti, ait Poëta, inemptæ dapes) & excellentiâ (quòd nullum alimenti genus æquè valeat ad morbos acutos ac Ptiſſana) vincat res cæteras quæ ſunt eiuſdem generis, doceátque præclara τῆς τεκμάρσιως θεωρήματα. Eſt enim Hippocrati familiare vt ſępè priuata exempla pro vniuerſis obtrudat, quod Gal. declarat *com. in hunc locum, & lib. de articulis*.

Cùm morborum exceſſus pari contrariorum exceſſu abigi debeant, & quaſi contrario oppugnari marte; Acutorum autem morborum præſertim febrium ardentium ὕπαρξις in igne putredinéque conſiſtat; ſit vt videndum ſit, an Ptiſſana contrariis qualitatibus pugnet cum morbo. Primùm ignis ſiue πυρετὸς calidus ſiccus eſt, Ptiſſana frigida humida, ideo è diametro cum morbo hac conditione & nomine pugnabit.

Quòd ſi quis obiiciat, vt Dioſcor. *cap. 79. lib. 6.* hordeum vim habere ſiccandi & detergendi ex claſſicorum authorum præſcripto, itáque Ptiſſanæ eàs dotes non ineſſe: Contrà opponemus Galeni ſententiam quæ hunc nobis ſcrupulum tollat; ait enim hordeum refrigerandi facultatem nulla arte amittere poſſe, ſic-

candi verò præparatione poſſe *cap. 9. lib. 1. de aliment. facult. & 7. ſimpl.* Atque adiungit, quouis modo hordeum paraueris non poteſt calefacere, humefacere & ſiccare poteſt. Plura eo loco legenda ſunt. Quòd ad putredinem, Ptiſſana eam arcere poteſt, nam obſtructio putredinis parens eſt, 1. *de differ. febr.* ſi itaque obſtructiones cremor Ptiſſanæ ſuſtulerit, & putredinem eius ſobolem tollet. Quomodò autem liberet obſtructa videre eſt in textu Hippocr. & apud Gal. *lib. prædicto*, & paſſim. Cæterùm πτισάνη ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, quod purgare, ſuâ glumâ caſtrare, contunderéque ſignificat; vide apud Dioſcor. *cap. 79. lib. 2.* & illud edulij genus nobis generali nomine declarat, cuius materia tundendo deglubitur, non autem molitur; quo nomine continetur τράγος qui fit ex zea, quam pultem vocant. Alica ſiue χόνδρος ex frumento, gallicè *de la frumentée;* Aliter ſentit Dioſcor. qui χόνδρον ex ea fieri ſcribit; & Ptiſſana quæ κατ' ἐξοχὴν ſignificat pultem ex hordeo deglubito confectam.

Ad finem literæ ſuperioris meminit Hippocratis nominis ἀράδου, quod tumultum ſignificare notum eſt; ἄραδος autem teſte Gal. *com. in hunc locum*, tumultus eſt, qui fit à cibis ob varias eorum ingeſtorum facultates: quem ἄραδον graphicè nobis deſcripſit Horatius his verbis *ſatyr. 2. lib. 2. ſermon.*

Accipe nunc victus tenuis, quæ, quantáque ſecum
Afferat; In primis valeas bene, nam variæ res
Vt noceant homini credas, memor, illius eſcæ,
Quæ ſimplex olim tibi ſederit: ac ſimul aſsis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachóque tumultum
Lenta feret pituita, vides, &c.

Γλίσχρασμα λεῖον. Glutinoſitas in Ptiſſana læuis eſt, quæ

læuitas ſignificat caloris vim ſeſe æquabiliter in omnes materiæ partes inſinuantis: At expreſſa & conſumpta quæ ægris præſcribuntur non ſunt eiuſmodi; nec enim læuia ſunt, ſed ſitifera quia pinguia; ideóque facilè caloris præter naturam vim recipiunt & inflammantur ac bileſcunt.

Quòd Ptiſſana virtute eluendi polleat, quâ materiam πτυασμοῦ capacem concoquat & expertem excludat, conſtat *ex hiſtor. 1. ſect. 2. lib. 2. epid.* quæ præclara eſt de muliere quæ λειποθυμίᾳ laborabat frequenti, nec quieſcebat dolor, huic (inquit) polentæ pollen in ſuccum mali punici inſperſus, & ſemel in die acceptus in cibo fuit, & non reuomuit ab eo tempore.

TEXTVS.

Ergo ſi quem iuuat 1 *ptiſſana in eiuſmodi morbis vti, ne vnius diecula abſtinentia* 2 *eſt* B. *imperanda, ſed ſine intermiſſione vtendum* 3, *niſi quid medicamenti purgantis* 4, *aut clyſteris causâ intermittendum ſit.*

1 Id eſt qui iure ſuo vti Ptiſſana poſſunt.

2 Id eſt, ne vno quidem die defraudari ſuo genio debet; alioqui peccaret in commoda ſuæ naturæ, materiámque fluentem ſiſteret.

3 Ad liberalitatem & libertatem anacatharſeos, latera faciendo robuſta, quia ſalutis ſpes in laterum, & naturæ robore conſiſtit.

4 Nam cùm medicamenti purgantis vſus neceſſarius eſt, Ptiſſana non exhibetur loco.

COMMENTARIVS.

Nunc περὶ χρειοῦ, de delectu Ptiſſanæ agit, in quo prima hæc lex ſanciatur, vt qui iure & loco Ptiſſana vtitur, is conuenienter videatur vti; Is verò iure facit,

qui & morbi ſpecie inuitatur, & virium infirmitate cum ſucci inopia coniunctâ, nec auocatur dolore aut difficultate reſpirandi, adhibitis etiam & celebratis quæ vacuando & leniendo dolorem, pugnant cum morbo & ſymptomatis ipſis.

B. In græco legitur οὐδὲ μιῇ ἡμέρῃ κενεαγγητέον, exinanire non oportet. Porrò nomen τῆς κενεαγγείας apud Hippocr. bifariam ſumitur, pro vacuatione obſcura quę fit fame, inedia; & manifeſta, vt quæ fit medicamentis, venæ ſectione. Hoc ſecundo modo ſumpſit, *lib. 1. aph. 2.* οὕτω καὶ ἡ κενεαγγείη, &c. Illo priore modo *lib. de articul. ſent. 56. ſect. 3.* vbi diſputat de luxatis & fractis coſtis.

TEXTVS.

1 Cum ſuo iure Ptiſſana quis poteſt vti.

2 Et propterea aluus eorum bis humeſcere, in quo ſpectatur temperamentũ; bis intumeſcere, in quo ſpectatur habitus; bis coquere, in quo actio conſueuerit.

3 Ne humores incandeſcant, præſertim in bilioſis naturis, ne collabatur & ſubſidat ventriculus, & officij vacuitate reddatur ignauior; néve etiam vires defraudatæ ſuo genio labefactentur.

Eoq́ fit 1, *vt ſi bis die cibum capere conſueuerint* 2, *bis exhibenda ſit* 3: *Sin autem ſuo modo & more ſemel paſtum ineant, ſemel etiam primo die apponenda Ptiſſana. Sed tamen* * *paulatim atque viciſſim Ptiſſanæ acceſſionem adiungendo, ſi bis exhibendi ſit locus* 4, *Si quidem bis exhiberi poſſe videatur.*

4 Quaſi dicat non ad nutritionem ordinariam ſolùm, ſed ad thoracis robur.

* In græco legitur ἐκ προσαγωγῆς δὲ, &c. quod idem

ſignificat ac ſenſim, paulatim; quod conſtat ex verbis Hippocrat. quæ ſcripta leguntur, *lib.* 1. *epid. conſtit.* 3. μετὰ δὲ κύνα μέχρις ἀρκτούρου, θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια. Dictiones illæ τὸ συνεχὲς καὶ βίαιον vim huius dictionis ἐκ προσαγωγῆς declarant. Atque illud hoc loco dicitur ἐκ προσαγωγῆς, quod in aphoriſmis *lib.* 1. *aph.* 17. dixit κατὰ μέρος, quod etiam ſignificat, vt loco fiat. Cæterùm hoc loco præſcribit victus rationem in qualitate & quantitate, ſumpta indicatione à morbi ſpecie, materia, adiunctis, priuata & communi natura. Illa ſpectatur in temperamento generali, in actione, & eo quod eſt commune omnium, vt ſumere cibum, coquere, humeſcere, intumeſcere ventriculum dicimus. Hæc verò peculiaris natura in temperamento peculiari partium, quarum virtute corpus adminiſtratur, conſiſtit: vt in eo dicimus qui bilioſus ἄνω aut κάτω, cui bilis in ventriculum, meatu à natura dato, influit & contrà *cap.* 6. 2. *de temp.*, *cap.* 1. *lib.* 1. *de alim. facult.*

TEXTVS.

De cætero ineunte Ptiſſanæ vſu 1, *Sufficit non plenâ manu exhibere, nec admodùm craſſam* 2: *ſed ſufficit eam Ptiſſanam ingeri* 3, *quantùm in more cuiuſque poſita eſt, quantumq́ ſufficit*

1 Id eſt cùm ſuo iure quis poteſt vti, & incœperit vti, vt cum quarto die aut ſeptimo vtitur; in græco eſt κατ' ἀρχάς.

2 Quia poſt quatridui abſtinentiam, aluus officij ceſſatione facta eſt ignauior, ideóque nequit totius corporis neceſſitati ſatisfacere, quamuis ſit κενεαγγείη & μύνησις.

3 Ad conſeruationem naturæ communis, vt ventriculus coquat, intumeſcat, & humeſcat.

ad prohibendam largiorem vaſorum depletionem 4. A *De adiungenda autem ſorbitionis acceſſione, mea ſic ratio eſt; nam ſi adhuc ſiccior eſt morbus cumulatiùs non eſt exhibenda* 5, B. *ſed ante ſorbitionis acceſſionẽ melicratum* 6 *propinare oportet, aut vinum* 7 *prout alterum videbitur conſentaneum* 8: *Vtrum verò ſit conſentaneum dicetur poſtea* 9.

4 Quia ſi incidat iſta κενεαγγεῖν etiam victo morbo & triumphato, facultas animalis & naturalis fatiſcit alimenti inopiâ.

5 Ex hoc loco poſſumus colligere definitionẽ diætæ tenuis: Ea eſt quâ natura in officio continetur, & quâ prohibetur largior vaſorum inanitio; ita vt ſorbitio nec quantitate, nec qualitate, nec numero augeatur.

6 Nec tamẽ hoc faciendum, ſi peculiaris natura aut affectio te auocet, vt poſteà dicetur.

7 Vinum ſupp. dulce: Aquam non præſcribit, quia nec ſumpta, nec admota humefacit. Gal. *com. ad aphor.* 13. *lib.* 4.

8. Quia ineunte morbo, dum ſiccus manet priùs in curam morbi eſt incumbendum quàm naturæ ſtudendum.

9 *Lib. 3. huius operis.*

COMMENTARIVS.

A. Acceſſionem vertit nomen ἐπιδόσεως, quod eſt πολιτικὸν, ἐπιδιδόναι enim ſignificat ad menſuram adiicere, Galli vocant *ſurcrois*. Et *in conſtit. 3. lib. 1. epid. & lib. 6.* πυρετὸς ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται. In epidemiis οἱ πυρετοὶ dicuntur τὴν ἐπίδοσιν ἔχοντες, quæ ſunt continuæ quodammodò aut omnino, & increſcunt paulatim. ἡ ἔνδοσις verò eſt continuarium febrium quædam remiſſio.

B. Morbi ſiccitas ſpectatur; vt arteriarum & venarum, in totius corporis quodam ſqualore & linguæ ſcabritie; pleuritidis in ſicca tuſſi; hepatis, meſarei, inteſtinorum, in alui ſuppreſſione & duritate; quemadmodum & ſicca eſt cephalalgia cùm nihil aut per nares, aut per palatum excernitur.

Melicratum confert quidem, niſi quid diſſuadeat, vt ſi homo ſit bilioſus ἄνω, ſi μεγαλοσπλάγχνος, ſi ſitibundus. Vinum dulce confert, ſi modò venter non turgeat, & in aſthmate.

TEXTVS.

Quòd ſi humore os perfundatur, atque pulmonum materia expectorabilis conuenienter excludatur 1; *adiungenda tum eſt Ptiſſanæ ſorbitio* 2, *vt in ſumma dicam* 3. *Nam quæ celeriùs magiſq; madeſcunt & perfunduntur materiâ, celeritatem iudicij* 4 *arguunt. Quæ verò tardiùs minúſque madeſcunt* 5, *criſim tar-*

1 Statim & εὐπετέως, vt nulla expectorati ratio deſideretur nec in qualitate, nec in copia, nec in modo expectorandi, expectorabilis materiæ appulſu, quæ purgatio propriè dicitur ἀνακάθαρσις ab Hippocr. *aphor*. 8. *lib*. 5.

2 Vt excitetur vis animalis potentiæ, ad expulſionem, vt ſcilicet firma ſint latera.

3 Id eſt ad eandem legem de reliquis morbis acutis iudicemus.

4 Eiuſque iudicij ſecundi; nam nomen criſeωs abſolutè poſitum in bonam partem ſumitur. videatur hiſtoria Anaxionis *lib*. 3. *epid*. quam narrauit Gal. *cap*. 18. *lib*. 1. *de criſib*. & *com*. *in aph*. 12. 1. *aph*.

5 Ob difficultatem pepaſmi, thoracis oppreſſi non

languidi infirmitatem.

6 Id eſt nunquam impar ſibi ratio exhibendæ ptiſſanæ, quæ ducitur à ſicciore aut humidiore morbo.

7 Vt virium, ætatis, conſuetudinis, annique ipſius ratio.

8 Vt firma reddantur latera ad materiæ excluſionem.

9 Quo tempore victu quamtenuiſſimo vtendũ: nam quò propiùs abeſt à criſi, eò tenuiore victu vtendum; quò longiùs, pleniore.

10 Hoc eſt poſt certamen naturæ, & morbi, triumphatóque morbo.

11 Vel, vt in paritate, vel imparitate dierum, magna ſit conſilij capiendi ratio. Nam quæ paribus diebus imperfectè iudicantur, paribus recrudeſcunt, & quæ imparibus, imparib.

diorem ſignificant. Atque hæc ſunt eiuſmodi ſuapte naturâ 6. Exiſtunt & alia ſanè plurima valde vtilia & plurimi facienda conſultò hìc prætermiſſa 7, ex quibus ſignificatio fieri debet, quæ ſuo loco à nobis dicentur. Ergo ne longiùs abeam, Quò maior apparet purgatio, eò pleniore manu exhibebis 8 ptiſſanam, donec ad criſim ventum ſit 9, maximéque ſupra criſim 10 ad duos minimùm dies, quibus aut quintum aut ſeptimum aut nonum morbi diem agentibus, incidere criſis videtur 11, vt parium & imparium dierũ cautio ſit. Quibus effluxis manè ſorbitio eſt apponenda, veſperì verò conſueta cibaria. Sed præter cæteros maximè iſta con-

Digitized by Google

ferunt iis quibus ineunte 12 *morbo ptiſſana integra vti licet. Nam & pleuriticis dolores* 13 *& morbi vltro ſtatim deſinunt & quieſcunt* 14, *cùm expectorare quid commemorabile & purgare cœperint* 15. *Nam tales purgationes multorum pleuriticorũ ſunt perfectiores, exquiſitæq́; magis, minúſque purulenti fiunt* 16, *quàm ſi quis aliter* 17 *diætam inſtituat. Quinetiam criſes ipſæ ſunt vniuſmodi* 18 *magis & ſecundioris* 19 *iudicij, minúſque reuerſioni ſunt opportunæ. Iam verò ptiſſanas ex præſtantiſſimo hordeo, & quamoptimè coctas eſſe oportet* 20*: idq́;*

12 Primo ſcilicet morbi quaternario editis pepaſmi ſignis, & morbo humidiore facto.

13 Scilicet pũctorij in tunica coſtas ſuccingẽte ſupra aut infra diaphragma.

14 Nullius opis medicæ ſunt indigentes.

15 Et liberè & liberaliter quòd ſit pepaſmi capax, nec vllam partis obſeſſæ malam conditionem denunciet.

16 Qui enim pleuritici nihil commemorabile intra 14. morbi diem expuunt, fiunt purulenti.

17 Defraudando ſuum genium, & infirma reddendo latera.

18 Id eſt vnico & ſimplici ſignorum, cauſarum, & excretionis genere ſuſcipiuntur. Criſis ſimplex dicitur quæ cuiuſque morbi propria eſt, vt hæmorrhagia in febre ardente iuuenis alicuius.

19 Ad ſalutem ægri nullâ ſuperſtite materiâ, aut partium obſeſſarum vitio.

20 In aqua ſimplici nec de integro affuſa, amplo & capaci vaſe, vt tantùm intumeſcat quantùm intume-

ſcere poteſt, ex optimo hordeo, quale Lugdunenſe, nec vetus recénſve, nõ curgulionibus depaſtum.

21 Quia hordeum, quod integrum prȩſcribitur, debet perfectiùs coqui, quã cùm in cremore datur.

22 Non cunctatur in via quâ ad thoracem rectâ itur.

cùm alias tum ſi non ſolo cremore vtendum ſit 21. *Nam præter cæteras ptiſſanæ dotes, quæ vis ineſt in ea, fluida atque meabilis efficit ne ſumptum hordeum aliquid detrimenti afferat. Nam nullo modo ad ventriculũ adhæreſcit, tum ſpiritus iter non intercludit* 22.

COMMENTARIVS.

Quicquid eiuſmodi eſt vt inflammationem extinguat, reſpirationem faciliorem reddat, naturæ vim excitet, & obſtructa liberet; illud morbis acutis curandis accommodatè exhiberi poteſt. Nam quòd inflammationem extinguat, docuit Hippocrates dicens ptiſſanam eſſe ἄδιψον: quòd vim naturæ excitet, hinc patet quòd προσολωης: obſtructa liberet, eſt ὀλισθηρὸς: reſpirationem faciliorem reddat, patet ex poſtrema parte textus, cùm ait οὐδὲ μὴν ἐνισχάνει κατὰ τὴν τοῦ θώρηκος ἴξιν. Nomen ἴξεως tria ſignificat. *ſect. 1. lib. de fract.* perpendiculum, εὐθυωρείαν, φοράν, id eſt tranſlationem, vt cùm in febribus dicimus fieri ſanguinis ἴξιν ad nares. Duorum quidem meminit Galenus in comment. εὐθυωρείας καὶ φορᾶς; Primi non meminit.

TEXTVS.

1 Vnde nec ad vias quâ itur ad thoracem adhæreſcit, nec reſpirationem impedit, ſed contrà obſtructas liberat vias quà itur ad gibbas hepatis.

Fluidiſſima 1 *enim eſt ptiſſana, minimè ſitiferá*

ra 2, cōcoctu facillima 3, A. *& imbecillima 4, ſi exquiſitè cocta fuerit. Quæ omnia ſimul coniuncta ad bene medendum neceſſaria ſunt 5. Verum-* C. *enimuerò niſi quis eam adhibeat 6 prouiſionem, quâ effici poßit vt in hoc ſorbitionis vſu nihil omnino deſideretur 7, multis damnis æger augebitur 8. Etenim verbi gratiâ, ſi cui, concluſis adhuc in aluo fæcibus, ſorbitiones dederit quis,* B. *nondum ſubducta aluo, conceptum iam dolorem exacuet, aut ſi dolore ca-* D. *reat, ſtatim nouum inducet, tum ſuſpirioſus & frequentior anhelitus 9 fiet, quæ reſpirandi difficultas 10 his de cauſis*

2 Vtrâque enim qualitate pugnat cum ſiti, & focum vtrumque ſitis extinguit.

3 Quòd facile à natura vincatur, quia vniuſmodi eſt, æqualis & læuis.

4 Id eſt omnis alienæ qualitatis expers, nec ſtomacho tumultum infert.

5 Quaſi dicat, ſi qua harum conditionum omittatur, cibus non confert.

6 In gręco eſt προσιμωρήσαι quod Gal. apud Hippocr. ſignificare βοηθεῖν in com. aſſerit, hic vertendum eſt προσιμωρήσειν, id eſt eò aſpiret, huic ſtudeat, adiumentum attulerit.

7 Nec in materia, nec in præparatione, vtendi modo, quantitate, & tépore.

8 In græco eſt πολλαχῇ βεβλάψεται, in quo notandū eſt verbum quo à græcis dicitur, paulò poſt futurum: atque hoc ſubiungit, quaſi dicat, quamuis ſuo iure quis ptiſſana vti poſſit, niſi tamen loco vtatur, valde in ſua commoda peccabit.

9 Diſtenſione alui, & diaphragmatis compreſſione.

10 Nata ex intempeſtiuo ptiſſanæ vſu nondum ſubductâ aluo.

11 Denſa & frequens reſpiratio pulmones frequenter mouet, moti pulmones calefiunt, calefacti ſiccantur. Gal. *com. in hunc locum.*

mala eſt. Nam & pulmones exſiccat 11, *hypochondriis laborem affert, aqualiculo & diaphragmati.*

COMMENTARIVS.

A. Διαιτα duplex, vna ἀσθενὴς, altera ἰσχυρή. Galenus *com. in partic.* 18. *ſect.* 4. 6. *epid.* vocat τὴν δίαιταν ἀσθενῆ quæ partim in exercitationibus, partim in potulentis & eſculentis imbecilibus conſiſtit. Tum ἀσθενὴς dicitur duobus modis, vel quòd parum habeat ſucci alibilis, vel quòd omnis ſit alienæ qualitatis expers, cuiuſmodi ij ſunt cibi quibus aſperitatis nihil, dulcedinis, & aliarum id genus qualitatum; ſic vt nec odorem grauem ſpirent, nec guſtui qualitatem vllam manifeſtam repreſentent. Qui priore vtuntur diæta dicuntur ab Hippocr. βραχύβιοι *part.* 21. *ſect.* 5. 6. *epid.* imbecilliora cibaria breuiorem habent vitam; vt qui cum exercitationibus ſeſe non dedant, ſed in otio & vmbra vitam degant, iis cibis vtantur qui parùm habent ſucci alibilis, ſic eorum aluus officij vacuitate fit ignauior, caro iis imbecilla, delicata & mollior. Imbecilli autem cibi quibus vtuntur, omnes penè frigidi ſecundùm Hippocr. *part.* 18. *ſect.* 4. 6. *epid. Imbecilli victus frigidi, frigidiſsimi cibi lentes, milium, cucurbitæ.* Atque huiuſmodi cibi minimùm habent cibi alibilis, plurimùm excrementorum, & horarij dicuntur, quòd ſuæ perfectionis horam habeant, quæ ſi elapſa eſt, vix ſatis commodè vſui eſſe poſſunt. *part.* 33. *ſect.* 3. 6. *epid. & com. in part.* 2. *ſect.* 3. 6. *epid.* Cuiuſmodi ſunt pepones; dicuntur autem ἀπὸ τοῦ πέπτεσθαι quòd ſuam habeant perfectionem & πέπανσιν, vt vocat Ariſtot. 4. *meteor. & lib. de mund. ad*

Alex. certo tempore, quòd vel ipſi vulgo iam innotuit. Vide commẽt. in quendam *aph. lib. 6. epid.* Ἰσχυρὰ δίαιτα duobus modis dicitur *part. 18. ſect. 6. epid.* vel quòd ſucci alibilis plena, cuiuſmodi carnes porcinæ, panis ſiligineus; vel quòd in cibo elucet quædam qualitas commemorabilis, caloris, acrimoniæ: vtriuſque meminit Hippocr. dum aſthmaticis victum præſcribit *part. 5. ſect. 4. 6. epid.* in hunc modum, *hanc, ſuppl. virginem aſthmaticam, abſtinere ab allio, ſue, oue, boue; in agendis à clamore, excandeſcentia.* Per ſuem, bouem intelligit eam diætam cuius meminimus primo loco. Per allium, eam cuius ſecundo meminimus; In allio qualitatem acrem & commemorabilem denotat. Quo in ſenſu dicebat Hippocr. *Eos qui calido ventre ſunt, validi potus & cibi perturbant.* In com. *part. 24. ſect. 5. 6. epid.* Gal. ſcribit per cibos ἰσχυρὰς intelligi non eos qui multùm habent ſucci alibilis, multúmque nutriunt, ſed quibus ineſt manifeſta & potens quædam qualitas, quæ prouentum cuiuſdam maligni humoris faciat, necnon intemperiem augeat. Cæterùm ptiſſana dicetur ἀσθενεστάτη, tum quòd habeat parùm ſucci alibilis, tum quòd alienæ qualitatis expers ſit. Gal. *com. in hunc locum.*

B. Αὐτίκα. Omnes penè interpretes hanc vocem confusè ſunt nixi latinam reddere, atque immiſcent textui Hippocr. cùm debeat aſcribi in fronte periodi, vt Gal. *in comment.* ſcribit. Duretus vertit, exempli gratiâ, accommodatè ſanè, quaſi dicat Hippocr. per αὐτίκα, vt tibi oſtendam quid ſit loco vti; & niſi quis ptiſſana loco vtatur, quibus damnis augeatur. Quo in ſenſu *libris de articulis & de fracturis*, ſæpè vtitur cùm exemplum vult proponere. Vnde memini aliquando hunc locum enarraſſe Galenum *in lib. 1. de criſib. cap. 7.* vbi in hoc aduerbio αὐτίκα valde elaborat, atque idem hoc

loco

loco ſignificare ait, ac aduerbium ἀμέλη ſiue ἀμέλει, quod interpres vertit, ilicet, alij vertunt, verbi gratiâ, denique, videlicet, ſcilicet.

C. Nunc docet quando quis loco vti ptiſſana poſſit, nec enim ſatis eſt iure vti.

D. Nomen σίτου hîc vertit fæces, vtrumque enim ſignificat & cibum & ſtercus, quemadmodum narrat Galenus *com. in aph. 6. & 5. ſect. 1. lib. 6. epid.*

TEXTVS.

Id 1 etiam locum habet in lateralis doloris 2 aſſiduitate, qui ad fotus nihil conceſſerit, nec expectoratum proceſſerit 3, ſed cum ſummo lentore concoctionis 4 experte pertinaciter adhæreſcit, niſi dolorem quis ſedauerit 5, aut aluum ciendo 6, aut venam ſecan-

1 Id eſt, ea cautio eſt adhibenda.

2 Doloris punctorij qui diſtētâ & ſtimulatâ membranâ coſtas ſuccingente excitatur à ſanguine bilioſo qui per venam intercoſtalem, aut azygon, aut per mammariam eò influxit excitatus, attractus, expulſus.

3 Semper affluente ſcilicet nouâ materiâ.

4 In græco eſt ἀσαπέως, Gal. ſumi ait pro ἀπέπτως, & verbum eſt politicum, dicunt enim Galli, *il commence à cracher la pourriture.* Quæ cocta ſunt, lenta quidē ſunt, ſed non ita vt hoc loco deſcribit Hippocrates.

5 In græco eſt λύειν, quod verbum apud Hippocr. duobus modis ſumitur, pro reuerà ſoluere, vt *aph. 42. lib. 2.* ἀποπληξίαν λύειν. Alio modo pro liberare quidem, ſed non citra mortem, quod politicῶs dicitur, *aph. 26. lib. 6.*

6 In pleuritide coſtarum inferiorum per catharticum ex helleboro nigro.

do 7, aut alterutrum adhibendo, quod duxerit eſſe vtile, ptiſſanámque, cùm ſic affecti ſunt 8, exhibuerit, celeriùs opinione hi moriuntur 9. His de cauſis igitur 10, aliis etiam magis quæ ſunt eiuſmodi, qui integra ptiſſana inconſideratè vtuntur 11, ſeptimum morbi diem agentes aut celeriùs morientur 12: alij quidem mẽte perculſi 13, alij verò ab orthopnoea & ſtertore ſuffocati 14. Eoq́ fit vt huiuſmodi homines ſideratos & fulmine ictos priſci nominarint, tum ob eas ſanè cauſas 15,

7 Ad mutationem coloris in pleuritide coſtarum ſuperiorum.

8 Id eſt, cùm doloris ſũma ſunt omnia, nec pepaſmi vlla ſigna dantur in propria morbi materia.

9 Interceptâ reſpiratione, & ſuffocato calore natiuo.

10 Quando ſcilicet peccatur in commoda ægri; nam quę offenſiones fiunt in grauibus morbis, graues eſſe ſolent, ſi qua culpa commiſſa ſit. Porro προφάσιος nomen ſumitur pro cauſa procatarctica & foris incidente apud Hippocrat.

11 Omninò autem non eſt vtendum, cùm ſiccus eſt morbus, doloris aſſiduitas, ſumma reſpirationis difficultas.

12 Strãgulato calore per interceptam reſpirationem à vitio inſtrumentorum, mouentium, deducentium, & excipientium.

13 Per materiæ morbificæ in cerebrum metaſtaſim.

14 A materiæ contumacia, bronchiorum obſtructione, & lateris infirmitate.

15 Quòd celeriùs hominum opinione moriantur, aut quòd mente perculſi, aut cum orthopnoea aut ſtertore

moriantur. In græco eſt βλητὸς, id eſt percuſſus, attonitus.

16 Quòd celeriùs opinione moriantur, & latus liueſcat.

17 Non difficultate expectorandi vt ſenes, ſed inflammationis cruditate & corruptione, ſuperſtite adhuc materiâ quæ & diſtendendo & ſtimulando dolorem ciebat, quæque cunctando magis computruit, partibúſque obſeſſis vitium intulit.

18 Quòd ſcilicet neque liberè ſpiritum ducant ad temperationem caloris, nec fuliginem excludant ad illius expurgationem, vnde fit vt extinguatur calor natiuus & ſuffocetur.

19 Nempe difficultas curandi, & materiæ contumacia.

20 Sic in pulmonũ bronchiis conſiſtens materia ſpiritus vias & fuliginis intercipit.

tum verò non minùs, quòd iis mortuis latus liuidum plagæ aſſimile deprehendatur. Huius rei cauſa in promptu eſt 16, *quòd antequam dolor conceſſerit, moriantur* 17, *celeriter enim ſuſpirioſi fiunt & anheloſi* 18; *itaque frequenti & multâ reſpiratione, vt iam à nobis dictum eſt, expectoratum cum ſummo lentore coniunctum & valdè glutinoſum ſine vlla ſpe concoctionis, ſpiritus tranſmiſſionem prohibet. Etenim quod in bronchijs lentum cunctatur expectoratum, ſpiritum aditu ad cor prohibet, celeriterq́; foras efferri cogit. Atque ita in perniciem ægri mutuas tradunt* 19 *operas. Nam expectoratum glutinoſum dum cunctatur,* 20 *reſpiratio-*

nem crebram efficit 21, *hæc autem frequentior reddita glutinoſius expectoratum reddit & effluere prohibet. Verumenimuerò commemorata hæc quæ dixi* 22 *non ſolùm in eos cadunt qui intempeſtiuè vtuntur ptiſſana, ſed etiam multò magis ſi quid ederint biberíntve, quod æquè ac ptiſſana non ſit accommodum* 23.

21 Ob inſtrumentorum contumaciam, aucto ſcilicet reſpirationis vſu neceſſario.

22 Nempe moriendi celeritas cum delirio, orthopnoea, lateríſque liuore coniuncta, ob cruditatem & corruptionem phlegmones. Vbi notandus locus quidam Hippocrat. vbi agit de diſtinctione liuoris & nigredinis. Nam licet liuor ſit ad nigredinem via, tamen à nigredine non poſſunt captari arguméta tanta corruptionis quanta à liuore. Etenim pars aliqua ſæpè nigreſcit ex materiæ venenatæ affluxu; quòd ſi pars ſit capax materiæ totius, conualeſcit; pars quidem afficitur, ſed tandem defungitur affectione: At liuor ab inopia caloris natiui oboritur, & ſpiritus vitalis interceptione.

23 Ac ſi dicat, ſi ptiſſana omnium cibariorum præſtantiſſima malo vſu mortis conſecutionem affert; quid de aliis iudicandum, quæ nec bonitate ſucci alibilis, nec facultate medendi cum ptiſſana ſunt conferenda.

COMMENTARIVS.

Hactenus in eo elaborauit Hippocrates vt falſas & varias priſcorum Medicorum opiniones radicitùs conuelleret; Nunc verò ſuam ipſius ſententiam exponit.

TEXTVS.

Maximam ergò partem omnino ſimilis eſt prouidendi ratio 1, tum iis quibus ptiſſana integra vti licet 2, tum iis qui ſucco vti debent 3. At verò quibus neutro horum vti licet, ſed potione ſola vtendum eſt 4, locus eſt aliter atque àliter prouidendi 5. Omnino autem hoc ita faciendum videtur; nam ſi ægro nuper paſto, nedum ſubductâ aluo, febris inuaſerit, ſiue ea cum dolore coniuncta 6 ſit, ſiue

1. Τιμωείαν vertit hoc loco prouidendi rationem, omnes interpretes vertunt adiumentum, vtrumque benè; Omninò ſimilia ſunt adiumenta quæ à Medico debēt afferri; Eadem omninò & prouiſio & cautio eſſe debet.

2 Quibus ineunte morbo expectoratum fœliciter virtute naturæ procedit, & criſis abſoluitur ſimplex, ſecundi iudicij, & recidiuæ expers.

3 Cremore ſcilicet, & cùm os humeſcere cœperit, dolore ſedato fotu, ſectâ venâ, aut purgato etiam corpore.

4 Vt oxymelitis, melicrati, aquæ, ad explendam ſitim, temperandum febris ardorem, ſicco ſcilicet adhuc morbo, in breui hiſtoria, corpore firmo, ſolido, & ſucci pleno, viribus integris ſine vllo infirmitatis metu; ætate conſtanti, in quo conſiſtit διαιτα σκετρά.

5 Quaſi dicat, perſpectâ cuiuſq. naturâ tum propriâ, tum communi, & peculiari affectione intelligamus quibus aqua, quibus oxymel & oxycratum ſit exhibendum, & quibus non; quod τιμωρεῖν ſignificat, cum diſtinctione obſeruare, vnde τιμωειαν Duretus vertit diſtinctionem, & cautionem adiumenti afferendi.

6 Id eſt cum partis alicuius inflammatione, vt febris

doloris expers 7, *tum ſorbitionis vſum tantiſper inhibere oportet, quoad fæces ad imam inteſtini partem ſeceßiſſe videantur. Vtendum autem potione* 8, *ſi quis dolor vrgeat, oxymelite* 9, *hyeme quidem calido ſeu egelido* 10, *æſtate autem frigido* 11. *Quod ſi inexplebilis fuerit ſitis melicrato* 12 *(dilutiſſimo) & aqua vtendum.*

eius partis ſit ſymptomatica.

7 Cuiuſmodi febris eſſentialis.

8 Sicco morbo, viribus integris ſine metu infirmitatis.

9 Ad incidendum, tenuandum, detergendum, explicandáſque pulmonum alas.

10 quia frigus thoraci, & neruis inimicum, & pulmonibus.

11 Ad extinguendam ſitim, cuius cauſa expectoratum facit glutinoſum & contumax.

12 Abſurdum videtur melicratum præſcribere, quòd (vt ait Gal. *lib. 3. huius operis*) ſit διψῶδες; bileſcit enim mel, ideò non conuenit, imò oxymel præſtantius eſt. Dicimus per accidens & melicratum eſſe ex vſu, & oxymel non eſſe. Nam oxymel aſſiduè præſcriptum aluum ipſam lædit, neruoſis enim partibus acetum officit: Melicratum autem prodeſt ſi modò ſit dilutiſſimum; alioqui ſitiferum erit.

TEXTVS.

Deinde verò 1 *ſi & dolor conceſſerit, nec vllum aliud ſignum calamitoſum apparuerit* 2, *ſorbitionem tum dare*

1 Poſt oxymelitis vſum aut melicrati in ſicciore morbo, aut venę ſectione.

2 Non difficultas ſpirandi aucta, non ſtertor, non vrinarum praua conditio.

oportet 3, *non autem plenâ manu, nec admodum* 4 *craſſam; ſed exacto morbi ſeptimo aut nono die (ſcilicet exhibebis multam & craſſam) ſi vires poſſe valere videantur* 5. *Quòd ſi pridianæ fæces per aluum non ſeceſſerint* 6, *& poſt inediam tridui aut quatridui inire paſtum incipiat (ſiquidem valeat æger, & florenti fuerit ætate* 7*) clyſtere cienda eſt aluus. Sin autem fuerit infirmior, balano priùs vtendum, niſi vltro pulchrè feratur. Sed ptiſſanæ exhibendæ occaſionem ineun-*

3 Scilicet cùm os humeſcere cœperit & expectoratum procedere.

4 Quia naturale eſt vt aluus diuturnâ officij vacuitate fiat ignauior, & habitu collapſo & alienato tẽperamẽto, neceſſitati corporis ſatisfacere nequeat.

5 Sine vllo infirmitatis metu, vt certè putantur in homine ætatis conſtantis, corpore ſucci pleno, latis & amplis venis, hyeme, & in eo qui paulò ante liberaliùs ſe inuitauit, cùm anteà frugaliter victum inſtituiſſet.

6 Vt ferè ſiſtuntur propter ventriculi ignauiam ex diuturna officij vacuitate, & alimenti neceſſitate.

7 Scilicet ſine vllo infirmitatis metu poſſe valere videatur, vt ſi corpus σύσαρκον ſucci plenum, δυσδιαφόρητον, conſtantis ætatis, non lienteriæ, non ſyncopæ obnoxium, vt contingere ſolet in ſenibus, pueris, in regionibus calidis & rapido æſtu. Galenus *in com.* diligenter hunc notat locum, dicens non abs re Hippocratem ætatis meminiſſe. Nec enim ſat eſt in præſenti vires conſtare, ſed videndum an ſine infirmitatis metu. Securitas autem virium dignoſcitur ex mole corporis,

te vſu 8, *totâq́ historiâ captare oportet. Nam cùm pedes frigidi fuerint* 9, *ptiſſanæ vſum inhibere oportet* 10, *ſed maximè potu abſtinendum* 11. *At cùm febrilis calor ad pedes* 12 *deſcenderit, tùm exhibenda ptiſſanæ ſorbitio eſt. Itaque ſibi quiſque perſuadeat velim occaſionem plurimùm poſſe in omnibus morbis maximè in acutis, potiſſimùm verò in quibus febris & ardoris ſumma ſunt omnia, & maximè calamitoſis* 13. *Cæterùm ineunte iam vſu prædicto ac primùm cremore vtendum eſt* 14 *potiſſimùm, deinde verò ptiſſanâ integrâ, accuratè mentis aciem ad argumenta* 15 *præſcripta &*

charactere, diæta, vita anteacta, tempore, ætate, corporis vitiis, & trium facultatum principum bono ſtatu.

8 Cùm quis iure & loco vti poteſt.

9 Id eſt, initio paroxyſmi per caloris natiui affectionem à contrariæ materiæ occurſu, in ſuperiore ventre.

10 Ne collecta in aluo febrili materiâ corrumpatur cibus, & in thorace difficultatem reſpirandi pariat.

11 Quia celeriùs corrumpitur & bileſcit.

12 Reſtitutis ſcilicet & temperatis hypochŏdriis, & thorace, & cum febrilis materia facta eſt πεπέρονος.

13 Inflammatione, maligna qualitate, & tranſlatione ſymptomatica.

14 Vt aſſueſcat natura facta ignauior, & faciliùs concoquat.

15 Quibus argumentis definiti ſunt omnes ptiſſanæ delectus ex qualitate cibi, morbi hiſtoria, motu ſin-

gulari, viribus ægri, & pe- *canonem intendendo.*
culiari natura.

COMMENTARIVS.

Rigor tribus modis dicitur, aut enim eſt periodicus, vt in febribus tertianis ἐπισημασίαις argumentum dat: Criticus, vt qui ſeptimo die accidit in febribus ardentibus, quem ſequitur ſudor, vel hæmorrhagia; Symptωmaticus, qui fit motu morbi, vt qui accidit ſexto die ſæpè fit motu morbi, & malus eſt; vel dum ſuppuratum fit in parte aliqua, cuius meminit non longè ab initio coacar. prænotionum Hippocrates.

Primæ Sectionis finis.

HIPPOCRATIS COI

DE VICTVS EXQVISITI RATIONE IN MORBIS ACVTIS, ſeu potiùs περὶ τεκμάρσιως.

LIBER SECVNDVS.

Interprete LVDOVICO DVRETO, Seguſiano.

Duretus cenſet hunc librum inſcribi debere περὶ σημείων ἰατρικῶν. De auxiliis, De adiumentis quæ debeant Medici afferre, Vel de Medicorum induſtria, de cautione; quia docet quo pacto Medicus debeat exerceri in morbis tùm ſingularibus, tùm vniuerſis; perſpectis viribus, communi, & peculiari naturâ cuiuſque. Item probat hanc inſcriptionem, περὶ τεκμάρσιως. περὶ τιμωρίων ἰατρικῶν ἐν τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι. Illam autem vulgarem repudiat περὶ διαίτης ἐν ὀξέσι νοσήμασι.

TEXTVS.

LATERIS *autem dolor* 1; *ſiue is in-*

1 Id eſt pleuritis, quam exempli gratiâ propoſuit, vt perſpectâ eius naturâ,

ægri viribus, & peculiari cuiuſque affectione, remediorum in ptiſſanæ, oxymelitis, melicrati, vini hypotheſibus, contentorum qualitatem, quantitatem, vtendi modum, & occaſionem accommodatè præſcribamus. Nomen τῆς ὀδύνης ſumit pro pleuritide cum addito nomine τοῦ πλεύρου idque κατ' ἐξοχὴν, cùm ſit peculiare ſymptoma partis affectæ. Itaque ſciendum eſt τῆς ὀδύνης nomen non ſumi tantùm ἀντὶ τοῦ πάθους, ſed ἀντὶ τῆς διαθέσεως.

eunte morbo inciderit 2, ſiue ſuperuenerit 3, non alienum fuerit (ſuppl. à ſpecie morbi & cauſis) primùm 4 quidem fotuum vſu conari eum dolorem diſcutere 5: Fomentorum præſtantiſſimum 6 eſt aqua calida 7 in vtre, aut in æneo teſtaceóue admota: Sed molle quidpiam ſubiiciendum 8 eſt antè, quod lateri ſuauitatis & ſolatij ergô ſubiaceat.

2 In tunica coſtas ſuccingente ex materiæ bilioſæ affluxu per venam intercoſtalem, mammariam, & azygon, ſiue ab orgaſmo, ſiue ab attractione, aut expulſione.

3 Alteri morbo per diadochem, aut metaſtaſim, aut aliam excluſionem à parte quę continet in eam quæ continetur.

4 Ante phlebotomen aut catharſim, ſi quidem naturæ beneficio nullum procedat expectoratum.

5 Cutim rariorem faciendo, & ſanguinem tenuiorem per halitum diſcutiendo.

6 Præſtantiſſimum eſt, quia ſi non iuuat, non obeſt, & valet ad curandum, aut ad explorandum.

7 Vel ſimplex, vel in qua decocta ſit malua biſmal. violaria.

8 Ne vaſa ænea grauitate aut inæqualitate latus offendant.

Conuenienter autẽ ſpongia mollis 9 & magna (ex calida aqua expreſſa) lateri admouebitur. Sed illud fomentum ſupertegere pannis oportet, ſic enim diutiùs voto ſatisfaciet atque ſufficiet, ſuoq́; ſtatu manebit; Eâdemq́; operâ efficietur ne vapor è calida ſpongia ſublatus ad reſpirationem 10 ægri feratur: niſi fortè ad aliquid referatur 11, eſt enim cùm id vſui eſſe poſſit. Enimuerò hordeum & eruum in aceto temperatum 12, ſed paulò acidiore quàm quis

9 Nam neque pondere, nec inæqualitate latus offendit, & calorem natiuum continet diu & ſuauiter lateri impertit.

10 Id eſt, ne vapor ab ægro cum ſpiritu ducatur, quod in peripneumonia & capitis dolore malum eſt.

11 Vt ad contumaciam expectorati admodũ glutinoſi, ad aſthma etiam febris expers.

12 Temperatur in oxymelite aut hydromelite ſi contumacior ſit pleuritidis materia, & calidæ aquæ fotu in flatus craſſiſſimos reſoluatur, vnde maior doloris acerbitas; huic fotui mixto eſt locus incidendi, tenuandi, & digerendi cauſam. Galenus docet *in com.* fomentorum diſtinctionem eſſe petitam à varietate affectuum eorúmque materiæ, vt dum bilis in partem influxit quæ acris eſt & effera, vtendum fotu dulci; ne, ſi ſicco & acri vtamur fomento, materiæ furori aliquid adiiciamus. At fotus humidus materiæ ferocientis vim reprimit, orgaſmum inhibet, & materiam coniunctam tranſpirare facit. Quæ præſidia magna ſunt, & à fotu conſequuntur, modò in toto corpore non ſit plethora: priùs enim totius corporis habenda ratio

eſt: Ea eſt enim crebris vſurpata ſermonibus Medicorum propoſitio; Priùs eſſe vniuerſitati proſpiciendum, quàm parti affectæ; Quæ vt plurîmùm vera eſt, verùm in aliquibus falſa; & tamen ſine vlla diſtinctione id tanquam ad poſteros per manus traductum vſurparunt. Cæterùm incidit vſus fomentorum ſiccorum & acrium, quoties materia impacta eſt viſcida & lenta; tunc enim contrariis qualitatibus cum ea pugnandum. Sæpéque fit vt in affectionibus ab huiuſmodi materia natis ſolo fomentorum vſu, dolor concedat. θέρμασμα inquit Hippocr. accommodatè præſcriptum eſt, κρίνον eſt φίλον, κρίνον quia habet vim rarefaciendi, diſcutiendi, ad æqualitatem reuocandi, & expectoratum educendi; φίλον quia dolorem ſedat.

poſſit bibere, macerata & feruefacta in ſacculos coacta admoueri lateri oportet, eodemq; modo furfurem ipſum. Sed inter ſicca fomenta, ſal eſt, miliúq; frixa in ſacculíſque admota ſunt accommodatiſſima. Etenim milium 13 & læue eſt & lateri gratum. Itaque fomentum eiuſmodi dolores etiam, qui ad iugulum pertingunt, diſcutit.

13 Huiuſmodi fotus ad omné pleuritim, quamcunque partem obſederit illa, dolorem diſcutiendo valet. Atque ea eſt huius loci germana interpretatio ex mente Galeni.

TEXTVS.

Verumenimuerò ſectio venæ 1 non æquè valet ad amouendum dolorem niſi ad iugulum dolor peruenerit 2. Quòd ſi dolor ipſe ad fotus nihil conceſſerit 3, diu longumq́ tempus fouendo exigere non oportet; Nã & hoc pulmones deſiccat, & ſuppuratum facit. Sed ſi doloris ad iugulum 4 ſignificatio fiat, aut in brachio grauitatis ſenſus percipiatur 5, aut in alterutra mamma 6, aut alioqui partes diaphragmate ſuperiores infe-

1 Axillaris alterutrius lateris quam baſilicam vocant, quæ tamen non æquè valet ad amouendam cauſam coniunctam doloris ac ipſe fotus.

2 Materiæ ſcilicet affluxu per venam intercoſtalem quæ non procul abeſt à vena axillari interna, cuius ſectio ſanguiníſq. detractio ad mutationẽ coloris non ſolùm habet vim reuellẽdi antecedentem cauſam, ſed amouendi coniũctam. At in pleuritide coſtarũ inferiorum à materiæ affluxu per venam azygon, venæ ſectio tantùm valet ad reuellendã materiam quæ influit, non ad amouendam quæ influxit.

3 Nullâ ſcilicet amotione coniunctæ cauſæ, ſed quaſi antecedentis irritatione pleno corpore & cacochymiâ multiplici obſito. Hoc loco λύειν Hippocr. non ſumit pro palliatiua (vt ita dicam) curatione, ſed cùm ſit actionum naturalium, per cauſæ coniunctæ amotionem, reſtitutio.

4 Obortâ phlegmone per venam intercoſtalem.

5 Diſtento muſculo qui ſcalenus dicitur ex venæ illac tranſeuntis plethora.

6 Diſtentâ vtrâque venâ quæ à venæ cauæ trunco,

ſtet, tum venam ſecare iuuat in cubito. Nec dubitandum ſanguinem copioſum detrahere 7, donec rubicundior multò fluat, aut pro puro ſanguine atque rubro liuidus manet, alterutrum enim contingit 8. Sin autem ſub diaphragmate dolor conſtiterit, nec vlla eius in iugulo ſignificatio 10 fiat; ſubducēda eſt aluus elleboro nigro 11, aut peplide 12, ſed ita tamen vt helleboro nigro aut daucum, aut ſeſeli 13, aut cuminum 14, aut aniſum, aut aliud quippiam grati odoris miſceas 15, peplio verò ſuccum ſilphij 16. Sed ambæ medicinæ ſi inter

aut non procul à diuiſione, ad vmbilicū viam affectat, ramulóſque impertit partibus omnium coſtarū cartilagineis, mammariáque dicitur.

7 Si vires valeant ſine infirmitatis metu, idque faciendum ad declarationem antecedentis cauſæ, & etiam ad coniunctæ amotionem.

8 Cùm ſcilicet venæ ſectione id quod iam influxit detrahitur: In pituitoſo verò ſanguis phlegmonē faciens rubicundior eſt, in bilioſo flauior, in melancholico nigrior ait Gal. *in com.*

9 Id eſt in coſtis inferioribus excitatâ pleuritide materiæ affluxu per venám azygon.

10 Vt nulla affluxus per venam intercoſtalem ſuſpicio ſit.

11 Qui humores craſſos per inferiora excludit.

12 Id eſt baccis peplij, aut portulacæ ſylueſtris.

13 Maſſilienſe. 14 Æthiopicum. 15 Nec medicamentum ſtomacho infeſtum ſit, & flatus diſcutiat.

16 Id eſt, lazer, quod ex lazerpitio ſyrenaico exprimitur, vulgò benjoin.

ſe miſceantur ſunt planè congeneres 17 & affines: Sed tamen hoc intereſt quòd niger helleborus ducit meliora & criſeως potentiora 18, quàm peplium. At peplium maiorem vim habet flatus diſcutiendi. Vtraque 19 hæc ſedant dolorem 20. Exiſtunt & alia multa purgandi facultate prædita quæ aluum ſubducunt; Sed omnium, quæ noui, ſunt præſtantiora.

17 Medicamētum ὁμοιόχροπον dicitur, quod celeritate purgandi aliud non anteuertit, ſed pari tempore ſuas vires exerit, cuiuſmodi eſſe debent omnia medicamenta, quæ ad purgandum miſcentur.

18 Vt quorum purgatione & euacuatione morbus miteſcat.

19 Materiæ iudicij potentis excluſio, & flatuum diſſipatio.

20 Reſtitutione temperamenti & habitus.

COMMENTARIVS.

Sequuntur quidem alia quæ textui proximè adhærent, ſed huic commentario adiungemus, poſtquam de venæ ſectione paucula dixerimus, dum nobis ex promptu eſt memoria. Dicimus quatuor eſſe quæ iure celebrandæ venæ ſectionis tundendæque venæ præbent argumentum, nempè inflammatio, ſumma doloris acerbitas, tranſlatio ſymptomatica, δυσδιαφόρησις vt nimirùm procuremus εὐδιαφόρησιν in ſumma obſtructione, ac imminente corruptionis metu. Loco verò non celebratur ſectio venæ cùm vires ſunt infirmæ, cruditatibus corpus ſcatet, cùm inſtat criſis, ſigna pepaſmi edita ſunt, ſyncope corpus detinetur, & aluus fluit. Notandum eſt ἐν τῇ συγκοπῇ non poſſe iure nec loco mitti ſanguinem; ἐν τῇ λειποθυμίᾳ autem poſſe, ſi quidem

quidem virium ἀυτάρκια adeſt, vt vocat Hippocr. *aph.* 13. *lib.* 1. Quod vt intelligamus ſciendum eatenus diſtingui λειποθυμίαν καὶ συγκοπὴν (quorum vtrumque continetur ſub nomine ἐκλύσεως) quòd lipothymia ſit ſpirituum animalium diſſipatio, ſymptomáque eſt aut diſſoluti ſpiritus animalis, aut aliò tranſlati. Συγκοπὴ verò conſiſtit in ametria partium ſolidarum, humorum, & ſpirituum, in quorum iuſta commoderatione virtus conſiſtit, ametria à corruptione pendet. Corrumpuntur partes ſolidæ vt ab inflammatione, ab exhauſto, & paupertate, vt ἐν τῷ βουκίμῳ. Spiritus corrumpuntur ſuffocatione, alienæ materiæ mixtione, alimenti defectu, interceptâ reſpiratione; Immodica vacuatione diſſipantur, labore & vigiliis. Sic deficiunt ſpiritus, quia non generantur, diſſipantur, corrumpuntur, non mouentur, mouentur foris intrò, intus foras: non mouentur cùm ſuffocantur triſtitia, &c. Itaque notandum eſt ſyncopem eſſe præcipitem omnium virium ruinam, & fieri quaſi exhauſto fonte corde ſcilicet, in quo facultati vitali ſedes eſt deſtinata; λειποθυμίαν verò fieri exhauſto riuulo; ſic poſitâ ſyncope ponitur λειποψυχία non contrà; & vires poſſunt ſufficere (quod ἀυταρκίαν vocauimus ex ſummo præceptore) cùm leipopſychia; At ἀυταρκία καὶ συγκοπὴ ſunt ἀσύστατα. Atque inde ſumendæ ſunt captandæque occaſiones loco & iure ſecandæ venæ. Cæterùm quomodo in pleuritide ſit vena ſecanda, & quem ad finem in notha aut legitima pleuritide ſecetur vena, in ſuperioris textus explicatione dictum eſt.

TEXTVS.

Quandoquidem quæcunque in ſorbitionibus

exhibētur aluum ſoluentia 1 iuuant, quæcunque adimendo dolorē non ita ſunt ingrata aut ob amaritudinem, aut propter aliā inſuauitatis cauſā, aut copiam, aut calorem, aut ſuſpicionē aliquam. Verumenimuerò ſimul atq; quis pharmacū biberit 2, ptiſſanā ſorbendam exhibere poteſt 3, nec parciore manu quàm ſumere conſueuerit. Quādoquidem eſt rationi conſentaneum medio purgationis curſu ſorbitionē non exhibere 4. Et cùm purgādi finem fecerit 5; tunc parciore manu ſorbeat, quàm cōſueuerit 6. Poſtea verò paulatim ptiſſanæ acceſſionem adiungat, ſi & dolor conquieuerit, nec aliud quidpiam obſtiterit 7. Eôdem quoque

1 Cuiuſmodi eſt noſtrū Catholicum duplicat. vel dilutum ſennæ in decocto damaſcenorum prunor.

2 Ex elleboro, peplio ad curationem pleuritidis coſtarum inferiorum.

3 Ne labefactetur ſtomachi vis, robúrque diſſoluatur, aut etiam conuulſio excitetur medicamenti purgantis acrimoniâ: vnde hoc loco conſulit Interpres exhibitâ & ſumptâ caſſiâ ſtatim iuſculum dari, quia caſſia ſuo lentore ſubuertit ventriculum: Non autem eo fit ne cedat in alimentum.

4 Ne ſcilicet natura ab inſtituto ſuo deſiſtat, cuius quidem partes ſunt humorem excludere, vt medicamenti attrahere.

5 Id eſt purgatio Medici voto reſpondeat.

6 Vt natura medicamémento adhuc infirmior, cibo par eſſe poſſit, ac ne crudus humor in ea naturæ infirmitate ab exhauſto & vacuatione in venas præproperè rapiatur.

7 Vt ſi aluus adſtrictior, aut ſi de integro neceſſarius

cathartici inciderit vſus.

8 Nempè eam prouiſionem eſſe adhibendam.

9 Id eſt ineunte cibi vſu, facto humidiore morbo fotu, venæ ſectione, cathartico, non ſolà ope naturæ.

quoque ſpectat mea oratio 8, ſi cui tantùm cremore vtendum ſit 9.

COMMENTARIVS.

Hîc non videbitur alienum admonere lectorem, Hippocratem voluiſſe aliud docere quàm hoc loco docuit, dum cap. de ptiſſana, libri ſuperioris ſcribit, Quoties ptiſſanæ incidit vſus neceſſarius, non eſſe præſcribendam abſtinétiam vnius dieculæ, ſed exhibédam eſſe ptiſſanam bis térve, niſi medicamenti aut clyſteris præſcriptio dehortetur. Nunc verò ſtatim à medicamento præſcripto ſorbitionem addendam ſuadet, quin & non parciore manu quàm in more illi fuerit. Dicendum exhibito medicamento ſorbitionem præſcribi non ad robur naturæ, ſed ad eluendum ſi quid ad orificium alui contumaciùs adhæreſcat, néve vſu medicamenti vis ſtomachi labefactetur. Galeni notanda propoſitio *in com.* nempè nullum medicamentum purgans naturæ eſſe analogum, ſed omne eſſe deleterium.

Nunc redit ad inſtitutum Hippocrates, & quæcunque à principio huius ſecundi libri dicta ſunt, per parentheſim accipienda ſunt. Et quoniam par eſſe debet ſtudium & conſilium Medici dum in curam morbi incumbit, vt non minùs naturæ ſtudeat quàm pugnet cum morbo; ideò poſtquam Hippocrates primo propoſito ptiſſanæ exemplo victum humidum febricitantibus omnibus conferre oſtendit, & ineunte morbo dum ſiccus manet, in curam morbi priùs eſſe incumbendum quàm naturæ ſtudendum, hocque pleuritidis

exemplo, quam omnium morborum acutorum inſtar propoſuit. Nunc ſecundo hoc libro naturæ ſtudere volens Hippocr. eam, quæ à viribus ſumitur indicatio, cæteris anteponendam docet, & ſanorum exemplo qualis in ægris diætæ ſit habenda ratio manifeſtè declarat, ſumptâ tum indicatione à communi & peculiari cuiuſque natura, conſuetudine, tempore. De vniuerſali natura diſputat vſque ad proximum ferè commentarium.

TEXTVS.

Mea enim ſic ratio eſt præſtabilius eſſe ineunte morbo ſtatim omnino ſorbere 1, id eſt, igitur ſorbere incipere potiùs quàm ab exhauſto fractis iam viribus 2 ſorbitionis vſum inire aut 3. aut 4. aut 5. aut 6. aut etiam ſeptimum morbi diem agentem, niſi intra illud tempus certamen naturæ & morbi in procinctu futurum ſit 3. Sed eadem prouiſio & cautio adhibenda eſt his 4, qualis iam aliis 5 præſcripta

1 Id eſt melioribus ægri rebus & præſcribi & fieri, quantum ſcilicet exhauſti metus ſuadet, & conſuetudo capiendi cibi ad continendam in officio naturalem œconomiam, & vitandam liberaliorem triplicis noſtræ ſubſtantiæ diſſipationem. Vide *aph.9. lib.1.*

2 Ab inedia, peculiari natura, humorum inopia, eorundem corruptela.

3 Cum virium integritate, & ſine vllo infirmitatis metu.

4 Scilicet his qui ob virium infirmitatem aut infirmitatis metum ineunte morbo ptiſſana vti debent, & qui á pleniore victu ſe ad tenuiorem conuertunt perſeuerante morbi hiſtoriâ.

5 Qui ſcilicet integris viribus cum ſecuritate in bre-

ui hiſtoria ad diem criſeωs peruenire poſſunt.

6 Libro 3. vini, melicrati, & aquæ.

7 Vt, ſcilicet antequam exhibeatur quod cuique conſentaneum eſt, clyſtere, aut ſectione venæ, aut purgatione; vt quandoq. opus eſt, vtamur, ne dolor excitetur.

8 Sine vllo delectu hiſtoriæ morbi, virium ægri naturæ, & conſuetudinis.

9 Extenuatione non ſolùm inchoatâ ſed perfectâ. Vtitur hoc lòco, verbo περταριχεύειν quod habet magnam emphaſim, ſignificat enim ſale condire, hoc loco inediâ conſumere, areſacere.

10 Per morbũ acutum.

11 Cùm ſcilicet æquali contrariorũ exceſſu contrarius naturæ exceſſus oppugnatur.

12 Cuique naturæ &

eſt. Ac de ſorbitionis vſu ita quidem ſentio, quinetiam de potione qualis cuique conſentanea futura ſit, earum quarum præcepta trademus 6, eadem quoque omnino mea ratio eſt 7. Sed tamen medicos longè ſecus atque facto eſt opus, facere 8. Etenim placere illis video ineuntibus morbis, cùm ægros inediâ confecerunt 9 & exhauſerunt biduum, triduum aut eo plus etiam, ita ſorbitiones exhibendas & potiones. Ac fortaſſe ob eam cauſam conſentaneum eſſe videtur, quòd incidente magnâ in corpus mutatione 10, magna quoque mutatio opponenda ſit. Sanè quidem mutandi ratio ritè comparatur quæ non eſt 11 infra modum. Sed tamen conuenienter 12 muta-

tionis progreſſus adiungere oportet, & ab ea mutatione alimentorum cibariorumq́; acceſſio ſcrupuloſiùs & religioſiùs facienda 13. Ergo maxima ſentient incommoda 14, niſi conuenienter mutatio his adiungatur, qui integra ptiſſana vtuntur 15 Afficiuntur quoque & qui ſolo cremore vtuntur, minùs 16 verò hi. Sed huius rei

conſuetudini.

13 Nam cæterarum rerum mutationes repentinæ fugiendæ ſunt, tum maximè cibi & potus, quòd earum rerum mutatio plurimùm interſit ægri, cuius non minor ratio haberi debet quàm morbi ipſius. Peccatur duobus modis, & quòd ſubitā mutatione ſtomachum labefactet, & quòd ad vires labefactatas ſtomachi cibum exhibeant inconſideratè, fortaſſe ſub paroxyſmum aut criſim.

14 Vt viſcerum ſuſpenſionem, ventriculi intēperiem atque ignauiam, dum fit progreſſus à principio morbi ad criſim cū abſoluta inedia; cùm vires effœtę lāgueant, & cū maioris infirmitatis metu, augentur etiā grauioribus damnis vt oppreſſione, cruditate, iactatione, difficultate ſpirandi in altera mutatione quæ fit ab otio ad negotium, quando propter exhauſtū & ſummā virium infirmitatem cibum capere coguntur ægri appetente criſi, in ſumma doloris acerbitate & morbi ſiccitate.

15 Poſt tridui quatriduíue abſtinentiam inconſideratè præſcriptam ſic peccando in commoda peculiaris & vniuerſalis naturæ, damna ſentient maxima. Atq; illud certum eſt incommodorum certos eſſe gradus, & graues offenſiones pendere à grauitate ciborum qui offeruntur, vt Gal. *in comment.*

16 ἥκιστα non verti debet minimè, ſed minùs.

documentum capere oportet, ex hominum bene adhuc valentium diæta, qualia ſint ex vſu. Nam ſi etiam in ſanis multùm intereſſe videatur inter has illáſve diætas, idq́; cum in aliis rebus tum in mutationibus; quidni etiam multò magis in morbis differunt, atque inter morbos in his qui acutiſſimi ſunt. Atqui facilè quis animo complecti poteſt, quod 17 *ſuſq́; deq́; diæta habita cibi & potionis, ipſa ſibi ſemper ſimilis atque cohærens ſalubritati corporis omninò accommodatior eſt, quàm ſi quis repentè* 18 *ad rerũ meliorũ vſum mutationẽ fecerit. Quandoquidem* 19 *& iis qui bis die paſtum inire conſueuerunt, & qui ſemel cibum capiunt, repentinæ mutationes*

17 In græco eſt φαύλη δί-αιτα, quam propoſuimus initio libri. 1.

18 Vide *aphor.* 38. *lib.* 2. *aph. & com. in partic.* 8. *ſect. lib.* 6. *epid.* Item vide pag. circiter 16. huius lib.

19 Ac ſi diceret, non mirum eſt ſi diæta ſuſq; deq; habita, cui quis aſſueuerit, accuratiore & meliore præſtabilior ſit & ſalubritati corporis accommodatior.

damna & infirmitatem 20 afferunt. Ac qui prandere non conſueuerunt, ſi fortè illi præter inſtitutum pranderint, repētè facit infirmos 21, ac toto corpore graues & infirmos 22, & pigros 23. Quod ſi & ei prandio cœnæ acceſſio fiat, acidũ eructātes 24 ſupp. fiunt; nonnullis etiam crudis cibis profuſior ſit aluus: cùm præter morem & inſtitutum onuſta cibo redditur aluus, ſiccitati aſſueta 25, nec bis intumeſcere, nec coquere conſueuit. Ergo expedit ad æqualitatem 26 reducere 27; etenim ſomnum inire oportet 28 eum, qui præter morem prandit, ac ſi dormiendo noctem exigeret, à prandio, hyeme

20 Hîc per ἀῤῥωσίαν infirmitatem, intelligit, futuram ſymptomatum deprauationem & infirmitatem trium principum facultatum.

21 Symptomatis auget ac ſi morbo aliquo laborarent.

22 Ab oppreſſione non exhauſto.

23 In agendo & efficiendo, vt nec manus nec pedes ſuum facere poſſint officium; quòd ſcilicet de infirmitate corporis vereantur, nec ad opus faciendum accedere poſſint vel auſint ægri.

24 Ab infirmitate vētriculi & caloris natiui materiæ copiâ obruti: Galenus dicit acidum eructari ob collectam aliquam pituitam in ventriculo, ob multitudinem ciborum, aut ſaltem paucorum ſed frigidorum.

25 Abſtinentia cibi.

26 In græco ἀναστηκῶσαι.

27 Vt natura fiat cibi & & potionis potens, quibus opprimebatur.

28 Somnus diurnus eſt ineundus prima diei parte

quę definitur ab hora ſexta matutina, propter noctis ἀγρυπνίαν. Item eſt redormiendum propter cibos non aſſuetos in ventriculo non mitificatos.

29 Concoctu facilia bonique ſucci.

30 Vinum hîc præſcribitur meracius ad concoctionem cruditatis, vt fluctuationes à cibis præter morem inſtitutum ingeſtis ortas infringat ſua ſiccitate. Quatenus eſt alimentum, humectat quidem; quatenus verò medicamentum, deſiccat.

31 Nullâ neceſſitate naturæ coacti ſuum in prandij abſtinentia genium defraudarint.

32 Ab exhauſto ſpirituũ & humorum.

33 ἄῤῥωστοι quaſi ſymptomatis quibuſdam fœti.

quidem tepidè, æſtate verò temperatè. Quòd ſi ſomnum inire non poſſit, breue ſpatium frequenter deambulando conficere oportet, nec ſtare oportet, nec conquieſcere, nihil cœnandum aut certè parca manu, & quæ ſunt omnis mali expertia 29: quinetiam parùm bibendum, nec vinum aquoſum, ſed meracius 30 paulò. Sed certè hic multò magis laborauerit, ſi ter die cibum capiendo abundè ſaturetur: multò etiam magis ſi frequentiùs: quamuis non deſint qui alacriter ferãt epulas tres ad ſatietatẽ, qui ita vitã inſtituerint. Verumenimuerò quibus in more eſt, poſitum bis die cibum capere, ſi fortè illi non pranderint 31, ſunt infirmi 32, ægriq́ iacent 33, & ad omne

Digitized by Google

opus timidi 34, & ſtomachi morſu tentantur 35; Etenim viſcera illis ſuſpendi videntur 36: meiunt vrinam calidam & flauam 37, & ſtercus peruritur. Exiſtunt quibus os amareſcit, & oculi caui fiunt 38: palpitant tempora 39, extimaeq́; partes refrigerantur 40. Ac plurimi quidem impranſi cœnare nequeunt 41; cœnati verò aluum cibi copiâ grauant, ac difficiliùs noctem exigunt 42, quàm ſi prandiſſent 43. Quando igitur hæc omnia cadunt in ſanos etiam ob mutationem diætæ dimidij diei præter morem inſtitutum; nec ciborum

34 Collectione ſpirituũ calorísque natiui ad cor ob viſcerum ſuo genio defraudatorum affectionem. Timidos ad opus vocat Gal. quaſi dicat omne opus peroſos.

35 Affluxu bilis quæ ab inedia ad ſtomachum affluxit, & æſtu incanduit.

36 Collapſo ſtomachi habitu qui cùm moderata repletione intumuit viſceribus eſt cuiuſdam fulcri loco. Nam viſcerum repletio eſt viſcerum rectitudo quædam.

37 Vrina flaua, ait Gal. fit admixtione excrementi aquoſi cum amara bile.

38 Exhauſto ſpirituum & humorum.

39 Quia (inquit Gal.) præſertim in bilioſis naturis calor vernaculus in igneum mutatur.

40 Quia venter bilioſis excremẽtis refertus eſt, à quibus morſus virtutem diſſoluit, & refrigerat extrema.

41 Collapſo ventriculi habitu, & vacuitate officij reddito ignauiore.

42 Propter ἀλυσμὸν ναυτιώδη propter affectam aluum per oppreſſionem.

43 Proptereáque aluum ſuo officio continuiſſent.

acceſſionem facere, nec ipſos deducere inconſideratè oportere videtur. Ergo ſi hic qui ſemel nec ſuo more paſtum iniuit, exhauſto per totum diem corpore, tantùm in cœna cibi adhibeat, quãtùm conſueuit, ſi cùm inpranſus laborabat languidúſque erat, cœnatus autem 44, *corporis grauitate opprimebatur* 45, *multò etiam grauiùs affici par eſt. Quòd ſi etiam diutiùs cibi abſtiuentiâ exhauſtus repentinam cœnæ acceſſionem adiungat, multò magis grauitate laborabit. Sed eum qui non ſuo more abſtinentiâ cibi exhauſtus eſt* 46, *eodem ipſo die* 47 *conferet iacturam ſic compenſare* 48, *hoc modo; Vt primùm frigoris, caloris atque laboris ſit expers* 49. *hæc*

44 Scilicet eo die quo prandio fuerat defraudatus.

45 Repentinâ mutatione ab otio ad negotium alienato iam temperamẽto alui, collapſo habitu & effœta virtute coquendi: hinc aluus oneratur ſuccorum crudorum copiâ, & inde malorũ cumulus.

46 Qui cùm bis die cibum capere conſueuerit, prandio abſtinuit.

47 Quo in ſua particularis & vniuerſalis naturæ commoda peccarit.

48 Ad æquabilem ſtatum reducere.

49 Ad viſcera ſuo defraudata genio caloris collectione, tum vt bilioſo humori qui ab inedia incanduit exitus non denegetur.

enim omnia grauiter moleſtéque tulerit 50, parciùs cœnam ineat quàm conſueuerit 51, nec eam quidem ſiccam 52, ſed humidiore 53 formâ ac ſpecie: deinde bibat vinum minùs aqueum 54, nec parciore manu quàm cibo reſpondeat: poſtridiè parcè prandeat, vt ſcilicet acceſſione cibi paulatim facta ad inſtitutum redeat. Sed inter eos 55 qui A. *parte alui ſuperiore ſunt bilioſi 56, ſane hæc difficiliùs moleſtiúſque ferunt 57.*

50 Et damnis augebitur, ſcilicet ſi ad inediam acceſſio caloris, frigoris, & laboris adiungatur, quæ ſunt aliæ adhuc exhauſti cauſæ.

51 Quia aluo reſiccata, fatiſcente, & ignauiore facta, mutatio ab otio ad negotium moleſta eſſet.

52 Quòd mitificatu ſit difficilior.

53 Vt mutatum alui temperamentum reſtituatur: deinde quia faciliùs eſt impleri potu quàm cibo.

54 Naturâ aut arte, vt iuuetur coctio in aluo effœta.

55 Qui abſtinentiâ prandij ſuum genium defraudant.

56 Quibus vitio conformationis aluus bile natat (tum temperamento & habitu) quibus ad fundum ventriculi, non autem ad ecphyſim fertur meatus felleus.

57 Quòd ſcilicet humoris inopiâ bilis accendatur, generationis perennitas foueatur, vnde cardialgia, oris amaritudo, vertigo, iactatio nauſeæ particeps, febris ipſa.

COMMENTARIVS.

A. Hactenus explicuit incommoda quæ conſequuntur, cùm peccatur in communem cuiuſque naturam.

Nam cùm anteà dixerimus duplicem eſſe naturam, vnam peculiarem, alteram verò generalem; animaduertendum quoque præcepimus vt quæ vitia committantur in peculiari, quæ in vniuerſali natura cognoſcantur. Communis naturæ diſtinctio & hiſtoria eſt in communi habitu, temperamento, actionibúſque ipſis; vt commune eſt aluum bis humeſcere aut ſemel, coquere, intumeſcere, moueri, dormire, & cætera. At peculiaris natura dicitur diſtinctio peculiaris in temperamento, in habitu, in conformatione, & dominatu humorum: In habitu, vt alius habet cutem raram, alius denſam, cuius meminit Hippocrates *6. epid.* Cutis raritas, ventris adſtrictio, &c. Quibus aluus humida iuuenibus, &c. Dominatus humorum ſpectandus eſt, an homo ſit melancholicus, & an rurſus ab aduſtione, an à ſanguinis craſſitie: Item cùm bilioſus, quâ ſpecie bilis; & an ἄνω, an κάτω, an ἔξω. Vbi notandum eſt per ἄνω intelligi per os, vt cùm ait Hippocr. 4. *aphor.* Si cui ſanguis per ſuperiora erumpat, &c: Per κάτω verò intelligimus per ſedem. Iam verò diſputatur (vt ad inſtitutum referatur oratio) de peculiari cuiuſque natura, vt, quomodo in eius commoda peccetur, omnibus ſit in confeſſo. Atque primùm, exempli gratiâ, proponit bilioſos ἄνω. Obiter monendum videtur de Bile, hæc enim triplex eſt, vna naturalis, quæ in maſſa ſanguinis continetur, & tum humores dicuntur συγγεγονότα actiuè & paſſiuè. Συγγεγονότα dicuntur actiuè, quòd parem vim habeant ad generationem noſtri; paſſiuè verò, quòd ſimul ab eodem calore generentur. Altera bilis non naturalis, vt quæ continetur in chyſti χοληδόχῳ. Altera contra naturam, vt quæ herpetes & eryſipelata generare ſolet. In quatuor humoribus conſideramus ποιὰν κρᾶσιν, id eſt, qualificatam, & cuiq;

naturæ conſentaneam; & ſpectamus qualitatem, quantitatem, temperationem, vires.

TEXTVS.

Et certè qui alui parte ſuperiore ſunt pituitoſi 1, alacriùs ferunt abſtinentiam 2 præter morem ſuſceptam omninò: Eoq́; fit vt etiam faciliùs perferre poſſe videantur ſingularem paſtum 3. Ergo firmiſſimũ illud poſſe afferri argumentum 4, quòd maximæ mutationes 5 eorum quæ in naturas hominum 6 & habitus 7 cadunt, potiſſimùm morbos efficiunt 8.

1 Tum frigore alui, tum ipſius catharri affluxu nimiâ pituitæ abundantiâ natat aluus his qui pituitæ ſurſum dominatu tenentur.

2 Minore valetudinis diſpendio, quòd ſcilicet coquendi virtute minùs valeant, tum quòd pituita illis pro cibo eſt, ſanguiníſque naturam coctione ſuſcipiat.

3 Cùm tamen bis die cibum capere conſueuerint.

4 Ex his quæ demonſtrata ſunt.

5 Spiritus & diætæ.

6 Hoc eſt ſubſtantiam rei principium motus in ſe habentis, hoc eſt in temperamentum cuiuſque partis proprium & accommodatum.

7 Hoc eſt confirmationem partium officialium, ſimilarium, totiúſq; corporis quæ in naturas hominum & habitum inſignes cadunt mutationes.

8 Vel in illis mutationibus morborum natura conſiſtit, ſymtomatúmque omnium conſequutio adfertur.

COMMENTARIVS.

Hîc vtitur nominibus φύσεως & ἕξεως, illud ad temperamentum vult referri Galenus, hoc verò ad partium ſtructuram. Atque mirum eſt Galenum voluiſſe nomi-

Digitized by Google

he ἕξεως ſiue ſtructuræ contineri bilis aliorúmque humorum inclinationem ἢ ἄνω. ἢ κάτω. ἢ ἔξω. Per φύσιν intelligimus ποιὰν κρᾶσιν, de qua paulò ſuperiùs diximus. Cæterùm mutationes, quæ cadunt in habitum & naturam, ſunt à ſpiritu & diæta; idque quatuor modis à plethora, cacochymia, maligna qualitate, alteratione.

TEXTVS.

Non igitur fas eſt vacuationes inſignes 1 præſcribere intempeſtiuè 2, nec fas eſt cibi acceſſionem adiungere, cum morbi ſunt ſumma omnia, maximéque vigent & florent morbi 3: & in ſummo morbi ſunt ardore. Nec verò licet mutare, toto curationis curſu totáque hiſtoriâ, aut in hanc aut illam partem 4. Multa ſanè his affinia 5 dixerit quis de rebus ad aluum pertinentibus 6, vt, quòd alacriter boní ſ-

1 Galenus *com. in hunc locum*, ait Hippocr. nihil aliud velle hoc loco docere quàm mutatioues repentinas fugiendas *aph.* 51. 2. *aph.* Per inediam tridui & quatridui, & per inſignes intelligimus quæ eò procedunt vt actionem lædant.

2 Non antè perſpectâ cognitáque morbi hiſtoriâ, viribus, peculiari naturâ, & conſuetudine; idẽ penè dixit anteà.

3 Cùm morbi & naturæ certamen eſt in procinctu.

4 Nec addendo, nec deducendo, nec qualitatem medicamentorum immutando: ex quo innoteſcit illud quod dixit in principio aphor. ὁ καιρὸς ὀξύς.

5 In græco eſt ἠλλαφισμένα, quo verbo vſus eſt & anteà quodam in loco.

6 In temperamento, habitu, & actione.

que naturæ rebus ferunt cibos, quibus illi ſint aſſueti, quamuis naturâ boni non ſint, eodem modo & potiones. Contrà verò moleſtè & grauiter ferunt, quibus non ſunt aſſueti, quamuis mali non ſint 8: eodem modo & potiones.

7 Temperamento, aut naturæ craſſamento.

8 Quamuis εὔχυμα καὶ εὔ-πεπτα.

Nunc docet quod peccatum committatur in qualitate cibi mutata, non in ſpecie quidem, ſed in indiuiduo; vt hactenus cõſtet diſputaſſe de mutatione ciborum in epularum numero.

TEXTVS.

Atque 1 illud commemorabile eſt, vt taceam quæcunque incommoda afferat liberalior carniũ vſus, aut allia 2, aut ſilphium, aut ſuccus ſyrenaicus aut caulis 3, aut quæcunque alia eiuſmodi ſunt 4. Minùs ſanè mirari poßit, ſi huiuſmodi laborem & perturbationem ventriculis afferunt magis quàm

1 Vt intelligamus ſcilicet quàm calamitoſa ſit ægris repentina ciborum mutatio, non ſolùm in epularum numero, ſed etiam in cibi & potionis qualitate.

2 Vt propter ea incommoda commutationis rerum in ſpecie.

3 Exempla ſunt ſuccorũ & ciborum validorum ἀερῶδον afferentium.

4 Magnis prædita facultatibus & viribus, vt cœpa.

5 Quæ

5 Quæ ſunt mitiora, & imbeciliora.

6 Ex hordei torrefacti farina confecta.

7 Exempla ſunt ciborũ ἀσθενέων imbecilium.

8 Hoc eſt, ſatietatem & ſaturitatem partium nutritioni dicatarum.

9 In græco eſt διὰ τὸ ξηραντικὸν, & dicendũ quòd maza maximè deſiccet calefaciendo, & in diſtributione cunctetur.

10 Id eſt, omninò ſuo furfure caſtrati ſeu ſiliginei, qui de capitulo vulgò dicuntur, ex flore farinæ confecti.

11 Tales piſti qualis farina ex piſtrino importatur. Sic panum differentia ſumitur à materia, & præparandi ratione.

12 Vt quæ ſæpè ſubigitur ex melle.

alia 5. Verùm minus admiraberis ſi animaduerteris quantam perturbationem, & tumorem, & flatũ, & tormina offa 6 aluo importet; ſi præter morem & inſtitutum ſumatur, ab eo qui maza 7 vti non conſueuit. Aut etiam panis ipſe calidus deuoratus; quantam ſitim afferat & repentinam plethoram 8, quòd humectet 9 maximè, nec ſit meabilis; & cui ſunt maximè puri 10 & confuſanei 11. Tum etiam quid faciat offa præter inſtitutum diætæ aut ſicca, aut humida, aut glutinoſa 12. Item quid efficiant polentæ recentes quidem, qui recentibus aſſueti non ſunt; & pridianæ his qui recentibus aſſueti ſunt. Tum etiam quid potio aquæ & vini, ſi præter morem inſtitu-

tum in alterutrius vſum repentè conuertatur, vinumq́. aqucum & dilutum, aut meracum repentè potum: Illud enim dilutius facit vt aluus natet humore multo excrementitio 13, flatúmque 14 inferiori aluo inducit: hoc autem meracum arteriarũ pulſum 15 aſpectabilem facit, capitis grauitatem, & ſitim. Quinetiam album & nigrum vinum, ſi quis ad alterutrum ſe conuerterit: tametſi vtrumque ſit

13 Hîc vertit πλάδον, *vide com. in epid. conſtit. 2. part.* 11.

14 Stridétem, ſonorum, ſilentem.

15 Pulſum aſpectabilem temporum, quia caput replet ſtatim cauſis plethoricis ob calorem cum tenuitate coniunctum. In græco eſt παλμὸς, & hoc loco ſumitur ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ φαινομένου. Quo in ſenſu dicebat *pag.* 18. καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται. Et apud Hippocr. nomen σφυγμοῦ ſignificat ferè ſemper pulſum aſpectabilem, vt *in* 2. *epid. Cui in cubito vena pulſat, &c.* neceſſariò intelligit de vena micante, id eſt, arteria pulſum aſpectabilem faciente, vt interpretatur Gal. *cap.* 9. *lib.* 6. *de placit. Hippocr. & Plat.* Hunc quoque παλμὸν ita interpretatur quidam, cuius meminit Hippocr. *hiſtor.* 2. *ſect.* 3. *lib.* 1. *epid. & part. vltim. ſect.* 1. *lib. proreth.* Multi dicunt ſequuti Gal. nomen τοῦ σφυγμοῦ rarò apud Hippocr. ſumi pro eo pulſu qui attrectatione manus percipitur. *Vide cap.* 2. *lib.* 1. *de differ. pulſ.* Et quomodo nomen σφυγμοῦ ἀντὶ τοῦ παλμοῦ acceptum ſit. *Vide cap.* 11. *lib.* 4. *de pulſ. differ.* Inter cæteros locos vide *cap.* 8. *lib. An animi mores ſequantur, &c.* Duretus vno tantùm loco vult apud Hippocr. *in coac.*, vbi diſputat de lethargicis, σφυγμὸν pro pulſu imperceptibili capi.

generoſum, nihilominus corpus id multùm alterare poterunt. Vt ſanè mirum videri non debeat, vinum dulce & generoſum, ſi in alterius vſum repentè fiat conuerſio, non idem poſſe. Quin etiam pars hæc 16 eſt adiuuanda & ſtabilienda ratione aduerſariorum meorum contrariâ 17. Quòd ſcilicet his (ſanis) diætæ mutatio incidit ſine vlla corporis mutatione, ad firmitatem ſcilicet & virium integritatem 18 priſtinam, vt cibi acceſſione opus ſit, nec ad infirmitatem 19, vt ſit deducendum. Iam verò ſignis ſyllogiſticis hæc tenenda 20; primùm vires 21, tum morbi vniuſcuiuſq; ratio 22 ſeu hiſtoria 23,

16 Hęc pars ſuſcepti operis, ſupple quâ inſtituendæ diætæ tecmarſis continetur, ex perſpiciētia non ſolùm morbi, ſed & viriũ ægri, peculiaris & vniuerſalis naturæ, & conſuetudinis.

17 Quòd ſcilicet magnis mutationib. magnæ quoque ſint opponendæ, refellendo non ſolùm aliorum ſententias, ſed etiam Achilleis argumētis probando id quod noſtrum eſt, &, vt ita dicam, placito noſtro opē adferendo.

18 Iudicato morbo & criſi perfectâ.

19 Cùm ad ſtatum viam affectat.

20 Nunc docet quæ animo ſint tenenda & colligenda, vt ritè diætã præſcribamus, & nunquam aberremus à ſcopo.

21 An valeant, an ſint infirmæ; & ſi valeant, an ſint cum ſecuritate. *Idem aph. 9. lib.* 1.

22 Ita vertit nomẽ τρόπον.

23 In ſpecie, magnitudine, more, motu, cauſis, ſymptomatis, paroxyſmis, criſibus.

tum etiam communis & peculiaris 24 naturæ, tũ inſtituta diæta 25, nec ſolùm cibi, verumetiam potionis. Tibi verò erit adhibenda præuiſio 26, vt multò minùs ad cibi acceſſionem te conuertas. Quandoquidem ſæpenumerò confert omnino cibũ ægris deducere 27; vbi ſcilicet vires ægri ſufficere poſſe videntur 28, donec in vigore 29 morbus mitificationem acceperit. At verò A *quibus à paulò pleniore diæta ad tenuiorem ſit declinandum, & quibus in totum deducendus cibus, ſcribetur. Exiſtunt multa & alia quæ quis poſſit ſcribere, his quæ modò dixi affinia.*

24 Quæ in temperamento, conformatione, & humoris dominatu conſiſtit.

25 Id eſt, diætæ quã æger in ſeruanda valetudine inſtituit ſecundùm victus qualitatem, quantitatem, vtendi modum & occaſionem; quibus accedit vitæ inſtitutio.

26 Quoniam ſyllogiſticis ſignis difficile eſt tenere vires, morbi hiſtoriam, propriam & communem cuiuſque naturam. Quaſi dicat, ita erit hæc diætæ inſtituendæ ratio, vt ante morbi ſtatum non cogaris te ad cibi acceſſionem adiungendam conuertere.

27 Sicco morbo, breui, & integris viribus detrahere.

28 Vt eo pacto naturæ aciem in morbi ſolius profligationem conuertas.

29 Ad verbum eſſet dicendum, donec morbi vigor & ſtatus mitificatus fuerit. Eſt in græco enim, *νούσου ἀκμὴ πεπανθῇ.*

A. Si velis legere ad verbum, ita dicendum eſt, *Ceterùm quibus hoc aut illud ſit applicandum, deinceps dicetur.*

TEXTVS.

1 Quòd ſcilicet diætâ tenui peccant ægri, & ideò damnis augentur ratione morbi qui inualeſcit, & repentinâ mutatione ventriculi ab otio ad negotium.

2 Vbi ſcilicet coniuncta ſunt illa ſanorum exempla.

3 Sedulò & diligenter perſpecta.

4 Ne quis, ſcilicet veterum Gnidiorum in præſcribenda diæta ignorantiam imitetur.

5 Vt ſorbitionem ptiſſanæ, alicæ, chondri.

6 Id eſt, cibum ex lactis, mellis, aquæ, vini, caſei mixtione confectum, gallicè vocatur *Tourteau*.

7 Quæ ęquè naturæ ſtudeat & pugnet cum morbo.

8 Hoc eſt, morborum principio.

At enim rei propoſitæ 1 ampliſſimum hoc fuerit teſtimonium; non enim affinitate coniunctum eſt rei de qua pluribus egit 2. Sed ipſa res 3 eſt præſtantiſſimũ documentum 4. Etenim ineuntibus morbis acutis exiſtunt nonnulli qui eo ipſo die cibis veſcuntur, ſimul atque febricitare cœperint; alij poſtridie. Alij etiam ſine delectu quiduis ſorpſerunt 5. Nec defuerunt qui moretum 6 ſumpſerunt. Sanè hæc omnia deteriora quidem ſunt, quàm ſi quis aliter diætam inſtituat 7. Sed tamen multò leuior noxa infertur ijs quæ hoc tempore 8 in vitio ſunt, quàm ſi quis biduum, triduum inediâ corpus confecerit; quartum verò morbi diem aut

Digitized by Google

quintum agens diætam instituerit. Multò etiam deterius eſt, ſi per omnes hos dies fame confectus, poſteris diebus, talem diætam inſtituat priuſquam mitificatus fuerit morbus 9. Sic enim apertè mortis conſecutionem afferet multis 10; niſi omnino morbus leuis & mitis fuerit. Huc accedit quòd quæ principio morbi in vitio ſunt 11, ea ſanè non æquè hoc tēpore inſanabilia ſunt, atque ea quæ incidunt in morbi vigorem, ſed multò ſanabiliora. Hoc igitur arbitror præſtantiſſimum argumentum 12, quòd ſcilicet primi dies morbi defraudandi non ſunt ſorbitione huiuſmodi 13 aut illiuſmodi, ijs ſcilicet qui paulò poſt ſorbitionibus huiuſmodi aut illiuſmodi vti de-

9 Ex quo efficitur non ante concoctionem de acceſſione cibi facienda cogitandum; antè verò ſemper locum eſſe debere deducendi potiùs quàm adiungendi.

10 Auocatâ naturâ ab inſtituto certamine, & inualeſcente morbo.

11 Hoc eſt, ſi quid incunte morbo peccetur.

12 Quia ſi quid ineunte morbo peccetur, hoc peccatum non æquè eſt inſanabile, & quod repentinâ mutatione ab inedia inconſideratè præſcripta ad cibi vſum morbi fiant lethales alioqui ſanabiles, niſi fortè ſint admodum mites.

13 Adhibitâ ſcilicet prouiſione purgationis, vacuationis, & alleuamenti doloris, vt quoque eſt opus.

14 Quod infirmæ ſint vires, & cum maioris infirmitatis metu, æger naturâ & temperamento bilioſus: quòd diuturnior morbi hiſtoria; tum enim defraudato ęgri per inediam genio cibum exhibere cogeris cùm minimè eſt opus, nec decet crudo ſcilicet adhuc morbo ventriculum ab otio ad negotium conuertere; ſic enim morbus alioqui ſanabilis redditur inſanabilis, acuto morbo, & naturâ quodammodo violatâ.

15 Qui loco non vtuntur, quamuis vti non debent.

bent 14. Ex quo efficitur omnino non ſcire vtendi modum, ne eos quidem qui hordeacea ptiſſana ſibi vtendum putant, quòd eius vſu lædantur, cùm primùm incœperint cùm abſtinentia cibi biduum, aut triduum, aut eo plus fuerint exhauſti: nec verò quibus cremor in vſu 15 eſt, non animaduertunt ſe ab ea ſorbitione lædi, cùm eam non rectè iniuerint, ſed tamen tunc cauent ſedulò, & intelligunt quod magnum dat malum, ſi priuſquam mitificatus fuerit morbus ptiſſanam hordeaceam ſumpſerit, qui tantùm cremori eſt aſſuetus. Hæc igitur sũt ampliſſima propoſitæ rei teſtimonia: quòd non prudenter, nec rectè Medici ægros ad diætam adducunt. Sed quibus in

morbis exhaurire 16 decet 17, qui ſorbitionibus vti debent, non exhauriunt. Et contrà quibus in morbis conuertere non decet ægros ad ſorbitiones ab inedia, in his imprudenter conuertunt. Atque id faciunt 18 maximam partem exquiſitè 19, etenim iis morbi temporibus ægros ad ſorbitiones conuertunt ab exhauſto & inedia 20, quibus confert à ſorbitionibus proximè ad inediam accedere 21: præſertim ſi tum contigerit inualeſcere morbum 22. Nonnunquam etiam 23 cruda attrahunt 24 à capite 25, & è thorace biliosa; tum vigiliæ cadunt in eos 26, quarum

16 In græco eſt negatio οὐ, ſed malè.

17 Vt in pleuritide ſicca, ſi vires valeant ſine infirmitatis metu.

18 Vt ab inedia ad cibi vſum conuertant.

19 Id eſt, ab exquiſita inedia ad largiorem cibi vſum, vel vt eo tēpore mutationem ſuſcipiant, vt fiat mutatio materiæ & ægri.

20 Inediam vertit κενεαγγίαν.

21 Id eſt, in inedia ipſa verſari, eáque extrema.

22 Vniuerſali vel particulari acceſſione.

23 Ac ſi dicat Hippocr. non ſolùm eâ mutatione ab inedia ad cibi vſum priuſquam mitificatus fuerit morbus, inſanabilis redditur; ſed etiam propter vim morbi iis damnis ægri ſuopte vitio augentur.

24 Exhauſta aluo.

25 Scilicet venæ areſactæ ventriculúſque exhauſtus contrario ſuæ naturæ motu.

26 Somnum inire nequeunt. quòd in ſomni neceſſitate ſomni cauſæ naturales deſiderentur, nempe ſanguinis bona ἀναθυμίασις, & bona cerebri temperatio.

vitio efficitur, vt morbus non mitificetur 27. Tum etiam triſtes redduntur & amarulēti 28, & delirant 29, tum etiā crebris micant ignibus oculi 30, tum ſono aures implentur 31, extimæ partes frigent 32, tenues vrinæ, ſputa tenuia & ſalſa & colorata, ſudores 33 circa ceruicem, iactationes 34 tum etiam ſpiratio in faucibus eliſa 35, cùm inſpiratur frequens 36 aut admodum magna; ſupercilia moroſitatem præ ſe ferentia 37; Leipothymia praua, tum etiam veſtimentorum à thorace reiectio 38 & tremulæ ma-

27 Fractis viribus, effetáque redditâ morbi materiâ.

28 Moribus & ſapore.

29 Conceptâ in cerebro bile, aut efferueſcente in aluo; delirant itaque morum diſſimilitudine, indecora corporis conditione, abſurditate verborum, & imperceptione doloris.

30 Ab anathymiaſi fuliginoſa, vel à tenuiore ſanguine; quorum illud delirium ſignificat, hoc futuram criſim: nam μαρμαρυγώδεα ὄμματα aut ſunt critica, aut ſymptωmatica.

31 Tum per idiopathiam cerebri, tum per ſympathiam cruditatis.

32 Malè affecto morſu ventriculo.

33 Oboriuntur ſymptomatici virium infirmarum & malignæ qualitatis.

34 ἀλυσμοὶ nauſeæ participes cum nullo conſiſtunt loco.

35 Quæ muſculorum quandam conuulſionem ſignificat. 36 Ob thoracis contumaciam & auctum vſum cum virium robore. 37 Amborum ſcilicet conuulſione, aut alterutrius reſolutione. 38 Ob oppreſſionem diaphragmatis.

nus: nonnunquam etiam inferius labrum concutitur 39. Quæ omnia eiuſmodi ſunt, vt ſi ineunte morbo apparuerint 40, inſignis deliriÿ ſignificationem afferant; at fere omnes ita affecti moriuntur 41. Cæterum qui mortis periculo defunguntur, ÿ certe aut cum abſceſſu 42, aut ſanguinis profuſione per nares 43, aut craſſum pus expectorãtes 44 defunguntur. Cæterum id nunquam fit aliter 45.

39 Vellicato ore ventriculi ab affluxu bilis acris, & eſt vomitus certiſſimũ ſignum per continuitatem interioris tunicæ.

40 Vt nulla perturbationis criticæ excuſatio afferri poſſit.

41 Per alienationem cerebri à forti alteratione.

42 Qui ſit αὐτόῤῥοπος κατ' ἴξιν in parte totius materiæ capace à ſuperioribus partibus ad inferiores vt 1. *epid.* contigit Herophonti, qui à delirio abſceſſum habuit primùm quidem in ſiniſtro hypochondrio, mox in ſiniſtro crure.

43 Vt in Metone 1. *epid. hiſtor.* 7. *particulari.*

44 Vt in Pythione 3. *epid.*

45 Ac ſi diceret, coctione, & excretione, vel abſceſſu cauſarum periculo mortis natura defungitur, aliter verò nunquam.

CONCLVSIO.

Extremum illud eſt, nec harum diſtinctionum 1 peritos noui medicos quemadmodum oporteat ſcire virium infirmitates in morbis,

1 Vt cùm ex viribus ſigna duci debeant, ne falſa infirmitatis opinione decipiamur, non perſpectâ infirmitatis cauſâ, quæ multiplex eſt, proptereáq; cibũ exhibendũ putemus.

ſiue illarum cauſa ſit vacuatio per inediam, ſiue ob aliud irritamentum 2, ſiue ob laborem alicuius partis principis, ſiue ob vehementiam morbi 3. Tum autem quæcunque ſua cuique natura & habitus pathemata afferat 4, variaſq́; ſpecies, quamuis hæc, ſi cognita fuerint aut ignorata à Medicis, ſalutem aut exitium afferunt. Etenim maius damnum ægro adfertur, ſi ei, qui ob laborem 5 morbíque vim infirmior eſt, exhibeat quis potionem aut ſorbitionem largiore manu, aut cibum, ratus ab exhauſto infirmum eſſe. Dedecet autem (fateor) non intelligere & animaduertere eum qui ab exhauſto 6 laborat, tenuíque diæta opprimere; periculum enim hoc af-

2 Vt medicamenti vſu, lumbricorum morſu.

3 Acuti, qui celeriter, continenter, & vehementer mouetur.

4 Vnde multi vel à temperamento, vel à corporis conformatione fiunt infirmi.

5 Principis partis.

6 Hoc eſt, diſſipatione noſtræ triplicis ſubſtantiæ per vacuationem aſpectabilem aut inaſpectabilem.

Digitized by Google

fert, ſed multò minùs quàm ſi aliter peccetur 7; Eſt enim ridiculum magis hoc peccatum altero 8. Etenim ſi alter Medicus aut plebeius quiſpiam qui ad ægrum acceſſerit, quæ contigerint nouerit, dederit ea quibus alter ægrum prohibuit, apertè videatur adiumentum attuliſſe 9. Talia verò cauillis & dicteriis inceſſuntur à vulgo: Etenim videtur is qui poſtremò acceßit Medicus aut plebeius ægri vitam ex faucibus fati ereptam reſtituiſſe. De his autem ſigna ſcribentur 10 quibus ſingulas cauſas diſtinguere & diſcernere oporteat. Enimverò ſimilia ſunt etiam hæc iis quæ propriè ad aluum pertinent. Etenim ſi vniuerſum corpus propter vitæ inſtitu-

7 Id eſt, quàm ſi ex falſa infirmitatis opinione quis cibum exhibeat.

8 Quod committitur cibum adiungendo in falsò creditâ infirmitate nempe illius infirmitatis cauſam eſſe vacuationem aliquam.

9 Qui conuenienter perſpectâ infirmitatis cauſâ cibum exhibuit, quem prior Medicus prohibuerat.

10 Quaſi dicat, exemplo aliarum partium facilè quiuis intelliget grauiſſimam eſſe mutationem ab otio ad negotium.

Google

tum quieuerit, non ſtatim magis robuſtum euadit. Quòd ſi etiam diutiùs feriatur corpus, vel ab otio traductum repentè ſe ad labores conuerterit, perperam 11 efficiet, quidpiam ſi efficere velit. Eodémque modo de vnaquaque corporis parte iudicandum. Etenim pedes huiuſmodi quidpiam 12 cæteríque omnes artus qui otio dediti fuerunt nec laborare conſueuerunt, ſi ex diuturniore otio ad laborem repentè ſe conuerterint. Quinetiam & oculi ipſi 13 dentéſque 14 idem patientur, atque adeo vnaquæque pars corporis. Quando & cubile ipſum præter conſuetudinem molle 15 laborem affert; item & durum præter morem. Tum etiam ſub dio expoſitum præter

11 Ignauia enim exoluit, at proprij officij exercitatio robur augere ſolet.

12 Hoc eſt, inepti in progrediendo & ſtando redduntur, cruráque progrediendo titubant.

13 Videndo.

14 Mandendo.

15 Ei qui decumbit.

morem corpus indurat. Quinetiam iſtiuſmodi omnium 16, quæ adducta ſunt in quæſtionem, ſufficiet exempla proponere. Etenim ſi quis vulnere ſauciatus in crure nec admodũ magno 17 nec leui; atque is qui vulnus accepit, nec admodum ſit contumax curatuq́; difficilis, nec ita facilis; ſtatim vt vulnus accepit à primo die decumbens medicinam ſuſcipiat, ac nullo modo ſuſpendatur crus 18, inflammationis tum erit expers ac celeriùs ſaneſcet 19, quàm ſi obambulando & deerrando medicina fiat: tum in quinto aut ſexto die aut tardiùs etiam ſurgens è lecto malus negotium faceſſet, quàm ſi ineunte morbo in curatione peccaſſet. Quòd ſi progrediendo ſe fatiga-

16 Quę fiunt, quęque apparent in repentina mutatione ab otio ad negotium.

17 Vel dignitate partis, vel amplitudine diuiſionis, vel humoris malignâ vi affluentis vulnus magnum dicitur.

18 Hoc eſt, neque ſtando, neque ſedendo, neque deambulando, ſed immotum crus maneat.

19 Per ſyſſarcoſim quam inflammatio impediret. Inflammatio autem contingeret ſi ſuſpenſum crus teneretur ſedendo, ambulando, ſtando.

rit, multò magis laborabit quàm ille qui curationem recipiendo illis ipſis diebus defatigatus fuerit. Atque vt in ſumma dicam, hæc omnia ſibi inuicem adſtipulantur, quòd omnia, quorum in hanc aut illam partem ſupra modum mutatio ſit repentina 20, damnum afferunt. 21. At infinitis partibus maior eſt noxa quæ aluo infertur, ſi à diuturna vacuatione 22 repentè plus cibi adiungatur. Quinetiam in vniuerſo corpore ſi ex diuturno otio repente quis ad vehementiorem laborem ſeſe conuerterit, ea multò grauioribus damnis augebit mutatio, quàm ſi à liberaliore victu ad inediam ſeſe conuerterit. Eſt igitur neceſſe quorum corpus omnino quieſcere in otióque

20 A negotio ad otium, à deductione cibi ad adiunctionem, & contrà.

21 Immutatione temperamenti, & habitus, vnde illud firmiſſimum afferri poteſt, quòd omnis mutatio inſignis, quæ in naturas & habitus hominum cadit, maximè morbos parit.

22 Per abſolutam cibi detractionem.

& vmbra viuere oportet, quamuis multo fractum labore ad otium & ad ignauiam transferatur. Quinetiam & iis, qui abſtinentiâ cibi ſuum defraudauerunt genium, aluum ceſſare oportet 23 cibi copiâ; ſin minus 24, damnum & offenſionem corpori afferent, vniuerſiq; corporis grauitatem ſentient 25. Sanè longa fuit inſtituta diſputatio de mutatione 26 quæ in hanc aut illam partem ſuſcipitur, ſed tamen hæc omnia vtiliſſimum fuerit ſcire 27. Cæterùm illud eſt noſtri inſtituti proprium, quòd ſcilicet in acutis morbis 28 veteres rerum ignari & inſolentes ab inedia 29 ad ſorbitiones inconſideratè & imprudenter conuertunt 30: mutandum quidem puto, vt præcipio

23 His qui feriantur à labore nimio.

24 Hoc eſt, qui tantùm cibi feriando non deduxerit quantùm laboris.

25 Coctionis difficultate, digeſtionis prauitate, quia *ventris ſegnities vaſorum impuritatem & omniũ confuſionem parit, aph. 1 ſect. 3. lib. 6 epid.*

26 Per theωremata, axiωmata, & exempla ſymptωmatum quæ cadunt in ſanos & ægros.

27 Tum ad conquirendam, tum ad conſeruandam ſanitatem.

28 Qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur.

29 Hoc eſt, poſt tridui aut quatridui abſolutam deductionem cibi.

30 Cùm non opus eſt, miniméque decet, quamuis illæ ſorbitiones cum ſummo qualitatis delectu exhibeantur.

31 Ex

iam inde vſque 31. Deinde ſorbitionibus non eſſe vtendum, priuſquam morbus fuerit mitificatus 32. Aut aliud ſignum appareat 33, aut vacuationis per aluũ 34, aut alui irritatæ 35: aut etiam collapſa atque ſuſpenſa appareant hypochondria, quorum ſigna paulò poſt dicentur; vigilia pertinax 36 potionem & cibos crudos omniſque coctionis expertes 37 reddit, mutatioq́ in contrariam partem facta 38 corpus effœtum reddit, & corpus turgidulum excoctumq́ facit, & capitis grauitatem inducit.

31 Ex perſpicientia naturæ.

32 Si validæ ſint vires, cum ſecuritate, ſine infirmitatis metu.

33 Infirmarum ab exhauſto virium, non ab acuta vi morbi.

34 Aut alterius cuiuſlibet manifeſtæ aut inſenſibilis vacuationis, vnde certa magnæ diſſipationis ſubſtantiæ ſigna eluceant.

35 Morſu bilis acrioris, aut lumbricorum.

36 Cùm ſtudia philoſophi, & curæ, cogitationéſque nullam illi partem diei neque diurnæ neque nocturnæ impertiunt, ac omninò ſomni expers & aſſidua vigilia.

37 ὠμὰ cruda ſunt, ſed coctionis capacia; ἄπεπτα cruda ſunt, ſed coctionis non capacia; Etiamſi videatur idem ὠμὸν καὶ ἄπεπτον. Ergo coctionis expertes diſſipatione caloris natiui, qui per immoderatas vigilias, relictâ naturali œconomiâ, ad ambientem curſum inflectit.

38 Vt eſt diuturnior ſomnus, nempe coacto vitali calore & ſpiritu à ſuperficie ad centrum, vt fit in tenebris: Etenim vt calor natiuus intrò aut foras cur-

ſum inflectit; ita ſomni & vigiliarum inclinationes fiunt.

39 Hoc eſt, pigrum & plumbeum reddit.

40 Ob excrementa quæ diu dormiendo halituoſæ fiunt, apparéntque turgiduli homines, pallidi, atque quodammodo excocti.

41 Capite oppleto fuliginoſis excrementis, & imminuta caloris natiui atque ſpirituum ſuauitate, tenuitate, atque adiunctâ impuritate.

Finis libri ſecundi de Diæta in Acutis.

HIPPOCRATIS COI DE VICTVS EXQVISITI RATIONE IN MORBIS ACVTIS, ſiue de Tecmarſi,

LIBER TERTIVS.

Interprete LVDOVICO DVRETO, Seguſiano.

AT verò dulce 1 *vinum, & generoſum, & album & nigrum, & melicratum, & aquam, & oxymel, his notis patefacta & ſignificata diſtinguere oportet* 2 *in morbis acutis* 3.

1 Vinum ſuccus eſt ex vite ſeu vuis expreſſus, qui feruendo vires acquirit: Dulce non aduentitio calore cuiuſmodi muſtũ, ſed inſito cuiuſmodi intra limites fundentis, mollientis, & lenientis conſiſtit.

2 Et conuenienter ad medendi vſum conuertere, vt ſcilicet proſint, non obſint. (De iis enim diſputat quatenus ad Tecmarſim faciunt,) vt potiùs pugnent cum morbo, quàm naturæ ſtudeant.

3 Cum febre coniunctis qui cũ vehementia celeriter ſuam abſoluunt hiſtoriam aut ad ſalutẽ, aut ad mortem,

Digitized by Google

Nam dulce vinum minùs capiti nocet 4 quàm generoſum 5, minùs arcem animi 6 inuadit, magiſq́; aluum ſubducit quàm aliud quoduis 7.

4 Minùs auget plethoricis ſymptomatis.

5 Nam vinum generoſum habet inſitas duas cauſas τῆς ἀναφορᾶς, tenuitatem ſcilicet cum calore coniunctam.

6 Id eſt, eam partem quæ mentis eſt & conſilij.

7 Tum per ſe, tum ex euentu; per ſe quidem, quia vinum nouum bilem generat, quę ſollicitet aluum pręſertim in bilioſis: per accidens, quia vinum nouum non fertur in meatus vrinarios, & ſola aluus vino dulci fruitur. Quin & ratione ipſius ſubſtantiæ vinum dulce obſtructiones facit, eſt enim craſſum.

COMMENTARIVS.

Quoniam in morbis acutis præcipuum Medici ſtudium in eo debet verſari vt non tam naturæ ſtudeat quàm pugnet cum morbo: Ideo alimentorum dotes (quibus vtendum eſt) Hippocrates proſequitur; vnde in primo libro de Ptiſſana egit, propoſito nimirùm exemplo quod cæteras res eiuſdem generis dignitate & perſpicuitate ſuperaret: Nunc de vino, aqua, oxymelite, & mulſa diſputat, dioriſmos & indicationes multas proponens, quibus aut inducatur aut deterreatur Medicus ne præſcribat ea. Galenus Hippocratem reprehendi initio ſui commentarij, quòd non ſolùm ἀτάκτως, ſed etiam ἀδιορίστως diuiſionem vini conſtituerit. At certè in opere alieno ingenioſus, nec per quem profecerit profitetur. Non enim hoc intendit Hippocrates vt vini omnes differentias perſequatur, ſed quantùm breuitas paſſa eſt, aliquot differentias explicauit. Cùm enim in vino conſiderentur odor, color, conſiſtentia, ſapor, & vires. Dum meminit vini al-

bi, nigri, odorem quidem non adumbrat, ſed colorem & conſiſtentiam; ſæpè enim fit vt album vinum tenuium ſit partium, nigrum craſſarum. Dum dulcis meminit, de ſapore intelligit; cùm generoſi, de viribus. Odor autem cùm habeat multas differentias quæ ſint inexplicabiles, & à ſapore iudicentur, ſubticuit relinquens id iudicio lectorum. Ita Galenus dum curioſiùs Hippocr. reprehendit, vehementiore reprehendendi ſtudio Hippocr. voluit experiri. Cæterùm omnes differentias Galenus perſequutus eſt *com. in part. 1. huius lib. & lib. de euchymia & cacochym.* Porrò non erit alienum exponere axioma vulgare, nos ali rebus dulcibus: Nomen dulcis ambiguum valde eſt; ſæpè enim ſignificat id quod alienæ omnis qualitatis expers eſt, & ab Hippocr. dicitur *ἀδηνὲς lib. 6. epid. ſent. 18. ſect.* 4. Atque hoc loco nomen dulcis ita eſt accipiendum. Cùm id quod è nobis effluit ſit amicum & iucundum nobis, id eſt, ex vſu ad reſtaurandum effluuium quod rei deperditæ deſiderium leniat: Hoc autem debet contineri intra limites rei fundentis, lenientis & mollientis; Quod iis contingit quibus artus obriguerũt per niues, dum lauantur aquâ calidâ: hæc enim continetur intra limites rei fundentis, lenientis, & mollientis. Plus enim ab ea iuuantur, quàm ſi corpus igni obieciſſent.

TEXTVS.

Sed tamen tumorem hepatis, aut lienis adauget 1: Ob eamq́ causam non picrocholis eſt accommodatum; etenim

1 Id eſt, efficit tumoré, & factum auget, quia cùm ſit dulce crudum ab hepate inflammato trahitur, (hepar enim maioré vim habet attrahendi quàm à ſe expellendi, per anguſta viarum eò defertur ex amplitudine inteſtinorum & venarum meſaraicarum,

huiuſmodi naturis 2 eſt ſitiferum. Quinetiam & inteſtino ſuperiore 3 flatus excitat; ſed tamen inteſtino inferiori non eſt admodum moleſtum, pro ratione flatus 4, quamuis non admodum ſit meabilis qui à vino dulci excitatur flatus: ſed in hypochondriis ipſis cunctatur. Etenim vinum hoc dulce minùs eſt diureticum 5 quàm generoſum album.

ibíque tanquam concluſum in ergaſtulo feruet & in bilem conuertitur.

2 Picrocholis ſcilicet, quia bilem adauget dum feruet nouam qualitatem acquirendo; ſiue bilioſi ſint habitu aut naturâ: aliud enim eſt bilioſum temperamento, aliud bilioſum habitu: nam habitu mulieres ſunt bilioſæ, tum quia canaliculus veſiculæ fellis poteſt ferri ad fundum alui, tum quia habet corpus δυσδιαφόρητον. ideò *lib. 1, epid.* ἐξυθυμίαν mulieribus accommodat.

3 Hoc eſt; aluo.

4 Quia non priùs erumpit materia, quàm materia flatus ſuperata fuerit.

5 Id eſt, non tantam vim habet fundendi ſerum & ſegregandi à ſanguine: craſſum enim eſt; nullum autem craſſum eſt diureticum.

COMMENTARIVS.

Vinum maluaticum, vinum rubrum generoſum, & vinum nouum μεγαλοσπλάγχνοις valdè nocét, ſed diuerſa ratione; vinum quidem nouum obſtructiones faciendo: at vinum generoſum καὶ μεγαλοσπλάγχνοις & melancholicis officit, quia flatus cumulatè generat; quod ideò accidit, quia vſu vini generoſi μέλας χυμὸς ζυμοῦται, vnde flatuum cumulus. Ideò flatuoſis melancholicis confert vſus ſyrupi violac. cum decocto hordei, & vi-

num dilutiſſimum. Vinum dulce non eſt diureticum, quia διαχωρητικόν: Diureticum verò quod vim habet fundendi ſerum & ſecernendi à ſanguine. Vbi notandum eſt nullum diureticum eſſe proprium ad expectorandam pulmonum materiam, quia diutericum fundit ſerum, & tenuiorem partem abſorbet, vnde materiam expectorabilem contumaciorem reddit; ideo radix ari maximè nocet contra multorum opinionem.

TEXTVS.

Sed certè maiorem vim habet promouendi 1 expectoratum quàm aliud quoduis 2. Verùm quibus ſitiferum eſt 3 epotum vinum dulce, minùs quidem educit quàm aliud quoduis vinum 4. At quibus non eſt ſitiferum, cæteris vinorum generibus antecellit. At 5 verò album vinoſum vinum importunitates & opportunitates quas habeat in vini dulcis hiſtoria explicuimus. Sed cùm idem ad veſicam magis quàm aliud 6 quoduis

1 Excitando naturæ vim, quia nutrit, & eſt gratum thoraci & pulmoni, explicando alas pulmonum, & materiam expectorabilem reddendo meabilem. Hic diorìſmus petitur *ex com. in part. 4. huius lib.*

2 Propterea aſthmaticis, pleuriticis, peripneumonicis ſedatâ inflammatione per venæ ſectionem, conuenienter præſcribitur.

3 Vt μεγαλοσπλάγχνοις & picrocholis.

4 Quia quâ ratione ſitim accendit, eâdem materiam expectorabilé reddit contumacem.

5 Ita conuertendũ eſt, *At verò vini albi generoſi opportunitates & incommoda in vini albi hiſtoria explicauimus.*

6 Quòd ſcilicet vrinas cieat, renes & veſicam expur-

meabile ſit, maioremq́; vim habeat ciendi vrinas, & liberandi obſtructa excutiendiq́;, multùm adiumenti adfert in huiuſmodi morbis à renum & venarum obſtructione natis ſcilicet. Namque vt concedam ad cætera 7 minùs valere quàm aliud quoduis; tamen quæ per veſicam purgatio ab eo ſuſcipitur & fit, multorum eſt vindex 8 malorum, ſi vt decet mutatio fiat 9. Hæc ſunt præſtantiſſima argumenta 10 quæ ignota fuerunt maioribus meis. Porrò autem vino fuluo 11 & generoſo & vino auſtero ſubaſtringente ad hæc tibi vtendum putabis; fuluo quidem ad intemperiem frigidã alui & ἀπεψίαν, ſi nulla ſit capitis grauitas, nec vlla mentis perturbatio 12;

get, ſed mentem inuadat, cephalalgiam pariat, nec promouendo ſputo cum dulci ſit conferendum.

7 Vt ad aluum ducendã aluinâque ſymptomata, & promouendum expectoratum.

8 Hoc eſt, nephritico dolore ſoluit.

9 Id eſt, ſi conuenienter ad medendum conuertatur.

10 Hoc eſt, ſigna ſyllogiſtica, vnde tecmarſis comparatur.

11 Vinum fuluum, gallicè *à fleur de peſcher*, quòd ſcilicet modicè palatum cogit ferítque dum bibitur.

12 Quæ duo ſymptomata incrementum accipiunt vini purpurei vſu per anathymiaſeωs efferam vim, vt in totum ſit abſtinendum in capitis grauitate, & mentis perturbatione.

auſtero verò, ſi expectorato ſputum non prohibeatur 13, *nec vrina ſiſtatur* 14. *Cæterùm, ſi nimia ſit in aluo humoris abundantia, excrementaq́; ſint abradendo moleſta* 15, *in eiuſmodi affectionibus* 16 *conſentaneum fuerit conuertere ſe ſuppl. ad vini nigri & auſteri vſum, eodemq́; modo de ſimilibus iudicandum. Sit autem omnibus perſuaſum & ratum ſuperiores partes* 17 *minùs offendere, minuſq́; partes vrinarias afficere, ſi ſit aquoſum: aluum autem ipſam iuuabit & recreabit magis ſi meracius* 18.

13 Propter meatuum anguſtiam, & materiæ contumaciam.

14 Obſtructione vreterum.

15 Vt in lienteria & dyſenteria aphthode.

16 In aluo infirma & lubrica.

17 Vt caput, & cerebrum.

18 Quia vinum generoſum parcâ manu aluum deſiccat.

DE MELICRATO.

MELICRATVM 1 *quod potui datur toto morbi decurſu* 2, *omnino quidem hominibus bilioſis* 3, *& quibus viſcera tumore ſunt obſeſſa, minùs eſt accommodatum, quàm ijs qui non ſunt ita affecti* 4. *Sed certè minùs quàm vinum dulce ſitiferum eſt: Etenim emollit pulmones* 5, *atque modicam vim habet promouendi expectoratum, tuſſimq́. ſedat* 7; *nonnulla enim*

1 Id eſt, aqua mulſa quæ in vſum præſentem paratur æſtate quidem ex 12. partibus aquæ, aut, vt ego ſoleo, 24. & vna mellis; hyeme autem ex octo vel 12. partibus aquæ & vna mellis.

2 Quando ſcilicet ptiſſanâ vti non licet quia ſiccus eſt morbus, & cum virium integritate ſine infirmitatis metu pepaſmus expectari debet, vt in morbis acutis, ſpirandi difficultate, ſicca tuſſi, & ſimilibus.

3 Hoc eſt, qui bilis dominatu tenentur in temperamento, habitu, & vitæ inſtituto.

4 Nam cæteris non ita affectis æquè naturæ ſtudet, & pugnat cum morbo.

5 Id eſt, materiam expectorabilem alioqui contumacem reddit meabilem.

6 In materia craſſa non autem viſcida, idque facit pulmonum vim excitando, alas eorum explicando, materiam meabilem faciendo.

7 Quæ fit contentione thoracis & pulmonis materiam moleſtam excludere conantis.

vis detergendi ineſt melicrato, hæc 8 tamen aliquando efficit vt viſcoſius & glutinoſius ſputum fiat. Vrinas etiam melicratum ciet 9 modicè, niſi quid impedimenti viſcerum 10 ipſorum vitio accedat. Quinetiã facit vt bilioſis 11 excrementis aluus feratur, aliquando bonis naturæ rebus 12; nonnunquam etiam meracioribus 13 quàm conueniat, magíſque ſpumantibus 14: atque id potiſſimùm accidit bilioſis, & quibus viſcera prætumida ſunt. Verumenimuerò maiorem vim habet promouendi expectoratum, ipſumq́; adeò pulmonem demulcendi dilutius 15 melicratum quàm mera-

8 Id eſt, ea vis deterſoria non ſufficit promouendo expectorato materiæ glutinoſæ; quod fit vt, dum impar eſt materiæ per accidens, ea materia glutinoſior eſt facta, & cùm pari contrariorum vſu debeat oppugnari cõtrarium, ſi melicratum non ſufficiat ad incidendam materiam quæ maximè eſt viſcoſa, ex accidenti reddetur viſcoſius.

9 Leniendo ſcilicet, non autem ſerum à ſanguine ſecernẽdo, ideò Hippocr. non dicit melicratum diureticum.

10 Si qua enim inflammatio viſcerum facilè bileſcet.

11 Ante, ſupple, collectis, & ſuo ſynathriſmo moleſtis.

12 Quod ſcilicet ægri ferunt alacriter, & alleuantur.

13 Quorum generatio in viſcerum inflammatione conſiſtit, & ſunt flaua, ruffa, & craſſa.

14 Velut fermentatione à calore præter naturam.

15 Quod ſcilicet fit ex 12. vel 20. partibus aquæ &

cius. Sed certè ſpumantia excrementa alui, & plus æquo bilioſa 16 *& maximè calida meracius educit melicratum* 17 *quàm dilutius. Tale autem alui excremẽtum bilioſum multa ſecum affert incommoda* 18*; non enim extinguit* 19 *hypochõdriorum calorem, ſed contrà facit* 20. *Tum inquietudinẽ & artuum iactationem affert: quinetiam inteſtinum & ſedem ipſam exulcerat* 21. *Sed earum calamitatũ* 22 *remedia* 23 *poſt ſcriben-*

vna mellis, idque per ſe & ex euentu; per ſe, quia magis meabile eſt; ex euentu, quia non ſitiferum eſt, nec in viſcerib. feruet, bilémque facit.

16 Quæ non minùs calamitatem partis, vnde manant, arguunt, quàm ipſis partibus, quas peruadunt, calamitoſa ſunt.

17 Naturam ſtimulando ad excernendum.

18 Id eſt, deiectiones meracæ, ſpumantes meracioris melicrati vſu in viſceroſis & bilioſis, quoniam in ardore viſcerum perennis generatio humoris bilioſi poſita eſt.

19 Alexiterium & alexipharmacum alterant & vacuant: alterant qualitatibus contrariis, vacuant proprietate ſubſtantiæ, tenuitate partium. Alexiterium & alexipharm. vtrumque ἀπὸ τοῦ ἀλέξασθαι, id eſt, iuuare; illud ad morſus, hoc ad potus deleterios præſcribitur: ſed confunditur diſtinctio.

20 Per oppreſſionem viſcerũ cum ardore coniunctã.

21 Suâ feritate abradendo & exaſperando, vnde lethales dyſenteriæ ſæpè naſcuntur.

22 Quas meracius melicratum bilioſis & viſceroſis affert, dum ſcilicet facit vt bile meraciore aluus feratur nouâ generatione, non excretione criticâ.

23 Quibus talium humorum generatio prohibeatur,

feritas infringatur, copia excludatur conuenienter naturæ.

tur. Si quis igitur, omni ſorbitione abſtinens, melicrato vtatur pro omni potione in morbis acutis, partim votis Medici reſpondebit, partim non ſatisfaciet 24. *At verò quibus ſit eo vtendum cõuenienter, quibus non, item & quamobrem non ſit exhibendum, antea explicatum eſt. Sed tamen vulgò melicrati vis derogatur, & eius authoritas labefactatur, quòd eo vtentes proſternat, ad extremámque infirmitatem perducat; atque ob eam cauſam etiam mortem afferre putatur. Sed id in hominum peruagato ſermone verſatur, ob eos qui ſuũ defraudant genium* 25. *Nonnulli enim ſolo melicrato in potu vtuntur* 26. *Quaſi verò vim habeat labefactandi* 27

24 Idque pro vario delectu; nam victus tenuis & accuratus in morbis acutis loco non exhibitus, periculoſus.

25 Atque, vt ita dicam, ſuæ naturæ ſunt voluntarij inimici.

26 Proptereáque infirmitatis cauſam ipſi adſcribunt, quamuis omni culpâ vacet.

27 Ipſum per ſe ſi conſideretur.

& ipſum corpus infirmum faciendi; hoc autem non omnino ſic habet 28. *Sed aquâ longè fortius eſt melicratũ* 29, *ſi id ſolùm potui detur, niſi immoderatè aluum ad excretionem irritet. Quinetiã vino albo* 30 *tenui & paucifero & odoris experte idem quadam ratione* 31 *habet plus ſucci alibilis, aliâ ratione imbecillius* 32. *Etenim prout meracius vinum aut mel, ſic vtriuſque facultas aut eluceſcit, aut effœta languet* 33. *Sed certè duplam menſuram vini meraci* 34 *biberit quis, aut tantum mellis lambendo deglutiat, multò videri*

28 Id eſt, non omninò efficit per ſe, ſed per accidens, quod ſcilicet vſu diuturno id quod affluit non reſpondet proportione ei quod effluit.

29 Id eſt, melicratum habet maiorem vim refocillandi vires ex qualitate dulci & ſubſtantia, quatenus nutrit. Aqua enim nõ nutrit, ſed habet vim corpora refocillandi, reducendo ſcilicet ad mediocritatem corpora æſtu reſoluta; id quod enim nutrit debet eſſe πρόσφορον καὶ ὁμόφυλον.

30 Vinum dicitur ὀλιγόφορον, quòd paucæ aquæ admiſtione reſoluitur, & vires amittit. Gal. *com. in part.* 1. *huius lib.* definit vinum aquoſum, quod eſt aquæ valdè ſimile colore, conſiſtentiâ, odoris carentiâ, & nõ manifeſto calore.

31 Si ſit dilutius & aluum non proritet, tunc magis nutriens. 32 Si ſit dilutum, ſed proritet aluum, minùs nutriendo, & plus alterando.

33 Id eſt, vini & mellis vim auget meracitas, id eſt, miſtionis vacuitas.

34 Nuper commemorati, nempe albi pauciferi.

35 Quia quibus alui perturbationem affert, iiſdem robur non affert, ſed infirmitatem.

poßit fortior à mulſa meraciore, niſi immodicè aluum ſubducat, etenim plus ſtercoris vſu melicrati efficietur 35.

Argumentum eſt Hippocratis vltimâ periodo contentum, quo vult docere melicratum plus ſucci alibilis corpori præbere quàm vinum oligophorum: ſicq; eſt diſtinguendum; Quicquid multam facit κόϖρον, illud alimentum de ſe corpori multùm præſtat; atqui ex melicrati vſu maior ſequetur κόϖρους quàm ex vini pauciferi vſu. Ergo &c.

1 Dum os humeſcere cœperit, & ad illud tempus melicrato ſolo vſus fuerit.

2 Hæc eò pertinent, vt doceat Hippocr. Ptiſſanã eſſe conſortis expertem, itaque valde nocet præſcribere melicratum aut aquam, niſi longo ante ſorbitionem Ptiſſanæ interuallo.

3 Anacatharſim procurando, vrinas ciendo, aluum ſubducendo, & œconomiam naturalem ſuo

Verumenimuerò ſi quis ſuo iure ptiſſanæ ſorbitione vtatur 1, ſuperbibat autem melicratum, multùm illud replebit, tumultúmque efficiet & flatus excitabit, item viſceribus hypochondriorũ pondus inutile 2. At ſi ante ptiſſanam potui detur melicratum, non lædit vt cùm ſuperbibitur, ſed nihil prodeſt 3. Iam

verò coctum melicratum aſpectu pulchrius eſt quàm crudum; etenim abſoluta perfectáque coctione fit clarum, album tenue, & pellucidum. Sed quas illi dotes attribuam cum excellentia præſtantiáque crudi non habeo. Non enim ſuauius eſt, ſi contigerit mel optimum eſſe, ſed certè infirmius eſt crudo, minúſque ſtercoris particeps; quorum neutro, vt adiumentũ afferat, opus habet 4: proximè autem vtendum eſt melicrato cocto, ſi contigerit mel impurum, malum, nigrum, nec boni odoris: Ipſa enim coctio auferre poterit deprauationum eius, quæ ipſum turpe efficiunt, maximam partem.

ſtatu continendo.

4 Id eſt, virtute, & coctione.

DE

DE OXYMELITE.

IAM *verò oxymel* 1 *vulgò dictum multis modis magnum afferre adiumentum reperies in morbis eiuſmodi acutis* 2 *epotum: Nam expectoratum promouet & facit vt ſpiritus ducatur ex facili* 3. *Sed certè oxymelitis ſunt hi delectus* 4; *Etenim quod eſt meraciſſimum oxymel* 5 *nihil modicè facit ad expectorata quæ per ſe non educuntur, & contumaciùs adhærent* 6. *Etenim quibus ſcreando fruſtrà contenditur & tuſſiendo, ſi ea exaſperãtia educat, &, vt ita dicam, gutturis alas explicet* 7, *& meatus aperiat, pulmonemq́; demulceat: nam*

1 Acetũ mulſum ex octo partibus aquæ, vna mellis, & aceto ad guſtum: vt ex octo libris aquę, vna mellis, & aceti vnciis 3.

2 Vt dum crudi manent, & materiæ præparatione, & meatuũ libertate opus eſt, & cùm non ſolùm attenuandum, ſed incidendum.

3 Expediendo ſcilicet reſpirationis inſtrumẽta excipientia & deducentia, quorum impedimẽto parua & frequens redditur reſpiratio.

4 In quantitate, & qualitate, & vtendi modo.

5 Hoc eſt, in quo acrimoniæ acetoſæ ſumma ſunt omnia, quale eſt quod conficitur ex quadruplo aquæ, duplo mellis, & ſimplo aceti.

6 Aut enim ea præclarè eiet, aut contumaciora reddit.

7 Obſtructiones tollendo.

ipſum naturâ emollit 8. Si hæc omnia conſequatur, magnum ſanè afferet adiumentum 9. Sed nonnunquam ea incidūt tempora vt quod acerrimum oxymel non habeat potentiam educendi expectoratum, atque ita nocuit 10.

8 Siccitatem ab inflammatione natam tollendo, ſuccum mellis alibilem deducendo; ac ſi diceret, ſi tale oxymel eo delectu exhiberetur, vt contumacem materiam faceret omninò meabilem, obſtructiones tolleret, naturæ vim excitaret; ſanè promouendo expectorato & ſpirationis libertati reſtituendæ accommodatum eſſet.

9 Id eſt, faciet vt ſpiritus ducatur ex facili.

10 Cùm ſcilicet difficultas expectorandi in lateris infirmitate conſiſtit, ſed ipſum glutinoſius reddit.

COMMENTARIVS.

Λεπτομερεία aceti facit vt anfractus penitiſſimos ſubeat, & cæteris quæ ſunt illius generis antecellat. Cùm autem fit oxymel ex aqua, melle, & aceto, fit contemperatio qualitatum eorum quæ admiſcentur: nam aquæ tarditas corrigitur ab aceto, mellis bilioſa ſubſtantia ab vtroque infringitur. Sic ex ea ſymmetria oxymel miras ad medendum opportunitates nactum eſt. Quatuor item propoſuit in oxymelite inſpiciendo Hippocr. quæ in omni quoque medicamento compoſito notanda ſunt; nempè ἐπαγγελίαν oxymelitis, cùm dixit τοῦ πτυέλου ἀναγωγὸν: σύνθεσιν, cùm diximus ex melle, aceto, & aqua compoſitum eſſe oxymel: ἐπιγραφὴν, vt cùm nominis originem excutimus. Καιρὸν, vt ſciamus quando, & quibus eſt accommodatum oxymel, vt cùm docuit Hippocr. vix educere τὰ ἐγκέρχοντα.

TEXTVS.

A. *Sed hæc potiſſimùm calamitas in eos incidit* 1, *quibus cùm alias morbus ſit pernicioſus* 2, *tū verò expuendi ſunt impotentes, & excreandi quæ in pulmonum bronchiis concepta ſunt* 3. *In hunc ergo finem ſignis ſyllogiſticis ægri vires animo complecti oportet. Et ſi bona ſpes futuræ ſalutis affulgeat* 4, *exhibere oportet* 5. *Atque ſi exhibendi ſit locus, egelidum dare oportet, & paulatim, nec plenâ manu* 6.

1 Vt ſcilicet oxymelite, quod in ſuo genere acerrimum eſt, lentoris acceſſio fiat, & proptereà maior expectorandi difficultas conſequatur.

2 Magnitudine morbi, vehementiâ ſymptomatum, & infirmitate naturæ.

3 Hîc notanda ſunt duo quę efficiunt vt in propinquo ſit mors; funeſta vis, & infirmitas naturæ.

4 Si omnia quæ apparent ſigna eò ſpectent, vt in virtute naturæ ſpem collocare poſſis.

5 Vt ſcilicet incidendò ſputum glutinoſum reddat meabile, gutturis alas explicet, naturæ vim excitet, & ita promouendo expectoratum, quod difficultatem ſpirandi parit, ſpiritus ducatur ex facili.

6 Ne ſuâ acrimoniâ ſitim excitet, ventriculi vim labefactet, eóque fiat vt ad thoracis calamitoſam vim morbi accedat infirmitas naturalis œconomiæ.

COMMENTARIVS.

A. Porrò non erit alienum admonere de tribus verbis quibus Hippocrates in contextu vſus eſt, τὸ πτύελον ὄλιγον ἐμποιεῖν. τὸν βρόγχον διαπλεροῦν. τὸ πνεύμονα παρηγορεῖν. In quibus admirabiliter tria, quæ ad facienda

corpora fluxilia ante purgationem requiruntur, complexus eſt Hippocr. Hæc tria ſunt vis naturæ excitata, meatuum libertas, & materiæ præparatio. Galenus quidem meminit præparationis materiæ, & excitatæ naturæ virtutis *com. in part. 4. lib. 3. acut.* Idem *com. in aphor. 9. lib. 2.* meminit præparationis materiæ, & libertatis meatuum: ſed hæc mancè & mutilè. Diuinus verò Hippocrates fœcundâ breuitate tria perſtringit. Itaque verbum hoc ἐμπιεῖν τὸ πτύελον ὄλισθον, materiæ præparationem ſignificat. Illud verò διαπλεεῦν τῷ βρόγχον, libertatem meatuum declarat. Excitatio verò naturæ vis ſignificatur ex hoc, τῷ πνεύμονα παρηγορεῖν.

TEXTVS.

Sed certè dilutius oxymel 1 os atque fauces humectat 2, ſed & expectoratum promouet 3, & ſitis expers 4. Tum hypochondrio atque viſceribus ibi locatis conſentaneum, & ijs partibus incommoda 5 mellis prohibet; Nam quod in melle bilioſum ineſt, aceti vis corrigit. Quinetiã flatus diſcutit 6, & ad faciendam vrinam viam

1 In quo vis aceti non eluceſcit, & cuius acrimonia remiſſior eſt.

2 Refrigerando & aquæ vim in penitiores partes vehendo.

3 Quia ſputum contumax meabile facit.

4 Ob eámque cauſam melicrato præſtantius.

5 Vt æſtum, inflammationem, ſitim, & obſtructionem.

6 Oxymel non diſcutit flatus per ſe, quia calorem non habet materiæ flatulentæ potentem, ſed per accidens nempe parando viam materiæ craſſæ, & oxymel dilutius ſcilicet flatus diſſipat, qui in hypochondriis concepti exitum non habent, modò non ſint hu-

moris melancholici ſoboles, quem fermentat.

7 Non quòd ſecernat ſerum à ſanguine, ſed partium tenuitate.

8 Labefactatâ ſcilicet primùm ventriculi facultate, vnde pro chyloſi fit cruditas; Deinde ſtimulatis quodammodo inteſtinis, & reſolutis aceti acrimoniâ.

9 Quòd ſcilicet aluo bellum indixerit, nec habeat multùm ſucci alibilis.

10 Quòd ſcilicet inteſtina effœminet, & irritet eorum membranas, quibus naturâ ſunt delicatiora.

11 Horis quatuor aut quinque ante cibum, ne ſe cum ſorbitione miſcens ſtomacho tumultum inferat.

affectat 7. Sed tamen inferiori inteſtino nimiã ſæpe affert humoris abundantiam 8, ipſumq́ abradit. Itaque nonnunquam fit vt hoc in morbis acutis ſit calamitoſum, maximè verò quòd inteſtinorum flatus non ſinat exire, atque, vt ita dicam, traijcere, ſed veluti ſurſum reuocat & recurrere facit. Hoc accedit quòd diuturnus vſus labefactat vires, & extremas partes refrigerat 9. Atque vnicum hoc eſt incommodum quod ſecum affert oxymel 10, quod literis & commentatione dignum ſit. Ergo deſcriptum modo dilutius oxymel, de nocte, prima luce 11, & vacuâ aluo ante ſorbitionem ptiſſanæ potui accommodatum eſt, atque interiecto multo tempore à

ſorbitionis vſu. Nihil vetat quominus altera ſorbitionis doſis ſub veſperum detur. At verò quibus 12 oxymelitis ſolo potu neceſſario eſt victitandum ſine ſorbitionibus 13. Ob hancce ſanè cauſam non eſt conſentaneum toto morbi decurſu ſemper oxymelite vti; maximè verò quod abradendo & exaſperando eſt permoleſtum 14. Atque hæc ſymptomata potiſſimùm affert in vacuitate fæcum 15. In inedia adde quod ipſum melicratum nonnihil vires labefactat 16. Verumenimverò ſi magnam opem afferre poſſe videatur & prodeſſe potu hoc multo vti toto morbi curſu, paucum aceti eſt affundendum 17, tantum ſcilicet vt percipi poſſit. Sic enim quibus incommo-

12 Vt quibus hiſtoria morbi eſt breuis, crudus morbus, integræ vires ſine infirmitatis metu, quòd ſolido corpore pituitoſi ἀυω & ſucco abundent laudabili.

13 Quia iis nec iure, nec loco vti poſſint.

14 Facítque vt humores & flatus motu inteſtinorum periſtaltico naturali cōtrario palindromen habeant infernè ſurſum.

15 Id eſt, in ſtercoris vacuitate ob inediam, & cibi abſolutam detractionem.

16 Id eſt, abſolutâ cibi deductione à Medico præſcriptâ, vt ſcilicet per liberam anacatharſim libertas ſpirandi reſtituatur.

17 Sæpè, & multùm vel cum priſſanæ acceſſione, vel pro eiuſdem vacuitate, dum ſiccus manet morbus, & glutinoſa eſt materia; neque melicratū ſufficit ad materiæ contumaciam, aut fortè ſitiferum eſt, vt in viſceroſis, & biliosis.

dare ſolet, minimùm incommodabit 18, & quæ ſunt huius indigentia opis multùm adiumenti percipient 19. Atque vt paucis abſoluam 20, omnis quæ ab aceto vis in oxymelite micat, bilioſis potiùs quàm melancholicis 21 prodeſt. Etenim amara 22 diluuntur & pituiteſcunt veluti ſubacta; nigra verò fermentantur, & maiorem acquirunt molem, incrementiſq; augeſcunt. Sed & mulieribus omnino magis bellum indixit acetum quàm viris, nam vtero 23 dolorificum eſt.

18 Vt melancholicis, hyſtericis, aluinis; neruis, membranis.

19 Vt cruditas pleuritidis, & ſpirandi difficultas quæ in materiæ contumacia conſiſtit, viſcerum obſtructio, vrinæ ſuppreſſio.

20 Caput eſt ad benè vtendum.

21 Præſertim his qui atræ bilis dominatu tenentur.

22 Vt bilis flaua, dilutiora fiunt ab oxymelite ſubacta.

23 Quia membranoſus; omnibus enim membranis bellum indixit, quas vellicat.

DE AQVA.

AQVÆ verò quæ potui 1 datur 2, in morbis acutis nullum ſa-

1 Vt inde excludantur omnia aquarum genera, quæ bibi non poſſunt.

2 Vt fontana, putealis,

nè inuenio munus quod illi tribuendum putem 3. Neque enim tuſſim ſedandi vim habet 4 in morbis pulmonum & thoracis 5, nec expectoratum promouendi vim habet 6, ſed minimùm omnium 7, ſi quis toto morbi decurſu aquâ potabili vtatur. Sed certè medio loco inter melicratum & oxymel aqua hauſta nonnullam expectoratum promouendi vim habet, ob qualitatis mutationem quæ fit in his potionum generibus 8. Etenim humoris abundantiam quandam inducit: alioqui neque ſitim ſedat 9, ſed amareſcit 10. Eſt enim bilioſa, & in bilem degedat;

pluuialis, fluuialis, omnis alienæ qualitatis expers.

3 Quemadmodum cæteris potionum generibus tribui.

4 Que tum influxu, tum effluxu, tum etiam humoris manſione excitatur.

5 Hoc loco nomen vſurpauit πνευμονικος, quod impropriè ſumitur.

6 Non enim excitat vim naturæ, nec materiam pręparat cùm non detergeat, nec incidat, nec meatus liberet.

7 Vini, oxymelitis, oxycrati.

8 Id eſt, ſæpè fit vt oxymel ſit meracius, & ratione ſuæ meracitatis tenuiorem ſputi partem abſumat, & per conſequens reddat ſputum ipſum contumacius, vt dictum eſt. Item melicratum aliquando meracius ſitiferum eſt, & promouendi vim retardat; aqua autem hæc corrigit: Sic ex accidente promouet expectoratum, ſi interiiciatur in potione.

9 Quia non ſit meabilis, ſed vehiculo opus habet ad eam ſedandam.

10 Cunctando, & per corruptionem.

nerat homini naturâ bilioſo, & hypochondrijs moleſta 11. *Sed peior euadit, & ſeipsâ bilioſior, & vires admodum labefactat, cùm in cæterorum ciborum vacuitate bibitur. Quin & lienis & hepatis molem adauget cum æſtu & incendio conflagrant; fluctuátque in aluo, ipsámque nimiâ humoris abundantiâ ſtagnantem facit, eſt enim in meando pigra quòd frigida ſit & coctionis expers* 12, *nec vllam ſubducendi aluum aut vrinas ciendi vim habet. Ad hæc mala illud etiam accedit quòd ſtercoris vacuitatem afferat* 13. *Quòd ſi frigidis pedibus* 14 *fortè bibatur, admirabile eſt quantò grauiora afferat incommoda, quòcunque illa ſe conuerterit ſupp. ad*

11 Id eſt, partibus in hypochondrio contentis lieni & hepati.

12 Hæc omnia aquæ vitia frigidæ Gal. confirmat 9. *method. med.* cuius eaſdem noxas recenſet, additque permultis ſubitam parere ſpirandi difficultatem.

13 Niſi ventriculi & inteſtinorum relaxatis rugis diarrhoeam pariat.

14 A frigore & rigore periodico.

malè de parte aliqua merendum. Si verò in huiuſmodi morbis acutis ſuſpicio ſit vehementis cephalalgiæ 15, inſigníſve capitis grauitatis, aut mentis commotæ & delirij 16, tum certè omnino abſtinendum à vino 17: aqua autem in eiuſmodi ſignis 18 vtendum, aut certè vinum aquoſum album, & odoris expers 19 exhibendum, & à vini hauſtu nonnihil aquæ ſuperbibendum. Sic enim minùs vini potentia caput & arcem mentis inuaſerit 20. At quibus in morbis aqua potui danda 21 ſit, & plenâ manu & quando modica 22, tum quando frigida & quando egelida, hæc quidem antea à nobis dicta ſunt, & partim etiam in cuiuſque morbi curatione

15 Ex vrinis iumentorũ ſimilibus, quæ fiunt à contento in venis flatulento ſpiritu, & calore præter naturam, 4. *aph.*

16 Ex verborrum abſurditate, indecora corporis compoſitione, diſſimilitudine morum.

17 Quòd tenuitate, & calore arcem mentis inuadat.

18 Quæ ſigna aut cephalalgiæ, aut delirij metu nos terrent.

19 Quod eſt expers vitiorum aquæ & vini.

20 Et propterea minus cephalalgiam & delirium excitabit.

21 Vt in ardentibus febribus & ſynochis, quando maior ratio qualitatis quàm materiæ eſt habenda.

22 Vt infirmiore aluo, intumeſcente liene, murmurantibus hypochondriis.

dicentur. De alijs verò potionum generibus, cuiuſmodi aqua hordei, & quæ ab herbis viridibus concinnantur, & quæ ab vua paſſa & vinaceis & tritico & cnico & malo punico & alijs, Cùm earum potionum neceſſarius inciderit vſus in cuiuſque morbi explicatione dicetur; quo loco etiam cætera omnia compoſitorum medicamentorum genera explicabuntur.

DE BALNEO.

1 Frigida, calida ſimplici, & ſingulari, & vniuerſali balneo.

2 Vt hecticis febribus vniuerſalis; nephriticis ſemicupium.

3 Vt crudâ materiâ in-

AT verò aqua 1 dulcis, quæ lauando præſcribitur, plurimis morbis confert qui eâ vtuntur Atque inter eos alijs continenter 2, alijs vero non 3. Sed etiam ea incidunt tempora vt

non ſolùm ratione morbi & ægri minùs vtendum ſit balneo, ob inſuetam miniméque accommodatam benè parandi rationem. Nam paucis in domibus balneorum inſtrumenta ſunt in promptu atque balneorum miniſtri quales eſſe decet: Quòd ſi culpâ miniſtrorum aut inſtrmentorum penuriâ non conuenienter præſcribatur, multùm nocet. Etenim tecto opus eſt quod fumo careat 4, & aqua liberaliter, æqualiter, & continenter affuſa 5, nec tamen admodum larga & affatim, niſi fortè ſit opus 6: at multò minùs ſmegmatibus vtendũ 7: quòd ſi ſit detergendum, tum calido vtendum eſt ſmegmate multâ aquâ diluto magis quàm conſuetum fuerit, & ſub-

firmâ aluo, catharro, hæmorrhagiâ, aut viſcerum effœtâ vi.

4 Ne capiti graue ſit; ne item fumus cum aëre ab ægro ducatur, ſicque partes reſpirationi dicatas offendat.

5 Ne viciſſitudine caloris & frigoris offendatur æger.

6 Vt ſi iuuenis, quadratus tetano correptus, æſtate mediâ tali ſit aquæ frigidæ perfuſione curandus.

7 In morbis acutis, in quibus id propoſiti habemus vt reſiccata corpora humectentur, humor acerrimus exudet, non vt ſordes detergeantur; Et deterſionis moleſtiam nõ facilè ferunt, & quæ dedetergendi vim habent ad morbos acutos conuenienter adhiberi non poſſunt.

8 Græcè legitur ταχέως, quod idẽ ſignificat quod πονιῶς.

inde multa aqua affundenda & ſine intermiſſione 8.

COMMENTARIVS.

Balnei quatuor ſunt partes, aër calidus propter vaporem qui effertur ab aqua balnei: Deinde debet eſſe aqua egelida: Tertiò paulò calidior: A calidiore affundendum aliquantum aquæ frigidæ, vt rarefacta cutis paulùm denſetur: Quarta pars eſt, vt à balneo in lectum feratur æger & ſudet, ſudórque detergeatur. Vſus balnei eſt vt exudet humor inutilis qui toti corpori moleſtus eſt: Deinde vt partes ſiccæ ſolidæque aquæ benignitate fruantur, & humefiant; vtendúmque balneo tum particulari, tum vniuerſali, ſi corporis non adſit cacochymia, tum enim abſtinendum: Item ſi prima corporis regio ſit impura: Tertiò ſi adſit imbecillitas alicuius viſceris, aut partis principis; vnde experientiâ notum eſt multos vlcus in pulmonibus habentes in balneo expiraſſe ruptâ vomicâ. Itaque hecticis quotidianum balneum prodeſt, ſi putredinis & inflammationis internæ nulla ſuſpicio; ſi non ſit infirmum viſcus aliquod. Item in hecticis febribus prodeſt balneum, ſi horror non adſit. Nephriticis prodeſt particulare ἐν τῇ διαμονῇ, ἐν διέξόδῳ, ἐν χρήσει. Ictericis Ictero critico laborantibus.

TEXTVS.

Sed & via breuis ad vas balnearum eſſe debet 1. Tum etiam vaſis balnearÿ ſit deſcenſus facilis & aſcenſus. Quin-

1 Ne repentinâ aëris mutatione offendatur.

etiam eum qui balneo vitur, modeſtum eſſe decet, beneque compoſitum & conſtitutum à natura, & taciturnum 2: tum etiam ipſum omnino feriari 3: ſed miniſtros aquam affundere & detergere. Prætereа, in promptu habere oportet temperationis varietatem 4. Tum autem ſine intermiſſione perfundendum corpus 5; præterea ſpongijs vtendum pro ſtrigili: præterea nec valde ſiccum corpus oleo illinendum. At verò caput omni ſtudio reſiccandum eſt, poſtquam ſpongiâ deterſeris: Et cùm ſoli capiti mador ſit noxius, frigus non minus à cæteris partibus arcendum. Itaque ne caput frigoris appulſum recipiat, neque extimæ partes, nec adeo vniuerſus corporis habi-

2 Quia, ſi facilè iocorum fluctuet æſtu, & ſit temerarius homo, reuocabitur foris intrò calor, quod aduerſum eſt naturæ. Sit taciturnus, quia ſi vociferetur, & loquatur diutiùs, accendentur pulmones, & augebitur cordis calor; ſic ex vſu erit duplo magis ducere ſpiritum, & attrahetur calor caliginoſus balnei, quod nocet.

3 Ne motu laborantes muſculi, plus excrementi ab aliis partibus trahant quàm ab iis exudet humoris.

4 Vt ſcilicet à calido ad egelidum, ab egelidō ad frigidiorem fiat egreſſus: Sunt enim quatuor balnei partes; aër, aqua calida, aqua frigida, ſudoris deterſio.

5 Immerſione vtimur in ſecuritate lipothymiæ; ſi metus adſit lipothymiæ, affuſione continenter facta ſolùm vtendum.

tus. Adde quod nec potu, nec cibo ſaturatum corpus lauare eſt æquũ 6. Nec verò ſorbendum nec bibendum ſtatim à balneo 7. Enimverò illud imprimis maximè faciendum, ſi per ſanitatem is qui ægrotat, balnei eſſet cupidus, eíque diu multúmque aſſueuerit: huiuſmodi hominum naturæ ſunt maximè balnei appetentes, atq; plus adiumenti percipiunt, quàm cæteri, contráque damnis augentur ſi non lauantur. Cæterùm magis accommodatum eſt balneum peripneumoniæ 8 quàm febribus ardentibus. Etenim dolorem coſtarum & pectoris 9 & ſterni & dorſi 10 ſedandi vim habet 11: tum etiam materiam morbificam concoquit atque educit 12,

6 Ne cruda materia ex aluo in venas rapiatur: Tamen hecticis præſcribitur lac aſininum ad vncias 4. antequam deſcendant in balneum: Duretus hoc non probat priuſquam lac coctum in ventriculo fuerit.

7 Quia excitato calore partium ſolidarum & totius habitus vis rapiendi præripit occaſionem & cauſam mitificandi & coquendi.

8 Nomen peripneumoniæ hoc loco ſumitur pro omni dolore thoracis, quia peripneumonia eſt expers dolorum quos recenſet Hippocr.

9 Inflammatione membranæ per mammariam venam affluente ſanguine.

10 Ex ſanguinis affluxu per venas thoracicas.

11 Materiæ acrimoniam infringendo, digerendo, & immutatum partis habitum reſtituendo.

12 Naturam excitando, materiam præparando, meatus expediendo.

propterea̓que facit vt excludatur ex facili ſputum; quibus omnibus opus eſt 13. Præterea balneum partes recreat laſsitudine fractas 14; etenim articulos emollit, ipsámque adeò ſuperiorem cutim: tum vrinas ciet, & capitis grauitatem ſanat, & nares humectat. Sunt igitur balnei commoditates & opportunitates ad bene medendum. Sed tamen ſi præparationis vna deſideretur ratio vel etiam plures 15; verendum ſanè tum ne nihil opis afferat, ſed contrà maximis damnis augeat. Etenim eorum quæ ad balneum ritè adminiſtrandum præſcripta ſunt, ſi vnumquodque non bene ſit paratum à miniſtris vt decet, maxima ſecum affert incommoda. Qui

13 Ad tollendos & ſedandos dolores pulmonum & thoracis.

14 Materiam digeredo, calorem fouendo.

15 Vt in aqua, in vaſe balneario, in ſolio, in cibo & via, & aliis ſupradictis.

16 Ex

16 Ex ventriculi imbecillitate, & alui cruditate.

17 Quia his tepidum balneum reſeratis poris & euocato ad cutim ſeroſo humore, ephidroſim mouere poſſet, & ſic aluum ſicciorem reddere.

18 Ne maioribus incommodis augeantur.

19 Quia his ita conſtitutis, partes nobiles imbecillæ fuſis humoribus obruerentur, viréſq; magis proſternerentur.

20 Ex alui impuritate, nam eiuſmodi priùs repurgari debent quàm balneo mergantur; ne excrementa balneo liquata, priores venas magis obſtruant.

21 Ne tepido balnei calore ſanguis extrorſum magis moueatur.

22 Hoc eſt, in vniuerſum ad tutiorem balnei vſum, ſi tria à corporibus abſint, nimirùm acrium humorum copia, partium præſertim nobilium imbecillitas, & ciborum vel humorum

per morbos plus æquo liquidiore ſunt aluo 16, aut quibus ſupra modum adſtricta 17 eſt, illi balneo committi non debent 18; vt neque iÿ quibus infirmæ 19 ſunt vires, aut qui faſtidio ciborũ, aut vomitione 20 tenentur, aut qui bilioſa eructant, aut quibus ſanguis è naribus 21 erumpit, niſi minùs quàm occaſio poſtulat, feratur. Nec ignorare debes occaſiones: Etenim ſi pro occaſione parciùs fluat quàm par ſit; lauandus eſt æger, ſiue totum corpus, ſiue caput tantùm ita iuuari videatur. Ergo ſi ſingula commodè ſunt comparata 22; ſi æger citra noxam lauacrum ſubire poteſt, quotidie lauãdus eſt. Quòd ſi præterea balneo delectatur, eum ſi quotidie

bis laueris, non lædes. Satiùs verò eſt illos balneo vti, qui integram ptiſſanam 23, quàm qui ſolùm eius cremorem aſſumunt; etſi aliquando his etiam vſui eſt. Qui autem potu tantùm viuũtur 24, balneum non ſubeant, quamquam horum aliqui ab ipſo arcendi non ſint 25. Conÿcere itaque oportet ex his quæ ſuprà oſtendimus, quibus balneum, & in qua victus ratione opitulari poßit necne: ſi enim quidpiam eorum, quæ ad balnei præſtantiam attinent, deeſt; quamuis aliquid commodi ex balneo ſperaueris, lauari tamen non oportet. Quòd ſi nihil horum deeſt, videaturq́ ex notis quibuſdam vtile fore, tum lauari præſtat.

cruditas, ex Gal. 10. *method. med.*

23 Quia ex Gal. *lib. de Ptiſſana*, ad corporis robur & nutritionem magis conducit ptiſſana.

24 Qui ſcilicet infirmiore ſunt ventriculo.

25 Hi præſertim, quibus cremor ptiſſanæ faciliùs coquitur, promptiúſque diſtribuitur quàm ptiſſana integra.

Finis libri tertÿ & poſtremi de Diata Acutorum.

Digitized by Google

HIPPOCRATIS
MAGNI
Sectio prima Libri ſecundi Epidemiωn.

Interprete & Enarratore LVDOVICO DVRETO, *Seguſiano.*

CONSTITVTIO ſeu Sectio prima, quâ ſcilicet temporum ac tempeſtatum vires, morborúmque, qui ab iis principia cauſáſque ducunt, ſpecies, magnitudo, atque motus continentur in vniuerſum.

TEXTVS.

CARBVNCVLI 1 *Cranone 2 æſtiui 3 ſuppl. graſſabantur; rapidis cum ſummo æſtu*

1 *Carbunculi* hoc eſt, vlceraquędam cruſtoſa cum partium vicinarũ inflammatione picis modo candente, cum pulſu & renixu atque dolore coniuncta. Carbunculorum materia duplex, vna ſanguis exuſtus, qui in atram bilem degenerat, & eſt cruſta cinericia: altera, ſanguis eſt quidem eiuſmodi craſſus; ſed cum ichωre quodam venenato

coniunctus. Carbunculus tres ob cauſas dicitur; tùm quòd cruſtam ambuſtis ſimilem habeat, tum quòd inſtar carbonis deflagret, tum quòd exurat.

2 In vrbe illa Theſſaliæ in conuallibus Tempes ſita, quæ ventis perflatur auſtrinis.

3 Id eſt, qui tempeſtatis illius naturam ſequebantur, generatione ſcilicet noui humoris, non familiaris cuiuſque naturæ ſuppreſſione.

continenter aquis pluebat, idq; tempeſtate magis auſtrinâ 4.

Ichores 5 acuti ſubnaſcebãtur 6; qui demũ cõcluſi cùm incaleſcerẽt 7 pruritũ excitabant; indeq; puſtulæ ambuſtis conſimiles 8 erũpebant, tanto ſub cute ardoris ſenſu vt exuri videretur.

Cùm æſtu cælũ incãduit atq. fuit ſudum omnino, febres exiſtunt maximã partẽ ſudoris expertes 9; Sed in his tamen ſi vel ſtiriis pluerit exiguis, ſudoribus illæ febres abundant initio 10; atque

4 Quæ cerebro, neruis, & integritati humorum bellum indixit.

5 Seroſi humores malignâ qualitate præditi, omníſque pepaſmi expertes. Quid ichor, & quomodo ſumendus ſit, hoc loco Gal. declarat *com. in part. 38. ſect. 2. lib. 6. epidem.*

6 Exitúmque non habebant effœtâ naturæ vi.

7 Et in atram bilem conuerterentur.

8 Ac ſi ferro candente excitatæ fuiſſent: Vbicunque ſeri bilioſi & venenati copia eſt, generatio perennis, atque ſuppreſſio; ibi carbunculorũ magnus fit prouentus.

9 Ab exhauſto humoris, qui ſudoris materia eſt, quamuis in promptu ſit cauſa effectrix.

10 Ardoris vi humorem excrementitium foras euo-

Digitized by Google

eantis, & leui operâ exhaurientis. Cùm cœlum rapidis impluit imber aquis, nimbus dicitur: ὄμϐρος dicitur quid medium inter nimbum & ψεκάδες; ψεκὰς dicitur tenuis & mollis pluuia, & cùm pluit ſtiriis mollibus.

hæc ſunt ſiniſtri magis indicij 11, quam ſi aliter cõtingeret: ſed minùs 12 ſi non ab auſtrinis pluuiis ſudorem profundãt, ſed peculiari ipſius morbi naturâ 13.

Febres ardentes 14 æſtiuis temporibus & tempeſtatib. magis fiunt 15, quàm aliis anni temporibus 16; ſed tamen illæ 17 ingraueſcunt & exacerbãtur magis æſtate 18.

Autumno potiſſimùm ferini morbi gignuntur 19; atque dolor cordis & ſtomachi 20: Aſcarides veſperì ſimiliter

11 Cùm ſcilicet ad bilis procreatæ & ſuppreſſæ copiam, vi ardoris noua accedit putredinis cauſa.

12 Id eſt, non æquè formidabiles ſunt illæ febres.

13 Sudor manet ſupple.

14 Sine intermiſſione cum linguæ ſcabritie, & inexplebili ſiti coniunctæ.

15 Seri biliosi generatione, necnon in venulas arefactas attractione.

16 Hoc eſt, febres ardentes ſunt æſtuanti cœlo congeneres, & eædẽ non ſolùm efficientis cauſæ, ſed ſuſcipientis naturam ſequuntur.

17 Cùm cœlum æſtu incanduit.

18 περιξύνονται legendum eſt, non ξηραίνονται, vt in græco codice.

19 Vt tabes, maniæ, lumbrici, ſcilicet ab ortu arcturi ad occaſum vergiliarum.

20 Quamuis hæc affectio ſit minùs calamitoſa, quòd propria ſit autumno.

huic 21, & illi tunc infeſtant in die plerumque 22, non ſolùm ideò quòd magis affligunt, ſed etiam ipſi per ſeipſos 23.

Autumno acutiſſimi morbi 24 & funeſtiſſimi 25; In vniuerſum ſimile 26 vt veſperì recrudeſcant, vt quòd annus habeat circuitum vniuerſalem morborum, vt quiſque dies morbi priuati; & quale eſt idipſum veſperì recrudeſcere, eiuſmodi ferè eſt morbi cuiuſque, aut omnium tempeſtatum inter ſe cõditio; præſertim ſi nihil nouatum fuerit exactâ præteritorum temporum hiſtoriâ 27; ſin minùs, alterius temporis tempeſtatem conſequitur.

Quæ cùm ita ſint, poteſt perſpici annum ad ſe redire, id eſt, anni par-

21 Vermes ſunt tenues & teretes, quibus ferè ſedes in recto inteſtino & ſphinctere muſculo.

22 Quo tempore magis vexant aſcarides; quibus origo eſt à cruda materia, & crapula.

23 Quadruplex feritas eſt, prima lumbricorum; 2. feritas deſtillationis; 3. maniæ; 4. cancri & elephantiaſeωs, *com. in ſent. 14. 6. epid.*

24 Symptomatum vehementiâ.

25 Hoc eſt, cacoethiâ, venenatâ humoris qualitate, inflammatione, impedimento partium quarum officio vita carere nequit, curandi difficultate, quòd cum bilioſi humoris cacochymia coniu[illegible] ſit cruditas, tum prop[illegible] ipſius tẽporis inæqualitate.

26 Id eſt, commune omnium morborum autumnalium.

27 Ac ſi diceret, exiſtunt tẽpora in quibus vis maior ſuppreſſionis quàm generationis.

tes ita ſe habere definitis ſeptem anni temporibus atque partibus, ac tempeſtiuè 28 repreſentantibus tempeſtates partium ſingularum proprias 29, bene morati ſiunt morbi & ſecundi iudicij 30; incertis verò & inconſtantibus 31 ſiniſtri iudicij 32, vt Perinthi contigiſſe vidimus, cùm deeſt aut redundat quidpiam ventorum, aut tranquillitatis, aut pluuiarum, aut ſiccitatis, aut æſtus, aut frigoris.

Ver autem ſaluberrimum eſt, minimeq́; funeſtum.

Patefactâ morborum geneſi, atque ideâ initio 33, attentè conſiderare & animo complecti oportet ociúſne an tardiùs floreſcant morbi 34; id autem perſpicuum ſit

28 Id eſt, loco & conuenienter.

29 Vt ventos, tranquillitates, pluuias, & cætera.

30 Qui ad ſalutem iudicantur, ſuâ quiſque propriâ criſi, ſine vllo periculi aut recidiuæ metu.

31 Cùm nec tempeſtates propriæ, nec tempori cooriuntur.

32 Magnitudine cauſæ, ſymptomatum vehementiâ, & naturæ infirmitate.

33 Id eſt, ſimul atque medicinam ægro facere inſtitueris.

34 Id eſt, celeriùs aut tardiùs ad vigorem perueniant, vt ſcilicet ex breuis aut diuturnæ hiſtoriæ perſpicientia ad eam legem diætam inſtituas, quâ vires naturæ ad confirmandum & triumphandum inſtituantur, non opprimantur.

incremento 35; ipſas autem acceſſiones ſymptomatum periodis & circuitibus 36.

Inde criſes ipſæ 37 atque in paroxyſmis periodicis ſi celerius accedant aut non; tum diutius protrahantur aut non, & vehementius infeſtarint aut non; quin omnium febrium continuarũ aut intermittentium, acutorum & diuturnarum vrinæ 38, aut deiectiones, aut ſputa, & traumatum ipſorum & phymatum inflammationes, vel quæcunque poſt apparere dicuntur, fortaſſe & aliarum rerum communium 39 quò celerius fiunt & apparent, breuiores fore morbos oſtendunt, contrà quò tardius, tardiores.

Sed tamen ita periodicarum febrium compa-

35 Ob mutationem & vehementiam irritatâ naturâ, & inchoatâ coctione.

36 Tum vniuerſalibus, tum particularibus. Epidoſis eſt acceſſio ſymptomatum, Endoſis remiſſio.

37 Quæ irritatæ naturæ coctionis & excretionis ſunt conſequentes. Cùm humor impetum facit & ὀργᾷ, ſicque natura irritatur, criſis fieri poteſt etiam incoctâ materiâ, vt in Metone apparuit 1. *epid.* Criſis fit etiam concoctione, vt cùm materia excocta eſt, ſalutariter excernitur; idque opus eſt fieri in fixis humorib.. Vbicunque irritatur natura concoctio fit celeris, & putredo adeſt celeris, criſis quoque eſt celeris; vnde in quartana febre putredo tarda, concoctio tarda, & tardè irritatur natura; itaque tarda criſis.

38 Crudæ, coctæ, aut prauæ.

39 Quæ celeriter cadunt in morbos & cõmuniter,

parata eſt ratio, vt morbus non recipiat celeriorem acceſſionem cum aliorum ſymptomatùm acceſſione 40. Etenim eorum qui celeriùs opinione intereunt 41, celeriores ſunt criſes 42, quòd celeriter & continenter & vehementer laborum ſumma ſint omnia.

Quæ verò ſecundum ægri ſalutem iudicandi vim habent, ne ſtatim appareant 43.

Quæ iudicandi vim habent, vel iudicatoria, ſigna & cauſæ ac ſigna diei critici 44, non iudicantia 45, alia quidem funeſta ſunt 46; alia verò ſiniſtri iudicij 47.

40 Quæ ſymptomata dicuntur ἐπιφερόμενα.

41 Vt Philiſci.

42 Ad mortem repentinæ mutationes.

43 Id eſt, criticæ cauſæ editis pepaſmi ſignis: Nam quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, éſtque humorum cruditas, non poteſt quidquam excerni ſalutariter.

44 Et criſeωs ipſius, cauſæ item criticæ per abſceſſum, vel excretionem.

45 Id eſt, indicandi & iudicandi facultate carentia, quæ fruſtrà fiunt, & fruſtrà apparent.

46 Id eſt, ſi cum iis ſint cõiuncta ſymptomata omnino funeſta, partibus ipſis vnde manant, & quò feruntur calamitoſa: Criſima, ſunt ſigna; criſima, cauſæ; criſima, dies critici; criſima ſigna ad tempus criſis, vt vrina cocta quarto die, *lib.* 4. *aphor.*; alia ad ſpeciem criſeωs apparent, vt rubor genarum, venæ micantes, diſtentio hypochondriorum, & ſimilia.

47 Quæ morbi motu, non vi naturæ fiunt, ſi modo ſine ſymptomatis funeſtis maneat humoris morbifici cruditas.

Quin etiã quæ antedictæ iudicantur 48, ſi cũ cruditate iudiciũ habuerint, recidiuæque accidunt 49; ſin minus, ſiniſtræ aut nullæ omnino criſes. Exiſtunt etiam huiuſmodi funeſta quæ non ſunt exigua 50.

Quæcunque iudicatoria ſigna ſpecie ſunt, ſi eam vim indicandi aut iudicandi non habeant, ſunt ſiniſtri iudicij; contraria verò toto genere & naturæ infeſta malum præ ſe ferunt, non ſolum ſi eò vnde manauit recurrat, ſed quæ contra priſtinæ ſuæ naturæ conditionem curſum huc aut illuc inflectunt, vt & ex malis toto genere ſignis quæcunque contraria incidunt 51.

Animo complecti oportet colores 52, venas collapſas 53, tumores hypo-

48 Symptomatum vehementiâ & cauſæ magnitudine vt in Merone, & ictero 6. dici, *lib. epid.* 1.

49 Superſtite morbi foco.

50 Vt cùm abſceſſus fit, aut excretio naturæ potens.

51 Verumenimuerò abſceſſuum diſtinctionem an conuenienter & ſecundũ morbi naturam, tum verò fiántne κατ᾽ ἕξιν· Tanta enim vis eius quod dicitur κατ᾽ ἕξιν, vt ſi omnia ſecũdum naturam fiant, & hoc vnum deſideretur, bene tamẽ cũ ægro non agatur.

52 Contra naturam qui in œconomiæ naturalis vitio focũ habent perennẽ.

53 Id eſt, quarum pulſus non cernitur, aut quæ non conquieſcunt. Micatio arteriarum apparens ſine tactu, ſignum ſymptomaticũ eſt plenitudinis; quãquam fieri poſſit in his qui laborant fœdis coloribus, vt à reſolutione melancholici ſucci flatus ſequatur, qui palpitationem cordis & arteriarum micationẽ generet.

chondriorum 54, ſurſum deorſúmve inclinantiū.

Quinetiam multæ ſignificationes & certæ ex his petuntur 55, vt mulierum abortientium 56 mãmæ extenuantur 57, nec id contrarium eſt 58; nec quòd diuturnæ tuſſes teſte intumeſcente ceſſant; & contrà tumidus à tuſſe teſtis argumentum memorabile eſt ſocietatis 59 mammarum genituræ, & ſeminis, vocis.

Abſceſſus 60 per venas atque arterias 61, aut neruos 62, aut per oſſa 63, aut neruos 54, aut cutim 65, aut per alia di-

54 Aut contrà eorũdem hypochondriorum æqualitates.

55 Scilicet ex naturali partium ſympathia.

56 Quæ ante diem fœtus excludunt.

57 Inopia alimenti.

58 Id eſt, non eſt contra naturam.

59 Generis ſimilitudine, vaſorum communione, & operis ſocietate.

60 Materiæ morbificæ, & morbi ipſius, tum per excretionem, tum per materiæ decubitum.

61 In hæmorrhagia, in purulenta vrina peripneumoniæ critica.

62 Qui ſenſum & motum impertiuntur vt hypochyma oculi, paraplegia quæ in apoplexiã cadit, iſchias in colicum dolorem.

63 Vt, quæcunque oſſa vitium attingunt, incremento prohibentur. Gal. *cap. 1. lib. de oſſibus* ait, quoties νεῦρον legitur abſolutè apud Hippocr. ſignificat neruum, quod hoc loco non obſeruatur; nam νεῦρον ſignificat tendines & ligamenta.

64 Vt tendines & ligamenta.

65 Vt eryſipelatum mutatio; ophthalmia per excluſionem materiæ à pericranio tunica.

etiam eum qui balneo vitur, modeſtum eſſe decet, benéque compoſitum & conſtitutum à natura, & taciturnum 2: tum etiam ipſum omnino feriari 3: ſed miniſtros aquam affundere & detergere. Præterea, in promptu habere oportet temperationis varietatem 4. Tum autem ſine intermiſſione perfundendum corpus 5; præterea ſpongijs vtendum pro ſtrigili: præterea nec valde ſiccum corpus oleo illinendum. At verò caput omni ſtudio reſiccandum eſt, poſtquam ſpongiâ deterſeris: Et cùm ſoli capiti mador ſit noxius, frigus non minùs à cæteris partibus arcendum. Itaque ne caput frigoris appulſum recipiat, neque extimæ partes, nec adeo vniuerſus corporis habi-

2 Quia, ſi facilè iocorum fluctuet æſtu, & ſit temerarius homo, reuocabitur foris intrò calor, quod aduerſum eſt naturæ. Sit taciturnus, quia ſi vociferetur, & loquatur diutiùs, accendentur pulmones, & augebitur cordis calor; ſic ex vſu erit duplo magis ducere ſpiritum, & attrahetur calor caliginoſus balnei, quod nocet.

3 Ne motu laborantes muſculi, plus excrementi ab aliis partibus trahant quàm ab iis exudet humoris.

4 Vt ſcilicet à calido ad egelidum, ab egelidō ad frigidiorem fiat egreſſus: Sunt enim quatuor balnei partes; aër, aqua calida, aqua frigida, ſudoris deterſio.

5 Immerſione vtimur in ſecuritate lipothymiæ; ſi metus adſit lipothymiæ, affuſione continenter facta ſolùm vtendum.

tus. Adde quod nec potu, nec cibo ſaturatum corpus lauare eſt æquũ 6. Nec verò ſorbendum nec bibendum ſtatim à balneo 7. Enimverò illud imprimis maximè faciendum, ſi per ſanitatem is qui ægrotat, balnei eſſet cupidus, eíque diu multúmque aſſueuerit: huiuſmodi hominum naturæ ſunt maximè balnei appetentes, atq; plus adiumenti percipiunt, quàm cæteri, contráque damnis augentur ſi non lauantur. Cæterùm magis accommodatum eſt balneum peripneumoniæ 8 quàm febribus ardentibus. Etenim dolorem coſtarum & pectoris 9 & ſterni & dorſi 10 ſedandi vim habet 11: tum etiam materiam morbificam concoquit atque educit 12,

6 Ne cruda materia ex aluo in venas rapiatur: Tamen hecticis præſcribitur lac aſininum ad vncias 4. antequam deſcendant in balneum: Duretus hoc non probat priuſquam lac coctum in ventriculo fuerit.

7 Quia excitato calore partium ſolidarum & totius habitus vis rapiendi præripit occaſionem & cauſam mitificandi & coquendi.

8 Nomen peripneumoniæ hoc loco ſumitur pro omni dolore thoracis, quia peripneumonia eſt expers dolorum quos recenſet Hippocr.

9 Inflammatione membranæ per mammariam venam affluente ſanguine.

10 Ex ſanguinis affluxu per venas thoracicas.

11 Materiæ acrimoniam infringendo, digerendo, & immutatum partis habitum reſtituendo.

12 Naturam excitando, materiam præparando, meatus expediendo.

proptereáque facit vt excludatur ex facili ſputum; quibus omnibus opus eſt 13. Præterea balneum partes recreat laſſitudine fractas 14; etenim articulos emollit, ipſámque adeò ſuperiorem cutim: tum vrinas ciet, & capitis grauitatem ſanat, & nares humectat. Sunt igitur balnei commoditates & opportunitates ad bene medendum. Sed tamen ſi præparationis vna deſideretur ratio vel etiam plures 15; verendum ſanè tum ne nihil opis afferat, ſed contrà maximis damnis augeat. Etenim eorum quæ ad balneum ritè adminiſtrandum præſcripta ſunt, ſi vnumquodque non bene ſit paratum à miniſtris vt decet, maxima ſecum affert incommoda. Qui

13 Ad tollendos & ſedandos dolores pulmonum & thoracis.

14 Materiam digeredo, calorem fouendo.

15 Vt in aqua, in vaſe balneario, in ſolio, in cibo & via, & aliis ſupradictis.

16 Ex

16 Ex ventriculi imbecillitate, & alui cruditate.

17 Quia his tepidum balneum reſeratis poris & euocato ad cutim ſeroſo humore, ephidroſim mouere poſſet, & ſic aluum ſicciorem reddere.

18 Ne maioribus incommodis augeantur.

19 Quia his ita conſtitutis, partes nobiles imbecillæ fuſis humoribus obruerentur, viréſq; magis proſternerentur.

20 Ex alui impuritate, nam eiuſmodi priùs repurgari debent quàm balneo mergantur; ne excrementa balneo liquata, priores venas magis obſtruant.

21 Ne tepido balnei calore ſanguis extrorſum magis moueatur.

22 Hoc eſt, in vniuerſum ad tutiorem balnei vſum, ſi tria à corporibus abſint, nimirùm acrium humorum copia, partium præſertim nobilium imbecillitas, & ciborum vel humorum

per morbos plus æquo liquidiore ſunt aluo 16, *aut quibus ſupra modum adſtricta* 17 *eſt, illi balneo committi non debent* 18; *vt neque ij quibus infirmæ* 19 *ſunt vires, aut qui faſtidio ciborũ, aut vomitione* 20 *tenentur, aut qui bilioſa eructant, aut quibus ſanguis è naribus* 21 *erumpit, niſi minùs quàm occaſio poſtulat, feratur. Nec ignorare debes occaſiones: Etenim ſi pro occaſione parciùs fluat quàm par ſit; lauandus eſt æger, ſiue totum corpus, ſiue caput tantùm ita iuuari videatur. Ergo ſi ſingula commodè ſunt comparata* 22; *ſi æger citra noxam lauacrum ſubire poteſt, quotidie lauãdus eſt. Quòd ſi præterea balneo delectatur, eum ſi quotidie*

Digitized by Google

bis laueris, non lædes. Satiùs verò eſt illos balneo vti, qui integram ptiſſanam 23, quàm qui ſolùm eius cremorem aſſumunt; etſi aliquando his etiam vſui eſt. Qui autem potu tantùm vtūtur 24, balneum non ſubeant, quamquam horum aliqui ab ipſo arcendi non ſint 25. Conÿcere itaque oportet ex his quæ ſuprà oſtendimus, quibus balneum, & in qua victus ratione opitulari poßit necne: ſi enim quidpiam eorum, quæ ad balnei præſtantiam attinent, deeſt; quamuis aliquid commodi ex balneo ſperaueris, lauari tamen non oportet. Quòd ſi nihil horum deeſt, videaturq́; ex notis quibuſdam vtile fore, tum lauari præſtat.

cruditas, ex Gal. 10. *method. med.*

23 Quia ex Gal. *lib. de Ptiſſana*, ad corporis robur & nutritionem magis conducit ptiſſana.

24 Qui ſcilicet infirmiore ſunt ventriculo.

25 Hi præſertim, quibus cremor ptiſſanæ faciliùs coquitur, promptiúſque diſtribuitur quàm ptiſſana integra.

Finis libri tertÿ & poſtremi de Diata Acutorum.

HIPPOCRATIS
MAGNI
Sectio prima Libri ſecundi Epidemiωn.

Interprete & Enarratore LVDOVICO DVRETO, *Seguſiano.*

CONSTITVTIO ſeu Sectio prima, quâ ſcilicet temporum ac tempeſtatum vires, morbórumque, qui ab iis principia cauſáſque ducunt, ſpecies, magnitudo, atque motus continentur in vniuerſum.

TEXTVS.

CARBVNCVLI 1 Cranone 2 æſtiui 3 *ſuppl.* *graſſabantur; rapidis cum ſummo æſtu*

1 *Carbunculi* hoc eſt, vlceraquędam cruſtoſa cum partium vicinarũ inflammatione picis modo candente, cum pulſu & renixu atque dolore coniuncta. Carbunculorum materia duplex, vna ſanguis exuſtus, qui in atram bilem degenerat, & eſt cruſta cinericia: altera, ſanguis eſt quidem eiuſmodi craſſus; ſed cum ichωre quodam veneneato

coniunctus. Carbunculus tres ob cauſas dicitur; tum quòd cruſtam ambuſtis ſimilem habeat, tum quòd inſtar carbonis deflagret, tum quòd exurat.

2 In vrbe illa Theſſaliæ in conuallibus Tempes ſita, quæ ventis perflatur auſtrinis.

3 Id eſt, qui tempeſtatis illius naturam ſequebantur, generatione ſcilicet noui humoris, non familiaris cuiuſque naturæ ſuppreſſione.

continenter aquis pluebat, idq́ tempeſtate magis auſtrinâ 4.

Ichores 5 acuti ſubnaſcebãtur 6; qui demũ cõcluſi cùm incaleſcerẽt 7 prurituũ excitabant; indeq́ puſtulæ ambuſtis conſimiles 8 erũpebant, tanto ſub cute ardoris ſenſu vt exuri videretur.

Cùm æſtu cœlũ incãduit atq. fuit ſudum omnino, febres exiſtunt maximã partẽ ſudoris expertes 9; Sed in his tamen ſi vel ſtiriis pluerit exiguis, ſudoribus illæ febres abundant initio 10; atque

4 Quæ cerebro, neruis, & integritati humorum bellum indixit.

5 Seroſi humores malignâ qualitate præditi, omniſque pepaſmi expertes. Quid ichωr, & quomodo ſumendus ſit, hoc loco Gal. declarat *com. in part. 38. ſect. 2. lib. 6. epidem.*

6 Exitúmque non habebant effœtâ naturæ vi.

7 Et in atram bilem conuerterentur.

8 Ac ſi ferro candente excitatæ fuiſſent: Vbicunque ſeri bilioſi & venenati copia eſt, generatio perennis, atque ſuppreſſio; ibi carbunculorũ magnus fit prouentus.

9 Ab exhauſto humoris, qui ſudoris materia eſt, quamuis in promptu ſit cauſa effectrix.

10 Ardoris vi humorem excrementitium foras euo-

hæc ſunt ſiniſtri magis indicij 11, quam ſi aliter cōtingeret: ſed minùs 12 ſi non ab auſtrinis pluuiis ſudorem profundāt, ſed peculiari ipſius morbi naturâ 13.

Febres ardentes 14 æſtiuis temporibus & tempeſtatib. magis fiunt 15, quàm aliis anni temporibus 16; ſed tamen illæ 17 ingraueſcunt & exacerbātur magis æſtate 18.

Autumno potiſſimùm ferini morbi gignuntur 19; atque dolor cordis & ſtomachi 20: Aſcarides veſperì ſimiliter

eantis, & leui operâ exhaurientis. Cùm cœlum rapidis impluit imber aquis, nimbus dicitur: ὄμβρος dicitur quid medium inter nimbum & ψακάδα; ψακὰς dicitur tenuis & mollis pluuia, & cùm pluit ſtiriis mollibus.

11 Cùm ſcilicet ad bilis procreatæ & ſuppreſſæ copiam, vi ardoris noua accedit putredinis cauſa.

12 Id eſt, non æquè formidabiles ſunt illæ febres.

13 Sudor manet ſupple.

14 Sine intermiſſione cum linguæ ſcabritie, & inexplebili ſiti coniunctæ.

15 Seri bilioſi generatione, necnon in venulas arefactas attractione.

16 Hoc eſt, febres ardentes ſunt æſtuanti cœlo congeneres, & eædē non ſolùm efficientis cauſæ, ſed ſuſcipientis naturam ſequuntur. 17 Cùm cœlum æſtu incanduit.

18 περιξύονται legendum eſt, non ξηραίνονται, vt in græco codice.

19 Vt tabes, maniæ, lumbrici, ſcilicet ab ortu arcturi ad occaſum vergiliarum.

20 Quamuis hæc affectio ſit minùs calamitoſa, quòd propria ſit autumno.

huic 21, & illi tunc infeſtant in die plerumque 22, non ſolùm ideò quòd magis affligunt, ſed etiam ipſi per ſeipſos 23.

Autumno acutiſſimi morbi 24 & funeſtiſſimi 25; In vniuerſum ſimile 26 vt veſperi recrudeſcant, vt quòd annus habeat circuitum vniuerſalem morborum, vt quiſque dies morbi priuati; & quale eſt idipſum veſperi recrudeſcere, eiuſmodi ferè eſt morbi cuiuſque, aut omnium tempeſtatum inter ſe cõditio; præſertim ſi nihil nouatum fuerit exactâ præteritorum temporum hiſtoriâ 27; ſin minùs, alterius temporis tempeſtatem conſequitur.

Quæ cùm ita ſint, poteſt perſpici annum ad ſe redire, id eſt, anni par-

21 Vermes ſunt tenues & teretes, quibus ferè ſedes in recto inteſtino & ſphinctere muſculo.

22 Quo tempore magis vexant aſcarides; quibus origo eſt à cruda materia, & crapula.

23 Quadruplex feritas eſt, prima lumbricorum; 2. feritas deſtillationis; 3. maniæ; 4. cancri & elephantiaſeωs, *com. in ſent. 14. 6. epid.*

24 Symptomatum vehementiâ.

25 Hoc eſt, cacoethiâ, venenatâ humoris qualitate, inflammatione, impedimento partium quarum officio vita carere nequit, curandi difficultate, quòd cum bilioſi humoris cacochymia coniun[illegible] ſit cruditas, tum prop[illegible]ripſius tẽporis inæqualitate.

26 Id eſt, commune omnium morborum autumnalium.

27 Ac ſi diceret, exiſtunt tẽpora in quibus vis maior ſuppreſſionis quàm generationis.

tes ita ſe habere definitis ſeptem anni temporibus atque partibus, ac tempeſtiuè 28 repreſentantibus tempeſtates partium ſingularum proprias 29, bene morati ſiunt morbi & ſecundi iudicij 30; incertis verò & inconſtantibus 31 ſiniſtri iudicij 32, vt Perinthi contigiſſe vidimus, cùm deeſt aut redundat quidpiam ventorum, aut tranquillitatis, aut pluuiarum, aut ſiccitatis, aut æſtus, aut frigoris.

Ver autem ſaluberrimum eſt, minimeq́; funeſtum.

Patefactâ morborum geneſi, atque ideâ initio 33, attentè conſiderare & animo complecti oportet ociúſne an tardiùs floreſcant morbi 34; id autem perſpicuum ſit

28 Id eſt, loco & conuenienter.

29 Vt ventos, tranquillitates, pluuias, & cætera.

30 Qui ad ſalutem iudicantur, ſuâ quiſque propriâ criſi, ſine vllo periculi aut recidiuæ metu.

31 Cùm nec tempeſtates propriæ, nec tempori cooriuntur.

32 Magnitudine cauſæ, ſymptomatum vehementiâ, & naturæ infirmitate.

33 Id eſt, ſimul atque medicinam ægro facere inſtitueris.

34 Id eſt, celeriùs aut tardiùs ad vigorem perueniant, vt ſcilicet ex breuis aut diuturnæ hiſtoriæ perſpicientia ad eam legem diætam inſtituas, quâ vires naturæ ad confirmandum & triumphandum inſtituantur, non opprimantur.

incremento 35; *ipſas autem acceſſiones ſymptomatum periodis & circuitibus* 36.

Inde criſes ipſæ 37 *atque in paroxyſmis periodicis ſi celeriùs accedant aut non; tum diutius protrahantur aut non, & vehementiùs infeſtarint aut non; quin omnium febrium continuarũ aut intermittentium, acutorum & diuturnarum vrinæ* 38, *aut deiectiones, aut ſputa, & tr*ω*matum ipſorum & phymatum inflammationes, vel quæcunque poſt apparere dicuntur, fortaſſe & aliarum rerum communium* 39 *quò celeriùs fiunt & apparent, breuiores fore morbos oſtendunt, contrà quò tardiùs, tardiores.*

Sed tamen ita periodicarum febrium compa-

35 Ob mutationem & vehementiam irritatâ naturâ, & inchoatâ coctione.

36 Tum vniuerſalibus, tum particularibus. Epidoſis eſt acceſſio ſymptomatum, Endoſis remiſſio.

37 Quæ irritatæ naturæ coctionis & excretionis ſunt conſequentes. Cùm humor impetum facit & ὀργᾷ, ſicque natura irritatur, criſis fieri poteſt etiam incoctâ materiâ, vt in Metone apparuit 1. *epid.* Criſis fit etiam concoctione, vt cùm materia excocta eſt, ſalutariter excernitur; idque opus eſt fieri in fixis humorib.. Vbicunque irritatur natura concoctio fit celeris, & putredo adeſt celeris, criſis quoque eſt celeris; vnde in quartana febre putredo tarda, concoctio tarda, & tardè irritatur natura; itaque tarda criſis.

38 Crudæ, coctæ, aut prauæ.

39 Quæ celeriter cadunt in morbos & cõmuniter,

40 Quæ ſymptomata di-ςuntur ἐπιφερόμενα.

41 Vt Philiſci.

42 Ad mortem repentinæ mutationes.

43 Id eſt, criticæ cauſæ editis pepaſmi ſignis: Nam quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, éſtque humorum cruditas, non poteſt quidquam excerni ſalutariter.

44 Et criſeωs ipſius, cauſæ item criticæ per abſceſſum, vel excretionem.

45 Id eſt, indicandi & iudicandi facultate carentia, quæ fruſtrà fiunt, & fruſtrà apparent.

46 Id eſt, ſi cum iis ſint cõiuncta ſymptomata omnino funeſta, partibus ipſis vnde manant, & quò feruntur calamitoſa: Criſima, ſunt ſigna; criſima, cauſæ; criſima, dies critici; criſima ſigna ad tempus criſis, vt vrina cocta quarto die, *lib.* 4. *aphor.*; alia ad ſpeciem criſeωs apparent, vt rubor genarum, venæ micantes, diſtentio hypochondriorum, & ſimilia.

47 Quæ morbi motu, non vi naturæ fiunt, ſi modo ſine ſymptomatis funeſtis maneat humoris morbifici cruditas.

parata eſt ratio, vt morbus non recipiat celeriorem acceßionem cum aliorum ſymptomatum acceßione 40. Etenim eorum qui celeriùs opinione intereunt 41, celeriores ſunt criſes 42, quòd celeriter & continenter & vehementer laborum ſumma ſint omnia.

Quæ verò ſecundum ægri ſalutem iudicandi vim habent, ne ſtatim appareant 43.

Quæ iudicandi vim habent, vel iudicatoria, ſigna & cauſæ ac ſigna diei critici 44, non iudicantia 45, alia quidem funeſta ſunt 46; alia verò ſiniſtri iudicÿ 47.

Quin etiã quæ antedictæ iudicantur 48, ſi cũ cruditate iudiciũ habuerint, reliquæ accidunt 49; ſin minus, ſiniſtræ aut nullæ omnino criſes. Exiſtunt etiam huiuſmodi funeſta quæ non ſunt exigua 50.

Quæcunque indicatoria ſigna ſpecie ſunt, ſi eam vim indicandi aut iudicandi non habeant, ſunt ſiniſtri iudicij; contraria verò toto genere & naturæ infeſta malum præ ſe ferunt, non ſolum ſi eò vnde manauit recurrat, ſed quæ contra priſtinæ ſuæ naturæ cònditionem curſum huc aut illuc inflectunt, vt & ex malis toto genere ſignis quæcunque contraria incidunt 51.

Animo complecti oportet colores 52, venas collapſas 53, tumores hypo-

48 Symptomatum vehementiâ & cauſæ magnitudine vt in Metone, & icterо 6. dici, *lib. epid.* 1.

49 Superſtite morbi foco.

50 Vt cùm abſceſſus fit, aut excretio naturæ potens.

51 Verumenimuerò abſceſſuum diſtinctionem an conuenienter & ſecundũ morbi naturam, tum verò fiántne κατ' ἕξιν. Tanta enim vis eius quod dicitur κατ' ἕξιν, vt ſi omnia ſecũdum naturam fiant, & hoc vnum deſideretur, bene tamẽ cũ ægro non agatur.

52 Contra naturam qui in œconomiæ naturalis vitio focũ habent perennẽ.

53 Id eſt, quarum pulſus non cernitur, aut quæ non conquieſcunt. Micatio arteriarum apparens ſine tactu, ſignum ſymptomaticũ eſt plenitudinis, quãquam fieri poſſit in his qui laborant fœdis coloribus, vt à reſolutione melancholici ſucci flatus ſequatur, qui palpitationem cordis & arteriarum micationẽ generet.

chondriorum 54, ſurſum deorſúmve inclinantiū.

Quinetiam multæ ſignificationes & certæ ex his petuntur 55, vt mulierum abortientium 56 mãmæ extenuantur 57, nec id contrarium eſt 58; nec quòd diuturnæ tuſſes teſte intumeſcente ceſſant; & contrà tumidus à tuſſe teſtis argumentum memorabile eſt ſocietatis 59 mammarum genituræ, & ſeminis, vocis.

Abſceſſus 60 per venas atque arterias 61, aut neruos 62, aut per oſſa 63, aut neruos 54, aut cutim 65, aut per alia di-

54 Aut contrà eorūdem hypochondriorum æqualitates.

55 Scilicet ex naturali partium ſympathia.

56 Quæ ante diem fœtus excludunt.

57 Inopia alimenti.

58 Id eſt, non eſt contra naturam.

59 Generis ſimilitudine, vaſorum communione, & operis ſocietate.

60 Materiæ morbificæ, & morbi ipſius, tum per excretionem, tum per materiæ decubitum.

61 In hæmorrhagia, in purulenta vrina peripneumoniæ critica.

62 Qui ſenſum & motum impertiuntur vt hypochyma oculi, paraplegia quæ in apoplexiā cadit, iſchias in colicum dolorem.

63 Vt, quæcunque oſſa vitium attingunt, incremento prohibentur. Gal. *cap. 1. lib. de oſsibus* ait, quoties νεῦρον legitur abſolutè apud Hippocr. ſignificat neruum, quod hoc loco non obſeruatur; nam νεῦρον ſignificat tendines & ligamenta.

64 Vt tendines & ligamenta.

65 Vt eryſipelatum mutatio; ophthalmia per excluſionem materiæ à pericranio tunica.

uerticula, bono ſunt qui infra morbum oboriuntur 66, vt varices 67, tum lumborum grauitas ſupernè inflexo curſu: Atque illi ſunt optimi abſceſſus inferiores 68.

Præterea apoſtaſes illæ ſunt optimæ 69, quæ à morbo remotiſſimæ 70, & quæ per excretionem vt ſanguis è naribus, pus ex aure, ſputum, vrina; quibus verò non contingunt abſceſſus, erunt velut dentes 71, oculi, nares, ſudor 72.

Quinetiam quæ ſub cute foras abſcedunt affectiones partium ſingularum extimarum, vt tangæ 73, & ſuppura-

66 Vt crurum tumor in peripneumonia.

67 Inſanientibus & coſtarum articulis tuberculis ſcatentibus. Si varices ſint inſanientibus criticæ non iudicatoriæ tantùm, bonum eſt; nam ſi inſania à ſucco melãcholico oriatur, varices etiam obortæ ſunt indicatoriæ ſæpe, vnde malo ſint loco ægrorũ res: Aliud eſt ἴχειν αἱμοῤῥοΐδας, aliud ἴχεσθαι ἀφ᾽ αἱμοῤῥοΐδων; illud enim ſignificat naturam potentem, hoc contrà.

68 Et partibus alui infimis.

69 Vt ſigna, & cauſæ.

70 Quòd hîc ſignificatio fiat naturæ integræ, materiæ præparatæ, libertatis meatuum.

71 Id eſt, dolores dentiũ.

72 Per neruos fiunt apoſtaſes, vt in oculo hypochyma; quòd ſi per neruum fiat, vix curationem recipit; ſi per venã, contrà. Arthritis fit affecto ab humore neruorũ inuolucro; apoplexia affectâ medullâ neruorũ. Fractio calcis efficit vt per neruũ communicetur affectus cerebro, vnde delirium; per arteriam cordi, vnde febris ardens; per chordas, vnde conuulſio.

73 Tangæ dicuntur ſudamina quædam.

tum edentia, aut vlcus, aut cæteræ eiuſmodi puſtulæ 74, aut deſquamationes, aut capillorum defluuium, aut vitiligines, ſcabies, aut eiuſmodi alij quicunque exiſtunt abſceſſus confertim fluentes, non autem ex dimidio, & quæcunque alia commemorata, etſi non indignè 75, vt Temenei nepti ex vehemẽti morbo in digitum influxit materia, illicq́; ſe obfirmauit; ſed cum excipiendo morbo non eſſet pars illa par, intro recurrit atque ita interijt. Abſceſſus aut per venas, aut per aluum & ſecundum ventrem, aut per neruos, aut cutim, aut ſecundum oſſa, aut ſpinalem medullam, aut alia emiſſaria, vt os 76, pudendum 77, aures, nares 78.

vel hidrotes quidam oleoſi & viſcidi; ſimiles enim ſunt oleo rancido.

74 Quales Simon habebat, iiſque eſt perfectè iudicatus.

75 Et pro dignitate materiam morbi complectatur.

76 In vomitione, ptyeliſmo.

77 Vt in purulentæ vrinæ profluuio à peripneumonia.

78 Vt in diuturno capitis dolore.

Ex vtero 79 octauum menſem agenti ab abortione & veteri œdemate, criſes incidunt 80 hyſtericæ mulieri; vt in lumbos & femur.

Eodem modo in teſtes fit ſæpe ex tuſſi diuturna 81, cùm teſtis ipſe antea laboraret per ſe 82, tuſſiculares abſceſſus 83, qui ſuperiore vētris parte conſiſtunt, non æquè perfectè liberant 84.

Sanguinis larga è naribus profluuia plerumque ab interitu vindicant 85, vt fuit illud quod Eragoræ contigit, nec huius rei Medici erāt ſcij, ſed inſolentes.

Quibus naturâ voces ſunt aſperæ 86, aſperas quoq; linguas habēt 87:

79 Id eſt, ex abortiuo fœtu & vteri œdemate cùm ſuperuenerit dolor ad ſynciput.

80 Id eſt, abſceſſus fiunt in iſchio, & fit iſchias & emmotum.

81 Scilicet oboriantur abſceſſus, & tuſſiendi finem faciant ægri.

82 Et in ſuæ affectionis ſympathiam pulmones traheret.

83 Qui à tuſſi diuturna oriuntur.

84 Sed ſępe maiorem calamitatem afferunt, vt in puerulis ſi oboriantur in brachio.

85 Cùm materia eſt effera, & febris ardens; quamuis nulla pepaſmi ſigna præceſſerint; tāta eſt enim vis excretionis, vt, cùm materia eſt effera, per hanc ſolam ſalus affulgeat, licet pepaſmum non receperit.

86 Temperamento, & conformatione partium vocalium, & ratione materiæ vocalis.

87 Siccitate illius tunicæ quam à vocalibus inſtrumentis lingua ſuſcipit, modò afferri non poſſit excuſatio raucedinis, aut arteriæ inæqualiter dilatatæ, vt in

iuuenibus qui incipiunt hircire.

88 Calore febrili.

89 Vt in balbis, qui alui profluuio tentantur.

90 Diætæ contigerit, vt ebrietate.

91 Thoracis & ſcapularum.

92 Scilicet innato calore, & ex potentia facultatis.

93 Scilicet thoracis, venarum.

94 Naturalis.

95 Nempe ex facultatis effectricis, & caloris natiui infirmitate.

96 Naturâ, non autem diſtentione per ſanguinis ſuppreſſionem.

97 In græco legitur λεπτοὶ, ſed malè; legendum enim ἰσχνοί.

98 Infirmitate facultatis, & paupertate caloris natiui; & celeriùs moriuntur quàm graciles, & caſu & fato.

& quæ aſperitates vocis & linguæ cadũt in morbos 88, eodẽ modo ſunt. Ergo quæ ſunt naturâ duræ voces & morbi expertes, ita ſe habẽt; contrà quæ ſunt linguæ molles 89 & tardiores, in vitio ſunt, nõ benè ſunt niſi talis fuerit priſtina natura: ſed illa quoque attentè conſiderare oportet num id vitio 90.

Quæ ſunt magno capite amplaq́ ceruice inflexione ceruicis, ipſaq́ venarum amplitudo & latitudo 91 ab eodem 92: Cõtrà anguſtiæ 93, craſſitudo 94, paruitas, exiguitas à contrarijs 95.

Quorum venæ latæ ſunt 96, eorum quoque alui & oſſa ampla; atque illi ſunt graciles 97: Contrà, qui ſunt naturâ craſſi 98.

Quibus inedia præ-

Digitized by Google

ſcribitur ineunte morbo 99, moderatio 100; ex ijs 101: *Quinetiam non ſolius inſitæ naturæ, ſed aduentitiæ ratio habenda; Conſiderandæ quæ incrementis augeſcunt, & quæ diminutiones adaugeant* 102; *Et dum incrementis augeſcunt, cuiuſmodi ſint quæ adaugentur, quæque confirmantur, ipſarumq́; partium venæ cõmunes* 103.

Abdominis rupturæ, quæ ad pubem ſunt, maximam partem innocuæ ſunt ſtatim vbi inciderint 104: *Sed quæ paulò ſupra vmbilicum dextrâ parte, dolorificæ illæ ſunt & faſtidij plenæ, & cum ſtercoris vomitione coniũctæ* 105; *quale fuit quod Pittaco contigiſſe vidimus; Ac fiunt illæ vel ex ruptione, aut diuulſione, aut alterius inſultu.*

99 Dum ſiccus mânet.

100 Quæ in æquali naturæ ſtudio & pugna morbi conſiſtit.

101 Ex amplitudine, & anguſtia venarum.

102 Vt ſi extenuatio carnis amplas afferat venas.

103 Quæ iis malè affectis ſolent pertundi.

104 Id in enterocele perſpicitur.

105 Prolapſu & comprehenſione ieiuni inteſtini.

106 Pur-

Quibus inter abdomẽ & cutim diſtẽditur flatu hypochondriũ, totũq́ abdomẽ, neque quieſcit ea diſtentio 106; *& coloris ita comparata eſt ratio* 107; *vt ſint pallore ſaturo quaſi ſuffuſi, & ex albido pallidi; quòd quicquid eiuſmodi eſt, ab hepate principia cauſaſq́ ducit* 108; *indeq́ in ijs ita affectis hepatici morbi dicuntur* 109.

Quinetiã icteri ab hepate 110. *ſæpe exiſtunt ſubalbidi & aqueſcentes* 111, *& leucophlegmatiæ hydrωpes ſparſi* 112: *Qui ſunt à liene* 113, *nigriores* 114.

Quinetiã qui ex albidis & lẽtiginoſis 115, *cutis & vlceris labra rũpuntur ac diffindũtur, vt Antilochus & Aleuas laborauit, exu-*

106 Purgatione, fotu, litu.

107 Contra naturam ægri, non ex ſuffuſione fugaci, ſed œconomiæ naturalis vitio.

108 Quod ſcilicet vel temperamento, vel ſubſtantiæ vitio, vel obſtructione œconomiam labefactat.

109 Vt hydrωpes, icteri, fœdi colores, dyſenteriæ quoque hepaticæ.

110 Labefactato, tum veſiculæ bilis obſtructione.

111 Id eſt, aquâ ſuffuſi, vt pedes turgiduli, manus turgidæ aquoſo œdemate.

112 In quibus impreſſi digiti manent veſtigia.

113 Id eſt, aut humoris melancholici minietate, ipſius lienis infirmitate, aut vaſorum obſtructione.

114 Vt in fœdis mulierũ coloribus, cõſentiente hepate, & ſcirrho per anadromen cõcepto; vel hepatis vi labefactatâ ab exhalatione frigida ſucci melancholici.

115 Copiâ ſeri, vlcera ægrè ſaneſcunt humoris affluentis vitio.

dat humor quidã ſalſus toto corpore diffuſus; ſub cutim diffunditur à capite, cum à pulmonibus incaleſcit caput 116.

116 Aut autumnali tẽpeſtate auſtrinâ.

Cauſas & occaſiones, vndecunq. ægrotare cœperint, cognoſcendum, ſiue capitis dolor, ſiue auris, aut coſtæ: Argumenta ſunt quibus ſuperueniunt dolores dentiũ 117, *& quibus glandularum tumores & inflammationes.*

117 Aut per abſceſſum morbi, aut per deſtillationem ſecundum membranas, aut neruos, aut venas, aut arterias.

Vlcera quæ exiſtunt febriũ iudicatoria, vt tubercula quibus eiuſmodi non ſunt 118; *ſiniſtri iudicij ſunt, aut nullius.*

118 Vt iudicandi vim vllam habeant.

Et quibus morborũ ſuperſũt reliquiæ 119, *certiſſimæ recidiuæ & celerrimæ.*

119 Materia, & empyreuma.

Crudas deiectiones 120 *& humidas milium ſolidũ aut ſuâ glumâ caſtratum in oleo coctum ſiſtit.*

120 Vt diarrhœas ab humore ſeroſo.

Finis primæ Sectionis libri II. Epidem.

INDEX EORVM QVÆ IN libris de Diæta Acutorum, & Sectione prima libri II. Epidemiωn continentur.

Numerus paginam indicabit.

A.

ABſceſſus laudabilis conditiones omnes, 74. 124. per quas partes poſſit fieri, 123
Abſtinentiæ diuturnioris noxæ, 24
Aceti ſubſtantia, vires, 98. vtero & membranis inimicum, 103
Acuti morbi qui, 83. Quotuplices, 2. 10. 11. Eorum hyparxis, 20
Alexiterium & alexipharmacum quid, 92
Alica quid, 21
Alimẽnt rebus dulcibus, 85
ἀπεπτον quid, 81
Aquæ hiſtoria, 103. bileſcit facilè in biliofis, 104. noxæ, 105. quibus conueniat, 106
ἀερῶδες quid, 21
Ari radix expectorationem difficilem reddit, 87
Artificum concordia arti fidem facit, 36
Arteriæ micant quot modis, & quid ſignificet, 122
Arthritidis ſedes, 124
Αῤῥωςα quid, 56
Attrahendi vis magna hepati, 85
Αυταρκία quid, 49
Auſtrinę tempeſtatis vires, 116
Autumni circumſcriptio, 117. autumnales morbi cur funeſti, 118. veſperi magis recrudeſcunt, ibid.

B.

BAlneum quid, hiſtoria, 107. balnei partes, vſus, quibus conueniat, 109. 111. In balneo quæ ab ægro obſeruanda, 110. aluo adſtrictæ nocet, 113. balnei malè parati incommoda, 108. Ad balneationem quæ requiſita, 113
Bilis quotuplex, 61. bilis perennis generatio vnde, 92.
Bilioſum corpus bifariam dicitur, 86. Bilioſis inedia morbifica, 60

C.

CAlor in biliofis facilè fit igneus, 58
χαλῶς quid ſignificet, 7
Calcis fracturæ ſymptomata, 124
Calumnia Medicorum vnde oriatur, 16
Carbunculus quid, nominis ratio, materia eius quotuplex, occaſio generationis, 2 115
Cauſus quid, 10
Κενεαγγεία quibus modis ſumatur, 23.
Cerealia ex quibus parentur, 18
Cibus optimus, 19. quando detrahendus, 68. quando exhibendus, 71. Ciborum intempeſtiuorum damna, 36. Ciborum imbecilium exempla, 65. Cibandum minùs ſolitò poſt catharſim, 50. Cibi copioſioris occaſio in curatione morborum, 52. 70
Cibi horarij, 33
Coniectura artificialis, 9
Concordia artificũ quãti ſit, 16
Conſuetudinem ſeruandã eſſe in cibis, 23
Criſeωs nomen in bonam partem ſumitur, 26
Criſeωs celerioris ſignum, 26. criſis ſimplex quæ, 28. irritatione aut coctione fit, 120. criſim quæ comitentur, & in quibus incoctâ materiâ fieri poſſit, 120. in quibus nõ, 120. criſis ſalutaris ne ſtatim appareat, 121. criſi inſtante parũm nutriendum, 68
Cuminum, 47

D.

DElectus remediorũ & occaſionis Medico quanti momenti, 15
Delirij ſigna diagnoſtica, 73. 106
Dialogiſmus quid, 8
De Diæta libri malè inſcripti, 17.
Diætæ acceptiones, 1. Diætæ tenuis definitio, 25. Diætæ præſtantia, 6. Differentiæ, 1. 31. Diæta ἰσχυρὰ, 32. ἀσθενὴς, 31. Diæta ἀκριβὴς quid, 1. & 69. In diæta quæ obſeruãda, 1. Diætæ theωrema vniuerſale, 18. Diætæ errorum inter ſe comparatio, 69. 70
Diarrhœa Lutetianis endemia, 13
Dioriſmus quid, 3. 8. Dioriſmi vtilitas, 16. 17
Diei pars prima quæ, 57
Diureticum quid, 87. Diuretica expectorationi nocent, 87

E.

EClyſis, 49
Elaterium quid propriè, cõmuniter, cõficiendi modus, 4
Ellebori nigri facultas, 47. 48
Endoſis quid, 25. 120
Epidoſis quid, 25. 120
Epilogiſmus quid, 8
Exceſſus pari exceſſu oppugnandus, 20
Expectorãdi difficultas vnde, 35
Ἕξεως nomine quid intelligatur, 62
Excretionũ vis quanta in morbis curandis, 126

F.

FAbaceũ valde flatulentũ,19
Febres quando ſudoris expertes,116.quando fœcundæ, 116. Febres ardentes quando frequentiores, 117
Feritas morborũ quotuplex,118
Flatus ventris triplex, 66
Fomentorũ vires & vſus,43.44
Fotuum differentiæ,44. occaſio, 45.46
Frigoris extremorum cauſa, 73

G.

Γεύματος nomen, 118
Gnidiorũ Medicorũ, remedia,4

H.

HÆmorrhagia larga ſaluris, 126
Hecticis balneũ conuenit, 109
Hippocratis mos in exẽplis,20
Horarij cibi, 31
Hordei qualitates, 20.21
in Humoribus quot conſideranda, 51

I.

IChωr quid, 116
Ictericis balneum commodum, 109
Idea morbi multiplex, 4
Inedia fugienda, 23. inediæ inſuetæ incommoda,57. inedia in labore periculoſa, 60
κατ' ἴξιν, ſeu rectitudinis vis, 122
ἴξιως nomẽ quot ſignificet, 19

L.

LAbij inferioris tremor quid ſignificet, 74
Lazer quid, 47
Lethargus quid, 10
Lipothymiæ à ſyncope diſtinctio, 49
Liuoris morboſi cauſa, 36

M.

MAmmarum cum vtero ſocietas, 123
Maza quid, 65
Medicina quorum fit, 9. Medico obſeruanda in curatione morborum, 15. eius officium in curatione morborum, 51. In omni medicamento quatuor notanda, 98. medicamentum purgans omne deleterium Gal. 51
Melicrati hiſtoria, compoſitio, commoda, incommoda, 90. qualitates, 91. 94. vires, noxæ, 38. dilutioris compoſitio, 91. meracioris noxæ, 92. 94. melicratum coctum crudo gratius, 96
Milium pro fomento, 45
Morbus funeſtus qui, 9. morbi diſperſi qui, 10.13. morbi cõmunes quotuplices, & quid, cauſæ antecedentes, 13.14. Et vbi de ſingulis ſcripſerit Hippocr. 14. morborum acutorũ hyparxis, 20. morbo quãdo potiùs proſpiciendum quàm naturæ, 25. morbi ſiccitas in quo ſpectatur, 16. morbi morati qui, 119. morbi ſtatus præuiſio, 119. morbis quot modis liberemur, 74
Moretum quid, 69
Mortis propinquioris cauſæ,99
Mulieres habitu bilioſæ, 86
Mutationes repentinæ pericu-

loſæ, 54. mutatio ab otio ad negotium grauis, 76. exempla, 78.79. mutationis intempeſtiuæ victus damna, 54. 55. præcepta, 45. 59. mutationum maximarum morbi, pericula, 62. magnis magnæ opponendæ, 67

N.

Natura communis in quo conſiſtat, natura priuata in quo, 24. 68. 60

Nephriticis ſemicupium conuenit, 109

Νεῦρος apud Hippocr. quid, 123

Nigredo morboſa vnde, 36

Nimbus quid, 117

O.

Obiectũ lib 2. de Diæta, 42

Occaſionis remediorum vires, 40

Oculorũ micantium cauſæ, 73

Οδύνης nomen quot modis ſumatur, 43

Offa ex hordeo incõmoda, 65

Officij intermiſſio debilitat, 77. 79

ὄμβρος quid, 117

Ομοιότροπον medicamentum quid, 48

Ωμὸν quid ſignificet, 81

Oxymel quid, compoſitio, hiſtoria, 97. temperatio mixtorum, 98. vires, 38. 97. vtendi modus, 99. 101. Flatus diſcutit per accidens, 100. noxæ, 101. 102. 103. quibus naturis conueniat, 103

P.

Panis calidi vſus noxius, 65. panis ſiligineus qualis, panis confuſaneus, 65

Paroxyſmus proximus cibum contra indicat, 40

Peplij facultas, 47

Peripneumonia quid, 10

Peſtis quid, 12. peſtilentium morborum hyparxis, 13. peſtis immiſſa in exercitum Græcorum, 13

Φύσεως nomine quid intelligatur, 62

Phrenitis quid, 10

Phlebotomiam quæ indicent, 48. eius vſus in pleuritide vera & notha, 46. 47

Pituitoſi inediam facilè ferunt, quare, 62

Pleuritis quid, 10. Quæ ſalutaris futura, 28. Pleuritici quo tempore purulenti fiant, 28. pleuritidis cauſæ, 33. pleuricorũ ſpes in quibus poſita, 22

Polenta, 65

Polyſchidia quid, 8

Polytropia quid, 8

Præuiſio ſtatus morbi quanti momenti, 119

Proſagoges nomen, 24

Pſecas quid, 123

Πτισάνη quid & vnde, 21. Priſanæ dotes confirmantur, 29. occaſio vtendi, 22. 37. 71. vtendi modus, delectus omnes, 24. 25. 34. 40. priſſanæ cõtraindicationes, 34. cibariorum præſtantiſſima, 18. eius ſubſtantia, qualitates, 18. quibus

morbis cõpetat, 18. Eius conficiendæ modus, 28. Ptiſana conſortem cibum reſpuit in ventriculo, 95

Q.

QVies membris vulneratis aut dolentibus ad ſanitatem neceſſaria, 78

R.

REcidiua quibus diebus cõtingat, 27
Rectitudinis vis, 122
Reprehenſio Medicorũ inſtante criſi nutrientium ægros, 53. 80
Reprehenſiones Gnidiorũ magiſtrorũ tres ab Hippocr. 2
Reſpirationis eliſæ cauſa, 73. Reſpirationis frequentis cauſa, 73. Reſpirationis difficilis damna, 31.35
Rigoris differentiæ & cuiuſq; cauſa, 41
Ructus acidi cauſæ, 56

S.

SEnnæ vſus. 50
Seſeli, 47
Siderati à pleuritide, 34.35
Signorum differentię, & exempla ſingularum, 5. ſigna iudicatoria non iudicantia funeſta, 122
Sitis facit expectorandi difficultatem, 38
Σίπου nomen quid, 35
Solidæ partes quomodo corrumpantur, 49
Somni cauſæ naturales, 72. 81. ſomnus diurnus qualis excuſandus, 56. ſomni immoderati incommoda, 82
Sorbitionibus quando vtendũ, 81. ſorbitionis vſus poſt catharticum, 50. 51
Spirituum defectio vnde, 49
Spiritus qui corrumpantur & diſſipentur, 49
Sudor criſis venarum & arteriarum, 7
Σφυγμὸς quid ſignificet, 66
Syncope quid ſit, & quomodo differat à lipothymia & ἀυταρκία. 49

T.

TAngæ quid, 124
Tecmarſis quid ab Hippocr, 3.4 6
Tecmarſis eſt obiectum libri de Diæta, 20. Tecmarſis inſtituendæ diætæ vnde ſumenda, 97
Tempeſtas propria tẽpori quæ dicatur, 119
Therapeiam quæ præcedere debeant, 5.6
Teſtium ſympathia cum voce, pulmone, 126
Teſtiũ tumor tuſſim ſedat, 123
Τιμωεία quid, 37
Τεέχος quid, 21

V.

VArices inſaniam ſanant, 124
Varietas ciborum tumultum facit, 21
Venæ ſectionem qui affectus indicent, 48. venæ ſectionem qui contraindicent, 48. venæ areſactæ alui excrementa at-

trahunt; 72
Ventris ſegnitiei noxæ, 80
Ver ſaluberrimum, 119
Veſtimentorum à thorace reiectio quid indicet, 73
Veterum Medicorum reprehenſio, 80
Vigiliarum cauſæ, 81. vigiliæ immoderatæ cruditatis omnis cauſę, 73. vigiliarum damna, 73 81
Victus genere quæ comprehendantur, 14. victus ratio quomodo præſcribenda, 24. victu tenuiſſimo quando vtendum, 27
Vinum quid, 83. hiſtoria, dulcis, generoſi, noui vires & qualitates, in vino quænam conſideranda, 84. 85. vini meraci vſus & vires, 57. damna, 66. vinum maluaticum, rubrum, nouum viſcerosis nocent, 86. vinum dulce expectorationi confert, 87. albi commoda & incommoda, 87. fuluum, 88. auſterum & meracum, 89. oligophorũ quale, 94
Virium firmarum ſigna, 36. 40. virium infirmarum diſtinctio à validis, 74. 75. quanti ſit, 76. virium duratio prævidenda, 68
Viſcerum rectitudo quid, 58
Vox aſpera quid indicet, 116
Vteri affectiones in Iſchium ſæpe decumbunt, 116
Vulgares morbi, 14
Vulnus magnum quale, 78
Vulgi error in diſcernendis bonis Medicis, 11. 12

Indicis poſtremi finis.

Errata ſic corrigenda.

In libro de Humoribus, paginâ 19 lineâ 22. lege mirabiles. pag. 58. lin. 14. leg. fragrans. p. 76. l. 2. leg. ante. l. 10. leg. iudicata. p. 79. l. 5. leg. ineuntibus. l. 8. leg. ſalutaris. p 80. l. penult. dele se. p. 104. l. 5. leg. æſypo. p. 107 l. 9. leg. ceu. p. 153. l. 11. leg. euanuerint. lin. 16. leg. diarrhææ neque perirrhææ. p. 154 l. 31. leg. Artigeni.

In libris De Diæta Acut. p. 7. lineâ textus 17. adde, placet p. 18. l. 16. interp. leg. cerealia, lin. 26. leg. tamen. p 21. l. 20. leg. Hippocrates. p. 95. lin. text. vltimâ leg. nonnihil. pag 106. lin. 6. interp. leg. verborum.

Acheué d'imprimer le trentieſme de Septembre 1631.

A01 146 0871

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXX
B.24

Digitized by Go